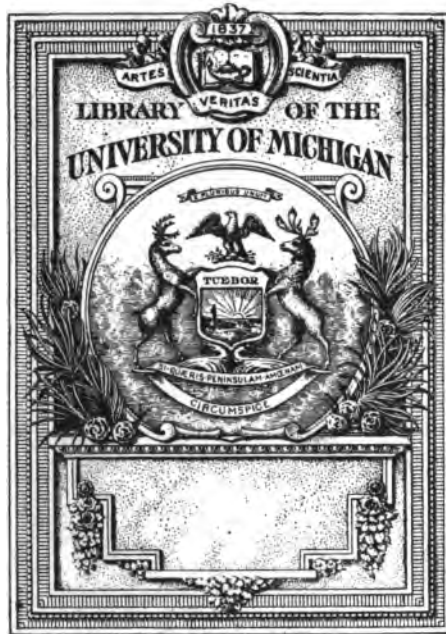
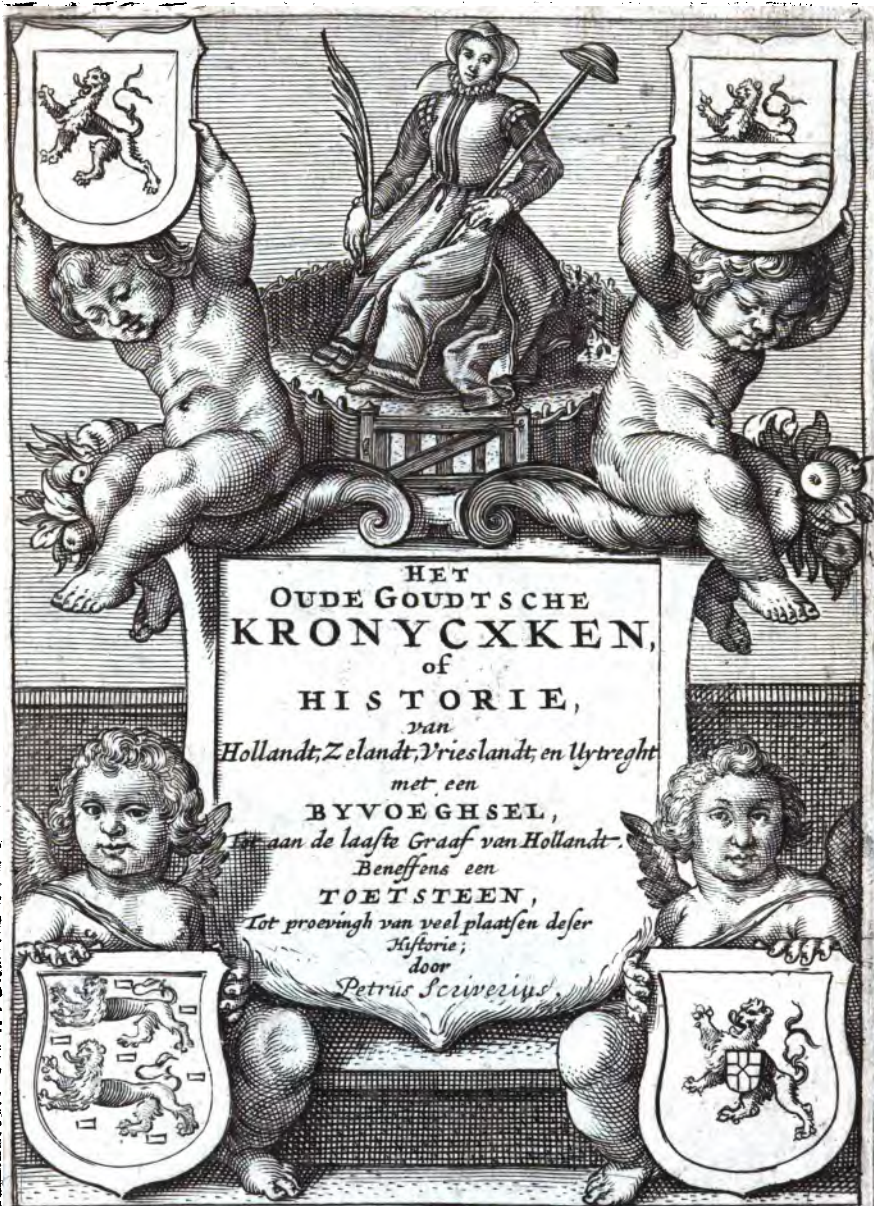

1837
ARTES
SCIENTIA
VERITAS
LIBRARY OF THE
UNIVERSITY OF MICHIGAN
TUEBOR
SI QUAERIS PENINSULAM AMOENAM
CIRCUMSPICE

Jan van Naaldwijk, Ridder Heer van Bergambacht, wordt gehouden voor den Schrijver van het oude Goudsche Kronyckien waarvan de eerste druk door Gherard de Leeuw 1478. te Gouda, en eene tweede te Leyden in 1483, vervaardigd is. Het werkje wordt met regt hooggeschat, en de Schrijver was de eerste onder de Geschiedschrijvers die de oude fabelen achter de bank durfde werpen. – Zie over hem Scheltema Staatk: Nederl: II D. I Stuk bladz: 162–164.

Met Privilegie A°. 1663.

Naaldwijck, Jan van.

HET OUDE GOUTSCHE CHRONYCXKEN

Van

Hollandt, Zeelandt, Vrieslandt en Utrecht.

Door de Heer

PETRUS SCRIVERIUS,

Op nieus oversien en verbetert.

Als mede met een

BYVOEGHSEL

En

TOET-STEEN

Vermeerdert.

Met der Graven Afbeeldinge in 't Kooper verçiert.

t'AMSTERDAM,

By *Ian Hendricksz Boom, Ioost Pluymer*, en *Casparus Commelijn.*

ANNO 1663.

Extract uyt de
PRIVILEGIE.

E Staten van Hollandt en West-Vrieslandt hebben aen Ian Hendricksz. Boom, Boeckverkooper tot Amsterdam, op sijn versoeck, geconsenteert, geaccordeert en geoctroyeert, gelijck sy consenteeren, accorderen en octroyeren midts desen, dat hy alleen sal mogen drucken, doen drucken en verkoopen, den tijdt van 15 Iaren, seecker Boeck, geintituleert, Het oude Goutse Chronijckje, *ofte* Historie van Hollant, Zeelant, Vrieslant en Utrecht, *oversien, verbetert ende nieulijcx uytgegeven door* PETRUS SCRIVERIUS, met een Toet-steen op de oude Chronijcke van Hollant, *verbiedende allen ende een yegelijcken 't selve Boeck naer te drucken, ofte elders naer-gedruckt, in onsen Lande te brengen, op verbeurte van de naer-gedruckte Exemplaren, ende een boete daer-en-boven van ses-hondert guldens, t'appliceren, als breeder by de originele Octroye blijckt.*

TOE-EYGENINGE

AEN DE

Edelen, Erentfesten, Wijsen, Voorsienigen, seer Discreten Heeren, Mijn Heeren van de Reeckeninge der Graeflijckheydts domijnen in Hollant.

YN HEEREN,

't Zal misschien veel onverwacht voor-komen dat wy U E.E. hier komen op-offeren een Chronijck van de oude versleten Eeuwe, wel eer ter Goude in den Jare 1478. door den Druk in't licht gekomen, daar het de Naam van *'t Goutsche Chronijckje* om is dragende, (en tot noch toe als begra-

ven gelegen) vervatende 't oudt herkomen van Hollant, Zeelant en West-Vrieslant, met de bestieringe der selviger oude Graven, doch soo vol doolingen en onwetenheden doorspekt, dat den groten kender en na-vorscher onser oude landts geschiedenissen de Heer *Petrus Scriverius*, in sijn leven genootsaackt geweest is 't selvige uyt den hoek te halen, en voor den dagh te brengen, ook door sijn nevens-gaende *Toet-steen* van alle bekende onwaarheden te suyveren, zijnde een Werck by hem voor veel jaren ondernomen, doch tot noch toe by sijn leven niet in 't licht

gegeven,

gegeven, hoewel nu meer als tijdt zijnde om de oude onnoosele eeuwe onser Voor-ouderen daar door haar nakomelingen bekent te maken, en te toonen met wat beuselingen haar hebben laten vergenoegen, sich meest te vreden houdende met de dagelijckſche geestelijcke oeffeningen. Dese verborgen Schat dus langh dan als verhoolen gelegen hebbende, en nu voor den dagh komende, hebben wy mijn E. E. Heeren ons ver-vrypostigt U E. E. die op te dragen en toe te eygenen, als zijnde behoeders en beschermers deses Landts verborgene oudtheden;

ver-

verhopende die voor alle opspraке en nijdige tongen te sullen bevrijden, en een lange voorspoedige Regeeringe te genieten, dat den Almogende U. E. E. tot 's Lants welvaren late gedyen; gelijcke U E. E. sulcx mede zijn toewenschende

V E. E. Dienstwillige onderdanigen

JAN HENDRICKSZ BOOM,

JOOST PLUYMER, en

CASPARUS COMMELYN.

In Amsterdam desen 30. October deses Iaars 1663.

Het oude Goutsche Chronijcxken ofte Historie Van Hollant, van Zeelant, van Vrieslant, ende van het Sticht van Vtrecht;

Oversien, verbetert, ende nieuvvlicks uytgegeven door

PETRVS SCRIVERIVS.

Lange tijt soo is my gebeden dat ick doch woude beschrijven ende maecken een boeck van de Historien van Hollant: hoe dat Lant eerst begrepen ende bewoont wort: ende wie sy waren die de Steden eerst begrepen ende betimmerden / ende hoe sy haer namen eerst cregen: ende hoe dat Lant na beheert wort van Grave Dirck die eerste Grave van Hollant / tot die machtighe ende edele Hertoghe Maximilianus van Oostenrijck regneerde in Hollant. Soo wil ick beginnen van den ghenen die dat Lant van Hollant eerst begrepen ende bewoonden.

Nae de geboorte Abrahams neghen hondert ende ses ende veertich jaer / soo wort die groote schoone Stadt van Troyen ghedestrueert ende ghewonnen van de Griecken: daer menich wonder gheschiede. Want dat belegh van Troyen dat duerde thien jaer ende ses maenden ende twaelf daghen / eer dattet die Griecken wonnen: nochtans soo moesten sijt winnen met verradenis / als (*Dares*) die Philosoosph (*dat*) beschrijft. Ende binnen dese tijdt alsmen voor Troyen lach / soo toghen daer uyt menighe groote Heeren (onder welcke Heeren waren / Franchio die vroom Hectors Soon / Anchises met sijn Soon / ende Eneas met sijn Soon / ende de Hertoge Antenor) met vier ende veertich grooter schepen / ende quamen ghesepit daer nu Venegien staet: daer sy een groot deel van haren volck lieten / (*die daer bleven woonen.*) Ende die ander toghen in die Marasche van Meothides / die strecket aen hooghe Hongerijen / daer sy een Stadt maeckten die sy Sycambren hieten. Eerst soo hieten sy Troyenen / daer na Sicambrinen. Ende dit was vijfthien hondert jaer te vooren eer sy Vranckrijck

Hier in-den beginne is de eenvoudige Leser te vvaerschouvven, dat hy niet licht-gelovigh sy. Voorvvaer, ten is niet al goet, nochte gout datter blinct, ende ettelicke bladen vervolgens ghe-schreven staet. De vvijse ende ervaren Leser sal hem oock niet stooten aende beuselingen, die voor ae int Chronijcxken verhaelt vverden; maer sal believen vvat dieper in te treden, ende mijn TOETSTEEN daer by lesen.

 besa-

besaten. Eneas met sijnen volcke die lande aen Italien/ daer hy street teghen die Coninck Latijn / ende die Coninck Turnus van Tuscanen. Daer nae nam hy te wijve des Coninckx Latijns Dochter/ daer hy een Soon aen wan die Ascanius hiete/ die dat eerste begrijp van Roomen stichte. Die Ascanius hadde een Soon die Silvius Posthumus hiete. Dese Silvius Posthumus hadde een Soon die Brutus hiete / die de eerste Coninck van Brutangen was / dat nu Engelant is : alsmen noch wel hooren sal. Doe Brutus out was vijfthien jaer/ soo reet hy jaghen met sijnen Vader/ ende schoot nae een Wilt dat hy miste/ ende schoot sijnen Broeder doot/ daer hem sijn Vader seer om hatede: soo dat Brutus van schaemte upten lande tooch/ daer hy veel avontueren leet/ ende hy quam in Griecken/ daer hy vant een groote schaer Troyanen die daer saten onder een Coninck die Pandrasus hiete/ ende saten in grooten eygendom ende in grooten pacht onder desen Coninck. Maer doe dese Troyanen sagen dat dese Brutus was van groten opset/ doe coren sy hem † tot eens Coninck. Doe riet hem Brutus dat sy met wijve ende met kinder souden loopen in die groote Woestijne. Maer doe dit die Coninck Pandrasus vernam/ soo versaemde hy sijn volck/ ende street teghen Brutus : Maer Brutus met sijn volck/ ende met Corineus sijn geselle vinck *hem*, ende versloech veel ander. Daer nae soo tooch Brutus met sijn ghesellen Corineus / ende met sijn volck met veel schepen/ ende quamen aen een groot Eylandt dat Albion hiet / dat al bewoont was met groote Reusen ende Reusinnen/ daer Brutus teghen street/ ende hiete datmen die Reusen in die beenen soude houwen : soo dat Brutus met sijn volck versloech ende verdreef alle die ander. Ende doe dede hy dat Lant na hem selven hieten Brutangen. Ende Corineus die hadde dat Lant van Cornwaelgen. Ende van desen grooten volcke dat Brutus verdreef/ quamender met schepen over de Zee / ende landen inder wilder Sassen-Lant / dat nu Vrieslant is ghehceten/ ende setten hem te strijden teghen dat wreede volck: maer die Sassen hebben-der veel verslaghen ende verdreven. Des toghen sy weder over Rier/ ende sijn ghecomen daer nu Vlaerding staet/ ende worpen hem daer neder om daer te woonen/ om dattet naest ten water was/ ende maeckten daer een groot Casteel dat Slavenburch hiet : ende aen dat Slavenburch daer

Britannia, Engelant.

† Anders, *tot eenen Heer, ende swoeren hem trouwe.*

Albion.

Cornevvaelgen.

Vriesland, eertijts Neder-Saffenland.

Vlaerding.

Slavenburg.

daer stont dat groote Bosch/ dat daer na over menich jaer hiete dat wilde Wout sonder genaden. Ende dit was dat alre eerste begrijp van Hollant: alsmen hier na noch wel hooren sal. 'T vvoud sonder genade.

Voor de gheboorte ons Heeren Jesu Christi elf hondert ende sessentsestich jaer/ soo staecken hem te samen die Sicambrinen diemen nu Franschen hiet/ ende quamen met veel schepen over de Zee/ ende wouden in Bruitangen wesen/ om dat Lant te winnen: soo dat sy verstaecken metten winde/ ende quamen ghevaren tot aen de Zeeusche custe: Ende doe dit de Slaven vernamen/ soo hadden sy sommighe schepen ende togen opter Zee tot die Sicambrinen/ daer sy tegens streden/ ende wonnen hem al te grooten roof af/ ende sloeghen veel volcx/ ende behielden al haer schepen/ ende quamen soo weder te Slavenburch/ daer omtrent daer nu Vlaerding staet: maer dat oude Vlaerding dat staet nu verde in de Maes. Dit volck van dese Slaven geneerden hem ter Zee ende inden Woude/ ende creghen veel kinders te samen/ soo dat sy hem stropden/ ende toghen een groot deel woonen over de Maes/ dat nu Zuyt-Hollant hiet: die ander toghen in Zeelant/ dat doe een groot onbewoont Eylant was/ ende plagen hem te generen ter Zee met visschen/ende met rooven. Dus worden die luyden Zeelanders geheeten. Die ander/ die (*over de Mase*) in Zuyt-Hollandt woonden/ die hieten de Wilten/ ende gheneerden hem met Schapen/ met Koeyen/ ende met Paerden. Vranken. Slaven. Oudt Vlaerding. Zuytholland. Zeeland. Wilten.

Voor de gheboorte ons Heeren Jesu Christi CCC. ende eenendertich jaer/ doe wort ghebooren die machtighe Coninck Alexander/ die alle de Werelt wan metten swaerde: maer die wilde Slaven liet hy wesen/ want hy daer niet of en wiste. Ende oock en wisten die Slaven niet datter meer Lants bewoont was dan der Bruitangen ende der wilder Neder-Sassen Lant/ dat nu ter tijt Vrieslant hiet: maer sy toghen altoos opter Zee/ ende wat sy daer vonden dat namen sy niet hem/ ende voerdent te huys/ ende sy en mochten niet ghedooghen datter ergent yemant woonde/ende deden al te groote schade opten water ende opten lande.

Voor de gheboorte ons Heeren Jesu Christi acht ende vijftich jaer regneerde Julius Cesar/ ende was uytghesent van die van Roomen/ dat hy alle de Landen soude brenghen onder die van Roomen ende onder de Roomsche wet: des soo Iulius Cæsar.

quam hy den Rijn neder met grooter heyrcracht / ende quam tot Nyemagen/dat hy selver stichte. Van daer tooch hy neder/ ende quam tot die wilde Slaven / daer hy met grooter sorgen tegen street : want hy daer veel volcx verloor. Ende ten lesten quamt soo verre dat sy spraeck hielden / eñ de Slaven vraechden Julius Cesar wie dat hy waer/eñ van waer dat hy quam: Doe seyde Julius Cesar/hy quam van Roome die't hooft van alle die Werelt is/ende hy woude alle de Landen onder die van Roomen brenghen. Doe dit de Slaven hoorden dat sy beheert souden wesen / doe sloeghen sy rechtevoort op Julius heyr/ ende doe wort daer een van Julius maghen verslaghen: maer die Slaven verloren haer grooten Casteleyn die Rabon hiet/ ende was een al te grooten Reuse. Doe ginghen die ander in ghenaden/ende onderdanich te wesen den Roomschen Rijcke. Ende doe tooch Julius Cesar in Vlaenderen / ende hadde met hem een sijn Neve die Gapus hiete : Dese Gapus stichte die Stede van Gent/ ende hietse Gapus na hem selven/ dat nu Gent is. Eñ achter dien dat Julius Cesar wech was/ soo en lieten dese wreede Slaven niemandt met vreden / ende roofden altoos opten lande ende opten water / waer dat sy yemant beleggghen mochten.

Nyemagen.

* (margin, beside "die Slaven verloren haer grooten Casteleyn")

Gent.

Na dese Julius Cesar soo wordt Augustus Octaviaen Keyser / ende doe was een gemeyn vrede over alle die Werelt/ ende doe † rusten hem die wreede Slaven mede. Maer doe dit hoorden die wilde wreede Neder-Sassen/ dat die Slaven in rusten waren/ en mochten sijt niet ghedooghen / ende quamen ende overvielen die Slaven dat sijt niet en wisten. Maer nochtans soo behielden die Slaven de overhant / ende verdreven die Sassen upt haren lande/ende behielden daer een grooten roof of. Dit was voor ons Heeren gheboort veertich jaer. *Ende in het* XLII. *jaer* van des Keysers Octaviaens Rijcke/ doe wort die Gods Soon Jesus Christus ghebooren tot Bethlehem Juda van der glorioser Maghet ende Moeder Maria/opten Sonnendach.

† rusteden die w. S.

Na desen Keyser Augustus soo wordt Claudius Keyser. Dese bedwanck Enghelant/ende brochtse onder die van Roomen. Ende doe hy upt Engelant quam/soo verstack hy metten winde/ende lande aen Slavenburch. Daer street dese Keyser Claudius teghen die wreede Slaven/ soo dat hy met grooter pij-

ter pijnen dē strijt wan. Doe ginck dese Keyser Claudius met Fabuleuse
sijn volck in dat groote Bosch/ daer hoorde hy dat groot vree- beschrijvinghe van 't
selijck gheluyt vanden wilden beesten die in dat bosch waren/ *VVoudt sonder genade.*
van Beyren/ van Leeuwē/ van Everswijn/ van wilde Stierē/
die soo vreeselick ghebaerden dat een mensche gruwen moch-
te. Doe vraechde de Keyser/ of daer niemandt in dat bosch en
woonde. Sy seyden/ neent Heer/ want daer sijn also veel wilder
beesten in/ dat ghij's met al dit volck dat ghy hier hebt niet en
soudes dorren door gaen. Doe vraechde de Keyser/ oft groot ē
wijt was. Sy seyden weder/ dattet wel thien mijlen lanck was
ende drie mijlen breet. Die Keyser vraechde weder/ of daer nie-
mant en woonde aen die ander sijde vanden bosch. Sy seyden/
sae't Heer / daer woonen de wilde Neder-Sassen/ die om nie-
mant en gheven die opter aerden leeft: ende al waert dat ghy
die avontuer hadt dat ghy met desen volcke door dat bosch
comen mocht / ghy soudet terstont bestreden worden van dat
volck. Doe seyde de Keyser/ dit Wout mach wel hieten dat
wilde Wout sonder ghenaden: want hoe dattet gaet/ daer en
mach niemant wel dat lijf ontdragen. Ende van die tijt voort
soo wort dat Wout ghehieten dat wilde Wout sonder ghena- Nae de Gheboorte Christi, An. 42.
den. Ende dit was na ons Heeren gheboort twee ende veer-
tich jaer. Dese Slaven waren oock seer ruych ghelijck wilde
lieden / ende waren seer sterck van lijve / ende sy en ontsaghen
oock niemant.

Na desen Keyser Claudius soo quam een Keyser die Nero
hiet/ die seer boos ende quaet was. Hy dede Sinte Peter ende
Sinte Pauwels Princen der heyliger Kercken beyde dooden:
ende hy dede die Stadt van Roomen tot vier hoecken aen ste-
ken / neghen dagen lanck. Daer na verdreef hy twee Sena-
toors uyt Roomen / daer die een of hiet Granus / ende die
ander Antonius. Dese Granus quam met sijn volck door't
lant van Gallen/ ende door Ardennen/ daer hy vant in eē bosch
een swavelich water dat seer heet was/ daer maeckte hy een
Stadt ende hietse Aquas-Grani, dat nu Aken hiet. Anto- Aken.
nius quam met sijn volck door Almangen/ ende door't Duyt- Anno 65. of 45.
sche Lant/ ende quam in't Neder-Sassen Lant / dat nu
Vrieslandt is / daer hy by den stroom van den Rijn maeckte
een Veste met eenen Toren/ ē deden hieten † Antonia na hem- † *Antonina.* Vtrecht.
selven / dat nu Vtrecht is. Ende dit was na ons Heeren ghe-

* xlv. boort * lxv jaer. Daer nae staecken hem te samen die Slaven/ ende die Wilten/ dat was dat volck dat in Zuyt-Hollant woonde: dese quamen met grooter macht/ ende belaghen dese Toren Antonia/ die sy wonnen/ ende versloeghen veel volckx. Ende de Toren die te voren hiet Antonia/ die deden sy hieten Wiltenburch/ ende bleven daer woonen: ende en begheerden niet dan onvrede/ ende sy en lieten niemande met vreden. Soo dat over menich jaer die Slaven dat nu Hollanders sijn/ ende die Neder-Sassen dat nu Vriesen sijn/ ende die Wilten dat nu die Stichts van Utrecht sijn/ met veel schepen quamen/ ende toghen den Rhijn op/ ende deden groote schade in dat hooghe Almangen: sy beheerden ende branden/ ende deden groote schade in't Keyserrijck. Maer doe dat de Keyser Valentiniaen vernam/ hoe dattet dit onvroede volck maeckeden/ soo stack hy te samen een groot moghende heyr/ ende haestede hem nederwaert/ om dit wreede volck weder te staen: soo dat hy die avontuer hadde dat hyse verwan/ ende bedwanckse onder de Roomsche wet; ende hy benam haer alle haer schepen/ ende quam den Rijn neder/ ende verwoeste Wiltenburch. Ende doe tooch de Keyser voort inder wilder Neder-Sassen Lant/ ende bedwanckse onder die van Roomen. Ende om dattet soo couden Lant is/ soo deden die Romeynen Vrieslant hieten. Nochtans dese Vriesen waren noch al Heyden/ ende dienden Heydensche Lantsheeren tot noch wel drie hondert jaer/ tot dat die edel Hertoch Puppijn van Landen regneerde/ die den eersten Hertoch van Brabant was/ dat doe Oostenrijck hiet. Dese bedwanckse totten heylighen Kersten gelove. Hier nae lange tijt so staecken hem weder te samen die Slaven/ die Vriesen/ ende die Wilten met al ten grooten volcke/ ende toghen in Oostenrijck/ dat nu Brabant hiet/ ende in Vranckrijck/ ende versloeghen al ten grooten volck/ ende brochten al ten grooten roof met hem te huys/ ende en waren niet te vreden als sy met vreden mochten leven.

Wilten-burg.

Ridiculum etymon *Frisia, à frigore.*

Austrasia. Brabant.

Anno 416. of 449. * xlix. Engistus, Horsus.

Na de gheboorte ons Heeren Jesu Christi CCCC. ende * xvj jaer/ soo staecken hem te samen die Vriesen met haren Coninck Engistus/ ende Horsus sijnen broeder/ ende met die wilde wreede Slaven/ ende toghen over in Enghelant/ ende dreven daer uyt die Engelsche Brutoens/ ende beheerden dat

Lant

Lant selve/ende setten daer Coningen in naer haer selfs goetduncken. Daer nae keerden sommighe weder/ maer veel bleben daer. Ende van desen Coninck Engistus gheslacht soo wort gheboren Sinte Willebrort / Sinte Jeroen/ ende Sinte Aelbrecht die tot Egmont leyt. Daer na doe die Vriesen metten Slaven weder upt Engelant quamen/ ende niet en wisten wat sy doen souden / doe toghen sy met malcander in dat wilde Wout sonder ghenaden/ ende dreven daer upt die wilde beesten / ende maeckeden eenen Burch daer nu Leyden staet/ en setteden daer een Castelepn op met veel volcx/ om dat Wout te bewaren. Ende van desen Castelepn soo quamen vele kinders/ ende eenen Soon die Lem hiet/ ende was al te vromen man/ soo dat de Wilten hem coren tot eenen Heer van Wiltenburch. Dese Heer Lem die wan een Soon die Dibbout hiet. Dese Dibbout wort daer na Coninck van Vrieslant/ende hadde een Wijff die een Reusinne was/ daer hy veel kinderen aen wan/ ende oock eenen Soon die Lem hiet. Dese Lem wort Ridder / ende stichtede die Stede van Haerlem / ende hietse naer hem selven Heer Lems-Stat. En van desen Heer Lem so wort geboren die machtige Coninck Eseloor. Dese Coninck Eseloor was dus gheheten om dat sijn Ooren soo lanck waren oft een Ezel hadde gheweest: oock soo was hy seer groot/ ende hadde een Wijff die oock een Reusinne was/ daer hy veel kinderen aen wan/ ende een Dochter die daer na Conînginne van Vrieslant was. Dese Coninck Eseloor was Coninc vanden Slaven/ dat nu Hollanders sijn. Dese Coninck Eseloor dede maecken by Voorburch een al te grooten Casteel/ soo datmen sijns ghelijcke niet en wiste van grootheyt / noch van hoocheyt. Dese Coninck Eseloor die leefde seer langhe / ende van hem quam een Bastaert die Valck hiet: dese was dus gheheeten / om dat sijn ooghen soo ront ende soo claer waren oft een Valck hadde gheweest. Dese Valck stichte een groot Casteel aen die Noort-zijde vanden bosch / ende dedet hieten Valckenburch.

Leyden. Heer Lem. Haerlem. Coninck Eseloor. Sijn Slot tot Voorburg. Valckenburg.

In deser maniere soo wort dat Lant van Hollant eerst bewoont. Maer dit volck was noch al Heyden noch meer dan anderhalf hondert jaer daer na/tot dat Sinte Willebrort quam upt Enghelant met veel goeder Priesteren/ ende bekeerde dat Lant van Hollant totten heylighen kersten ghelove.

Na de

* XLV. boort * lxvi jaer. Daer nae staecken hem te samen die Slaven/ ende die Wilten / dat was dat volck dat in Zuyt-Hollant woonde : dese quamen met grooter macht/ ende belaghen dese Toren Antonia / die sy wonnen / ende verslueghen veel volckx. Ende de Toren die te voren hiet Antonia/ die deden sy hieten Wiltenburch / ende bleven daer woonen : ende en begheerden niet dan onvrede / ende sy en lieten niemande met vreden. Soo dat over menich jaer die Slaven dat nu Hollanders sijn / ende die Neder-Sassen dat nu Vriesen sijn/ ende die Wilten dat nu die Stichts van Utrecht sijn / met veel schepen quamen/ ende toghen den Rhijn op/ ende deden groote schade in dat hooghe Almangen : sy beheerden ende branden / ende deden groote schade in't Keyserrijck. Maer doe dat de Keyser Valentiniaen vernam / hoe dattet dit onvroede volck maeckeden/ soo stack hy te samen een groot moghende heyr/ ende haestede hem nederwaert/ om dit wreede volck weder te staen: soo dat hy die avontuer hadde dat hyse verwan / ende bedwanckse onder de Roomsche wet ; ende hy benam haer alle haer schepen / ende quam den Rijn neder/ ende verwoeste Wiltenburch. Ende doe tooch de Keyser voort inder wilder Neder-Sassen Lant / ende bedwanckse onder die van Roomen. Ende om dattet soo couden Lant is / soo deden die Romeynen Vrieslant hieten. Nochtans dese Vriesen waren noch al Heyden / ende dienden Heydensche Lantsheeren tot noch wel drie hondert jaer/ tot dat die edel Hertoch Puppijn van Landen regneerde / die den eersten Hertoch van Brabant was/ dat doe Oostenrijck hiet. Dese bedwanckse totten heyligen Kersten gelove. Hier nae lange tijt so staecken hem weder te samen die Slaven/ die Vriesen/ ende die Wilten met al ten grooten volcke / ende toghen in Oostenrijck/ dat nu Brabant hiet/ ende in Vranckrijck/ ende versloeghen al ten grooten volck/ ende brochten al ten grooten roof met hem te huys/ ende en waren niet te vreden als sy met vreden mochten leven.

Wilten-burg.

Ridiculum etymon *Frisia*, à *frigore*.

Austrasia, Brabant.

Anno 416. of 449. * XLIX. Engistus, Horsus.

Na de gheboorte ons Heeren Jesu Christi CCCC. ende * xvi jaer/ soo staecken hem te samen die Vriesen met haren Coninck Engistus / ende Horsus sijnen broeder / ende met die wilde wreede Slaven / ende toghen over in Enghelant / ende dreven daer uyt die Engelsche Brutoens/ ende beheerden dat

Lant

Lant selve/ende setten daer Coningen in naer haer selfs goetduncken. Daer nae keerden sommighe weder/ maer veel bleven daer. Ende van desen Coninck Engistus gheslacht soo wort gheboren Sinte Willebrort / Sinte Jeroen/ ende Sinte Aelbrecht die tot Egmont leyt. Daer na doe die Vriesen metten Slaven weder upt Engelant quamen/ ende niet en wisten wat sy doen souden / doe toghen sy met malcander in dat wilde Wout sonder ghenaden/ ende dreven daer upt die wilde beesten / ende maeckeden eenen Burch daer nu Leyden staet/ en setteden daer een Castelepn op met veel volcx/ om dat Wout te bewaren. Ende van desen Castelepn soo quamen vele kinders/ ende eenen Soon die Lem hiet/ ende was al te vromen man/ soo dat de Wilten hem coren tot eenen Heer van Wiltenburch. Dese Heer Lem die wan een Soon die Dibbout hiet. Dese Dibbout wort daer na Coninck van Vrieslant/ende hadde een Wijff die een Reusinne was/ daer hy veel kinderen aen wan/ ende oock eenen Soon die Lem hiet. Dese Lem wort Ridder / ende stichtede die Stede van Haerlem / ende hietse naer hem selven Heer Lems-Stat. En van desen Heer Lem so wort geboren die machtige Coninck Eseloor. Dese Coninck Eseloor was dus ghereten om dat sijn Ooren soo lanck waren oft een Ezel hadde gheweest: oock soo was hy seer groot/ ende hadde een Wijf die oock een Reusinne was/ daer hy veel kinderen aen wan/ ende een Dochter die daer na Conginne van Vrieslant was. Dese Coninck Eseloor was Conînc vanden Slaven/ dat nu Hollanders sijn. Dese Coninck Eseloor dede maecken by Voorburch een al te grooten Casteel/ soo datmen sijns ghelijcke niet en wiste van grootheyt / noch van hoocheyt. Dese Coninck Eseloor die leefde seer langhe / ende van hem quam een Bastaert die Valck hiet: dese was dus ghe heeten / om dat sijn ooghen soo rent ende soo claer waren oft een Valck hadde gheweest. Dese Valck stichte een groot Casteel aen die Noort-zijde vanden bosch / ende dedet hieten Valckenburch.

Leyden.

Heer Lem.

Haerlem.

Coninck Eseloor.

Sijn Slot tot Voorburg.

Valckenburg.

In deser maniere soo wort dat Lant van Hollant eerst bewoont. Maer dit volck was noch al Heyden noch meer dan anderhalf hondert jaer daer na/ tot dat Sinte Willebrort quam upt Enghelant met veel goeder Priesteren/ ende bekeerde dat Lant van Hollant totten heylighen Kersten ghelove.

Na de

Anno 442. Na de gheboorte ons Heeren Jesu Christi CCCC. ende xlij. jaer/ soo wort gheboren die machtighe Coninck Artuer/ die Coninck van Enghelant was/ ende was oock een van negen de best. Dese Coninck Artuer die becraftighde Spaengen/ ende Almangen/ ende Vranckrijck / ende Denemarcken/ Sweden/ ende Noorwegen/ Schotlant/ ende Vrieslant. Dese Landen mosten Coninck Artuer onderdanich wesen. Ende alsmen van hem leest/ soo versloech hy selver met sijnen swaerde CCCC. ende lxx man. Op een tijdt street dese Coninck Artuer teghen die wreede wilde Slaven diemen nu Hollanders hiet/maer hy en conder niet op winnen / soo dat hyse met vreden liet wesen / maer sy souden staen tot sijnen gheboden/ende sy souden vry sitten sonder schatten / dat nu verre van daen is. Dese Coninck Artuer en weetmen niet of hy noch leeft/dan of hy doot is/of hoe dattet met hem staet: maer der Enghelscher gheloobe is dat hy noch leeft/ende dat hy is in dat Geluckigh Eylant/ ende dat hy noch weder comen sal / ende sal Enghelant regieren.

Anno 635. Daer na langhe tijdt / als int jaer ons Heeren CCCCCC. ende xxxv jaer / soo was een Coninck in Vranckrijck die Lotharius hiet. Dese Lotharius was een goet kersten/ ende een beschermer der heyliger kercken. Dese Coninck Lotharijs die tooch met grooter macht van volck in Vrieslant/ende street teghens de Vriesen/daer hem de Vriesen seer stoutelick weerden/ ende wonnen den strijdt. Daer na versaemde de Coninck Lotharijs weder een al ten grooten machtigen heyr van volcke/ eñ quam neder in Vrieslant/soo dat hy alle Vrieslant wan: eñ soo wat man dat langher was dan des Conincx rijt-swaert/ die dede hy onthoofden. Ende als dit die Slaven vernamen/doe ginghen sy in ghenaden: maer sy en bleven daer niet langher by/ dan dat die Coninck weder in Vranckrijck was.

Dese Coninck Lotharijs hadde een Soon die Dagobaert hiet / die nae den Vader Lotharijs Coninck in Vranckrijck was. Dese Coninck Dagobaert die was den eersten Coninck die den Slaven ende die Vriesen in sijn ghewelt creech / ende hieltse daer in al sijn leven/ende sijn Nacomelinghen mede: alsmen hier na noch wel hooren sal.

Dese Coninck Dagobaert die belach Wiltenburch / ende in desen tijden alsmen voor Wiltenburch lach / soo waren veel

goeder

goeder luyden upt Tricht verdreven: dese laghen mede in des Coninck Dagobaerts heyr voor Wiltenburch. Daer na wort Wiltenburch opgegeven/ behoudelick die daer in waren ende kersten wouden werden/dat sy haer lijf ende haer goet souden behouden: ende sy souden ghedooghen dat die Ballingen van Tricht met hem inwoonen soude. Ende hier mede was alle die onlede gesoent. Ende doe gaf hem die Coninck eenen nieuwen naem/ende hietet Utrecht/ende in Latijn Trajectum. Eñ daer moestemen vertollen van allen goeden dat den Rhijn neder quam. Dese Coninc Dagobaert die stichte tot Utrecht die eerste kersten kercke in die eer van Sinte Thomas den Apostel/ende dit was int Jaer ons Heeren CCCCCC. ende xlviij. Vtrecht, Trajectum. Anno 648.

Int Jaer ons Heeren CCCCCC. ende lxxiij. soo quam S. Willebrort upt Enghelant met xij. Discipulen / ende quam in een Eylant dat Walgeren hiet/daer noch al Heyden volc was. Daer ginck Sinte Willebrort met sijnen Discipulen in een Dorp dat Westcappel hiet/daer vonden sy in den Tempel eenen Afgod die Mercurius hiet: dese brack Sinte Willebrort in stucken / ende bekeerde dat volck totten kersten ghelove. Daer nae quam S. Willebrort tot Utrecht/ daer hy dat Heylige Evangelium predickte/ende bekeerde daer veel volcks. Anno 673. Westcappel in Walcheren.

Daerna doe die Edel Hertoch Puppijn van Harstel regneerde/die een Hertoghe van Brabant was/oorloghde hy seer teghen den Hertoch Rabbout van Vrieslant: soo dat Puppijn versaemde een groot moghende heyr van volck/ende street teghens die Hertoch Rabbout van Vrieslant; soo dat Rabbout metten Vriesen wederstont Puppijn crachtelicken: maer int eynde soo bleef Hertoch Rabbout verslagen/met menich duysent Vriesen.

Dese Hertoch Puppijn sende Sinte Willebrort in Vrieslant/om die Vriesen te bekeeren: maer hy dede daer luttel profijts. Want die Hertoch Ritsaert van Vrieslant dede een van Sinte Willebrorts Gesellen dooden. Eñ doe tooch S. Willebrort van daen/ende quam in Oost-Vranckrijck/ende bekeerde dat volck totten Heylighen kersten ghelove / ende stichte een schoone kercke tot oude Slavenburch daer nu Vlaerding staet. Ende Hertoch Puppijn dede dat Lant dat te vooren hiet Slavenien / Oost-Vranckrijck noemen / dat nu Hollant heet.

Dese Heylighe Sinte Willebrort die tooch tot Romen/ ende wort daer van den Paus Sergius gheconsacreert tot eenen Aertschen Bisschop. Ende dewijl dat Sinte Willebrort te Romen was / soo wayden met eenen grooten starcken winde / ende met eenen grooten Aertbevinge/ inder nacht/ alle die groote boomen ter neder/ die in dat wilde Wout sonder ghenaden stonden. Ende doe die Heylighe Bisschop Sinte Willebrort van Romen quam / ende hy sach dat alle die boomen te neder gevallen laghen/ soo docht hy dat God dat Lant sonderlinghe bekeeren woude. Ende doe hy tot Vtrecht quam/ sa stichte hy daer een Kerck van Canoniken. Ende daer geboot hy gestadelick te staen des Bisschops Stoel.

Dese Edel Hertoch Puppijn die hadde eenen Soon die Karel Martel hiet / ende was die vierde Hertoch van Brabant: ende oock was hy des Coninex van Vranckrijckx Swaert-drager. Dese Karel Martel was vol oorloghen. Ende hy begaefde die Heylighe Kercke van Vtrecht. Daer na street hy teghen die ongheloovighen Hertoch Ridsaert van Vrieslant: soo dat Karel Martel desen Hertoch Ridsaert daer toe brachte dat hy Kersten soude worden. Des soo quam hy tot Vtrecht/

* Dat is, souden hem doopen.

ende Sinte Willebrort * souden doopen. Eñ doe hy sijn eenen voet inden Vonts hadde ghe set / doe wederhilt hy sijn anderen voet/ ende braechde Sinte Willebrort / wat hy te beter soude wesen als hy ghedoopt waer/ dan of hy niet ghedoopt en waer. Doe seyde Sinte Willebrort : waert dat ghy storvet ongedoopt/ ghy soudet ter Helken varen/ daer uwe Voor-vaders

† baest.

* Anders, ten eewigen levẽ.

zijn: Ende alsoo † varinghe als ghy ghedoopt zijt/ waert dat ghy dan storvet/ ghy voert sonder pijn * int Hemelrijck. Doe seyde die Hertoch Ridsaert van Vrieslant: soo hoor ick wel/ soo en is niemant van mijnen vrienden of magen int Hemelrijck/ dan een cleyn menichte van dijnre Kersten. Ick hebbe liever met mijnen vrienden te wesen inder Hellen/ dan ick met dijnre arme Kersten/ die my niet en bestaen / soude wesen int Hemelrijck. Ende hy tooch weder sijn voet na hem / ende tooch te huys waert. Ende inden weghe soo storte hy vanden Paerde/ ende brack den hals : daer menich duysent Vriesen mede bekeerden.

Anno 742.

Dese Karel Martel die starf int Jaer ons Heeren Jesu Christi seven hondert ende twee ende veertich / ende liet na hem

hem eenen soon die Puppijn die Cleyne hiet/ende was die vijfde Hertoch van Brabant / ende Coninck van Vranckrijck. Dese hadde een soon die Karel die Groote hiet: want als Tulpijn die Aertsche Bisschop van Reymen van hem schrijft/ soo was dese Karel een groot lanck man / nochtans soo was hy viij. voet dicke in sijn gordel/ ende sijn aensicht was anderhalf voet lanck ende een voet breet / sijn neus die was een half voet lanck. Ende sijnen baert hinck tot op sijn gordel. Sijn wijnbraeuwen die waren wel een halve palme lanck. Ende sijn ooghen waren ghelijck Leeuwen ooghen. Hy en mocht oock niet veel eten/maer hy at wel een vierendeel van een Weer/ of twee Capoenen/ of twee Gansen/ of twee Pauwen / of een Haes. Oock en dranck hy niet dan driewerf over die tafel / maer elken tooch die hilt een Bonse quaert. Oock soo was hy seer starck/want in een strijt soo plach hy met sijnen Swaerde een ghewapende man te kloven van boven tot beneden: ende noch soo cloofde hy dickwijl Man ende Paert beyde met eenen slagh. Ende als hy toornich was / soo en was gheen so stouten man/hy en wort verbaert als hy op hem sach. Oock en was hy niet droevich om sijn verlies/noch hy en verblijde hem niet om gheen ghewin. Ende doe die groote strijt was opten † Rosenval/daer alle die groote Heeren bleven by verraet eens Ridders die * Gauweroen hiet/so badt Coninck Karel Gode/ dat die Sonne bleve staen/ ter tijt toe dat hy dat ghewroken hadde. Doe bleef die Sonne staen in een stede drie uyren lanck/ tot dat hy die Heyden verslaghen hadde. Oock soo waren hem vier Steden teghen in Spaengien/daer hy voor lach ende hy en condese niet gewinnen. Daer soo badt hy Gode ende Sinte Jacob/ost mogelick waer / dat sy versoncken. Ende inder nacht versoncken die Steden: alsmen noch sien mach in Spaengien. Dese Steden hieten aldus / Lucerna / Capara / Ventosa / ende Adama. Dese Heylighe Coninck Karel stichte vier Aertsche Bisdommen/als Trier/Ceulen/Mentz/ eñ Straetsburch. Oock so stichte hy also veel Cloosters alsser menige letteren staen int A/B/C/ Ende voor elcken Clooster dede hy setten eenen gouden letter vanden A/B/C. Ende elcke letter was hondert pont Tornopsen waert. Oock soo leyde hy dat groote Studium tot Parijs. Doc maeckte hy die Sequentie diemen singhet opten Ascencions-dach / *Rex omnipotens hodierna.*

Karel die Groote.

Turpinus.

† *Roncheval.*

* *Gannalon.*

Turpino.

dierna. Oock maeckte hy die Sequenci van onser Vrouwen/ *Ave praeclara maris stella*, ende *Alma redemptoris*. Ende die Hymnen / *Ave maris stella*, ende *Maria Mater Domini*. Dese Karel rockte oock vier hoef-ysers upter crommen. Oock soo hoorde hy al te gaerne lesen van vreemde Historien. Dese goede Heylige Coninck Karel die lach twee jaer voor sijn doot tot Aken sieck van die coerts: ende doe hy sieck lach int bedde / soo wat siecken dat dat bedde naeckten of raeckten/ die worden gesont van wat sieckten dat sy sieck waren. Ende doe hy sterven soude/soo las hy selver sijn Eyndelvaers / ende loock selver sijn ooghen toe: ende nam oorlof aen al sijn Heeren / die al te seer droevich waren om sijn doot. Ende hy wort begraven tot Aken in onser Liever Vrouwen kerck/die hy selver stichte. Ende doemen dese kercke fondeerde / doe beloofde Coninck Karel dat hyse soude doen wijen van alsoo menighen Bisschop als daer daghen int Jaer quamen/ende doe hy alle dese Bisschoppen vergadert hadde/ doe ghebraker hem drie die hy niet en conde ghecrijghen. Doe ginck hy tot Maestricht inder kercken/ende badt God ende Sinte Jacob/dat hy doch sijn ghetal verbulde vanden Bisschoppen. Ende te hant stonden daer op upten graef drie doode Bisschoppen/ ende quamen totten Coninck Karel/ende ginghen met hem tot Aken / ende wijden die kerck. Ende doe ginghen sy weder tot Maestricht tot haren grave. Dese Heylighe Coninck Karel die starf int Jaer ons Heeren acht hondert ende xiiij.

Anno 814.

Ludovicus Pius Karoli Magni F.

Dese Edel Coninck Karel die hadde eenen soon die Lodewijc hiet/ die Goedertieren was/ende was die sevende Hertoch van Brabant/Keyser van Romen/Coninck van Vranckrijck. Ende hadde een Wijf die Ermgaert hiet / daer hy twee sonen by hadde: den eenen soon die hiet Lodewijck, die ander hiet Karel die Caluwe. Eñ doe dese vrouwe Ermgaert doot was/ doe nam Lodewijck een ander wijf / ende was des Hertogen Dochter van Beyeren/die Judith hiet/ende was des Conincs Lodewijcs Nifte. Ende doe die sevende Bisschop van Utrecht gestorven was/ so quam dese Coninc Lodewijck neder tot Utrecht/ ende gheboot datmen een sijn Dienre die hy lief hadde/ die Fredericus hiet/wijen soude tot eenẽ Bisschop. Daer dede hem die Keyser geven staf ende vinger-linck/ende* deden consacreren tot een Bisschop / al was hijt noode. Doe hilt die Keyser

*Datis, dede hem consacreren.

Keyser een rijckelick Hof / ende gaf een costelicke maeltijt. Daer na seyde die Keyser totten Bisschop: Nu liebe Sone/die Ecclesie van Utrecht heeft u ghecoren tot eenen Bisschop/op dattu met dijnre Heyligher Leer castijes dat strenghe ongheloovige volck van Walcheren/ende is een Eylant ghelegen in dijn Sticht/dat al te over-schandelicken leeft: soo datmen niet alleen en seyt dat die Broeder bijder Suster slaept maer oock die Soon by sijnen Moeder. Daer om bevelen wy u dat ghy dat corrigeert / ende doetse te Banne. Ende als Fredericus die Heylighe Bisschop dit hoorde/ soo seyde hy totten Keyser/ ende vraechde den Keyser/van welcker stede men eenen Visschе ontginnen soude. Die Keyser verwonderde van dien vrage/ eñ seyde: Ick vermoede datmen hem aen dat hooft eerst soude beginnen. Doe seyde die Bisschop: O Edel Keyser/ghy hebt te recht geoordeelt! ende om dat ghy/ die een Prince ende hooft sijt der Kersten Gelove / een Wijf hebste die u vleyschelicke Niste is/ daerom soo wil ick u eerst ontghinnen / eer ick totten staert vanden Visschе come. Ende ick segghe u dat te vooren/dat ghijse laten sult/ende ontfanghen penitencie: of ick sal den Ban ende dat Recht der Heyligher Kercken op u vorderen. Soo dat hy die Keyser soo veel predickte/dat hy penitencie aen nam; ende beloofde/dat Wijf te laten. Daer na soo tooch die Heylighe Bisschop in Walcheren/ ende bekeerden daer sommighe menschen : maer die ander bleven in haer quaetheyt / die den Heylighen Bisschop dreyghden te slaen. Maer daer na so viel die wrake Gods op hem/dat sy alle worden verslaghen met haren Grave Eggaert in eenen grooten strijde : Ende alle die Wijven metten kinderen worden alle ghevanghen ende wechghevoert. Dese Heylighe Bisschop settede Odulphus/die een Canonick was tot Utrecht / ende beval hem die kercke tot Staveren in Oost-Vrieslant/ dat hy die regieren soude. Daer na/doe die Keyser Lodewijck weder tot sijnen verbannen Wijve quam / ende seyde haer hoe datter ghevaren was / doe arbeyde die Vrouwe seer om des H. Bisschops doot: ende sende by haer Mans raet twee quade knechten tot Utrecht / dat sy den Bisschop doot slaen souden. Ende doe sy tot Utrecht quamen / doe seyden sy dat sy des Keysers knechten waren / ende dat sy den Bisschop een bootschap moesten doen daer groote macht aen lach.

Eggaert Grave van Walcheren.

Die Heylighe Bisschop/die van God wel wiste dat sijn sterfdach naeckte/die hiete die knechten dat sy beyden souden tot dat die Misse ghedaen waer. Daer ginck die Heylighe Bisschop tot oude Monster in Sinte Jans sacristie/daer hy Gode badt om volstandichept sijnre passien. Ende doe liet hy die twee knechten in comen/ende seyde: Nu doet die boetschap die u bevolen is/ die ick volcomelick wiste eer dat ghy hier quaemt. Doe tooghen sy haer Messen ende doorstaken den Heylighen Bisschop/ende seyden: Nu heeft die Keyserinne haer wille van dy/ die sy langhe begheert hebet/ die ghy menich verdriet hebt gedaen. Daer seyde hem die Bisschop: Lieve kinderen/nu ghy volbrocht hebt uwer Vrouwen bootschap ende haer ghebodt/ nu pijnt u haestelick van hier. Doe liepen die knechten wech/ ende brochten der Keyserinnen die bootschap van des Bisschops doot. Ende als dit dat volck vernam/ soo quamen sy met grooten scharen totten stervenden Bisschop. Doe seyde die Heylighe Martelaer: Lieve Broederen ende Susteren/verrcrijghe ick eenich deel metten Martelaers/so mach ick God biddē om uwe salichept. Want om der Keyserinnen openbaer overspel/ dat hier dē volcke by-woont/ soo sullen comen die Heyden Denen met die Noormans/ ende verwoesten alle dit Lant: Ende en sullen niet laten leggen die een steen opten anderen: Eñ sullen al te grooten bloetstortinghe maken. Ende doe gaf desen Heylighen Bisschop sijnen gheest/opten x. dach van Augusto/ int Jaer ons Heeren

Anno 838. acht hondert ende xxxviij. Ende daer na wort dese Keyser Lodewijck versent vanden Paus Gregorius in Switsen in een besloten Clooster/daer hy groote penitencie dede. Ende die Keyserinne wort besloten in een besloten Nonnen Clooster.

Dese Keyser Lodewijck hadde een soon die oock Lodewijck hiet/ende was Coninck van hooch Almaengen. Dese Coninck Lodewijck die hadde drie sonen/ daer die outste of hiet Lotharijs: die ander die hiet Kaerle die Caluwe: die derde hiet Lodewijck/ ende was oock Coninck van hooch Almangien/ ende Hertoch van Beyeren/ende van Zwaven.

Lotharijs wort Keyser na den Vader/ende besat dat Rijck thien Jaer: ende doe liet hy die werelt/ ende wort een Moninck: ende liet Lodewijck sijn soon sijn Rijck.

Lodewijck die Lisper/wort Keyser na den Vader/ende besat

sat dat Rijck xxj. jaer. Ende in sijnen tijden soo reghendet in Italien drie daghen lanck schoon bloet / daer een groote sterfte na quam. Dese Keyser Lodewijck starf in Italien. Ende doe quam die Heerlijckheyt aen Karel die Caluwe, sijns Vaders Broeder.

Karel die Caluwe die wort ghecoren tot eenen Keyser. Ende hy was eerste Coninc van Oost-Vranckrijck/ dat nu Hollant is gheheeten. Ende daer nae wordt hy Keyser van Romen.

Int Jaer ons Heeren acht hondert ende lvj. soo gheschiede die prophecie die Fredericus die Heylighe Bisschop ghepropheteert hadde/ doe hy t'Vtrecht verslaghen wort. Want een hiete Gello/ ende quam met sijnen Denen / ende een hiete Rollo/ die quam met sijnen Noormans / ende staken hem te samen met veel schepen ende met veel volcks/ ende landt aen Oost-Vranckrijck/ dat nu Hollant is / ende versloeghen veel volcs. So dat dat volck die weer begrepen op Coninck Eselloors Casteel : maer alsoo als God woude / soo wonnent die Heyden Denen / ende versloeghen daer op twee Ridders/ die een hiete Heer Geerlof/ ende die ander hiete Dibbout/ met veel volcs. Ende dat schoone Casteel worde ghestecht neven der aerden. Doe tooghen dat wrede Heyden volck voort tot Noortwijck/ daer sy veel volcx versloegen ende vinghen. Onder welcke was die Heylige Priester Sinte Jeroen/ ende wort ghevanghen/ ende wort onthooft. Daer na soo tooghen sy tot Egmont / ende braken daer die Heylighe Kercke die Sinte Adelbrecht selver hadde ghesticht. Daer na tooghen sy aen die Stadt van Vtrecht / die sy wonnen ende braken. Ende die groote Stadt by Vtrecht / daer nu Wijck te Duerstede staet/ die soo groot was datter xxx. Prochie-kercken binnen stonden. Dese Stadt die wort ghestecht neven der aerden. Dit boose volck dat tooch voort den Rhijn op/ ende sy en lieten nerghent niet staen. Ende schenden Nyemeghen / Ceulen / Mentz/ Bonne/ Aken/ Gulick. Dese die worden al verbrant ende ghe- schent. Sy stalden haer Paerden des nachts int Keysers Palleys/ den Roomschen Rijcke te schande. Voort so verbranden sy Ludick/ Tongeren/ ende Tricht: dese worden alle ghestecht. Prumen/ Estabels/ ende Sinte Remakles/ Sinte Truden/ ende al * Aspelgoude: dese moesten smaken haren rouwe.

Anno 856.

C. Eseloors Slot geslecht.

S. Ieroen tot Noortvvijc.

Egmont.

Vtrecht.

Wijck te Duerstede.

Nyemegen.

* *Haspengouwe.*

Lotrijck/

Lotrijck / Vlaenderen ende Brabant: dese worden alle ghe- schent/ sonder Brugghe ende Gent. Voort soo verbranden sy * S. Thomas in Pyckerdijen/ ende Tharenburch/ Thoers/ ende Thoereynen. Ende alle die kercken van Aelmaengen ende van Vranckrijck die worden alle ghestecht / gheplaghet alle ghelijck. Daerna gaf onsen Heer die gracie den Heyden/ dat sy des vechtens afstonden/ ende sy worden kersten. Ende doe gaf dese Coninck Karel die Caluwe Rollo den Noorman sijn Dochter/ende gaffer hem mede Normandyen. Dese Rollo den Noorman hadde een Neve die Gello hiet/die oock kersten wort/ende Coninck Karel gaf hem Baloeys/daer hy die eerste Grave af was.

* Sinte Omar in Picardien.

D'eerste Graef van Bloys.

Anno 861.

Daer na int Jaer ons Heeren acht hondert ende lxj. soo quamen die Denen met die Noormans weder/ende dede groo- te schade in Vranckrijck; soo dat dese keyser Karel daer te- ghens street/ ende nam al te grooten schade van sijn volck: soo dattet ten laetsten ghesoent wort. Ende hy gaf Ghisela sijnre Nisten/die Coninck Lotharis Dochter was/ Godevaert den Noorman tot eenen Wijve. Ende hy soude kersten worden. Ende die keyser gaf Godevaert die Provincie van Vrieslant/ ende † makeden Coninck. Daer na in een jaer soo makeden die Vriesen een opstal teghen desen Coninck Godevaert/ ende teghens den keyser. Maer doe die keyser dat vernam / soo quam hy met soo grooter macht in Vrieslant / ende be- dwanckse soo seer/ende maecktse eyghen; soo dat elck Vriese moeste draghen om den hals een strop van eenen bast/ ghelijck een dief/ daermense terstont aen hanghen mochte/ of sy hem meer staken teghens des keysers moghentheyt. Ende van de- sen smadelicken teecken vanden strop / soo en hadder nieman voordeel/ rijck noch arm/ dan die beneden twaelf jaren waren. Daer na in twee jaren soo wort dese Coninck Godevaert van Vrieslant verslaghen in Oost-vrieslant met menich duy- sent Denen / overmits die verhenghenisse Gods: ende daer wort doe weder ghewroken menich kersten bloet / dat sy in voorleden tijden ghestortet ende ghedoot hadden.

† Dat is, Makede hem Coninck.

Ghesochte krijch loont sijn Meester. Nota van dē Strop.

Dese

Van Diderick d'eerste Grave van Hollant.

Dese Edele Coninck ende Keyser Karel die Caluwe / Hertoch van Brabant/ die hadde een Susters sone die Diederick hiet. Ende hy was alten schoonen ende vromen man te Wapen / maer sijn Renten waren cleyn: soo dat die Keyser hem gaf/ om bede wille van die Paus Jan die VIII ste. dat Lant van Oost-Vranckrijck/ dat nu Hollant is/ met dat Lant van Vrieslant tot die Lauwers toe / hem ende sijn nacomelinghen eeuwelick ende erflick te besitten. Daert den Vriesen wel leet toe was/ (eñ noch is/) dat sy beheert souden wesen sonder Coninck.

Die Vriesen soecken Coninck-vry te sitten.

Dese Coninck Karel tooch met Diderick sijn Neve in Vrieslant: maer sy en wouden Grave Diderick niet ontfangen over een Heer van Oost-Vranckrijck; maer sy wouden onder den Keyser blijven. Soo datmen dat metten Swaerde moeste winnen. Ende die Keyser met Graef Diderick wonnen den strijt. Daer die Heer van Valckenburch met den Burchgrave van Leyden met veel volcks bleven.

D'Heer van *Valckenburch.* De Burgh-Grave van *Leyden.*

Ende doe gingen dat gemeene volck in ghenaden / ende ontfinghen Grave Diderick tot eenen Heer. Doe tooch die Keyser met Grave Diderick sijnen Neve in Oost-Vrieslant/ daer ontfinghen hem die Vriesen by grooten bedwange/ende * hulden voor eenen Heer. Ende doe nam hem die Keyser weder of die strop vanden hals/ die sy ghedraghen hadden om haer onghehoorsaemheyt wille/ ende sy souden voort meer staen onder die Hollantse Heeren.

* Dat is, *hulden hem.*

Ende doe tooch die Keyser Karel weder in Vranckrijck / ende liet Grave Dirck sijn Neve in Oost-Vranckrijck/dat nu Hollant is. Ende Grave Dirck besat dat Lant eerst met grooten vreden: maer daer na soo staken die Vriesen ende die Hollanders toe / ende hebben te samen Grave Dirck upten Lande verdreven. Daer tooch dese Grave Dirck weder in Vranckrijck totten Keyser sijnen oom / ende claghede hem hoe dat hy upten Landen verdreven waer. Ende op die tijt was die Paus van Romen tot Mentz opten Rhijn/ende dat was Paus Jan die VIII ste. Daer die Keyser eenen brief aen schreef / hoe dat hy met Grave Dirck sijn Neve in Oost-Vranckrijck ende in Vrieslant hadde gheweest: ende hoe dat Grave Dirck nu weder upten Lande was verdreven. Daer nam die Paus den brief / ende scheurden aen langhe stucken/som cort/som lanck. Ende doe nam hy een mes / ende sneet die groote stucken aen cleyne eyndekens of. Ende des avonts doe ginck die Paus in een

Siet hier de Toet-steen.

een Hof/daer veel cleyn boomkens stonden: Daer nam hy een Swaert / ende sloegh sommighe van die cleyne boomkens daer neder / ende veel van den meesten. Dit dede hy den eenen avont voor ende die anderen avont na / tot drie of vier avont toe/daert des Keysers Boden aensaghen. Doe seyde die Paus totten Boden / gaet ende segghet den Keyser wat ghy ghesien hebt. Dese Boden toghen weder totten Keyser / ende seyden als hem die Paus bevolen hadde. Doe dit die Keyser hoorde/ soo verstont hy wel des Paus meninghe: ende hy tooch met Graef Dirck sijn Neve weder in Oost-Vranckrijck/met groter macht / ende deden inder nacht die machtichste ende die rijckste nemen van haren bedde/ende dedense onthoofden. Doe dit dat volck ende die ghemeente hoorden / ende des Keysers gramschap aensaghen/ende ontwaer worden/dat dit die Keyser dede / ende niemant gheen voordeel en hadde: doe baden sy groote ghenade / ende sy beloofden hem onderdanich te wesen. Ende doe wort Grave Dirck weder ghehult / ende bleef doe met ghewelt Heer vanden Lande. Ende doe dede die Keyser dat Lant dat te voren was Oost-Vranckrijck ghenheeten/ dat dede hy Hollant hieten/om dattet soo wreeden volck was. Ende dit gheschiede int Jaer ons Heeren viij c. ende lxiij. Ende doe tooch die Keyser weder in Vranckrijck.

Anno 863. *Oost-Vranckrijck*, nu *Hollant*, van't *hollen* alsoo ghenaemt.

Dit is Diderick, ende was die eerste Grave van Hollant ende van Zeelant.

Diderick die Eerste wort Grave van Hollant ende van Zeelant/ ende Heer van Vrieslant. Dese Grave Diderick hadde een Wijf die Gena hiet / gheboren van die Croon van Vranckrijck / daer hy een soon aen wan die oock Diderick hiet. Dese eerste Grave Diderick besat dat Lant met grooten vreden: ende hy stichte dat Clooster tot Egmont/ende dede daer Nonnen in woonen. Dese Grave Diderick doe hy langhe gheregeert hadde/ doe tooch hy upten Lande: soo datmen niet en weet/hoe langhe dat hy regeerde/ of hoe langhe dat hy levede/ of waer dat hy starf. Maer Gena sijn Wijf die leyt tot Egmont in dat Clooster begraven.

Het Clooster t' Egmöt ghesticht.

THEO-

THEODERICVS, I. Comes Hollandiæ, &c.
Hic quibusdam FRISIVS cognominatur.

Regni, ut & vitæ, huius Principis annus Auctori nostro incertus. Vulgo numerant annos imperij XL. *& obijsse eum volunt anno Christi* IX^c III, *sepultumque Egmonda in Cœnobio. Vbi Genam Comitis uxorem terræ traditam Noster dicit; palam professus, ignorari sibi locorum sepultus sit ipse Theodericus.*

Dit is Dirck Graef Dircks Soon, ende was die anderde Graef van Hollant ende van Zeelant.

Dideric die anderde wort Grave tot Hollant en in Zeelant/ maer die Vriesen en woude hem niet ontfangen voor een Heer/ ende en wouden niet meer onder die Hollantse Heeren staen. Daer tooch dese Edel Graef Dirc met grooter macht / en destrueerde al Vrieslant/ende versloech daer al ten grooten volck. Also dat hyse bedwanck/ende onderdanich moesten wesen. Dat sy onlanghe hilden : Want in een jaer daer na soo quamen die Vriesen niet grooter macht / ende verbarnden Alckmaer ende Haerlem/en dat Clooster tot Egmont: en quamen tot Leyden. Daer sy wederstaen worde vanden Burchgrave van Leyde. Die dat Graef Dirck ontboot/dat hy hem ontset dede/ of hy soude die Stede verliesen. Daer quam Graef Dirck haestelick met een cleyne menichte van volc tot Leyden/ende bestreet die Vriesen: en leyde hen plaets en velt/dach ende tijt/ om tegens hem te strijden. Maer die Vriesen en woude Graef Dirc geene dach geven/maer sy wouden terstont tegens hem strijden. En doe Grave Dirck dat hoorde / so stack hy terstont sijn Trompetten op/ende tooch tot die Vriesen in/die wel die helfte meer volcs hadden/ dan Graef Dirck dede. Maer Grave Dirck die wan de strijt. En dit was int jaer ix^c. en lxxij. op die selve stede daer nu dat Clooster tot Reynsburch staet/dat Graef Dirc dede maken drie jaer na dat hy daer tegens die Vriesen street. En in dat Clooster dede hy eerst Monike woonen / maer daer na versettede hy de Monike van Reynsburch tot Egmont/en die Nonne van Egmont dede hy tot Reynsburch come/om dat sy hen te bet mochten verweeren teghen die Vriesen. Dese Graef Dirc hadde een Wijf die Hillegont hiet/des Conincs Dochter van Vranckrijck ; daer hy by wan Aernout/die na hem wort Grave van Hollant:ende Joncvrou † Arluyde/die na Abdisse van Reynsburch wort: en * Engebrecht/Bisschop tot Trier.

'tClooster tot Egmont, Alcmaer, ende Haerlem in brant gesteken.

Anno 972. t'Clooster te Rijnsburgh gesticht anno 975. Siet de Toet-steen.

† *Arlynde.* * Siet de Toet-steen.

Onder dese Graef Dirck die anderde / soo wort tot Noortwijck ghevon den dat lichaem vanden Heylighen Martelaer Sinte Jeroen/die daer gedoot was/als voorschreven is. Welck lichaem ghebrocht worde tot Egmont int Clooster.

Anno 988. Dese Graef Dirck starf int Jaer ons Heeren ix^c. en lxxxviij. ende leyt tot Egmont int Clooster/ende sijn Wijf mede.

Siet de Toet-steen. Dese twee eerste Graven die Vader en die Soon regierden Hollant/Zeelant/en Vrieslant. C. en xx. jaer.

THEO-

THEODERICVS II. Comes Hollandiæ II. valde longævus vulgo.

Obijt Anno IX^c^ LXXXVIII. *(Pridie Nonas Maij, addunt alij.) Incertus regni annus nostro Auctori. Vulgo* LXXXV. *Conditus Egmondæ unà cum Hillegonda (quæ alijs Hildegardis) coniuge, consentientibus pervulgatis Annalibus. Cum patre præfuit annis* CXX. *(Alijs* CXXV.) *O calculatores!*

Dit is Aernout Graef Dircks Soon, ende was die derde Graef van Hollant.

Aernout die Eerste wort Grave van Hollant ende van Zeelant / maer die Vriesen en woudens niet ontfangen. Daer tooch Grave Aernout met grooter macht in Vrieslant/ ende brochtet hen soo nae / dat sy hem hulden voor een Heer van Vrieslant. Dese Graef Aernout had te wijve Lutgaert des Keysers dochter van Griecken/ daer hy eenen soon aen wan die Dirck hiet/ die na hem wort Grave van Hollant. In't
Anno 993. Jaer ons Heeren ix^c. ende xciij. soo maeckten die Vriesen een opstal / ende wouden Grave Aernout van Hollant ontsegghen. Als sy deden: maer dat was by raet des Bisschops van Utrecht / die hen beloofde te helpen/ waert dat sy teghen Graef Aernout te velde quamen. Ende doe dit Graef Aernout van Hollant vernam/ soo tooch hy met grooter macht van volck in Vrieslant. Daer sijn die Vriesen gecomen tot Winckelreme/daer Graef Aernout tegen hen street : maer die Vriesen wonnen den strijt/ende Grave Aernout die wort daer verslagen met veel Hollanders/ ende hy wort gebrocht tot Egmondt/ende int Clooster begraven. Ende daer leyt sijn Wijf mede begraven/ die nae hem starf. Dese Grave Aernout en regeerde niet meer dan vijf jaer.

THEODERICVS ejus nominis Tertius, IV. Comes Hollandiæ, &c.

Hierosolymita.

Decessit Anno CIↃ. XXXIX. (*imperij anno* XLIV. *ætatis verò* * LVIII. *Sepultus Egmonda, relictis ex Otthilde Saxonica Theoderico* IV, *& Florentico* I, *Successoribus. Otthildis ad suos Saxones post mariti excessum reversa, ibidem quarto viduitatis anno sepulta* (*Anno* CIↃ XLIII, VII. *Kal. Iul.*)

* Siet de Toet-steen,

D

Dit is Dirck Graef Aernouts Soon, ende was die vierde Graef van Hollant.

Dirck die Derde/Graef Aernouts soon/ wort Grave van Hollant ende van Zeelant / maer die Vriesen en woudens niet ontfanghen. Des soo liet hijse wesen / ende tooch weder in Hollant. Dese Grave Dirck hadde te Wijve Ottelt des Hertoghen Dochter van Sassen : daer hy by wan Dirck/ die na hem wort Grave tot Hollant / ende Floris Grave van Oost-Vrieslant.

Anno 1018. Int Jaer ons Heeren M. ende xviij. soo rees die oude † veet tusschen Grave Dirck van Hollant / ende den Bisschop Adelboldus van Utrecht / om dat die Bisschop den Vriesen te hulpe quam doe Grave Aernout sijn Vader verslaghen wort. Daer quamt soo verre / dat Grave Dirck ende den Bisschop malcander dach ende velt leyden om te strijden: daer groote schade geschiede aen beyden sijden/ maer Grave Dirck die wan den strijt/ ende die Bisschop die quam upten strijde/ en quam tot Utrecht. In dat selve Jaer binnen der Maent van Augusto/ so quam die Bisschop met een nieuwen heyre volcks buyten Bograven: Daer teghen soo quam Grave Dirck van Hollant met een alte cleynen heyr van volc. Maer die Bisschop verloor noch den strijt/ ende wort ghevanghen/ ende alle sijn volck dat wort verslaghen. Ende doe tooch Graef Dirck metten Bisschop tot Hollant waert. Doe seyde Graef Dirck / ende vraechde den Bisschop / om wat saecken hy hem soo seer verhief teghen Hollant / ende hy hem noch noyt leet en dede. Doe seyde die Bisschop / O Edele Graef Dirck/ ick bekenne wel dat ghy / noch oock u Ouders / my noyt leet en deet; maer om dat Hollant in voorleden tijden gestaen heeft onder dat Bisdom / ende dattet mijn Voorvaders Heerlichheyt heeft gheweest / soo hadde ick dat gaerne weder ghehadt : daer om soo trotste ick die Vriesen daer toe/ dat sy u verdreven souden hebben/ soo soude ick dat Lant weder machtich hebben gheweest: maer want ick onrecht ghejaecht hebbe/ soo is my onrecht gheschiet. Doe seyde die Bisschop voort tot Graef Dirck van Hollant / Weet Edel Graef Dirck/ dat van desen dach voort en sal dat Sticht van Utrecht Hollant tot ghenen dagen goet doen/ ende sy sullen Hollant schenden

† Dat is, haet ende vyantschap.

Bodegraven.

Malum consilium consultori pessimum.

den

HIEROSO-LYMITA.

THEODERICVS ejus nominis Tertius,
IV. Comes Hollandiæ, &c.

Decessit Anno CIↃ. XXXIX. (*imperij anno* XLIV. *ætatis verò* * LVIII. *Sepultus Egmonda, relictis ex* Otthilde Saxonica *Theoderico* IV, *& Florentico* I, *Successoribus. Otthildis ad suos Saxones post mariti excessum reversa, ibidem quarto viduitatis anno sepulta* (*Anno* CIↃ XLIII, VII. *Kal. Iul.*)

* Siet de Toet-steen.

den ende verderven/ maer dat sy moghen: als oock wel open-baer hevet gheweest. Doe seyde die Grave Dirck van Hollant/ Dat moet God ontfermen/ dattet so verre met die Ecclesie ghecomen is / dat sy liever hebben willen dat hen niet toe en behoort. Doe seyde hy voort totten Bisschop/ Siet Heer/ gevet my zeghel ende brief dat ghy die Vriesen niet meer stercken en sult: doet ghy selver u best tegen my/ indien dattet doch wesen moet / ick sal u quijt laten van al dat ghy teghens my gedaen hebt. Doe seyde die Bisschop/ Dat sal ick doen/ al come ick daer noode aen. Doe sprack Grave Dirck van Hollant ende seyde / Comt dy daer noode toe/ dat ick dy te voren legghe/ soo blijvet by my/ ick sal u die coste gheven alsoo lange als ghy leeft. Ende aldus bleef die Bisschop ghevanghen / ende lach op dat groote Slot van Yselmonde drie jaer lanck. Daer na tooch dese Graef Dirck met veel groter Heerscapie te Jerusalem totten Heyligen Grave/ ende dede daer sijn Offerhande. Ende doe hy weder quam/ soo claechde hy den Keyser Heynrick die III[de]. hoe dat hy metten Vriesen ende metten Bisschop ghevaren hadde. Daer quam die Keyser neder/ ende brochte met hem den Hertoghe Godevaert van Ardennen/ ende versaemden een groot machtich heyr van volcke/ ende quamen in Hollant. Daer dede Grave Dirck die Bisschop halen upter Vangenisse/ ende † deden mede varen met hem ende metten Keyser Heynrick/ ende metten Hertoch Godevaert van Ardennen/ ende tooghen met grooter macht van volck in Vrieslant/ daer den Bisschop wel leet toe was / dat hy nu teghen die Vriesen strijden moeste. Ende doe dit grote heyr by een begonste te comen / soo hoordemen een alten grooten vreeselicke stemme inder lucht/ oft een donreslach hadde geweest: Ende riep/ VLIET GHY HEEREN, VLIET. Ende van dat vreeselicke gelupt soo worden die Hollanders so seere vervaert/ dat sy opten Bisschop niet en achten. Ende doe tooch die Bisschop over in dat Vriesche heyr/ daer hy eerlicken ontfanghen wort / ende sloech met die Vriesen op dat Hollantse heyr/ daer veel volcs verslagen wort/ soo dat die Bisschop van Utrecht met die Vriesen den strijt wonnen. Ende Hertoch Godevaert wierdt ghevanghen. Ende die Keyser ende Graef Dirck van Hollant tooghen afterwaert tot Haerlem/ ende ontboden weder een nieuwen heyr van Hollants volck / ende versaemden weder een alten machtighen

'tSlot van Yselmonde.

† Dat is, *dede hem*.

Keyser Henrick de III. tot Haerlem.

tighen heyr van volck/ende toogen weder op die Vriesen. Ende doe sy quamen tot Heylo/aen dese zijde van Alckmaer/daer quam die Bisschop met die Vriesen/ende hadden den Hertoch Godevaert daer toe ghedwonghen/ dat hy met dat Vriesche heyr moeste strijden teghens Graef Dirck van Hollant / ende teghens den Keyser. Alsoo dat daer ancxtelicken wort gevochten/ daer groote schade geschiede aen beyden sijden van volck: maer int leste soo verlorent die Vriesen. Ende die Bisschop wort daer seer ghewont/ dat hy corts daer na starf: ende Hertoch Godevaert die wort oock seer ghewont/ maer hy bleef te lijve. Ende daer na tooch die Keyser met Graef Dirck van Hollant met haren versaemden heyr/ ende metten Hertoch Godevaert/ eñ wonnen al West-Vrieslant / ende versloegen alsoo veel volcs dat ontallicken was/ende dreven daer alten groten roof uyt. Ende aldus soo leet dese Graef Dirck al sijn tijt met grooter oorloghen omtrent drie ende dertich jaer; ende starf int * Jaer ons Heeren M. ende xxxix. ende hy leyt in dat Clooster tot Egmont begraven.

Heylo.

* Siet de Toet-steen, Anno 1039.

* Hermanno Contracto,

THEODERICVS IV, V. Comes Hollandiæ, &c.
* Fladirtingæ Marchio.

Absque liberis celebs obijt Anno CIↃ XLVIII, *regni anno* IX, *Dordrechti jaculo hostili percussus. Egmonda in majorum conditorium illatus, decessu suo fratri Florentio, ejus nominis* I, *solij locum vacuefecit.*

Die

Dit is Dirck Graef Dircks Soon, ende was die vijfde Grave van Hollant.

Diderick die Vierde wort Grave van Hollant/Zeelant/ende Heer van Vrieslant. Maer dese Graef Dirck en hadde Wijf noch kint. Dese Graef Dirck die was eens te Ludick in een Tornoy/ daer hy doot stack inden steeckspel des Bisschops Broeder van Ludick ende van Ceulen. Daer vielen hem die Heeren over den hals/ ende † wouden verslaghen hebben: maer hy ontreet haestelick/ ende hem worden twee Ridders af gheslaghen. Ende Graef Dirck die quam in Hollant tot Dordrecht: daer dede Graef Dirck alle die Overlantse Schepen verbranden/ want hy hadde verboden datter gheen Overlantse Schepen tot Dordrecht comen souden. Ende alle die Coop-mannen worden ghevangen/ die van Ludick of die van Ceulen waren. Int jaer ons Heeren M. ende xlviij. soo versaemden die Bisschop van Ludick ende die Bisschop van Ceulen een groot machtich heyr van volck/ende senden die neder in Hollant/ om te wreken dat hen misdaen was. Daer quam die Marckgrave van Brandenburch met dat Ludicksche ende met dat Ceulsche heyr aen/ende wan die Stadt van Dordrecht/ by verraet des Heeren van binnen. Maer als dit Graef Dirck vernam/ soo quam hy haestelick met een cleyn menichte van volck/ende quam oock binnen Dordrecht inder nacht/ by hulpe eens Ridders uyt Zuyt-Hollant die Heer Gerrit van Putte hiet. Ende als Graef Dirck in die Stede was/soo dede hy sijn Trompetten opsteken/ende sijn Bannieren ontwinden/soo dat daer veel volcks verslaghen wort; ende veel tooghen upter Stadt/so sy best mochten: maer daer worden wel vier hondert Edelre Mannen verslaghen vander Overlantse zijde. Ende des dages soude hem Graef Dirck gaen verluchten op die Stads-boom/ende daer wort hy in een cleyn straetgen gheschoten met een venijnden strael in sijn lijf/ daer hy af starf binnen twee daghen daer na. Dat straetgen heet noch huyden daeghs des Graven straetgen. Ende hy wort begraven tot Egmont in dat Clooster. Ende hy regierde neghen jaer.

† Dat is, wouden hem.

Dordrecht.

Anno 1048.

Dordrecht verraden.

Heer Gerrit van Putte.

FLORENTIVS ejus nominis Primus, VI. Comes Hollandiæ, &c.

Hamerthæ propè Heusdam, dum pugnæ pariter ac via laboribus fatigatus, temerè sub umbra arboris meridiatur, ab hostibus cæsus, Anno CIↃ LXI, XIV. *Kal. Iul. (imperij anno* XIV.) *Tumulatus Egmondæ, relictis ex Gertrude Saxonica Theoderico* V. *Successore, & Mathilda filia Regi Galliarum nupta.*

Die

Dit is Floris, Grave Dircks Broeder, die seste Grave van Hollant.

Floris die Eerste/Grave Dircks broeder/die was eerst Grave van Oost-Vrieslant/ende na sijn broeders doot soo wort hy Grave van Hollant/Zeelant/ ende Heer van Vrieslant. Dese Grave Floris die hadde te Wijve Geertrupt des Hertoghen Dochter van Sassen: daer hy by wan Dirck/ die nae hem was Grave tot Hollant/ende Floris/ende Machtelt/ die des Conincs soon van Vranckrijck tot eenen Man hadde na des Anno.1056.
Vaders doot. Int jaer ons Heeren M. en lvj. so staken hen te Anders,1058.
samen die Bisschop van Ceulen/die Bisschop van Ludick/ die Hertoge van Brabant/die * Hertoge van Gelre/ [*die Grave van Vlaenderen, die Grave van Cleve,*] die Graef van Henegouwe/ende die Marcgrave van Brandenburch/ende brochten met hen also veel volcs dattet ontallicken was: ende sy meenden Graef Floris uyt Hollant te verdrijven. Maer doe dit Graef Floris vernam/ soo versaemde hy haestelick een deel volcks/ ende quam tot Dordrecht. Daer dede hy haestelick al dat Lant op delven van Zuyt-Hollant/ ende dede daer loose brugghen op legghen. Ende doe bleef Graef Floris leggen binnen Dordrecht/ ende hadde die Vriesen ontboden / dat sy hem te hulpe quamen. Ende doe dat Overlantse heyr quam in Zuyt-Hollant/ soo en wisten sy niet van die graften die daer ghegraven ende ghemaeckt waren: soo dat sy daer in liepen/ende versmoorden by menich duysenden. Maer doe dit Graef Floris sach / soo tooch hy in dat heyr / ende vinck ende versloech veel volcks: soo dat daer bleven die Bisschop van Ludick/ende die Graef van Henegouwen / met omtrent xl^{m}. man: Ende daer versmoorden xxvj^{m}. man. Maer het stont in twijfvel / of Graef Floris soude daer selver ghedrenckt hebben. Daer wordt ghevanghen die Hertoch van Brabant / ende die Hertoghe van Gelre / met veel ander Heeren: die elck twee duysent Marck gaven van haer vangheniss e. Desen grooten bloedighen strijt gheschiede op Sinte Odulphus dach des morgens * vroe. Daer na int Jaer ons Heeren M. ende lxj. soo wort dese Graef Floris van Hollant weder ontsept vanden Bisschop van Ceulen/ ende van den Marckgrave van Brandenburch/ Anno 1061. Anders, 1062.

* Nota, *Hertoghe van Gelre.* Siet de Toetsteen.

Nota. LXVI^{m}. man. ghebleven. *Cras credo, hodie nihil.*

* Dat is; *vroegh.*

burch / die een groot machtich heyr van volck neder sende. Ende die Marckgraef quam selver neder / ende was Maerschalck van dat heyr; ende sijn in Zuyt-Hollant gecomen / daer sy stichten roof ende brant. Maer doe dit Graef Floris vernam / soo nam hy haestelick een deel volcs met hem / ende toech tegen sijn * vyanden in / die hy vluchtich maeckte / ende verslogher veel. Ende dit was op Sinte Martinus avont inden Somer. Ende als Grave Floris aldus sijn vyanden verwonnen hadde / soo soude hy hem rusten onder een Willeghen-boom / om die hetten vander Sonnen: daer quam † Joncheer Allaert des Hertoghen broeder van Brabant / ende sloech in Graef Floris vermoyde heyr / ende daer wort alte ancxtelick gevochten / soo datter groote schade gheschiede aen beyde zijden; maer int leste soo verloor Graef Floris den strijt / ende wort verslaghen met omtrent xxvj. hondert Man. Maer daer na quamen die van Dordrecht met een onvermoyden heyr / ende streden tegen Joncheer † Allaert des Hertogen broeder van Brabant, maer die Joncheer * Allaert verloor den strijt / ende wort daer verslaghen met al sijn volck. Dese Graef Floris wort ghebrocht tot Egmont int Clooster / ende wort daer begraven. Ende regneerde in Hollant na sijns broeders doot xiij. jaer / ende voor sijns broeders doot in Oost-Vrieslant xx. jaer.

* Tot Hemert by Heusde tusschen Maes, en Wael.

† Anders, *Graef Harman van Kuyck d. H.*

† *Harman.*

In desen Graef Floris tijden soo was alten grooten Aertbevinghe. Ende men sach twee Sonnen op gaen int Oost. Ende men sach die Sterren eenen dach schijnen.

Dit

Dit is Vrouw Geertruut, Graef Floris Weduwe, Voochdesse van't Lant.

Gertrudis (Hermanni Saxoniæ Ducis filia) post mariti Principis decessum, harum regionum gubernacula per biennium vidua tenuit, impuberis filij Theoderici v. nomine. Post, de sententia Optimatium, Roberto Flandro denupta; qui Tutorio nomine in Provinciarum administrationem adsciscitur. Erat hæc Domina Gertrudis Lotharij Imperatoris soror. Ab anno. 1061. ad an. 1063.

Dit is Grave Robbrecht van Vlaenderen, ende was Ruwaert van Hollant.

Anders, *Robbrecht de Vrieſe*, ende ſo oock mede hier na.

Nu is gecomen Robbrecht van Vlaenderen/ Grave Boudewijns ſoon / eñ hebet Geertruut van Saſſen Grave Florijs Weduwe ghenomen tot eenen Wijve / ende die kinderen in Voochdye / by rade der ghemeene Steden van Hollant/ Zeelant/ eñ van Vrieſlant. Deſe Grave Robbrecht wort in allen Steden gehult over een rechte Voocht vanden kinderen/ eñ beſat Hollant/ Zeelant/ ende Vrieſlant * x. jaer lang met grooten vrede. Daerna begon die oude * veet weder op te riſſen tuſſchen den Biſſchop Willem van Utrecht met die Buulrugde Godevaert van Lothrijck teghen Graef Robbrecht ende ſijn Stiefkinder. Ende sy ſijn te ſamen toe ghevallen/ ende brochten met hen een groot moghende heyr van volck / ende ſijn ghecomen by Leyden. Daer teghen quam Graef Robbrecht van Vlaenderen/ Voocht van Hollant. Ende sy ſtreden daer tegen malcander om die Voochdye van Hollant : maer Graef Robbrecht verloor den ſtrijt / ende wort verdreven met ſijnen Wijve ende met ſijnen Stief-kinder uyt Hollant. Ende die Buulrughde Godevaert die beſat met dusdanigen macht Hollant. Ende hy wort in allen ſteden ghehult over een recht Lantsheer, by groot bedwanck.

* Siet de Toet ſteen.

* Dat is, *haet ende vyantſchap*.

Leyden.

NOTA:

Ick hebbe hier inden beginne van deſe Beſchrijvinge *Grave Boudewijns ſoon* gheſtelt : daer te vooren ſtont, *Lodewijcks ſoon*. De redenen van deſe veranderinghe hebdy inde Toet-ſteen.

ROBER-

GODEFRIDVS GIBBVS, Lotharingiæ Dux, Occupator per vim Hollandiæ, &c.

Lothringus Gibber, Ecclesiæ Vltrajectinæ Patrocinio suscepto, Gertrude Saxonica, Robertoq; Frisio, cum impubere Principe armis depulsis & in exsilium actis, in Fiduciariam Hollandici Comitatûs possessionem mittitur, Anno CIↃ LXXI. *Tandem anno regni quarto miserabili cæde perimitur Antverpiæ, Anno* CIↃ LXXVI. *Succedente, per vim quoque, * Antistite Vltrajectino: non duraturo tamen imperio.*

* *Conrado Suevo*, XXII Episcopo; Vulgo *Gulielmus* Gelrici sanguinis, XXI Episcop. Siet de Toetsteen.

Dit

Dit is die Baulraghde Govaert.

Delff ghesticht. Dese Buulrughde Govaert van Lothrijck die stichte die Stede van Delf / ende deder een groot Casteel in maecken / daer hy sijn woon-stadt hielt/ende woonde daer lange tijt. In't

Anno 1072. Jaer ons Heeren M. ende lxxij. doe tooch dese Hertoghe Govaert van Lotrijck met grooter macht op die West-Vriesen / daer hy teghen street / ende wont hem of / ende brocht van daer een grooten roof binnen Alckmaer. Maer doe dat die Oost-Vriesen vernamen / soo quamen sy met grooter macht

Beleg van Alckmaer. ende belaghen Alckmaer ix. weken lanck. Daer schreef Hertoch Godevaert aen den Bisschop van Utrecht / dat hy quam ende dede hem ontset. Daer quam hy met een mogende heyr van volck / ende ontsette Hertoch Godevaert. Daer worden

Viij m. Vriesen verslagē. Siet de Toetsteen. wel omtrent viij M. Vriesen verslaghen : ende daer wort veel volcks ghevanghen / die al meest daer nae worden onthooft. Ende aldus wordt Hertoch Godevaert van Lotrijck

* gheweldigh M.S. das is, *met ghewelt.* * weldich Heer van West-Vrieslant ende oock van Oost-Vrieslant / by hulpe van Bisschop Willem van Utrecht. In't

Anno 1076. Jaer ons Heeren M. ende lxxvj. soo quam Joncheer Dirck / Graef Floris soon van Hollant / die metter Moeder verdreven was / als voorschreven is / in Hollant / met een groot moghende heyr van volck / ende woude sijns Vaders Erve besitten. Daer quam die Bisschop van Utrecht met die Buulrughde Hertoch Godevaert van Lotrijck met veel volcs / ende

Scheeps-strijt voor de Leck. streden alten grooten strijt opten water met Schepen voor die Leck. Daer dreef Joncheer Dirck den Bisschop van Utrecht ende die Buulrughde Govaert / dat sy weken op dat Casteel tot Yselmonde. Daer volchde Joncheer Dirck na / ende beleyde dat Casteel tot Yselmonde sesthien daghen lanck. Ende daer na bestormende wan hy dat Casteel / ende slechtet neven

't Slot Yselmonde ghesl echt. der aerden. Ende daer wort Hertoghe Godevaert van Lotrijck soo seer * gewont / dat hy corts daer na starf. Ende daer

* Siet hier de Toet-steen. worden wel twee hondert man verslaghen. Ende die Bisschop van Utrecht wort daer ghevanghen. Maer Joncheer Dirck die schout den Bisschop vry ende quijt van alder misdaet: ende hy dede den Bisschop eer ende reverency / al en hadde hijt niet verdient. Ende aldus wort Joncheer Dirck met grooter persen Heer vanden Landen van Hollant.

GODE-

GODEFRIDVS GIBBVS, Lotharingiæ Dux, Occupator per vim Hollandiæ, &c.

Lotharingus Gibber, Ecclesiæ Vltrajectinæ Patrocinio suscepto, Gertrude Saxonica, Robertoq; Frisio, cum impubere Principe armis depulsis & in exsilium actis, in Fiduciariam Hollandici Comitatûs possessionem mittitur, Anno CIↃ LXXI. *Tandem anno regni quarto miserabili cæde perimitur Antverpiæ, Anno* CIↃ LXXVI. *Succedente, per vim quoque,* * *Antistite Vltrajectino: non duraturo tamen imperio.*

* *Conrado Suevo,* XXII Episcopo; Vulgo *Gulielmus* Gelrici sanguinis, XXI Episcop. Siet de Toetsteen.

Dit

Dit is Dirck Grave Floris Soon, die sevende Grave van Hollant: ende was verdreven met sijn Moeder.

Diederick die Vijfde wort Grave van Hollant. Dese Graef Dirc hadde een Wijf die Ottelt hiet/des Hertogh Dochter van Sassen: daer hy by wan Floris/ die na hem wort Grave van Hollant/eñ Jonckvrouwe Machtelt/ die den Hertoge van Gu-liens tot eenen man hadde. Eñ als dese Grave Dirck van Hollant dat Lant lange beseten hadde met vreden/ so wederseyden hem die West-Vriesen sijn Heerschappie/ende en wouden niet meer onder die Hollantse-Heeren staen/maer sy wouden Keyser-vry sitten. Daer soo tooch dese Grave Dirck met een ontallick heyr van volc in Vrieslant/daer hy tegẽs hen street in eenen harden Winter/ eñ wan hen twee staende strijden of op eenen dach opten Yse. Daer worden verslaghen inden eersten strijt meer dan xl^m. Vriesen/ eñ inden anderen strijt soo worter verslagen lxj^m. Ende het stont in twijvel/het en soude die laetsten dach van Vrieslant gheweest hebben: want Graef Dirck die woude al Vrieslant destrueren eñ te niet doen/ ende hy en nam niemant in genaden/out noch jonck/ wijf noch kint. Daer na belach hy Staveren met so groter macht drie weken lanck/dat sy niet en wisten wat aen te gaen. Maer het wort ghesoent in deser manieren: Als dat sy die Stede op soude geven/behoudẽ haer lijf eñ haer goet. Eñ voor haer misdaet souden sy geven xiiij^c. Cronen. Maer alle die vreemde gasten die bleven buyten dier Voorwaerde/eñ worden alle gevangen ende onthooft. Ende daer na tooch Graef Dirck weder in Hollant/ ende brocht met hem xl. goeder Mannen upt Staveren/die hy gevanghen hilt tot dat hy voldaen was vanden xiiij^c. Croonen voorschreven. Dese Graef Dirck (*starf int Jaer M. xcj. ende*) regneerde † xxx. Jaer. Ende leyt begraven tot Egmont int Clooster/ende sijn Wijf mede.

Fry Friesen.

Over de hondert duysent Vriesen verslaghen. Siet die Toet-steen.

† Tellende vande sterfdagh van G. Floris de I. sijn Vader, anno 1061.

THEO-

FLORENTIVS II, Theoderici V. Filius, VI FF. Comes Hollandiæ, &c.

Patri Belligero, in ipso ætatis flore extincto, succedit filius Pacificus, Florentius II, *cognomento Pinguis, omnibus cum animi tum corporis dotibus cumulatissimè instructus.* * *Matrem, &* † *uxorem ex illustrissima Saxonum Ducum prosapia, Theodericumq;* VI, *Successorem ex ea sortitus, administrata* XXXI *annis in summo otio ac pace Republica, obijt Anno* CIↃ CXXII, VI. *Non. Mart.*

An. CIↃ XCI. Aliter, CIↃ XCII.
*Gertrudem.
† Petronellã.

Dit is Floris Grave Dirks soon, die achtste Grave van Hollant.

* Die vijfde ghesegt. Hier is groot misverstant; gelijck als meest is in alle die Chronijcken: ende dit verhael vande Oorlogen mette Vriesen, behoort tot G. Floris de III. ende niet tot G. Floris de II, die vrede-rijck gevveest is. Siet mijn Toet-steen.

Floris die anderde wort Grave van Hollant/van Zeelant/eñ Heer vã Vrieslant. Eñ hadde te Wijve Petronelle/des Keysers Lotaris Suster; daer hy aen wan Diderick/die na hem wort Grave tot Hollant/ Floris Prince van Kennemerlant/ Simon/eñ Hadewy. Dese Graef Floris hietmẽ by wijlen Floris die Vette. Eñ hy ginck alle anderen Graven te boven in deuchden/eñ in rijckheden. Ende als dese Floris Hollant eñ Zeelant langhe beseten hadde met vreden/ so en wouden die West-Vriesen sijn Rechters noch sijn believen niet meer ontfangẽ/maer sy wouden vry sittẽ sonder Heer. Int jaer ons Heeren M C. xlviij/in eenen harden winter/ so tooch Graef Floris van Hollant met groter macht van volc in Vrieslant/eñ quam leggẽ in een Dorp dat Stroorl hiet. Eñ Graef Floris Jongelingẽ die woudẽ immer int Lant wesen/eñ namen een deel volcs met hen/ ende togen over/eñ quamen inder Vriesen rietlagen/die sy gelept hadden/ende worden alle verslagen. Inden eersten namelick Heer Simon van Antwerpen/ Heer Willem van Voorhout/ Heer Brandaen van Haerlem/Heer Floris Roesscher/ Heer Gerrit Drossaet/Heer Allaert van Egmondt Heer Huyg van Castricom/Heer Evert van Noortwijck/Gerrit van Munster. Eñ dese doodẽ worden alle gebrocht tot Egmont int Clooster. Daer na versaemde Grave Floris weder een nieuwen heyr/eñ tooch in Vrieslant/ende street tegen die Vriesen / daer hy veel volcs versloech. Eñ daer na so dede hy heren eñ branden/ ende spaerde niemant/noch man/noch wijf/noch kinder. Maer doe die Vriesen saghen die grote wreethept van Grave Floris van Hollant/ so begeerden sy genade/eñ gaven zegel eñ brief dat sy tot genen dagen hen wapenen en souden tegen den Graef van Hollant. Dat sy onlange hildẽ. Eñ doe tooch Graef Floris weder in Hollant/ eñ was voort in sijnen tijdt in vreden. Daer na starf hy int Jaer ons Heeren xj^C. en lxj. ende wort begraven tot Egmont int Clooster. Eñ hy regheerde by de xxxj. jaer. Eñ sijn Wijf Petronelle die leyt tot Reynsburgh int Clooster.

Scorel. Brandaen van *Haerlem*, ende andere *Eedelen* ghebleven.

Siet de Toet-steen.

Int Jaer ons Heeren xj^C. ende lxj. so worden gesien drie Manen/eñ in die middelste een schoon cruys. Eñ des anderen daeghs sachmen twee Sonnen. Eñ daer waren twee Pausen ghecoren.

* *Ioannes.* Anno 1161.

In dat selve jaer starf *Jesus de Temporibus, ende was out iij^C. jaer ende lxj. Hy hadde gheweest Groote Karels Wapentuerer.

FLO-

THEODERICVS VI, Florentij II, Filius, IX. Comes Hollandiæ, &c.

Aviti nominis pariter & virtutis hæres Theodericus VI, *in locum demortui Florentij* II, *optimi patris optimus* * *filius, factus est Comes. Sophiã, Palatini ad Rhenum filiam, uxorem ducit. Præter Gelrum, Frisios rebellantes magnâ gentis illius clade, Keinhemariosq́, &* * *fratri reconciliatus Comitem Cudicensem, aliosq́ hostes fortiter compescuit.* * *Anno* ClↃ C XC. *è vivis excessit, regni hærede Florentio* III, *inter alios liberos, relicto.*

* Militia hic, Pacis artibus ille potens.

* Florentio Nigro.

* Aliter, & rectiùs, anno CIↃCXVII.

Dit is Dirck Grave Floris Soon, die negenste Grave van Hollant.

Dirck die Deste wort Grave van Hollant/van Zeelant/ende Heer van Vrieslant. Ende hadde te Wijve Sophia des Hertoghen Dochter van Rynegheim/ Paltsgrave; daer hy by wan Floris/die na hem wort Grave tot Hollant / Boudewijn Bisschop van Utrecht/ Dirck Domproost tot Utrecht/ Otte Grave van Benthem / Pelgrym Prince / Sophia Abdisse/Hadewy Nonne/ ende Jonckvrou Peternelle. Int Jaer ons Heeren xj^c. ende lxxix. soo street dese Graef Dirck een bitteren strijt op Heymenberch teghen Graef Otte van Gelre/daer Graef Dirck den strijt wan/ ende sloech den Graef van Gelre alten grooten volck of. Dese Graef Dirck die hadde die Stadt van Utrecht soo belegen/dat sy upt quamen met cruycen/met vanen/ bloots hoofts ende barrevoets/ ende begeer den groote genade. Maer doe Graef Dirck sach die grote ootmoedicheyt / soo bekende hy hem selven/ ende begeerde Aflaet van sijne sonden aenden Bisschop. Maer hoe dit saeck toe quam dat Utrecht beleghen was / * dat en weet ick niet. Int Jaer ons Heeren xj^c. ende lxxxiij. soo tooch dese Graef Dirck van Hollant met veel grooter Heeren ten Heylighen Grave tot Jerusalem / dat sy wonnen by verraet des Soudaens Heer Hugen van Salodijn/ daer alte veel Heyden worden verslaghen ende ghevanghen. Ende als dese Graef Dirck weder quam / doe was hy langhe bijden Paus Alexander van Romen / * dien met grooter waerdicheyt ontfinck. Int Jaer ons Heeren xj^c. ende lxxxiiij. doe wedersepden die West-Vriesen Graef Dirck van Hollant sijn recht / ende en en wouden sijn Baliuwen noch sijn Rechters niet ontfangen. Des soo quam Graef Dirck van Hollant met een mogenden heyr van volc binnen Alckmaer/en tooch des anderen daeghs voort/ende street tegen die West-Vriesen/so dat hyse vluchtich maeckte. En dit was in een harden winter/dat al Vrieslant bevroren was als oft een steen hadde geweest. Daer dede Graef Dirck van Hollant heren ende branden/ende brochten so groten roof binnen Alcmaer dattet niet te segghen en was. Ende vingen ende sloegen alsoo veel Vriesen/datmer geen getal of en weet.

Anno 1179. Siet die Toet-steen. Strijt op Heymenbergh. Vtrecht beleghen.

** Dat en kan ick niet schrijven. M. S.* Anno 1183.

* Dat is, *die hem.* Anno 1184.

Alckmaer.

verseyde dat huwelick. Ende als dit Floris sach/dat hy aldus sijn belofte niet hebben en mochte / so waende hy dat die Heer van Aerntsberch eñ die Heer van Kuyck met hem scheerdē eñ spot hildē: eñ oorlogde starckelick tegen den Heer van Aerntsberch/ende teghen den Heer van Kuyck / ende dede hen beyde grote schade. So dat die Bisschop † Andries van Utrecht dese Heeren te baten quam/eñ vinck ende sloech Floris veel volcs of. Maer Floris verbrande die Stede van Lexmonde. Ende daer na verdreef hy dē Bisschop upter Stad/by raet van den kinderen van Renisse. Eñ om dat die Keyser sijn Oom was/ soo was hy veel te stouter ende te machtiger / eñ hy was oock veel te meer ontsien, Daer na reet dese Floris met hen thienen upter Stadt van Utrecht / ende was verlaecht van den Heer van Kuyck tot eenre stede die Abbestade hiet/so dat sijn paert stortede/eñ hy wort daer verslagen. Eñ van daer wort hy ghebrocht tot Reynsburch/ eñ aldaer int Clooster begraven. Dese maer quam voor den Keyser Lotharis:eñ hy is gecomē met groter macht eñ heeft den Bisschop ende den Heer van Kuyck met den Heer van Aerntsberch upten Lande verdreven / ende alle haer goede verbarnt eñ verwoest. Maer die Keyser * starf cortelick. Ende doe worden sy versoent teghen Graef Dirck van Hollant.

† *Van Kuyck.*

Leckſmonde verbrant.

d'Edelen van *Riniſſe.*

Reyasburch.

* Anno 1138.

In desen tijden soo rees een groot oorloge tusschen die Vriesen ende die Kermerlanders. Soo dat die Vriesen die Kermerlanders alten grooten schade deden met roof ende met brant. Daer quamen die van Haerlem met haren ghebueren/eñ streden op die Vriesen/ende sloegen den Vriesen of ix^c. man.

Die Vrieſen ende Kermerlanders hand gemeē.

Haerlem.

Dese Graef Dirck die starf int Iaer ons Heeren xi^c. ende lxxx. ende wort begraven tot Egmont in dat Clooster / ende regneerde xxviij. jaer.

Anno 1190. Iae, anno 1157. Siet de Toor-ſteen.

Sophia sijn wijf diende na haer mans doot Gode / eñ was milde teghen den armen. Ende sy was eens tot Sinte Jacob in Galissien/ ende driewerf tot Jerusalem ten Hepligen Grabe. Ende starf daer / ende leydt begraven in der Duytscher Hospitael, (*Int Jaer ons Heeren M C. lxxvj.*)

weet. Dese Grave Dirck van Hollant die hadde een Broeder
Svvarte Floris.
diemen Swarte Floris hiet / eñ was soo overmoedich dattet overdroech: so dat hy by quaden rade/ende by sijn selfs schult/ verloor sijnre moeder eñ sijnre broeder hulde. Maer immer so hadde hy een deel vande Heeren vandē Lande tot sijnen besten/ eñ som vanden Steden van Hollant. Eñ als die Vriesen vernamen dat dese waerdige Broeders aldus malcander hateden/ so senden sy Boden aen desen Swarten Floris/dat hy woude comen in West-Vrieslant: eñ daer wort hy ontfangen over een rechte Lantsheer. Des Jaers daer na/so quam desen Swarten
Alckmaer inghenomen ende gheraseert.
Floris met sijnen Vriesen/ ende wonnē die Stede van Alcmaer stormender hant/ ende hebbense verbrant eñ geslecht neven der aerden. In desen tijden stonden die Kermerlanders in swaren
Kermerlanders.
tribuyt. Eñ als sy vernamē dat Swarte Floris in West-Vrieslant was gehult eñ ontfangen over een Heer vanden Lande/ so sijn sy over een gedragen/dat sy Graef Diederick lieten/eñ wouden tot Graef Floris geboden staen: eñ daer sijn sy tot hem ghetogen/ eñ sy hebben hem gebrocht tot Haerlem. Ende daer
Haerlem.
wort hy ontfangen ende ghehult over een Heer van Kermerlant. Daer stichten die Kermerlanders brant/ ende namen eenen roof op Hollant/eñ opten genen die hem tegen waren. Eñ als dit Graef Dirck van Hollant vernam / soo quam hy haestelick met groter macht te Haerlem:ende Swarte Floris lach te Heylo. Maer doe hy vernam dat sijn Broeder te Haerlem
Heylo.
was/so tooch hy haestelick met sijn volc weder in West-Vrieslant/ ende liet die Kermerlanders blijven. Daer dede Graef Dirck al Kermerlant verwoesten/ sonder Haerlem/ dat ginck in genaden. Dese bootschap wort gebrocht aenden Keyser Lotharis/ die Graef Dirck ende Floris sijn broeder Oom was. Daer sende hy terstont een Hertoch met veel Ridders ende knechten. Dese geboot den twee Broeders dat sy vrede hildē/ alsoo lief als sy den Keyser hadden. Ende aldus soo worden sy vrienden eñ wel te vreden. Daer na als dese vrede ghemaeckt
Govert van Arentsbergh. Herman van Kuyck.
was/so quam Heer Herman van Aerntsberch/eñ Heer Godevaert van Kuyck. Dese die haddē een Nichte/die den Heer van Rochens dochter was/eñ was een bestorven kint. Dese woudē sy gevē Swarte Floris van Hollant tot eenē wijve: so dattet so verre quam/dat sy hem versekert wort. Maer dat was buyten
* Andreas Kuykensis, xxv. Episc.
consent van harē Oom den *Bisschop van Utrecht. Dese weder-

versepde dat huwelick. Ende als dit Floris sach/dat hy aldus sijn belofte niet hebben en mochte / so waende hy dat die Heer van Aerntsberch en die Heer van Kuyck met hem scheerde en spot hilde: en oorlogde starckelick tegen den Heer van Aerntsberch/ende teghen den Heer van Kuyck / ende dede hen beyde grote schade. So dat die Bisschop † Andries van Utrecht dese Heeren te baten quam/ en vinck ende sloech Floris veel volcks of. Maer Floris verbrande die Stede van Lermonde. Ende daer na verdreef hy de Bisschop upter Stad/by raet van den kinderen van Renisse. En om dat die Keyser sijn Oom was/ soo was hy veel te stouter ende te machtiger / en hy was oock veel te meer ontsien. Daer na reet dese Floris met hen thienen upter Stadt van Utrecht / ende was verlaecht van den Heer van Kuyck tot eenre stede die Abbestade hiet/so dat sijn paert stortede/en hy wort daer verslagen. En van daer wort hy ghebrocht tot Reynsburch/ en aldaer int Clooster begraven. Dese maer quam voor den Keyser Lotharis: en hy is gecomen met groter macht en heeft den Bisschop ende den Heer van Kuyck met den Heer van Aerntsberch upten Lande verdreven / ende alle haer goede verbarnt en verwoest. Maer die Keyser * starf cortelick. Ende doe worden sy versoent teghen Graef Dirck van Hollant.

† *Van Kuyck.*

Leckſmonde verbrant.

d'Edelen van *Riniſſe.*

Reynsburch.

* Anno 1138.

In desen tijden soo rees een groot oorloge tusschen die Vriesen ende die Kermerlanders. Soo dat die Vriesen die Kermerlanders alten grooten schade deden met roof ende met brant. Daer quamen die van Haerlem met haren ghebueren/en streden op die Vriesen/ende sloegen den Vriesen of ix^c. man.

Die Vrieſen ende Kermerlanders hand gemeē.

Haerlem.

Dese Graef Dirck die starf int Jaer ons Heeren xj^c. ende lxxxx. ende wort begraven tot Egmont in dat Clooster / ende regneerde xxviij. jaer.

Anno 1190. Iae, anno 1157. Siet de Toet-steen.

Sophia sijn wijf diende na haer mans doot Gode / en was milde teghen den armen. Ende sy was eens tot Sinte Jacob in Galissien/ ende driewerf tot Jerusalem ten Heylighen Grabe. Ende starf daer / ende leydt begraven in der Duytscher Hospitael. (*Int Jaer ons Heeren M C. lxxvj.*)

Dit is Floris Graef Dircks Soon, die thiende Grave van Hollant.

NOTA. Hier behoort alle het geene, dat in G. Floris die II. te veel is. Siet pag. 40. (Anno 1166.)

Floris die Derde wort Grave tot Hollant / Graef Dircks soon: maer die Vriesen en woudens niet ontfangen/ ende sijn met groter macht gecomen ende belagen Alckmaer/soo dat sy groote schade deden/eñ quamen in die stede / ende hebbense by na verbrant. Ende die van Alckmaer verloren tachtich man. Ende dit quam toe/om dat die van Haerlem eñ van Alckmaer die van Scaghen veel volcks of ghessagen ende groote schade gedaen hadden: dat boven recht was. Ten naesten * Jaer op Sinte Ypolitus dach soo quamen die West-Vriesen weder / ende belaghen Alckmaer. Daer sy voor laghen acht daghen/ ende deden groote schade. Dan die van Alckmaer quam ontset/eñ toghen op die Vriesen/ende versloegen by xx^c. man.

* Anno 1160. Siet de Toet-steen.

Anno 1198. Iae, 1188.

Int Jaer ons Heeren xi^c. ende xcviij. soo namen aen t'Cruyce/die Keyser Frederijck/ die Hertoch van Swaben sijn soon/ Ridsaert die Coninck van Engelant/Philips die Coninc van Vrancrijck/ Floris Grave van Hollant/met Willem sijn soon/ Philips Grave van Vlaenderen; ende toghen te samen door Grieken/daer sy blijdelicken vochten/ende toghen also tot Antiochienwaert / ende quamen op een cleyne Rivier die Salef hiet. Daer soude hem dese Keyser reynighen inden water/ende hy conde wel swemmen/maer die stroom † setten vanden lande/ soo dat hy daer verdrenckte : ende hy wort begraven tot Anthiochien in Sinte Pieters kercke. Die Grave Floris van Hollant wort sieck/ ende starf/ende wort oock byden Keyser begraven. Dese Grave Floris regneerde † xij. jaer. Eñ hadde te wijve Ada des Coninckx dochter van Schotlant ; daer hy aen wan Dirck/die na hem wort Grave tot Hollant/ende Willem Grave van Oost-Vrieslant/ Floris Proost van Utrecht/ Floris Prince van Kermerlant/Beatris/Elizabet/ende Margriet Gravinne van Cleve. Ende Ada sijn wijf leyt begraven tot Middelburch in dat Clooster.

† Dat is, *sette hem.*

Anno 1190.

† Siet de Toet-steen.

In Graef Floris tijden so was Thomas van Cantelburch verslaghen in sijn kercke van Enghelant te Cantelburch.

FLO-

FLORENTIVS III, Theoderici VI. Filius, X. Comes Hollandiæ, &c.

Theoderico VI * *vita functo, filius ejus natu major Florentius* III, *in Comitatu successor fuit. Variis bellorum tumultibus à Frisiis aliisq; vicinis lacessitus, iisq; feliciter compositis, Cruce signatus in Syriam profectus est: periitq; ibidem, Antiochiæ sepultus,* * *Anno* cIↄ c. xc. *principatus sui anno* XXXV. *Adam Scotam Regii sanguinis uxorem duxerat, quæ edidit ipsi numerosam prolem, & Theodericum* VII, *Successorem.*

* Anno 1157 Non 1163.

* Iuxta Imperatorē Barbarossam; cui eadem Expeditio fatalis fuit.

Dit is Dirck Grave Floris Soon, die elfde Grave van Hollant.

Diderick die Sevende/Graef Floris soon/wort Grave van Hollant/ Zeelant/ ende Heer van Vrieslant. Ende hadde te Wijve Alijt des Hertoghen Dochter van Cleve; daer hy een Dochter aen wan die Ada hiet/ die tot eenen man verseker(t) was Lodewijck van Loon.

Anno 1206. Iae anno 1195, Siet de Toet-steen.

Int Jaer ons Heeren M CC. ende vj. soo quam Heer Willem van Oost-Vrieslant/ Graef Dircks Broeder/uyten Lande van Over-meer/ende wort eerlijcken ontfangen van Grave Dirck sijnen Broeder. Daer na waren nijders ende quaet-sprekers die dat benijden/ ende maeckte twist tusschen dese waerdige Broeders.

Ionckheer Willaem Heer van Oost-Vrieslant.

So dat Willem tooch in Oost-Vrieslant/ ende wort daer Heer vanden Lande: ende quam oorlogen op sijnen Broeder in Hollant/ ende dede hem dicke groote schade. In desen selven tijden/ soo quam Boudewijn die Grave van Vlaenderen met grooter macht in Walcheren/ ende woude Zeelant in winnen.

Vlaemsch oorlogh.

Ende dit was die eerste reyse dat die Vlaminghen hen teghen Hollant setteden. Ende aldus was Hollant tot twee steden aenghestreden/vanden Vriesen/ ende vanden Vlaminghen. Grave Dirck van Hollant/ die in grooter last was/die versaemde al dat volck dat hy mocht/ ende hy sende sijn Wijf teghen die Vriesen met die een helft/ ende hy tooch met die ander helft in Zeelant teghen die Vlamingen.

xxxviij^{m}. Vlamingen verslaghen: Ende iiij^{m}. Vriesen.

Ende Graef Dirck die verslooch by xxxviij^{m}. Vlamingen. Ende Alijt sijn wijf met haer volck verslooch by iiij^{m}. Vriesen. Ende sy hadden beyde victori op eenen dach. Daer na quamen Boudewijn Bisschop van Utrecht/ Dirck die Domproost/ende Otte van Benthem/ ende maeckten vrede ende vaste soene/in deser manieren: Als dat Heer Willem van Oost-Vrieslant soude comen tot Haerlem tot Grave Dirck van Hollant sijnen broeder/ om de vergiffenisse van sijnre misdaet/ende ontfanghen Oost-Vrieslant te leen. Ende daer toe soude hy hebben drie hondert pont upter tollen van Geervliet. Ende doe tooch Willem weder in Oost-Vrieslant/ ende wort daer ghehult over een recht Lantsheer. Ende timmerde een Casteel by Ooster-Zee/ daer hy te woonen plach. In desen tijden was een die Heynrick die Craen hiet.

THEODERICVS VII, Florentij III, Filius, XI. Comes Hollandiæ, &c.

STRENNVVS.

Florentio III, *rebus humanis in Palæstina exemto, surrogatur filius Theodericus* VII, *Anno* MC XC. *Hic cum fratre Gulielmo ex Oriēte reverso satis atrociter conflixit Flandros Walchria sua incubantes strennuè expulit;& Gelris subactis, 'sHertogenboscam Brabantinorum novum opidum expugnavit. Dordrechti Anno* CIↃ CC. III, *cùm præfuisset annis* XIII, *vita excessit, desideratissimus Princeps, unica ex Aleyde Clivica tantum filia relicta, Ada nomine, adolescentula admodum, & imperandi ignara.*

G

Heynrick Craens nederlaegh van viijm. man. hiet / ende was upt Gelrelandt. Dese quam met grooter macht in Oost-Vrieslant / soo dat hy daer stichte roof ende brant. Daer teghen quam Heer Willem van Oost-Vrieslant met die Vriesen/ eñ sloegh hem of wel viijm. man/ eñ * verdreve upt sijnen Lande. Daer na langhe tijt / soo tooch Heer Willem van Oost-Vrieslant tot sijnre Moeder Vrouwe Ada/ die in Schotlant lach / om dat hijse sien woude eer dat sy starf. Daer seyde hem sijn Moeder/ waert dat hy by sijnen Broeder quaem/ het soude hem sijn lijf costen. Ende op die tijt so lach Graef Dirck van Hollant ter Horst / die noch in Voochdye hadde die Stadt van Utrecht. Maer hoe dattet Heer Willem meer ontsept wort ende ontraden / dat hy by sijnre Broeder niet en quam / hy en mochtet nochtans niet laten / hy en quam ter Horst om sijnen Broeder te sien / ende oft soo waer alsmen hem sept. Ende als dit Heynrick die Craen vernam/ soo quam hy haestelick met veel ghewapent volck ter Horst/ ende hy vinck daer Heer Willem van Oost-Vrieslant/ daert Grave Dirck van Hollant aensach / die daer oock niet toe en seyde/ meer dan of hijs niet ghekent en hadde. Ende Heynrick die † heeften in die vangenisse gelept. Maer Heer Willem die brack upt die vangheniſſe/ ende quam by den Graef van Gelre. Ende doe wort dat * huwelick ghemaeckt tusschen Alijt Graef Dircks Dochter van Hollant/ ende Heynrick Graef Otten soon van Gelre.

† Dat is, *verdreef hem.*

† Dat is *heeft hem.*

* Siet de Toet-steen.

Dese Edel Willem/ Heer van Oost-Vrieslant/ die nam daer na te Wijve des Graven Dochter van Gelre.

(Anno 1198) Corts daer na/ in eenen Winter/ so tooch Grave Dirck van Hollant met veel volcks in West-Vrieslant. Daer street hy teghen die Vriesen eenen grooten strijt/ ende versloech hy viijm. Vriesen. Daer na dede hy brant stichten/ ende nam also groten roof van daer/ dat onmoghelick te segghen waer.

Viijm. Vriesen verslagē.

Anno 1202. Int Jaer ons Heeren M C C. ende twee/ worden vyant Dirck Bisschop van Utrecht / ende Dirck Grave van Hollant. Daer soo tooch Dirck Graef van Hollant met alten grooten heyr van volck in dat Sticht van Utrecht/ eñ stichte roof ende brant/ ende vinck ende sloech sonder ontfermē. Maer die Bisschop vinck Heer Willem van Oost-Vrieslant / ende den Heer van Kuyck. Ende daer soo wort een Bestant ende eenen vasten vrede ghemaeckt een jaer duyrende.

d'Heer van *Kuyck.*

Int

Int Jaer ons Heeren M C C. ende twee/soo wort Graef Dirck van Hollant ontsept met open Brieven vanden Hertoch Jan van Brabant/ die in sijn hulpe hadde die Bisschop van Ceulen / die Bisschop van Ludick / die Hertoch van Limburch/ die Grave van Vlaenderen / die Graef van Cleve. Daer tooch Graef Dirck te Hoesden / ende lach daer met luttel volcks. Soo dat hy daer bestreden wordt van dese moghende Princen / ende wort ghevanghen vanden Hertoch van Brabant. Ende hy moeste voor sijn vanghenisse geven twee duysent pont. Dit moeste hy gheven/eer dat hy vanden Hertoch schepde. Daer na als Graef Dirck weder in Hollant quam/ soo dede hy rechtevoort heervaert bieden / ende tooch met alten grooten heyr van volck voor s'Hertogen-Bosch/ ende dede die Stede aenstormen dach ende nacht/ soo dat hyse wan stormender hant. Daer dede hyse aensteken ende verwoesten/ ende vinck ende versloech veel volcks. Ende vinck Joncheer *Willem van Brabant met veel volcks / ende brocht eenen grooten roof binnen der Stede van Dordrecht. Daer versaemde den Hertoch van Brabant weder een nieuwe heyr van volck / ende meende daer mede in Hollant te comen / om te wreken dat hem misdaen was. Als dit Graef Dirck van Hollant vernam / soo dede hy alle die ghevanghen onthoofden: sonder Joncheer Willem van Brabant/ die sende hy weder ghesont ende sonder schatten in Brabant totten Hertoch sijnen Broeder/ ende seyde/ Keert weder haestelick tot uwen Broeder mijn lieve vrient/ ende seght hem/ dat ick hem alte vriendelicken bidde / dat hy doch wat haestelick tot my comen wil / want ick hebs te doen. Doe Joncheer Willem van Brabant van Graef Dirck ghescheyden was / soo beviel Graef Dirck van Hollant in een sware siekte / soo dat hem die Meesters op gaven. Ende doe ontboot hy Heer Willem van Oost-Vrieslant sijnen Broeder/ dat hy woude tot hem comen / hy soude hem dat Lant opdraghen tot behoef van Ada sijn Dochter; ende oock om dat oorlogh dat hy hilde teghen Brabant/ om dattet Lant in vreden mochte wesen. Maer Alijt Graef Dircks Wijff die sloech dit al vander hant / ende benam dat Heer Willem gheen bootschap en quam : want sy brochte Graef Otto van Benthem daer toe/ende veel ander Heeren/dat sy consenteerden dat Huwelick

Anno 1202. Oorlog met den Hertoch van Brabant.

Heusden.

's Hertogen-bosch vande Grave van Hollant stormender hant verovert.

* Siet de Toet-steen.

ADA eenige Erf-dochter vant Lant.

Ionckvrou Ada, Graef Dircks des Sevendens Dochter, eenighe Erf-genaem van Hollant, &c,

Sommige ftellen ende tellen oock defe Princeffe onder die Graven: Maer onfe Auteur gaet haer int getal voorby. Den welcken wy hier volghen, ende fetten op voor die XII. Graef, de Oom van Ada, ende Broeder van Graef Dirck die VII. met name Willem, die II. van die name. Lichte blijft Ioncvrou Ada after, om haer cort rijck, en cort levẽ. Mede, om dat fy niet gehult en is geweeft. Wy hebben al evẽwel haer Figuere hier by gevoeght, dewijl defe Hiftorie van haer vol is, ende de ongeluckige Princeffe aldus onder d'oude Schilderijen vande Graven verthoont wert.

Sublatus crudo funere Theodericus VII, *heu, quas turbas (ille'ne, an Fatum?) dedit. Filia Ada, conciliante & urgente matre, fed Optimatibus invitis & multum reclamãtibus, nupfit Anno* CIↃ.CCIII. *illicò poft patris obitum, illuftri viro Ludovico Comiti Loffenfi. Ex quo connubio magni bellorum motus in Hollandia orti. Qui tandem poft multam cadem, Ludovico ejecto, captaq; Ada Principe, vix agrè refcderunt. Obijt Domicella infelix, & regni brevis, in carcere an.* CIↃ CC IV, *tumulata Middelb. in Zeeland.*

van Ada haer Dochter/en van Graef Lodewijck van Loon. Maer hier teghen waren Philips van Wassenaer met sommige ander Heeren/die dit niet gedogen en wouden / ende dat Heer Willem van Hollant aldus onterver soude wesen. Doe Graef Dirck aldus lach in deser sieckte / soo wort Graef Lodewijck ontboden dat hy quame in Hollant/ men soude hem Ada die jonghe Bruyt verseekeren tot eenen Wijve/ende daer mede soude hy hebben dat Graefschap van Hollant. Daer quam Graef Lodewijck tot * Outena/ende verbeyde tot hy vernam des Graven doot / ende doe quam hy binnen Dordrecht. Ende daer soo wort hem Jonckvrou Ada ghegheven tot eenen Wijve. Ende die doode Graef Dirck die wort in een schip gheset / ende gheboert tot Egmont / ende daer seer armelick begraven/niet van sijnen goeden/ maer van des Cloosters goeden. Ende hy regneerde xiij. jaer. Als Heer Willem van Hollant/die in Oost-Vrieslant was/ verhoorde dat sijn Broeder ghestorven was / quam hy ter Zyp / ende badt om gheleyde om te comen tot sijns broeders Uytvaert. Maer het wort hem ghewevghert. Des soo quam tot hem Heer Philips van Wassenaer / Heer Jan van Rijswijck / Heer Wouter van Egmont Heer Willem van Teylinghen / Heer Simon van Haerlem / Heere Jacob die Burchgrave van Leyden/ Heer Allaert † Boemaert. Dese Heeren sijn ghecomen tot Heer Willem van Oost-Vrieslant/ende seyden/ woude hy dat Lant aenvaten / sy souden hem met macht helpen houden/ want sy Alijt ende haer Dochter/noch den jonghe Grave Lodewijck niet ontfanghen en wouden. Aldus quam Heer Willem tot Wassenaer/dat daer niemant of en wist/ dan die ghene die by hem waren. Ende van daer is hy ghecomen tot Vlaerdinghen / ende van daer soo voorts aen tot Zierickzee. Ende als dat die ghemeente vernam/ dat Heer Willem daer waer/ soo danckten sy Gode duysentfout/ dat sy den rechten Soon van Hollant hadden. Daer nae ghevielt/ datmen Graef Dircks maenstont soude doen. Doe quam Alijt Graef Dircks Wijf met Ada haer Dochter/ende met Grave Lodewijck van Loon / ende quamen te Haerlem / om te reysen tot Egmont. Daer vernamen sy/hoe dat Kermerlant al onder Heer Willem stont. Ende dat sy daer ghevanghen of ghessaghen souden worden. Daer voeren sy met Heer Gysbrecht

Philips van *Wassenaer*.

* *Altena*.

Anno 1203.

Zijp.

Ian van *Rijswijck*.

Wouter van *Egmont*.

Willem van *Teylinghen*.

Simon van *Haerlem*.

Iacob Burg-Graef van *Leyden*.

Allaert * *Baniaert*.

Haerlem.

Kermerlant.

Gijsbrecht van *Amstel*.

ten groote Grasten / om dat heyr te besluyten/op dat Grabe
Die Kermers tot Leyden. Lodewijck alsoo niet ontwijckenen soude moghen. Als Grave Lodewijck vernam dat die Kermers te Leyden waren/ soo sende hy haestelick een deel volcks derwaert die wijs van strijde waren / ende volden die Grasten met coorn ende met stroo/ ende wonnen hen alsoo die Stadt of. Ende versloeghen wel
iiijm. verslaghen. iiijm. Kermers. Ende daer wort ghevanghen Heer Willem
Willem van Teylingen ghevanghen. van Teylingen. So dat daer Heer Lodewijcks Heeren eenen grooten roof namen/ ende toghen weder tot Voorschoten met grooter blijschap. Ende meenden wel versekert te wesen/ datse niet meer versocht en souden werdē van haer vyanden. Maer doe is Grabe Willem van Oost-Vrieslant/ Grabe Dircks Broeder van Hollant/ ghecomen met hulpe van den Burchgrave van Leyden / ende met die Zeelanders / met een groot
Rijswijc in Noortbollant. heyr van volck in Noort-Hollant/ende is daer neder gheslagen tot Rijswijck met sijnen Tenten. Ende Graef Lodewijck lach met sijn heyr ende met sijn Tenten nedergheslaghen tot Voorschoten. Ende als sy aldus een luttel te pronck ghelegen hebben/soo tooch Heer Willem van Oost-Vrieslant met sijn heyr
Voorschotē. tot Voorschoten/ daer Grabe Lodewijck van Loon lach. Ende hebben daer vreeselijcken ghevochten ende ghestreden. Ende Lodewijck wort vervaert/ als hy die Zeeusche Wolven int
Zeeusche Wolven. velt sach/ ende * weken uptten velde / ende quam tot Utrecht.
* Dat is, weeck hen. Ende sijn volck ontweeck hem altemael / ende worden al vliende geslagen. Ende liet daer staen sijn Tenten/ sijn Camer-gewant/ der Coopmans goet van menigerhande ware/ ende sijn provande. Ende haer Wapen platen schoten sy daer upt/ ende haer Helmen ende haer Schilden worpen sy van hen/ ende sijn alsoo vliende
* Dat is, sommighe. de geslagen/ende gevangen. Ende * sulcke van groten haeste van loopen/doe sy die Zeeusche Wolven saghen comen/vielen in
De Zijl by Leyden. den Rhijn by Leyden/ ende verdroncken. Ende sommighe ander sijn verdwaelt/ende in onwegen vernopt/ ende van groter vermoedicheyt verstickt. Oock waren sy soo eubel verbaest/ dat haer die Wijven vinghen ende jaechden/ende versloeghense. Aldus is Graef Lodewijck van Loon verjaecht upt Hollant / ende upt Zeelant/ by eens * Wijfs rade / ende en mocht
* Vrou Alijts Weduwe van G. Dirck. nimmermeer meer daer weder in comen. Ende aldus is Graef Willem van Oost-Vrieslant / Grabe Dircks Broeder van Hollant/gheweldich ende recht Heer van Hollant ghewordden.

Dese

GVLIELMVS I. Theoderici VII. Frater, XII. Comes Hollandiæ, &c.

DAMIATE-CVS vulgo.

Ada sive Ida defuncta, expulsoq; provincia Ludovico Lossensi, paternam hereditatem suscepit, fratriq; & nepti successit Orientalis Frisia Comes Gulielmus, XII *Comes Hollandia, Anno* CIↃCC. IV. *Longo hinc tempore Rempublicã feliciter gubernavit, obijtq; militia ac gloria vetus Anno* CIↃCCXXIII, *imperij anno undevicesimo; relicto Successore ex * Adelheyde Florentio* IV, *alijsq; liberis. Ipse & thori socia Egmunda in cœnobio contumulati.*

* Ottonis Comitis Gelriæ F.

Ende dese Graef Willem hadde twee Wijven. Dat eerste Wijf was des Graven Dochter van Gelre: Ende die ander was van Lancaster. Dese Graef Willem hadde kinderen/ende eenen Soon die Floris hiet/ die na hem wort Grave van Hollant/ende † Keyser van Romen/die hy wan by Alijt des Hertoghen Dochter van Gelre/Otte Bisschop van Utrecht/Willem Prince/Ada Abdisse van Reynsburch/Rychardis Nonne. Dese Grave Willem was wel seven Jaer over dat Meer in dat Heylighe Lant / ende hadde vele strijden teghen die Heyden. Ende die Stede van * Damaes wort ghewonnen van den Kersten/ by sijnen raet. Dese Graef Willem was eens te Staveren in Oost-Vrieslant / daer vinck hy den Bisschop van Utrecht in S. Odulphus Clooster/ om dat die Bisschop gheroert hadde dat volck. Daer ghelooofde hem die Bisschop/ dat hy hem quijt liet/hy soude gaerne Grave Willem om vergiffenisse bidden. Ende hadde hy Hollant yet te cort gedaen/ hy soude hem weder alsoo veel doen / dat hy hem dancken soude. Ende aldus lietet Grave Willem wesen. Dese Grave Willem regeerde dat Graefschap van Hollant eerlick. Ende oock ontfinck hy Hollant vanden Keyser van Romen te leen. Ende hy regneerde xix. jaer/ende starf int Jaer ons Heeren M. C C. en xxiij. ende leyt tot Reynsburch met sijn Wijf int Clooster.

† Dit en is alsoo niet. Maer 'thehoort tot G. Willem, de soon van dese Floris. Siet de Toetsteen.

* Damiaet. Siet de Toetsteen.

Hollant Keysers Leen.

*Dit is Floris Grave Willems soon, ende hy was ghecoren * Keyser te Romen, ende hy was die dertiende Grave van Hollant.*

* 'Tis onwaerachtich Siet de Toetsteen.

Floris die Vierde / Grave Willems soon/wort Grave van Hollant ende Zeelant / ende Heer van Vrieslant: ende hadde te wijve Machteelt Hertoch Heynrics Dochter van Brabant/ daer hy aen wan Willem / die na hem wort Grave van Hollant/ende Floris die Drossaet van Hollant / ende Alijt Gravinne van Henegouwen. Welcke Machtelt creech bijder genaden Gods iij^c. ende lxiiij. kinderen tot eenre dracht / die al haer Kerstendom hadde. Int Jaer ons Heeren xij^c. en * xxiiij. soo tooch dese Graef Floris van Hollant/ met Hertoch Heynrick van Brabant / ende met Dirck Grave van Cleve/ by bevel des Paus Gregorius die IX. ende toghen in die scheepinghe

364. kinderen t'eender dracht.

* Siet de Toet-steen, Iae, xxxiij. ende xxxiiij. Siet de Toetsteen.

Anno 1224.

FLORENTIVS IV, Gulielmi I, Filius, XIII. Comes Hollandiæ, &c.

Patris sui Gulielmi I *gubernationem excepit Anno* M CC XXIII *Florentius* IV. *Cui Mathildis, Henrici* I. *Ducis Brabantiæ filia, Gulielmum* II, *non successorem modo, sed & Regem Romanorum peperit. Peritia dimicandi in equo nulli superiorum Principum secundus, miserabiliter in arenâ obtruncatus est à zelotypo Comite Claromontano. Atque ita Florentius florenti ætate, cùm annis* XII *præfuisset, Reinsburgi magnificis exequijs terræ mandatus, Anno* M. CC. XXXV.

Biennio post Expeditionem in Statingos, anno M. C C. XXXIII. susceptam,

Tocht op die Stadingers.

ghe der Vriesen by Bremen. Daer sy versloegen alte groten volck/ man wijf ende kinderen/jonck ende out/om dat sy vanden kersten geloove gevallen waren/ende Afgoden aenbaden.

Anno 1234.

Tornoyspel beroepen tot Cleermont. Siet de Toet-steen.

Int Jaer ons Heeren xij^c.ende xxxiiij. soo dede die Grave van Cleermont een Tornoy-spel beroepen/by raet sijns Wijfs/die soo vele hadde hooren segghen vanden Grave van Hollant/om dat sy meende dat hy daer comen soude / op dat sy hem van mochte sien. Daer soo tooch Graef Floris met Grave Dirck van Cleve sijn Neve/ ende toghen tot † Cleermont. Ende doe die Heeren inder banen vergadert waren/so vraechde die Gravinne van Cleermont/ wie daer die Grave van Hollant waer. Doe soo wort hy haer ghewijst. Eñ dit verhoorde die Grave van Cleermont/ende ginck tot sijnen Wijve/ ende seyde: Diegene die ghy so gaerne siet levende / die suldy noch voor Vespertijt doot sien. Daer tooch hy haestelic op die baen/eñ sloech den Edelē Graef van Hollant doot. Daer quam Grave Dirck van Cleve/ ende sloech den Grave van Cleermont weder doot op die selve baen / ende verdreef den Heer van Nighel uytter Stadt: die namaels den vrienden een groten soen moeste doē. Daer dede Graef Dirck *(van Cleve)* al dat Lant van Cleermont verbarnen ende verwoesten: Eñ dede Graef Floris sijne Neve opsnijden eñ dat ingewant uyt doen/eñ *deden balsemen/ende †brochten met hem/eñ deden begraben tot Reynsburch in dat Clooster. Dese Graef Floris regneerde xj. jaer. Daer na starf Machtelt sijn Wijf/ende leyt tot Loosduynen in dat Clooster begraben/dat sy selver eerst stichtede ende fondeerde.

* Dat is, *dede hem.*
† Dat is, *brocht hem.*
(Anno 1266 of 1267.)

Dit is Willem Graef Floris soon, ende was gecoren Keyser van Romen, ende was die viertiende Grave van Hollant.

Koningh Willem, G. van Hollant.

Willem die anderde/Graef Floris Soon/wort Grave van Hollant/ van Zeelant/ende Heer van Vrieslant: maer hy was noch jonck doe sijn Vader verslagen wort. Alsoo dat Otte die Bisschop van Utrecht sijn Oom dat kint in Voochdyē nam/ ende regierde Hollant tot dat Willem sijn jaren hadde. Eñ doe wort hem te Wijve ghegheven des Hertoghen Dochter van Bruynswijck Elizabeth; daer hy aen wan Floris/die na hem wort Grave tot Hollant. In desen tijden so was daer een Keyser die Frederick hiet: maer dese wort berooft van den Paus vanden

GVLIELMVS II, Flor. IV. F. XIV. Comes Hollandiæ, IMPERATOR ROMANVS.

Anno MCCXXXIV. *Gulielmus* II. *Florentij* IV. F. *sexennis Comitatum adijt, sub tutela patrui sui* * *Ottonis. Mox ubi adoleverat, armorum quàm auri studiosior, imberbis adhuc, Rex Romanorum electus, Aquisgrani à se expugnata Anno* M.CC XLVIII. *coronam Imperij accepit. Atrocia cum* * *Flandris bella gessit, eosq; fudit fugavit. Tandem ipse in Occidentales Frisios profectus, tumultuario incursu paludi congelatæ inhærens interimitur vix agnitus*, V. *Kal. Febr. An.* MCCLV. (*alijs*, LVI.)

* XXXVI. Episcopi Vltrajectini.
* Margareta Nigra Principe.

vander Keyserlicker Croon/ ende hy wort te Banne ghedaen. Daer na soo worter ghecoren tot eenen Keyser een Lantgraef van Hessen / maer dese starf cort daer na dat hy den Croon ontfanghen hadde. Daer na soo worter een ghemeen raet ghehouden vanden Keur-Vorsten/ daer Hertoghe Heynrick van Brabant mede was / die riet daer toe / dat die jonghe Grave Willem van Hollant tot eenen Keyser wort ghecoren. Ende dit was int Jaer ons Heeren xij^c. ende xlvij. Ende als hy tot eenen Keyser was ghecoren / soo dede hy Heervaert bieden / ende tooch met grooter macht voor Aken. Daer hy vj. weken voor lach/ so dat sy hem die Stede op gaven/ behouden haer lijf/ ende haer goet/ ende haer rechten. Ende aldus quam hy in die Stede/ ende wort daer ghecroont met die Keyserlicke Croon vanden Cardinalen van Romen op alre Heylighen dach. Doe hy aldus ghecroont was/ soo dochte hy hoe hy dat Rijcke bedwinghen mochte. Des soo tooch hy den Rhijn op/ ende tooch voor Keyserswaerde/ dat hy starckelick belach/ soo datment hem moest gheven. Ende doe tooch hy van daer/ ende tooch in Brabant by sijnen Oom den Hertoge van Brabant.

Anno 1247.

Aken van K. Willem belegert ende verovert.

Doe dese Roomsche Coninck Willem in Brabant lach / soo quam hem die bootschap dat die * Grabinne van Vlaenderen ontboot alle die Heeren die sy mocht/ ende gaf hen Soudie/ om dat sy Zeelant winnen mochten. Ende sy ginck te rade metten Heeren/ hoe datmen dat best aen setten soude. Daer rieden haer die Heeren/ dat sy den Coninck ontbode / of hy Zeelant woude ontfangen van haer te Leen. Als dit voor den Coninck quam/ soo seyde hy/ Dat en waer geen recht/ dat daer ick nu Heer ben/ dat ick knecht soude worden: want Hollant ende Zeelant die sijn vry/ ende Vlaenderen dat houtmen van den Keyser te Leen. Soude ick dan van mijn vry-goet leen-goet maken? Ende datmen te leen hout/ vry maken? Dat en mach niet wesen: die Grabinne die doet anders dat sy wil. Als dit die Grabinne Margriet hoorde/ so wort sy seer toornich/ ende ontboot Graef Ghye haer soon/ dat hy haestelick te Schepe ginck met sijn volck / ende tooch in Walcheren. Die Coninck lach tot Antwerpen by sijnen Oom den Hertoch van Brabant / ende schreef eenen brief aen sijnen * Broeder den Drossaet/ dat hy haestelick volck met hem name/ ende tooch in Walcheren te Westcappelle/ ende bliven daer stille legghen in die Duynen/ tot die ander

Vlaemsch oorlogh.

* Svvarte Margriet.

Hollant geen Keysers leen. Siet hier voren pag. 58.

Vlaenderen Keysers leen.

* Floris.

Koningh Willem.

ander opscheepten / ende op dat lant waren. Ende als Floris te West-cappelle quam/soo sach hy dat Vlaemsche heyr in comen. Eñ hy verbeyde/ tot dat die ander op dat lant waren. Daer trat dese Floris totten Vlamingen in met eenen stouten moede metten Zeelanders. Ende daer rees die meeste strijt/die oyt daer te voren ghesien was in Zeelant / of in Vlaenderen. Daer hen die Vlaminghen alte vromelicken weerden: maer ten vorderde hen niet/ende sy verloren den strijt. Alsoo dat sy soo ongheluck te Scheep liepen / ende soo seer haesteden / soo datter vijftich duysent verdroncken: Ende daer worter vijftich duysent verslaghen: Ende daer wort Graef Ghye met sommighe van sijnen Heeren ghevanghen met vijftich duysent man. Ende dese ghevangens worden al moeder-naeckt ontcleet/ ende te samen ghebonden by coppelen/ ende met roeden ghedreven alsmen Schapen doet. Als dit Coninck Willem verhoorde/ soo quam hy in Zeelant tot Aremuyen: ende daer quam Floris sijnen Broeder met die gevangẽs. Eñ als die Vlamingen den Coninck saghen/ so vielen sy hem te voete/ ende baden hem groote ghenade. Daer hadde hy medelijden met dat arme * meen volck/ende dedese met Schepen al naeckt over senden in Vlaenderen: maer Graef Ghye met die ander Heeren die bleven gevangen/ ende in Hollant ghebrocht. Ende Graef Ghye die wort gewont in sijnen voet/daer hy noyt aen en ghenas. Eñ hy lach in Hollant gevangen een jaer eñ vj. weken/op dat Huys ter Wateringe. Dese lastigen strijt geschiede op S. Martinus dach inden Somer/int Jaer ons Heeren M. C C. ende liij. Als dit Margriet die Gravinne van Vlaenderen vernam / hoe dattet met haer volck in Zeelant vergaen was/ so dochte sy altoos om wraeck/om dat Graef Jan van Avennis/ die haer soon was / die Coninck Willems Suster tot eenen Wijve hadde/Henegouwe aen comen soude na haer doot/ eñ om dat sy dat Hollantse geslacht soo seer hatede/ so ontboot sy den Grave van * Namen/ eñ was gheheeten Graef Karel/ of hy woude sy woude hem Henegouwen op dragen eeuwelick eñ erflick/hem ende sijn nacomelingen. Als dit die Grave van * Namen hoorde / soo was hy herde blijde / ende ontfinck Henegouwen vander Gravinnen. Daer tooch sy met hem in Henegouwen / ende * deden hulden in allen Steden over een recht Lantsheer. Hoort hier die grote valschept vander Gravinne/die

De Vlamingen in Walcheren.

Hondert vijftich duysent t'onder ghebracht.

Armuyen.

* Dat is, gemeen volck.

'tHuys te Wateringe.

Anno 1253.

Graef Ian van *Avennes*, van Henegouvven, &c.

* *Anion.*

* *Anion.*

* Dat is, *dede hem h.*

ne/die om niet ende met quader boosheyt haer Soon/die nochtans die outste was / woude ont-erven. Dit claechde Graef Jan † Alijt sijn Wijf/ ende seyde hoe hy om haer Broeders wille soo onterbet moeste wesen. Daer tooch Vrouwe Alijt in Hollant tot Coninc Willem/ haer Broeder/ ende claechde haeren noot. Daer schreef die Coninck eenen brief aenden Graef van † Namen/ dat hy hem van Henegouwen niet onderwinnen en woude / hy soudet hem seer dancken. Die Graef van † Namen die schreef hem weder/ dat hy om sijn danck niet en gabe/ende mocht hy hem upten Water opt Velt-crijghen / hy en begeerde anders niet/dan op een Velt tegen hem ten strijde te comen. Als dit die Coninck Willem hoorde / soo schreef hy hem weder/dat hy toge tot Asscha opter Heyden/ eñ hem daer verwachten soude/hy soude als goet Man van trouwen daer tot hem comen : wantet daer wel upten Water is: Ende wie daer eerst is / die sal na den anderen drie daghen wachten. Als dit die Grave van * Namen hoorde/so ontboot hy al dat hy mocht/ende schreef aen Lodewijck die Coninck van Vranckrijck sijnen Broeder/dat hy hem te hulpe quaem. Die Coninc schreef hem weder / dat hy met den Roomschen Keyser/ den jonghen Coninck Willem / niet hebben en woude van alle vrientschap. Als die Graef van † Namen dese antwoorde hoorde/soo claechde hy dat der Gravinnen/die hem wel trooste/ende seyde/ En hebt geen sorch: meendy/ dat hy oock soo coen of soo stout sal wesen/ dat hy soo verre upt sijnen Lande trecken sal/ende comen midden onder sijn vyanden? neen/hy niet: ghy soudet hier seven jaer leggen/eer hy u versoecken sal. Schrijft hem weder / als dat ghy hier sijt ende verwacht sijnre toecomst. Als dit die Coninck Willem vernam / soo tooch hy haestelick met grooter macht van volck door Brabant / ende quam te Asscha opter Heyden. Ende doe Grave Karel die Coninck Willem vernam/ soo brack hy haestelick op / ende tooch binnen Valenchijn. Doe dat Coninck Willem sach/ volchde hy hem nae / ende reet door Adinghen/ daer hy herde eerlicken ontfanghen wert. Ende van daer tooch hy voor Valenchijn/ daer hy sijn Tenten eñ sijn Pavelioenen opsloech/ eñ belach die Stede so starck/ dat die Graef hem niet vermat die te houden/eñ hy tooch daer inder nacht upt aen die ander zijde van die Stede/so dat hij't ontquam. Eñ des morgens wort die Stede

Marginalia: † K. Willems Suster. — † Anjou. — † Anjou. — Asche opter Heyden in Brabant. — * Anjou. — † Anjou. — K. Willem neemt die Stede Valenchijn in.

Stede op ghegheven/behouden haer lijf ende haer goet. Doe Willem.
dit die Gravinne van Vlaenderen vernam / soo wort sy seer
droevich/ ende sende Boden aenden Coninck/dat sy in ghena-
den woude gaen/ende woude doen dat hy haer hiet doen. Daer Henegouvve
ontfinckse die Coninck tot sijnre vrientschap. Maer sy moe- Aelst ende
ste Graef Jan haren Soon weder Henegouwen op gheven/ de vier Am-
ende Aelst met die vier Ambachten. Ende daer soo moest sy bachten co-
seghel ende Brief of gheven. Ende doe wort Graef Jan in He- men aen G. Ian van
negouwen ontfanghen ende gehult over een recht Lantsheer. *Avennes.*
Ende dit was int Jaer ons Heeren M. C C. ende liiij. Cort Anno 1254.
hier nae in't Jaer ons Heeren M. C C. ende lv. soo tooch Anno 1255.
dese Edele Roomsche Coninck Willem met grooter macht
van volck in West-Vrieslant/in eenen harden Winter / dat
Vrieslant soo hart bevroren was alst oft een steen hadde ghe-
weest. Daer tooch hy met sijn volck binnen Alckmaer / ende
van daer te Vronen/ende al over dat Ys. Daer reet die Coninc Alckmaer.
voort / ende reet door dat Ys met sijn Paert/soo dat hy ter ne- Vronen.
der stortede. Daer quamen drie of vier Vriesen/ ende seyden/ Dit
moet een Edelman wesen/ ende sy en kenden die Coning niet/
ende sy * sloegen doot. Doe quam daer som ander/ende een out * Dat is,
Vriese die den Coninck kende/ende seyde/ Och laci! wat hebdy *sloeghen hem.*
ghedaen / ghy hebt den Coninck verslaghen. Daer namen sy
hem haestelicken/ende * droegen in een out Vriesen huys/ende
* hebben daer heymelicken begraven. Maer dit was een won- * Dat is,
derlick dinck/dattet volck haren Heer soo verre lieten voor rij- *droegen hem.* * Dat is,
den alleen/dat hy verslagen ende begraven was eer sy daer toe *hebben hem.*
quamen. Ende dit was op die Octave van Sinte Agniet.
Hy regneerde in Hollant xxj. ende in't Keyserrijck viij. jaer.

Dese Coninck Willem die gaf die Stede van Delft haer Delft.
Hantvesten. Ende Richarde sijn Suster stichte in dat selve
Jaer M. C C. en lv. een Clooster van Nonnen buyten Delft Anno 1255. Coninex-
tot Conincksvelt. velt buyten

By Coninck Willems tijden/als int Jaer ons Heeren M. Delft.
C C. ende l. soo was een groot hey Jaer/dat noyt sijns gelijck Anno 1250.
gesien en was. Ende in dat selve Jaer vielen hagel-steenen uy-
ter lucht / daer onsen Heer in gecruyst stont/ ende daer stont
in gescreve / *Iesus Nazarenus rex Iudaeorum.* Int Jaer ons Heere
xij^{C}. en lv. so scheurde eenen berch in Burgoengen/en scheurde Anno 1255.
in een valleye/so dat daer onder smoorde by de v^{m}. menschen.

Dit is Graef Floris, Coninck Willems Soon, ende was die vijftiende Grave van Hollant.

Floris die Vijfde/Coninc Willems Soon/wort Grave van Hollant/ maer hy en was noch maer een jaer out doe sijn Vader verslaghen wort. Soo dat Floris sijn Oom die Drossaet hem in Voochdyen nam/ ende berechte Hollant ende Zeelant met wijsheyt. Ende hy hilt dat Lant in breden drie jaer lanck. Daer na starf dese * Grave Floris tot Antwerpen/van quetsinghe/die hy ontfanghen hadde in een Tornoy/ende wort begraven tot Middelburch in't Clooster met grooter weenen/ int Jaer ons Heeren M C C. en lviij / op die sevende Letter van Maye. Hier na soo quam die * Hertoch van Brabant/ende nam die Voochdye vanden kinde : maer hy wert verdreven uyt Hollant/om dat sijn ghesin dat volck van Hollant soo herde ware. Daer na quam die * Gravinne van Henegouwen/ ende nam die Voochdye van Hollant vanden jonghen Graef Floris. Ende doe hy wat out was/ soo dede sy hem ter schoolen gaen/ ende * deden Duytsch ende Walsch leeren. Daer na ghevielt/dat die Heeren van Hollant docht schande wesen/ dat sy van een Wijf soude beheert wesen. Doe gingen die Heeren van Hollant ende coren Graef Otte van Gelre / dat hy Voocht soude wesen van Hollant : maer die Heeren van Zeelant hilden hem aen die Gravinne van Henegouwen. Soo dat die Graef van Gelre/ende die Gravinne van Henegouwen eenen strijt vochten op Vornentzee ; daer die Graef van Gelre te boven ginck/ ende hy wort met cracht Voocht van Hollant. Daer na doe dat kint sijn jaren hadde/ soo wort hem te Wijve gegeven Beatris des Graefs Gyen Dochter van Vlaenderē ; daer hy aen wan Jan die na hem wort Grave van Hollant/ Dirck/ Floris/eñ Floris/ Willem/eñ Willem/Otte/Beatris/ Elizabeth / Machtelt /eñ Margriet. Ende noch hadde hy een Bastaert die Wit hiet/die den eerstē Heer van Haemstee was. Int Jaer ons Heeren M. C C. ende lxxvij. soo wort Graef Floris Ridder ghestagen van den Hertoch Jan van Brabant tot s'Hertoghen Bosch in een Tornoy/ des dinxdaghes na Dertienendach. Daer na doe Floris Ridders naem ontfangen hadde/doe regeerde hy sijn Lant selver/ende liet die Grave van

Margin notes:

* *Floris die Droßaet*, Coninck Willems Broeder.

Anno 1258.

* Henrick die Derde.

* Alith Weduvve van Jan van *Avennes*.

* Dat is, *dede hem*.

Voorenzee.

Wit d'eerste Heer van *Haemstee*.

Anno 1277. Tornoyspel tot 'sHertogenbosch.

FLORENTIVS V, Gulielmi II. Cæsaris Filius, XV. Comes Hollandiæ, &c.

Gulielmo Imperatori à Frisiis cæso succedit Anno MCCLVI. *ejus ex* * *Elizabetha Brunsuigica filius anniculus. Primò sub variis Tutoribus, deinde ab ipsomet Florentio* V. *Respublica strenuè administrata: domitiq; cũ Flandris Frisij, assiduè rebellantes. Plurima castella & palatia magnifico apparatu extruxit. A familiaribus fœdo parricidio trucidatus, cùm* * *Regem Angliæ, socerumq; suum* * *Guidonem, & alios Proceres offendisset, Anno* M CC XCVI. *absente ex Beatrice conjuge filio Successore, Ioanne* 1.

* Ottonis Brunsuigiæ Ducis F.

* Eduardum I.

* Comitem Flandriæ.

van Gelre weder tot sijnen Lande varen: maer hy beval * Floris/ sijnre Moeyen Soon / Zeelant te bewaren. Soo dat dese Heer Floris met die Heeren van Zeelant/ende met Heer Aelbrecht van Voorn/dat Lant in vreden hilt. Ende doe wort die strijt versoent die op Vernoutzee schiede/om die Voochdye van Hollant. Int Jaer ons Heeren M.CC. ende* lxxxj. so tooch Graef Floris van Hollant met een groot moghende heyr van volck in West-Vrieslant / om sijnen Vader Coninck Willem te wreecken. Daer quam hy met sijn volck binnen Alckmaer/ ende meende des anderen daghes voort te varen. Daer quamen die Vriesen met groter macht: eñ doe Graef Floris buyten Alckmaer was met sijn volck / streden die Vriesen soo fellicken op die Hollanders / soo dat sy dat groote heyr vluchtich maeckten / ende die Hollanders weecken over stier / ende quamen by Heylo beneden Alckmaer. Maer doe sy voelden den harden Gheest onder haer voeten/ soo worpen sy hen stoutelicken te weer/ende versloeghen omtrent viijᶜ. Vriesen: maer vanden Hollanders bleeffer verslaghen vᶜ. Ende desen strijt was op Sinte *Willebrorts dach. Daer na ghevielt/dat die Bisschop Jan van * Assouwen/Bisschop t'Utrecht/sijn Lant niet en koeste bedwinghen / want Heer Gijsbrecht van Aemstel die besat Vredelant/ ende Heer Harman van Woerden die besat dat Huys te Montfoorde / ende deden den Bisschop groote schade. Daer sende die Bisschop aen Graef Floris van Hollant / om hulpe van hem. Daer quam Grave Floris met een schoon heyr van volck van Hollanders ende van Zeelanders/ende met Heer Costijn van Renisse / ende belach Vredelant. Maer doe Graef Floris daer een tijt ghelegghen hadde/ doe tooch hy in Hollant / ende liet Heer Costijn van Renisse met sommighe ander Heeren uyt Hollant ende uyt Zeelant daer legghen. Daer versaemde Heer Gijsbrecht van Aemstel een deel volcks/ ende quam tot Loenen opter Vecht/ om Vredelant te ontsetten. Ende als die Hollanders ende die Zeelanders dat vernamen / soo lieten sy die een helft van haer volck voor dat Huys legghen/ende toghen met die ander helft over/ ende bestreden Heer Gijsbrecht van Aemstel met sijn volck. Daer hen die Zeelanders alte vromelick in tierden/ ende versloeghen omtrent ixᶜ. man. Daer wort Heer Gijsbrecht van Aemstel ghevanghen. Ende als dit Aernout sijne Broeder vernam/

*Soon vã G. Ian van *Avennes.*

Aelbrecht van *Voorn.*

Vernoutzee

* Iae, lxxi.

Alckmaer.

Heylo.

* *Philiberts.*

* *Nassouwen.*

Gijsbert van *Amstel.*

Vredelant.

Harman van W*oerden.*

Montfoort.

Costijn van *Renisse.*

Loenen opter Vecht.

Gijsbert van *Amstel* ghevanghen.

vermant/ſoo boot hy Wredelant op te gheven/behoudenſijn lijf ende ſijn goet. Ende aldus ſoo wort dat Huys of ghenomen ongheſchent / ende Heer Gijſbrecht ende Aernout worden in Zeelant ghevoert. Daer quam Graef Floris ſelver / ende belach Montfoorde een jaer lanck / dat hy ſeer quelde met gheſchutte / want hy hadde daer voor doen maken twee groote † Blijden: maer ten leſten ſoo gaven ſy dat Huys op in Graef Floris ghenaden / ende die Heer van Woerden wort met ſijn gheſellen in Zeelant ghevoert/ende daer in Vangheniſſe ghelept. Ende dit was die ſake/waer om dat Heer Gijſbrecht van Aemſtel ende Heer Harman van Woerden mede over die Verradeniſſe van Graef Floris waren. Hier na verſaemde Graef Floris een machtich heyr van volck / ende tooch in Weſt-Vrieſlant tot Schellinchout / ende ſtreet daer teghen die Vrieſen. Daer die Hollanders den ſtrijt wonnen/ ende verſloeghen ontrent iiij^m. Vrieſen. Ende doe tooch Graef Floris tot Hooch-hout-wouden. Daer die Vrieſen quamen met veel volcks / ende ſtreden teghen Graef Floris. Daer hen die Heeren van Zeelant alte vromelick in tierden/ende wonnen den ſtrijt/ende verſloegẽ het dan xxxviij^m. Vrieſen. Ende daer wort ghevanghen een out Vries / die wort ſijn lijf ghegheven/ om dat hy Coninck Willems graf wijſde. Daer dede Graef Floris dat graf op doen / ende dede dat ghebeent uyt nemen/ ende dedet ſchoon waſſchen/ ende in een ſchoone kiſte leggen/ ende begraven te Middelburch int Clooſter. Maer eer Graef Floris uyt Vrieſlant ſcheyde/ ſoo dede hy maken dat groote Caſteel tot Wydeneſſe. Daer hy ſoo langhe met ſijn volck lach tot dat Caſteel ghemaeckt was/daer hy veel volcks op liet legghen/ende tooch tot Hollant waert. Cort hier na quamen die Vrieſen met grooter macht om dat Caſteel te beſtormen: maer die van 't Caſteel ſchoten ſoo over ſeer met Boſſen/ ende met † Banck-armborſten/ende met ander cleynen Boghen / dat ſy die Vrieſen veel volcks of ſchooten/ eer dat ſy ſtormens wilden begheven. Int Iaer ons Heeren M. C C. ende lxxxviij. op die xvj. dach van Loumaent / doe ginck in Hollant een groote Vloet/daer veel volcks of verdranck. Daer na op Sinte Aechten dach/doe quam noch een ſo grooten Vloet/dat Ooſt-Vrieſlant in brack / ende daer na Weſt-Vrieſlant: ende doe brack voort in Kennemerlant / Noorthollant / Zuythollant / ende al

NOTA. Oorſaeck vande Conſpiratie.

t'Huys te Montfoort een Iaer lang beleghen.

† *Inſtrumentẽ van oorloghe daermen ſware ſteenen mede wierp, het Grof-geſchut noch niet gevondẽ zijnde.*

d'Heer van *Woerden* ghevanghen.

Schellinckhout.

Hooch-hout vvoude.

xxxviij^m. ende noch iiij^m. Vrieſen verſlagẽ.

Wydeneſſe.

* *Banck-armborſten.*

Anno 1288. Van den groten Vloet anno 1288.

Floris de Vijfde.

Zeelant; sonder Walcheren ende Wolfaertsdijck: oock brack een groot deel van Vlaenderen in. Soo dattet volck dranckte sonder ghetal. Daer na een tijt/doe quamen die Vriesen immer op Hollant schaden / ende vinghen ende sloeghen sommighe Poorters van Alckmaer. Daer tooch Graef Floris met veel volcks tot Meenblick/ ende verwachte die Vriesen. Daer hy een groot Casteel dede maken teghen die West-Vriesen. Daer na voer hy op Meloorde/ om dat hy hem ontsach voor die Vriesen. Daer hy so lange lach/tot dat dat Casteel volmaect was. Daer na dede hy by Vronẽ op die Gheest maken een starck Slot dat Nyenburch hiet/ende dede een Dijck maken datmen van Nyenburch mochte gaen tot Alckmaer. Daer na dede hy maken een starck Casteel aenden Dijck dat Middelburch hiet/om den Dijck te beschermen. Dat Huys dat Thorenburch hiet/dat staet daer by desen tween/ om datmẽ Nyenburch noch Middelburch niet en soude mogen beleggen/want sy niet verre van malcander en stonden. Daer na maeckte hy dat Casteel te Nyewendoren. Ẽn hy besettede al dese Slotẽ wel met volck/ende met ander goet/ des hem noot was om te houden teghen die Vriesen. Doe dese Casteelen al volmaeckt ende wel beset waren / doe dochte hy om sijn selfs Casteel / ende dede maken die hoghe Sael inden Haegh/ ende die Capelle. Ende hy was soo rechtvaerdich in sijnen dinghen / soo dat hy den armen hoorde als den rijcken inden Rechte. Hier na soo dochten die Heeren upt Zeelant / dat sy te seer bedwonghen waren / ende versoenden met die Hollantse Heeren/ende met die van Borssel ende die van Renisse / ende sochten raet aen Grave Ghye van Vlaenderen / ende reden hem daer toe/ dat hy soude comen in Zeelant / sy soudent hem op doen. Maer als dit Graef Floris vernam / soo sende hy sijn Wijf met den jonghen Jan sijn soon in Middelburch/om die Stede te bewaren. Daer quamen die Vlaminghen ende belagen die Stede van Middelburch seer crachtelicken. Doe dit Graef Floris vernam / soo versaemde hy upt Hollant een schoon heyr van volck / ende quam daer mede voor Ziericzee / ende woude daer voort mede te Middelburch. Daer quam die Hertoch van Brabant hem te ghemoet / ende seyde/ hoe dat Graef Ghye hem begheerde te spreken. Doe seyde Graef Floris/ Wat wil hy my spreken? hy begeert my te verderven.

'tHuys te Medenblick.

Meloorde.

Vronegeest. t'Slot Nyenburgh.

'tSlot Middelburgh. 'tSlot Thorenburgh. 'tSlot Nyevvendoren.

s'Gravẽ Hof inden Hage.

d'Heeren van *Borsselen*, en van *Renisse*.

Middelburg in Zeelant vande Vlaminghen beleghert.

Floris de Vijfde.

derven. Dat en is niet/ sprack die Hertoch / maer hy wil den Paeys maken tusschen u ende uwen Heeren. Ende aldus is Graef Floris ghecomen metten Hertoch tot Graef Ghyen / daer hy lach binnen den Briel. Ende als Graef Ghye den Hertoch sach comen met sijn Swagher Graef Floris/ soo dede hyse beyde vanghen. Doe seyde Graef Floris / O Hertoghe van Brabant / dat en hadde ick niet ghelooft dat ghy een verrader haddet gheweest! Is dit dat ghelepe dat ghy my beloofst hebbet? Ick woude wel / dat ick waer daer ghy my vondet. Die Hertoch seyde/ En ben ick niet alsoo wel ghevanghen/ als ghy zijt. Dat is waer/ sprack Graef Floris: maer ick beloove u dat/ ick salt ghedencken. Doe dit die Hertoghe sach/ soo pijnde hy hem te dwinghen. Soo dat Graef Floris hem selven cochte tegen sijnen * Zweer om een somme gelts: ende den Hertoch van Brabant die wort selver borghe voor Graef Floris. Ende aldus quam Graef Floris weder van daen. Maer doe den dach vander betalinghe quam / doe en woude Grave Floris niet gheven/ ende den Hertoch die moestet betalen. Ende hier om so riet den Hertoch mede aen Graef Floris doot. Ende Graef Floris tooch daer na in Zeelant. Daer quamen die Heeren / ende baden ghenade / ende creghen vrientschap: sonder Heer Wolfaert (*vander Veer*) wort verdreven. Daer na so wort dat Hylick gemaeckt tusschen des Coninckx Soon van Enghelant / ende van Grave Floris Dochter van Hollant. Maer des Coninckx Soon die starf binnen sijn jaren: Ende doe wort weder des † Coninckx jonghe Dochter ghesekert Jan Graef Floris Soon tot eenen Wijve. Hier na soo versaemde die Graef van Vlaenderen een machtich heyr van volck / om in Zeelant te wesen. Daer teghen quam Graef Floris met groter macht/ ende quam te Vlissinghen in Zeelant. Ende die Vlaminghen laghen in Casant in den Polre. So dat Heer Jan van Renisse die tooch over met iij^{c}. Hollanders ende Zeelanders / ende vinc ende sloech wel iij^{m}. Vlamingen/ ende quam weder in Zeelant met grooter eeren. Daer na quamen die Vriesen / die mede met Graef Floris daer waren/ ende togen over in Casant/ ende stichten brant/ ende namen groten roof/ ende versloeghen wel xiiij^{c}. Vlaminghen/ ende keerden weder in Zeelant met eeren. Doe die Vlaminghen saghen dat sy altoos aldus versocht worden / soo quamen sy met groote Sche-

Briel.

Graef Floris verradelick gevangẽ

* *Swagher, Schoonvader,*

Sic ars deluditur arte.

NOTA. Oorsaeck vande Conspiratie.

Wolfaert vander *Veer* verdreven.

† Eduardi I.

Casant.

Ian van *Renisse.*

iij^{m}. Vlamingen verslaghen.

Noch xiiij^{c}.

te Scheepen / ende beleyden dat Water dat daer niemant * lij-
den en mochte tot aen Brabant/ ende sloeghen opt lant. Doe-
*Dat is, voor by seylen en passeren. men dat in Zeelant vernam soo wort alle Zeelant in roer/ soo
dat noyt mensche en sach volck alsoo gierich te strijden/als dat
Dadijn van Cruninghen. volck was. Daer quam aen die een sijde Heer Dadijn van
Cruiningghen met veel volcks. Ende aen die ander zijde qua-
De H H. van Borsselen. men die van Borselen. Ende van vooren quam Graef Floris
met die Hollanders/ende met die Vriesen. So dat die Vlamin-
ghen aen beyden sijden beleghen waren. Daer begonden die
Vlaminghen verbaert te worden / ende waenden weder te
Scheep te loopen / maer die wech was hen benomen: soo dat
xlvijc. Vlamingen verslaghen. sy al verslaghen worden/omtrent xlvij^c. Vlaminghen. Ende
dit was int Jaer ons Heeren M. C C. xcv.

Anno 1295. Opten goeden Vrijdach starf Beatris Graef Floris Wiff/
ende wort begraven te Reynsburch int Clooster.

Vande moordenaer Gerrit vã Velsen. Hier na ghevielt/hoe dat Gerrit van Velsen mede te Hove
was / metten Heer van Woerden ende metten Heer van
H. van Woerden. Aemstel. Ende Gerrit van Velsen en hadde gheen Wijf/
G. vã Amstel. ende Graef Floris hadde een heymelick Boel / die hy Ger-
rit van Velsen gheven woude. Daer Gerrit op antwoor-
Siet hier mijn Toetsteen, de / dat hy nimmermeer sijn Hoer nemen en soude: Doe
seyde Graef Floris / Ick belove u / dat ghy en sult geen Wijf
hebben/ten sal mijn Hoer wesen. Ende alsoo ghevielt. Daer
swoer Gerrit van Velsen/dat hy gheen Caproen op sijn hooft
setten en soude/ten waer gewroken. Ende sochte raet aen Heer
Herman van Woerden/ ende droeghen over een/ dat zijt den
d'Heer van Kuyck. Heer van Kuyck met den Heer van Heusden te kennen gaven.
d'Heer van Heusden. Ende leyden eenen dach te Berghen aen den Zoom van eenen
dootslach te soenen; daer niet aen en was / maer het was om
haer verradenisse te volbrengen; daer hem die Heer van Kuyck
beloofde hulp vanden Graef van Vlaenderen / ende vanden
De G. van Vlaenderen. Hertoch van Brabant. Daer na leyden sy eenen dach tot Ca-
merijck / daer sy over een droeghen / hoe dat sy Graef Floris
d'Hertoch vã Brabant. vanghen souden. Ende daer toe hadden sy hulpe vanden Co-
De Coningh van Engelant. ninck van Enghelant/ende vanden Grave van Vlaenderen/
ende vanden Hertoch van Brabant. Ende dit wisten veel Hee-
ren in Hollant/maer het bleef verholen. Daer na ghevielt/ dat
die Heer van Kuyck die sende Graef Floris een ontseg-brief by
een Paep. Ende als Graef Floris den brief las / soo wort hy
lachende/

 Floris de Vijfde.

lachende/ende seyde/Wat sal ick nu doen? die Heer van Kuyck wil my verdrijven. Als dat die Paep hoorde/was hy verbaert/ want hy en wist niet wat inden Brief stont. Doe seyde Grave Floris/ Heer! en weest niet verbaert/ u en sal niet misschien. Ende hy * deden gheleyden tot dat hy seker was. Daer na tooch Graef Floris t'Utrecht/ om die Heeren te versoenen/ want sy onderlanck vyant waren. Ende des avonts doe aten ende droncken die Heeren met malcander/ ende met Graef Floris. Ende doe daer die maeltijt ghedaen was/ doe ginck Graef Floris slapen. Daer toghen die Verraders buyten der Stad met veel * volcs te harnasch/die sy daer al heymelick ghebrocht hadden. Daer ginck die Heer van Aemstel tot Graef Floris bedde/ende * wreckten uyt slaep/ende sprac/Heer! ghy slaept veel te langhe/het is schoon weer/ ghy soudet nu int velt wesen. Daer stont Graef Floris op/ ende seyde/ Roept my eenich van mijnen knapen. Daer seyde Heer Gijsbrecht totten Camerlinck/Seght mijn Heer/ dat hy ons volghe/ wy sullen voor rijden. Daer ginck men sadelen alle die Paerden/ ende Graef Floris reet met sijn twee * Neven van Henegouwen/ ende metten Heer van Arckel. Ende doe Graef Floris op die Weye quam/ soo sach hy den Heer van Woerden/ ende Heer Gijsbrecht van Aemstel/ Gerrit van Velsen/ Aernout van * Bonstoop/ Gerrit van Crayenhorst/ Willem van Teylinghen/Willem van Zanen. Dese reden teghen Graef Floris/ ende vinghen hem. Daer reet een van Graef Floris knechten aen/ende woudet weeren/ maer hy wort soo seer ghewont/ dat hy corts daer na starf. Die Heer van Arckel die nam die twee jonghe Sonen van Henegouwen/ ende voordese met hem te Dordrecht. Ende Graef Floris die wort ghevoert opt Huys te Muyden. Als dese maer in Hollant quam/ doe wort al dat volck in roer. Daer voerē die Kermers met die Waterlanders op dat water voor Muyden. Maer dat sagen die opten Huyse laghen/ ende seyden tot Graef Floris/ Doet u luyden heen varen/of waert dat ons yet misschiede/ghy souter om sterven. Daer schreef Graef Floris eenen Brief aen sijn volck/dat sy te Huys souden varen/hy hoopte cortelick van daen te wesen. Eñ als dat volck den Brief hoorde/ende verstaen hadden/doe seyden zy/Vermaledijt moeten sy wesen! hier hebben sy hem toe ghedwonghen: aldus en sullen sy noch niet betalen. Daer na

* Dat is, dede hem.

* Volck te harnasch, dat is, gewapent volck.

* Dat is, wreckte hem.

* Siet de Toetsteen.

De Heer van *Arckel.*
Harman van *Woerden,*
G. vā *Amstel,*
G. van *Velsen.*
A. van * *Bensccop,*
G. van *Crayenhorst,*
W. van *Teylingen.*
W. van *Sanen.*

Siet noch andere Verraders hier na pag 75.

Dordrecht.
'tHuys te *Muyden.*
Kermers en Waterlanders,

dochten die verraders dat sy te Muyden niet seker en waren/ om die Vriesen/ ende wouden varen op dat Huys te Cronenburch. Doe dat die van Naerden vernamen/soo leyden sy laghen in dat coorn/ende opten vijfden dach/na dat sy hem ghevanghen hadden/ soo voeren sy met hem heen/ ende hadden hem gheset op een Paert/ende hadden hem sijn voeten onder dat Paert tsamen ghebonden. Soo dat sy by Naerden quamen/ende Gerrit van Velsen die reet voor/ ende vernam dat volck in den wech/die hy vraechde wat sy daer sochten. Die van Naerden seyden/Dat ghy brengt/dat soecken wy/ dat is onse Grave van Hollant. Die en moecht ghy niet crijghen/ sprack Gerrit/ ende reet weder omme/ende tooch sijn Swaert. Doe dat Graef Floris sach/ soo waende hy met dat Paert te ontrijden/maer dat Paert viel in een graft. Daer sloech hem Gerrit van Velsen metten Swaerde/ende † stacken door sijn hert. Soo dat hy daer den gheest op gaf/eer die van Naerden aen quamen. Ende Gerrit van Velsen die was sijn Paert ontloopen/ dat hijt niet crijghen en conde/ soo dat een sijn knecht hem sijn Paert dede/ daer hy mede ontreet/ met al die Heeren die met hem waren. Maer die knape wort gevangen/ ende al levende op een rat gebonden. Ende dit was die eerste wraeck van Graef Floris doot.

Vriesen dat sijn Kermers ende Waterlanders.

Naerden.

† Dat is, stack hem.

Graef Floris starf int Jaer ons Heeren M. C C. en xcvj. Op Sinte Jans Avont inden Somer wort hy ghevanghen/ ende op Sinte Pieter ende Pauwels Avont wort hy verslaghen. Hy regneerde xlij. jaer.

Vreemde Historie van twee Hasewinden.

Hoort hier een vreemdt dinck. Dese Graef Floris die waren twee Winthonden ghegeven van een sijn Nichte/ die noyt van hem en scheyden/waer hy ginck/of waermen voerde. Doe soo waren sy by hem doen hy verslaghen wort/ ende bleven by hem legghen/ die een aen die een zijde/ ende die ander aen die ander zijde. Ende doe hy ghebrocht wort tot Alckmaer/ ende gheset wort inden Choor/ daer bleven sy legghen tot sijnen voeten voor den Autaer. Ende waren soo cranck ghewooden (want sy noyt ghegheten en hadden sint dat Graef Floris ghevanghen wort/) soo datmense met warme soetemelck weder moeste voeden.

Als dit aldus gheschiet was/ ende Gerrit van Velsen sijn moet gecoelt hadde aen Grave Floris/ so reet hy op dat Huys tot

tot Cronenburch: Ende Heer Gijsbrecht van Aemstel/ met Heer Harman van Woerden toghen uptten Lande.

G. van *Velsen* op't Huys te Cronenburg.

Hollant sonder wettighe Graef.

Als dese maer int Lant quam/ dat Graef Floris doot was/ soo wort alle dat volck in roer/ ende belaghen Cronenburch met grooter macht van volck: als die Vriesen / die Kermers/ die Waterlanders / Noort-Hollant / Zuyt-Hollant / ende al Zeelant. Ende daer waren Capiteynen die Heer van Zuylen/ende Heer Gijsbrecht van Yselsteyn. Daer na sende men aen Graef Floris Maghen / aen den Grave van Cleve / ende aen den Grave van Henegouwen/ende aen Zybaert den Bisschop van Ceulen. Daer sende die Graef van Henegouwen sijnen Broeder in Hollant met veel volcks/ ende voer daer mede voor Cronenburch. Daer na quam die Graef van Cleve met grooter macht in Hollant / ende tooch oock voor Cronenburch. Soo dat Cronenburch wort ghewonnen stormender hant/ende Gerrit van Velsen/ Aernout van † Bouschoop/ Costijn van * Woternesse/met Aelwijn sijn broeder/ en Willem van Zanen worden ghevanghen. Die Grave van Cleve die woudese met hem voeren in sijn ghelepe: daer die Vriesen teghen waren / ende seyden / Waert dat yemant soo coen waer/ waer hy Heer of Knecht/ die die ghevanghens levende wech voerde/hy waer die eerste die daerom sterven soude. Doe seyde die Graef van Cleve / Neemt dan die ghevanghens / ende deeltse dat elck wat hebet. Daer soo worden sy ghedeelt. Ende die Vriesen met die Kermers hadden Gerrit van Velsen ende Willem van Zanen / ende noch twee ander die † ick niet en kende. Die Hollanders hadde Aernout van * Bonstoop en Willem van Teylinghen. Ende die Graef van Cleve behilter twee. Die Joncheer van Hoorn hadde Gerrit van Crapenhorst met hen vieren. Die van Dordrecht hadde Huge van Baerlant. Ende dese ghevanghens worden alle onthoofst/ende op raden ghelept: Sonder Gerrit van Velsen / die wort die swaertste doot aen gedaen diemen aen doen mach eenich mensche/ende daer na wort hy op een rat ghelept. Ende al dat hem ten neghenden lede aen ginck/dat wort op raden gelept. Daer na tooch die Grave van Cleef inden Haegh/ ende onderwant hem

De Heer van *Zuylen.* Gijsbrecht van *Yselsteyn.*

Cronenburg bestormt en overvvonnē.

† *Benscoop,* Costijn ende Aelvvijn vā * *Wterneſſe.*

† Dese Auteur schijnt doe gheleeft te hebbē: maer siet de Toetsteen.

* *Benscoop.*

Huge van *Baerlant.*

Straf over G. van *Velsen.*

'tLant sonder Heer.

hem Hollant. Daer na quam die Graef Jan van Henegouwen in Zuythollant/ ende quam binnen Dordrecht/ daer al dat volck blijde om was/ende hoopten dat Graef Jan Hollant wel regeeren soude. Daer na quam Graef Jan te Delf/ ende doe wort daer een groten opstal onder die ghemeent/ die tegen malcander vochten. Daer bleef Graef Jan seven daghen legghen binnen Delf/ ende versoende die † meent/ dat sy te vreden waren. Daer na tooch Graef Jan inden Haegh/ ende verdreef den Grave van Cleef/ ende regeerde Hollant tot sijns Neven behoef Grave Jan/die Graef Floris Soon van Hollant was/ ende was in Enghelant doe sijn Vader verslaghen wert. Nu is Bisschop Willem van Vtrecht bedroeft om dat hy Cronenburch niet ontset en hadde/ ende meende noch Hollant schade te doen/ ende quam met een heyr van volck/ ende belach dat Huys te Muyden. Ende op dat Huys was Castelleyn Heer Dirck van Haerlem. Daer bestormde die Bisschop dat Huys soo langhe/dat sy hen op gaben. Daer na tooch die Bisschop in Vrieslant/ ende heeftse daer toe ghebrocht dat sy Hollant of gingen/ ende quamen ende belagen dat Huys te Wydenisse/ met soo groter macht/dat Boudijn die Castelleyn dat Huys op gaf/ behouden sijn lijf ende sijn goet; ende die Vriesen braken of neven der aerden. Daer na toghen sy voort/ ende braken dat Huys te Nyewendoren/ dat noch niet volmaeckt en was. Daer na belaghen sy dat Huys te Meenbliecк/ ende verbarndet al dat daer omtrent stont. Floris Heer Wouters Soon van Kermerlant die was Castelleyn op dat Huys/ ende haddet alsoo ghespijst dat hy om die Vriesen niet en gaf. Maer die Bisschop sende die Vriesen twee *Blyen/daer sy dat Huys mede bestormden. Als Graef Jan vernam hoe dattet Huys (*te Medenblick*) van den Vriesen beleghen was/ doe quam hem oock die bootschap/ dat die Vlaminghen in Zeelant waren/ende hadden Middelburch beleghen. Daer tooch Graef Jan van Henegouwen met veel volcks in Zeelant/ende ontsettede Middelburch/ende verdreef die Vlaminghen uyt Zeelant. Daer na tooch hy met sijn volck ende metten Heer van Arckel ende met die Heer van Put/ende quamen tot Enchuysen/daer die Vriesen lagen. Daer quamen die Hollanders ende streden op die Vriesen/ende versloegender wel iij^m. Ende daer wort Enchuysen verbrant. Doe die van Enchuysen

(leest,

Margin notes:
Dordrecht.
Delf.
† Dat is, *gemeente.*
De Bisschop van Vtrecht belegert, en vvint 'tHuys te *Muyden.*
Dirck van *Haerlem.*
Der Vriesen oproer.
'tHuys te *Wydenesse* belegen, ende gheslecht.
Als mede 'tHuys te *Nyewendoorn*
'tHuys te *Medenblick.*
Floris Woutersz. van *Kermerlant.*
* Siet pag. 69. *Bliden.*
Middelburg in Zeelant vande Vlamingen beleghen.
De H. van *Arckel*
De H. vā *Put.*
iij^m. Vriesen verslaghen.

(leest, *doe die vande Huysen* den brant sagen/doe riepen sy luyde/ ende seyden/God sy gelooft! ons comt outset. Ende ten eersten dat die Maerschalck met dat heyr aen quam / doe liepen sy vanden Huyse neder met die Poorters van Meenblick / ende streden op die Vriesen/ende versloeghen noch wel viijm. Vriesen. Daer quam Graef Jan binnen den Burch/ende sach hoet ghescheyen stont/ ende dedet weder spijsen van al dat de Huyse toebehoort. Eñ die was in een harden Winter/ ende vroes soo seer/dat Graef Jan sorchde dat die Zee hem beleggen mocht/ soo dat hy nauwelick te lande conde comen / ende hy quam te Haerlem. Ende daer soo quam hem bootschap dat Graef Jan sijn Neve Graef Floris Soon uyt Engelant was gecomen/ende was in * Hollant. Daer tooch Graef Jan van Henegouwen tot Dordrecht/ende sende Boden aen sijnen Neve/ dat hy quaem tot Dordrecht/ hy soude hem sijn Lant op draghen. Daer ontboot hem Graef Jan van Hollant weder by Alout den Bailjou/ dat hy comen soude tot * Rotterdam/ met niet meer dan met hondert man/op een goet ghelepe. Daer Graef Jan op antwoorde / dat hy sijns Neven ghelepe gheen doen en hadde/ want daer en is gheen † veet tusschen ons beyden. Daer die van Dordrecht op antwoorden/ ende seyden/ waert dat hy totten Grave van Hollant woude / sy wouden hem ghelepden met al haer macht. Daer hem die Grave op antwoorde/ het is beter dat ick den tijt onbeyde/ dat hy alsoo lief tot my come/als ick nu tot hem comen soude. Ende aldus bleef die Graef van Henegouwen binnen Dordrecht: ende van daer is hy heymelick ghetoghen in Henegouwen.

'tLant sonder Heer.

Enchuysen. Siet de Toetsteen.

viijm. Vriesen verslagē.

Haerlem.

* Siet de Toetsteen.

Dordrecht.

Rotterdam.

* Siet de Toetsteen.

† Dat is, *vyantschap.*

Die rechte Graef comt uyt Engelant in syn Graefschap.

Als Graef Jan van Hollant vernam dat sijn * Swager die Graef van Henegouwen uytten Lande was / soo quamen die Hollanders ende die Zeeusche Heeren / ende deden den jongen Jan Grave Floris Soon hulden in Hollant ende in Zeelant over een recht Lantsheer.

* Siet de Toet-steen.

Dit is Ian Graef Floris soon, ende was die sestiende Grave van Hollant.

Jan die Eerste/Graef Floris soon/wort Grave van Hollant ende van Zeelant. Ende hadde te Wijve Elizabeth des Coninckx Dochter van Enghelant; maer hy en wan gheen kinder aen haer. Ende doe Graef Jan in Hollant ghehult was/ soo dede hy Heervaert bieden/ ende tooch met grooter macht in West-Vrieslant/ende quam te Vronen op die Gheest. Daer die Vriesen stoutelick aenquamen / ende streden teghen die Grave van Hollant / ende sloeghen hem of Heer Jan van Arkel/ende Heer Jan vander Doortoghe/ met sommighe ander meer. Die Vriesen verloren den strijt/ende daer worter verslaghen iij^m. behalven die daer verdroncken hier ende daer. Daer dede die Graef van Hollant alle die dooden begraven. Ende doe dede hy dat Lant aensteken ende verbarnē. Daer na tooch hy binnen Alckmaer / ende dede Graef Floris sijnen Vader van daen nemen / ende brochten te Reynsburch int Clooster/ daer hy eerlick begraven wort. Daer ghevielt/datmen eenen dach soude houdē tusschen Brabant ende Hollant/ende Graef Jan van Hollant die quam te Reymerswale/ende die Hertoch van Brabant die was te Berghen aenden Zoom. Daer wort Heer Jan van Renisse over ghesent van Graef Jans wegen/ om dat hy seer wijs was/ ende om dat dien Pays te beter mochte wesen. Maer dat benijde Heer Wolfaert / ende dede Graef Jan van Hollant verstaen/ als * datten Heer Jan van Renisse verraden soude / ende datten dien Hertoch vanghen soude. Daer tooch Graef Jan op dat Slot tot Lodijck/ ende ontboot die Hollanders dat sy by hem quamen. Ende doe Heer Jan van Renisse vernam / dat hy dus teghen der Graef vermaeckt was / ende hy tot ghene antwoort en conde comen/ soo tooch hy op sijn Casteel te Moermont / ende spijsde dat eñ mandet wel met volck. Daer na tooch Graef Jan van Hollant ter Veer. Ende daer wort Heer Jan van Renisse ghedaecht/maer om dat hy gheen ghelepe en hadde / soo en dorst hy niet te recht comen/ ende doe wort hy ghebannen uyt Hollant ende uyt Zeelant. Ende daer na belachmen Moermont soo langhe datment op gaf / ende het wort gheslecht neben der aerden

Margin notes: Vronen opte Geest. — H. Ian van *Arckel* met Ian vander *Doortoge*. — iijm. Vriesen gebleven. — Alckmaer. — Reynsburg. — Reymersvvael. — Bergen aenden Zoom. — H. Ian van *Renisse*. — H. Wolfaert vander *Veer*. — * Dat is, *dat hem*. — 'tHuys Lodijck. — Ian van Re*nisse* gebannē — Moermont ghesiecht.

IOANNES I. Florentij V. Fil. Guil. Cæsaris Nepos, XVI. Comes Hollandiæ, &c.

Ejus nominis, primus, sed ultimus Comitũ ex prosapiâ Theoderici I.

Optimo Principe Florentio V, Anno M.CC.XCVI. *à parricida Velseno interfecto, cum adhuc abesset in Anglia filius ejus Ioannes* I, *discordia aliquamdiu in Hollandia laboratum est, tumultuatumq; variè: nunc hoc, nunc illo provinciam sibi injustè vindicantibus. In Patriam redux, natu paulo grandior, bis rebellantes Frisios aggressus, magnis affecit cladibus.* * *Decessit anno* M. CC. XCIX. *nondum exacto in administratione quadriennio, non sine veneni suspicione. Vidua* * *Elizabetha ad Anglos suos reversa est.*

* Harlemi.
*Regis Eduardi I. filia.

aerden. Daer Heer Wolfaert seer lief toe was/ende docht nu en sal hy nyn niet meer te lede staen. Ende aldus soo hadde Heer Wolfaert groote wille int Lant / want hy seer wel was met Graef Jan van Hollant/ soo dat die Graef van Hollant niet en dede / ten was by Heer Wolfaert.

Die Bisschop van Vtrecht oorloght op Hollant.

Hier na begonde die Bisschop van Utrecht weder teghen den Graef van Hollant op te staen/ende tooch in Oost-Vrieslant / daer hy Aflaet predickte à pœna & à culpa allen ghenen die den Grave van Hollant wouden verdrijven. So dat die Vriesen met hem voeren/ende

Monickedam.

quamen met veel Schepẽ te Monickendam. Daer tegen quamen die Waterlanders met die Kermers/ ende streden teghen den Bisschop/die met die Oost-Vriesen daer ghecomen was/ ende versloeghen veel volcks/ende maeckten al dat heyr vluchtich/ende die Bisschop quam heymelick wech. Doe wort er in een Bestant gheset/ende die Bisschop quam ter Veer/ daer die Graef van Hollant lach. Daer worden sy vereenicht ende wel versoent. Maer doe die Bisschop weder in Hollant was/ soo tooch hy aen hem sommige Heeren/ eñ oorloghde terstont weder op Hollant/ boven sijn beloften.

'tHuys Yselsteyn belegert, ende by de Graef inghenomen.

Hier na soo schreef die Graef van Hollant aen Heer Gijsbrecht van Yselsteyn/ of hy hem dat Huys wilde opgeven/ alsoo hijt van dat Graefschap van Hollant te Leen hilt/ende dat eerste dattet oorlogh gesoent waer/so soude hijt hem weder op leveren/ ende waert dat daer eenighe schade aen gheschiede/ die Grave van Hollant soudet hem oprechten. Daer Heer Gijsbrecht van Yselsteyn op antwoorde / dat hy door lief noch door leet sijn Huys niet en soude opgheven. Aldus soo wort dat Huys belegen/ende Heer Gijsbrecht die moestet opgeven/ende hy bleef * ghevanghen.

* Siet de Toetsteen.

Alout Baljou van Dordrecht.

Stille waerheyt sitten, dat is, *de ghevanghens hooren.*

Hier na ghevielt / dat Alout die Baljou van Dordrecht die woude niet die Schepen van Dordrecht sitten een stille waerheyt van saken die in die Stede ghescheit waren. Daer die Schepen op antwoorden/dattet die Hantvesten niet en vermochten met yemant te rechten van cleynen of van hoghen / dan met den Schout: maer sy wouden wel met hem te recht sitten / behouden der Steden Rechten. Aldus soo wort die stille waerheyt begonnen. Maer eer dat sy voleyndet was/ soo quam Graef Jan van Hollant metten *Heer vander Veer/ende met * Heer Wolfaert/binnen Dordrecht. Ende daer woudese die Grave van Hollant int schrift hebben/ die misdaen hadden. Daer die

* Siet de Toetsteen.

van

Graef Ian, Floris soon.

van Dordrecht teghen seyden/ dat haer Hantvesten hilden/ soo wat dat binnen Dordrecht ghesciede/ dat soudemen wel daer binnen rechten. Alsoo dat die Grave gheboot / dat sy met vijf mannen/ die hy noemen soude/ comen soude te Delf/ ende daer legghen souden te ghijsel tot des Graven wedersegghen. Ende doe tooch die Graef inden Haegh. Daer sende die van Dordrecht Boden aenden Grave van Hollant / om ter antwoort te comen. Maer die Grave en woude daer niet of hooren. Daer na wort hen een dach gheset te Delf te comen / daer die Grave van Hollant lach mettē † Heer vander Veer/ ende met † Heer Wolfaert/ ende daer die van Dordrecht tegenwoordich waren. Daer versloech Heer Wolfaert die saken / hoe dat die Grave die Tafel woude hebben vanden ghenen die misdaen hadden. Daer die Schepen van Dordrecht op antwoorden/ dat sy met Alout den Bailjou waren over een ghedraghen/ dattet die Schepen souden berechten binnen der Stede / ende anders niemant. Daer die Bailjou op antwoorde met fellen moede/ ende seyde/ Dat is gelogen: ende waert datter yemant teghen seyde/ ick woude teghen hem in een camp gaen. Daer een Schepen van Delf op antwoorde/ ende seyde/ Souden die Hantvesten te camp staen/ soo en waren sy niet. Ende wat die van Dordrecht nu ghevalt/ dat mach ons morghen ghevallen. Maer daer op antwoorde die Heer vander Veer / ende seyde / Ghy Heeren van Delf/ en moeyet u van deser sake niet/ mijn Heer weet wel wat hy doen of laten wil. Ende daer na voer die Grave inden Haegh. Ende die van Dordrecht toghen weder te Dordrecht sonder oorlof. Doe dit ghesciet was / soo ontseyde die Grave van Hollant die Stede van Dordrecht/ ende hy beval Joncheer Jan Wit van Haemstede dat Huys te Put. Ende Heer Claes van Cats die lach tot Alblasserdam. Ende Alout die Bailjou die lach te Slidrecht met veel volcs/ ende dede een Blochuys maken opten Dijck/ om dat niemant daer voorby en soude lijden. Daer cooren die van Dordrecht vier Hooft-mans/ by welcken men doen ende laten soude/ ende schreven Brieven in elcken Steden/ dat sy hen doch niet en wouden moeyen/ want wat hen nu gebeurde/ dat mochte een ander morghen of daer na ghebeuren. Alsoo dat al Hollant worde in roer. Doe dit Heer Wolfaert sach/ soo wort hy verversaecht/ eñ tooch met Graef Jan van Hollant al heymelick te

Delf.

Haghe.

† Siet de Toetsteen.

De Graef ontseyt Dordrecht.

Ian Wit van *Haemstede.*

t'Huys te *Putte.*

Heer Claes van *Cats.*

Schiedam/ om voort in Zeelant te varen. Des morghens vroech/ doe wort men gewaer hoe dat die * Heer vander Veer/ ende Heer Wolfaert mit Graef Jan van Hollant te Zeelantwaert voeren. Daer die van Delf haestelick upt togen mit alle haer macht/ ende quamen te Vlaerdinck. Daer saghen sy dat schip op die Maes/ daer Graef Jan in was met Heer Wolfaert: maer die wint was soo cleyn/ dat sy niet veel en vorderden. Daer na namen die van Delf roey-schuyten ende visch-schepen/ ende roeyden hem nae/ ende quamen an des Graven boort/ ende vraegeden of hy wederomme woude keeren/ of niet? Ende waert dat hy wederomme in Hollant mit hen woude/ dat hy die hant bieden soude. Die Grave boot die hant/ende voer wederomme/ende sy brochten hem te Delf/ ende Heer Wolfaert ende die Heer vander Veer moesten elck op een goet Steenhuys gaen/ daer sy terstont weder upt ghenomen worden/ eñ worden * beyde verslagen: want die Heer vander Veer die wort van eenen grooten steenhuys genomē/ eñ hy wort tot eenen venster upt geworpen/ eñ op glaviē ontfangen: eñ Heer Wolfaert desgelijck. Eñ noch was Graef Jan binnen Delf/ die dat seer mishaechde: maer hy geliet hem of hem daer niet om en waer. Doe dese maer te Dordrecht quam/ wort alle die stadt in roer/ eñ togen upt met al haer macht te Slidrecht/ daer Alout den Baeliu lach/ ende bestormden dat Blockhuys: So dat Alout wort gevangē met sijn twee broeders/ ende met sijn onder-schout/ ende met sijn hangeman: ende men brochtse binnen Dordrecht/ daer sy terstont verslagen worden van die ghemeent. Doe Graef Jan van Hollant in desen last was/ ende hy dat Lant niet in vrede en conde houden/ soo schreef hy vriendelick aen Graef Jan van Henegouwen/ dat hy doch in Hollant woude comen/ ende helpen hem dat Lant regieren. Daer quam die Graef van Henegouwen binnen Dordrecht/ daer hy eerlick ontfangen wort. Ende daer quam Graef Jan van Hollant / ende droech den Grave van Henegouwen Hollant ende Zeelant op/ vier jaer lanck. Ende hy wort over Ruwaert des Lants in allen Steden gehult. Ende Graef Jan van Hollant die wederriep alle saken die geschiet waren vander tijt dat sijn vader ghevanghen wort/ ende dede sijn seghel aen stucken slaen/ ende gaf den Grave van Henegouwen die Voochdye van Hollant ende van Zeelant al te mael in de hant / met goeden

Margin notes:
* Siet de Toetsteen.
Delf.
Wolfert vā *Borselen*, Heer vander Veer.
* Siet de Toetsteen.
D'Heer vander *Veer* ter venster uytgevvorpen, tot Delf.
Alout met de zijnen verslagē, tot Dordrecht.
Graef Ian van Henegouvve tot 's Lands dienst ontboden;.
Words Ruvvaert.
Siet hier de Toetsteen.

goeden beseghelden brieven. Ende die Grave van Henegouwen besette Hollant/ ende tooch weder in Henegouwen. Ende Grave Jan van Hollant die lach te Haerlem seer sieck van * meynsoen/ende starf op sinte Martijns avont in de Winter/ int Jaer ons Heeren M. CC. ende xcix. Hy starf sonder kinder/ ende sonder Ridders naem: ende regneerde drie jaer ende een half. Ende leyt begraven te Reynsburch int Clooster. Ende doe ginck dat Wapen van Hollant te niet: ende quamen die Landen op die Grave van Henegouwen.

Graef Ian, Floris soon.

Graef Ian sterft tot Haerlem.

* *Menisoen.* Siet de Toersteen.

Anno 1299.

'T Wapen van Hollant gaet te niet, ende van Henegouwe begint.

Dit is Ian die anderde, ende was die eerste Graef uyt den Huyse van Henegouwen, die seventhiende Graef van Hollant.

Jan die anderde/ die eerst was Graef van Henegouwen/ die wort nu Grave te Hollant/ende wort gehult in allen Steden van Hollant ende van Zeelant over recht Lantsheer. Ende hadde te Wijve Philippa des Graven Dochter van Lutsenburch/daer hy aen wan Willem die na hem wort Grave te Hollant/Jan Sonder-genade/Heer Jan Beemont/Heynrick Canonick van Camerick/Walraven die Prins/Johanna Abdisse/ Margriet Gravinne van † Atraben/ Alijt Gravinne vas Cleermont/ Marri Gravinne van Borbon/ Machtelt Vrouwe van * Viele. Doe Graef Jan in Hollant ende in Zeelant gehult was/ doe quam Heer Jan van Renisse weder in Zeelant/om sijn onteschult te doen voor den Graef/ van dat hem Heer Wolfaert opgesept hadde/daer hy om uptten Lande wort ghebannen. Alsoo dat Heer Jan van Renisse 't Lant creech: maer hy moeste borch setten met goeden brieven/nimmermeer teghen den Graef te wapenen. Maer dese Brief en conde niet beseghelt worden/ soo dat Heer Jan van Renisse die voer in Schouwen/ ende dwanck dat volck metten vier/ so dat sy tot sijnen ghebeden stonden. Oock creech hy in sijn hulpe die van Borssel. Daer quam Graef Jan met grooter macht tot Ziericzee/ ende van daer is hy ghecomen te Arnemuyden/ende des ander daghes voeren sy voor der Veer. Daer dat volck opt lant trat: Ende altehant verkeerde dat weer/ende wort reghenende ende donrende eñ blixemende/ dat een mensche gruwen mocht. Ende doe ginck al dat heyr weder te scheep/ ende Graef Jan die tooch weder in Middelburgh/ ende liet Heer Gye sijn Broeder met dat heyr na comen. Daer volchde Heer Jan van Renisse hem na met veel volcs ende met baerdsen/ ende sloech op die Hollanders/ ende versloech veel volcks/ ende vinck int leste vanden strijde Heer Ghye Graef Jans Broeder. Ende cort daer na wortet oorlogh ghesoent bij den Coninck van Vranckrijck. Hier na doe Heer Jan van Renisse niet en wist hoe dat hy Graef Jan upt Hollant verdrijven mocht / soo wort hy te rade dat hy voer aen Hertoch Albrecht

† *Atrabaten*, oft *Atrecht*.

* *Niële*.

Ian van Re*nisse* in Zeelant.

't Lant van Schouvven, ende die van *Borssel* vallen I. van *Renisse* toe.

Strijden tegen die Hollanders, ende vangẽ 's Graven Broeder.

IOANNES II. Hanno, Adelheidis Hollandæ Fil. XVII. Comes Hollandiæ, &c.

Comes Hannoniæ.

Cùm ſine liberis Ioannes hujus nominis primus, ſed ſtirpis Theodericianæ ultimus, fato conceſſiſſet, Hollandiæ Comitatus ad Ioannem Hannoniæ Principem devolvitur, Anno* M.CC.XCIX. *Quo gubernãte, veteres ſimultates regnandiq; avaritia recrudeſcunt. Quibus cùm ſe magno ſtudio opponeret Hanno, ejecti ſunt provinciâ * Flandri, aliiq; hoſtes profligati. Suffecto filio ſuo Gulielmo, in Hannoniam conceſſit; ubi anno ** M.CC.IV. *menſe Septemb. obiit, & Philippa ejus uxor Aprili proximè inſequenti. Ambo Valentianis ſepulti.*

* Erat hic Ioannes Avennionis ex Adelheide Guilhelmi Regis ſorore filius.

*Henrici Luxenburgenſ. F.

* Al. M.CC.V.

Ian van Henegouvve.

brecht van Oostenrijck/die doe Keyser van Romen was/ ende brocht den Keyser aen/ hoe datmen Hollant te Leen hilt vanden Keyser. Ende nu Jan Graef Floris soon ghestorben was sonder kinder/ ende sonder Ridders naem/dat Hollant weder aen dat Keyserrijck bestorven waer. Ende waert dat hy in Hollant woude comen/ die Steden souden hem gaerne ontfanghen. Daer schreef die Keyser aen Graef Jan van *Hollant/dat hy quame tot Nymmaghen op een goet ghelep/ ende ontfinck Hollant ende Zeelant van hem te Leen. Daer Graef Jan op antwoorde/ dat hy sijn ghelep wel voor hem brenghen soude: ende versaemde al dat hy mochte/ ende quam met sijn volc tot Worchom/ ende tooch des ander daghes te *Buyswaerde beneden Nymmaghen. Maer doe die Keyser sach al dat volck dat met Graef Jan daer ghecomen was/ soo waende hy dat Heer Jan van Renisse hem bedroghen hadde/ ende tooch inder nacht opwaert toe Cranenburch. Doe voer die Bisschop van Ceulen/ om des Keysers eer te bewaren/ ende maeckte een Vrede/ in deser manieren: als dat Graef Jan die soude den Keyser een man-eet doen na ouden costuimen. Ende die Keyser belijde hem weder dat Graefschap van Hollant. Ende doe tooch die Keyser tot sijnen Lande. Ende die Graef tooch weder in Hollant. Ende onder weech quam die bootschap dat die Zeelanders die Leck op ghevaren waren/ ende hadden wel hondert groote Schepen al met volck/ ende quamen sy daer sy den Keyser vonden/ sy *wouden bestreden hebben. Ende doemen hen seyde dattet ghevredet was/ doe voeren sy weder van daer. Daer na lach Graef Jan met veel Schepen ende met veel volcks op die Merwe/ ende daer quam hem bootschap dat Heer Jan van Renisse met veel Schepen ende veel volcks quam ghevaren langhes die Wael. Daer ghevoot Grave Jan dat hem dat heyr wapenen soude/ende datmen die Clock slaen soude. Maer doe quam hem bootschap dat sijn vyanden weder ghekeert waren/ ende voeren te Heusden. In desen tijdẽ lach Heer Claes van Cats op dat Huys te Schoonhoven/ende was vyant Graef Jan van Hollant. Daer sende Graef Jan een deel Zeelanders ende Vriesen/ die dat Slot belaghen soo lange datment opgaf. Ende Heer Claes van Cats met Jan sijn soon toghen te ghijsel in Zeelant. Daer na quam Graef Jan die bootschap dat sijn Soon hadde gewonnen

Keyser Aelbrecht van Oostenrijck gheloofde dat Hollant een Leen vant Rijck is.

* *Henegouwe.*

Nimmagen.

Worichem. Andere segghen Gorichem.

* *Benswaerde*, de Rijmchronijck.

Lecke fl.

* Dat is, *wouden hem.*

Mervve fl.

Wael fl.

Heusden.

Claes van *Cats*, met Ian sijn Soon.

'tHuys te Schoonhovẽ.

nen dat Huys te Berendorp/ende dat hijt al hadde gedoot dat op dat Huys was. Doe Graef Jan te Dordrecht was/quam hem bootschap dat Heer Jan van Renisse met grooter macht was te Bergen aen den Zoom/ende datter die Joncheer van Berghen teghen ghestreden hadde / ende hadde Heer Jan vluchtich ghemaeckt ende al sijn volck verslaghen / omtrent vC. man: ende Heer Jan van Renisse die tooch op dat Huys te Troeyen. Daer sende Graef Jan van Hollant Jan sijn soon/ om dat Huys te beleggen met die Zeelanders. Doe Heer Jan van Renisse vernam dat Jan quam/soo seyde hy/ Dit is die Duyvel die hier comt. Ist dat hy ons verwint/wy moetender al om sterven. Het is beter dat wy te tijde ruymen. Eñ aldus toghen sy van dat Huys/ende toghen in Vlaenderen. Ende daer na hieté sy Jan Grave Jans Soon Jan Sonder-genaden. Daer na gheviel/ dat Jan van Renisse met die Vlaminghen ter Goes ghecomen is / om dat Slot te winnen. Daer quamen die van Reymerswael met veel volcks / ende versloegen die Vlaminghen wel xviijC. ende Heer Jan van Renisse is nauwe metten lijve ontgaen. Daer na tooch Graef Jan in Henegouwen / ende liet Heer Ghye sijn Broeder in Hollant met Willem sijn soon. Ende nu waent die Bisschop Willem van Vtrecht Hollant in te winnen sonder weer/ ende dede Hollant groote schade met roof ende met brant. Daer teghen quamen Heer Dirck van Wassenaer / Heer Heynrick Castelleyn van Leyden Heer Philips van Duvoorde / Heer Simon van * Benthuy/Heer Jacob vanden Woude/met die ghemeente van Hollant. Ende op die Weyde van Vtrecht/ daer desen Bisschop lach met sijn volck/daer rees een grooten strijt/soo dat die Bisschop inden eersten die Hollanders vluchtich maeckte. Maer doe quam Heer Sweer van Montfoorde met eenen onvermoyden heyr/eñ quam die Hollanders te baté. Eñ daer wort die Bisschop van sijnen Paerde geslagen / ende wort daer verslagen wel met M. man. Eñ dese Bisschop wort begraven in S. Catherinen Kercke binnen Vtrecht. Eñ dese strijt geschiede int Jaer ons Heeren M. CCC. op S. Martijns dach translatio inder Somer. Doe dit Graef Jan van Henegouwen ende van Hollant vernam / doe quam hy in Hollant/ ende tooch binnen Vtrecht / ende brochtet soo verre / dat Heer * Ghye sijn Broeder wort Bisschop ghecoren/

dat

Ian vã Henegouwe.

'tHuys te Berendorp.

Ian van *Renisse* op 'tHuys te Troeyen, of Proeyen.

Verlaet het selfde, en vlucht in Vlaenderen.

Ian *Sondergenaden*.

Goes.

xviij c. Vlamingen verslaghen.

Des Bisschops van Vtrechts aẽslach opHollant.

Dirck van W*assenaer*.

Henrick Castelleyn van *Leyden*.

Philips *van Duvẽvoorde*.

Simon van **Benthem*.

Iacob van den W*oude*.

Svveer van *Montfoort*.

Dẽ Bisschop misluct sijn aẽslach, ende blijft doot.

Anno 1300.

* *Guido Hannonius*, xlij. *Episcopus*.

dat hy lange met vreden besat. Eñ doe tooch Graef Jan weder in Henegouwe/ende liet Jan sijn outste Soon in Zeelant. Ende Willem sijn ander Soon regierde Hollant. Daer na tooch Jan Sonder-ghenaden in Vranckrijck bijden Coninck: ende doe was daer oorlogh tusschen Vranckrijck ende Vlaenderen/ soo dat sy te strijde quamen voor Cortrijck / daer die Vlamin-

Ian van Renisse. ghen den strijt wonnen/ by raet Heer Jan van Renissen. En-

*Connestabel. de daer wort verslagen die * Coninck Stabel van Vranckrijck/

Ian Sondergenade, Graef Ians soon verslaghen. ende Jan Sonder-ghenaden/ Graef Jans van Henegouwen outste Soon. Ende daer na toghen die Vlaminghen in Henegouwen / daer sy groote schade deden met roof ende met brant. Ende dit schreef Graef Jan aen Willem sijn Soon/ die in Hollant was. Daer versaemde Joncheer Willem een schoon

† Catsant. heyr van volck / ende tooch in † Casant / daer hy vinck ende

iiijm. Vlamingen verslaghen. sloech by de iiijm. Vlaminghen/ende daer stichte hy roof ende brant/ende keerde weder in Zeelant met sijn volck ongeschaet.

Anno 1303. Ende dit was in die Vasten. Int Jaer ons Heeren M.CCC. ende iij. des vrijdaghes na Passchen/soo quam Graef Ghye van Vlaenderen met grooter macht van volcke om Zeelant te winnen. Daer tegen sende Joncheer Willem die Maerschalck van Hollant met vele volcks ter Veer. Daer die Vlaminghen quamen/ende streden teghen die Hollanders/ende versloegher

Der Hollanders nederlaegh van iijm. man. wel iijm. ende wonnen den strijt. Eñ doe dit Joncheer Willem vernam daer hy te Arremuyden lach met veel volcks/ so quamen die Vlaminghen voor Arremuyden. Daer teghen quam Joncheer Willem met die Zeelanders/ende streden teghen die Vlaminghen/ maer Joncheer Willem verloor den strijt/ ende

Noch van ixm. man. weeck binnen Middelburch. Ende daer worden hem of ghe-slagen ixm. man. Aldus verloor Joncheer Willem twee staende strijden op eenen dach/die een voor der Veer/ende die ander voor Arremuyden. Daer na belaghen die Vlaminghen die

Middelburg beset. Stede van Middelburch/soo langhe dattet in een Bestant geset wort / als dat Joncheer Willem die Stede soude opgheven / behouden al dat daer binnen waer / haer lijf ende haer goet/ende haer Rechtẽ. Ende Joncheer Willem soude trecken binnen Ziericxee. Des anderen daghes daer na / soo quam

Ziericxee beleghert. Graef Ghye ende belach Ziericxee met grooter macht van volcke ses weken lanck. Daer die Vlaminghen seyden onderlinghe/Wat sullen wy langhe voor dit Crapen-nest legghen ẽ

ende

latet ons of doen / soo hebben wy ghedaen. Ende sy quamen aen/eñ bestormden Ziericzee:maer Jonckheer Willem met die Poorters van Ziericzee deden die poorten op/ ende bestreden die Vlaminghen / ende versloegender xv ᶜ. Behalven die daer al drenckten: ende daer toe noch iiij ᶜ. ghevangens. Daer na wort een Bestant gemaeckt met goede brieven/ een maent lanck duyrende; met Voorwaerde/ datmen Ziericzee niet meer vesten noch vaster maken en soude dant ware. Ende doe tooch Jonckheer Willem in Hollant ende voer in den Haech tot Graef Jan zijn Vader. Daer droech Graef Jan Willem zijn soon dat Lant op/ ende tooch in Henegouwen. Daer na ginck dat Bestant uyt/ ende die van Ziericzee togen voor Middelburch/ende versloegen daer veel volcks/soo dattet ontallick was/ ende wonnen Middelburch weder in. Ende daer na togen sy ongeschaet binnen Ziericzee / ende ontboden Jonckheer Willem/ dat hy te Ziericzee quaem/ ende dat sy Middelburch ghewonnen hadden. Daer tooch Jonckheer Willem tot Ziericzee/ ende tooch mit die Poorters uyt int lant/daer een grote hoop Vlamingen lagen mit Heer Jan van Renisse/die Jonckheer Willem al vluchtich maeckte/ende verloegher veel. Ende daer ontfinck hy Ridders naem/ ende hy sloech daer veel Ridders/tot xlviij. toe. Ende daer wort oock een Ridder geslagē Jonckheer Willem Wit van Haemstee/die Graef Floris van Hollant zijn Bastaert soon was. Int Jaer ons Heeren M. CCC. ende iiij. des woonsdages voor Palm-Sonnendach / so quam Bisschop Ghye van Utrecht/ Heer Willems Oom / mit die Vriesen ende Kermerlanders/ ende mit veel burgers van Utrecht / ende quamen tot Hueringh in Duyvelant. Ende daer worden sy inder nacht overvallen van Heer Jan van Renisse/ die dat heyr soo haestelick ende onversienlic overviel/dat meest die Hollanders ende Bisdommers al worden verslagen of gevangen. Want die nacht wort so vreeselick doncker/ dat die een den anderen niet en kende. In desen strijt bleve doot Heer Willem van Hoorn Domproost t'Utrecht/ Heer Willem van Haerlem/Heer Dirck van Sulē/ Claes Parsijn/ ende Sweer van * Verrenvoort/met viij ᵐ. man. Ende Bisschop Ghye wort ghevanghen/ ende in Vlaenderen gesent. Dese Strijt geschiede des vrydages voor Palmdach. Des saterdaghes opten Palm-avont/ doe quam Graef

Ian van Henegouwe.

xv m. Vlamingen verslagen, behalven ghedrenctē ende ghevangen.

sGravenhaghe.

Middelburch den Vlamingen ontvvoldicht.

Ian van *Renisse.*

Ir. Willem van Hollant wortRidder, eñ slaet ander Ridders.

WillemWit van *Haemstee* Ridder.

Anno 1304.

Arsit Cometa horrenda magnitudinis in festo Paschatis.

Willem van *Hoorn.*

Willem van *Haerlem.*

Dirc van *Sulen.*

Claes *Persijn*

Svveer van *Beverwaert.*

Ian van Henegouwe.

Ghye weder mit die Vlaminghen voor Ziericzee / dat hy be-
lach mit grooter macht tot des woonsdages in die Paeschda-
ghen. Des donredaghes/ soo tooch Graef Ghye mit grooter
Noorthollant.
macht in Hollant. Ende al Noort Hollant dat ginck hem in
Haerlem.
die hant/ sonder Haerlem alleen. Daer nam Graef Ghye
ghysel upt Leyden ende upt Delf/ ende voerdese binnen der
stede vander Goude. Hier nae soo quam Hertooch Jan van
Suytholland.
Brabant/ ende wan alle Zuytholland/ sonder Dordrecht al-
Dordrecht.
leen. Ende als Graef Ghye dat vernam/ so tooch hy te Wo-
richom / ende ontboot Hertooch Jan. Doe Hertooch Jan
daer quam/ daer gingen sy Dordrecht deylen onder hen bey-
den: Als dat Graef Ghye soude hebben die poort sijde van
Dordrecht / ende Hertooch Jan soude hebben die lant zijde/
ende deelden aldus die Stede eer dat sy gewonnen was. Daer
na tooch Graef Ghye mit grooter macht ende wan die Stadt
Ian van Re*nisse*.
van Utrecht/ ende bevalse Heer Jan van Renisse te bewaren.
Ende die Bisschop die in Vlaenderen lach ghevanghen / die
woude Graef Ghye dooden/ op dat Heer Willem van Gulick
Bisschop mochte worden. Hier na tooch Heer Wit van
Wit van Haemstede komt tot Haerlem.
Haemstede mit eenen hoghen vloet/ ende seylde buyten om/
ende quam tot Santvoort/ ende tooch binnen Haerlem. Daer
hy zijn Bannier ontwant mitten rooden Leeu/ ende seyde/ het
was groote schande/ datmen also tLant opgeven soude sonder
Krijght an zijn zijde de Kermerlanders, met de Vriesen.
slach of sonder stoot. Daer vielen hem die Kermerlanders by/
ende seyden/ wist hy yet daer teghen te doen/ sy waren bereyt
mit hem te varen. Ende doe dit die Vriesen vernamen/ qua-
men sy te Haerlem tot Heer Wit / ende seyden/ laet ons dese
Vlamingen upten Lande verdrijven/ eer sy ons te machtich
worden. Doe Heer Wit van Haemstee sach dat die Vriesen
so willich waren om die Vlamingen te verslaen/ ende hem alle
daghe meer volcks toe quam / soo nam hy mede al dat mede
Lis. Andere seggen *Hillegom*.
woude/ ende toghen upt Haerlem/ ende quamen te Lis/ daer
hem ghemoete die Seberijn van Vlaenderen mit een ontallick
volck. Daer Heer Wit teghens street / ende wan den strijt.
Ontallicke Vlaminghen verslagen.
Daer also veel Vlamingen verslagen worden datmer geen ge-
tal of en weet. Doe dese maer door dat lant ginc /ende men't te
Delf vernam/ soo was daer een binnen die Ockenberch hiet,
Ockenberg.
die nam die Bannier in zijn hant/ ende riep/ Hollant, Hollant,
Hollant, ende versloegen so veel Vlamingen/ dattet wonder te

seggen

seggen waer; ende sy togen mit die Bannier van Delf te Leyden. Daer togen die van Leyden mit die van Delf ter Goude/ om haer Poorters die daer te ghysel laghen/ ende quamen inder nacht binnen der Goude/ ende maeckten seer groot gherufte op die straet/ ende versloegen daer veel Vlamingen. Ende die ander liepen by groten hoopen / ende waenden te Delf vry te wesen; daer sy seer starckelick beloopen worden opter straet/ ende worden verslagen omtrent ixᶜ. Ende dit hiet noch die Vlamings-straet. Doe dit die van Dordrecht vernamen/ togen sy upt mit Heer Claes van Put/ ende streden op Hertoogh Jans volck van Brabant / ende versloeghen wel vjᵐ. Brabanders/ ende verbarnden alle die Dorpen die Brabant toebehoorden/ ses mijlen verre: inden name/ dat noyt sint Brabander en quam om den excijs te veuren tot Sinte Geertenberghe. Binnen Schoonhoven lach Heer Claes van Cats/ ende was Castelleyn op dat Huys te Schoonhoven met sijn Soon/ van Graef Ghyen weghen van Vlaenderen / soo dat Heer Claes of quam vanden Huys/ ende soude besien hoe dat het in die Stede stont. Daer vinghen hem die Poorters van Schoonhoven/ ende ontbodent Heer Wit van Haemstee / dat hy quaem binnen Schoonhoven / sy wouden hem dat Slot helpen bestormen. Alsoo dat Heer Wit quam binnen Schoonhoven/ ende belach dat Slot seer starckelick/ eñ men rechtender voor een groote † Bly om dat Huys te bestormen/ alsoo datment op gaf behouden haer lijf ende haer goet/ ende sy worden in vanghenisse ghelept. Doe dit Graef Ghye vernam / daer hy lach binnen Vtrecht / hoe dattet in Hollant ginck / soo nam hy haestelick sijn volck met hem/ ende quam die Ysel neder / eñ liet Heer Jan van Renisse die Stadt bewaren. Daer quamen die van Dordrecht met Heer Claes van Put/ eñ bestredẽ Graef Ghye van Vlaenderen voor Yselmonde/ en streden langhe tijt om die overhant te crijghen/ maer int lest soo verloos Graef Ghye den strijt/ ende hy wort daer zeer ghewont/ ende is nauwe metten lijve ontgaen/ ende hem worden of gheslaghen wel iijᵐ. man. Nu is Graef Ghye upt Hollant verdreven/ ende Heer Willem van Hollant was binnen Dordrecht. Doe Graef Ghye vernam dat Heer Willem in Hollant was/ soo versaemde Graef Ghye alsoo swaren heyr van volck/ soo datmen seyt/ dat hy hadde wel ijᶜ. M. man. Ende quam met dat groote heyr

Ian van Henegouwe.
Delf.
Leyden.
Goude.
Die *Vlamings straet* tot Delf.
Claes van *Putte.*
vj m. Brabanders verslagẽ
Claes van *Cats.* Castelleyn van Schoonhovẽ
'tHuys te Schoonhovẽ
† *Blye*, oft *Blyde.*
Heer Ian van *Renisse.*
Claes van *Putte.*
Yselmonde.
iijm. Vlamingen gebleven.
Dordrecht.

(Anno 1304) Ziericxee tē derdemael belegē, maer niet gevvonnen.

heyr van volcke ende belach Ziericxee derde-werf. Ende hy dede aen die Noort-zijde stellen twee groote † Blyden / om die Stede daer mede te bestormen. Diewelcke Blyden soo groot waren / dat sy steenen worpen die iij^c. Pont woghen. Ende aen die Zuyt-zijde stondt noch een groote Blye. Maer die van Ziericxee die hadden drie die meeste Blyden in haer Stede / daermen opt of hoorde segghen; daer sy groote schade mede deden in dat heyr. Alsoo dat op een tijdt die Vlaminghen worpen eenen swaren steen binnen der Stede / daer grote schade of quam Doe was daer een Meester binnen der Stede die metten Blyde conde worpen / ende seyde / haelt my den steen / ick * sallen hem weder senden. Daer * leydemen in die Schoe / ende daer * werpen die Meester op die grote Blyde die buyten stont / soo dat sy al aen stucken viel / ende viel den Meester daer van sijn een hant ontweer. Daer na dede Graef Gye die Haven overdammen / ende voldese niet coorn eñ met stroo. Als Ziericxee aldus belegen is / ende ment in verre Landen hoorde / soo quamt oock voor den Coninck van Vranckrijck / diemen Philips die Vette hiet. Dese sende sijn Ammirael in Heer Willems hulp van Hollant met vierdalf hondert groote Schepen met Top-Casteelen / wel toeghemaket te vechten / met Meester Trompers. Ende hy brocht oock vijf groote Galeyen vol niet volck. Daer schreef die Ammirael van Vranck-rijck aen Heer Willem van Hollandt / dat hy sijn volck ree maeckte / hy hoopte cortelinck by hem te comen / alsoo verre als hy weer ende wint hadde / hy woude Ziericxee ontsetten / want het waer des Coninckx wille. Daer versaemde Heer Willem een schoon heyr van volck / ende quam daer mede te Schiedam / ende verwachte des Ammiraels comst; die drie weecken na den dach * merrede / soo dat Heer Willem hier seer t'onvreden in was / ende hy gruwelde dat die Vlaminghen die Stede mochte verhongheren / ende oock winnen. Doe Graef Ghye vernam dat dat Fransche heyr opter Zee was / soo was hem seer wee te moede / maer doch so meende hy altoos dat sy voor Ziericxee niet comen en souden. Daer dede hy op een tijdt Ziericxee bestormen / op een middach-stont als die Poorters aten: ende die Vlaminghen brochten coorn ende stroo om die graften te vollen / ende meenden die Stede te winnen op een corten tijt. Daer sloeghmen

Blyden vverpende steenen van 300 pont.

* Dat is, *sal hem*, ende *leydemen hem*. ende *wierp hem dē meester*.

Philips die Vette Coning van Vrancrijck komt den Hollanders te hulp tegē de Vlaminghen. Siet de Toetsteen.

Schiedam.

* Dat is, *vertoefde*.

men die Clocke binnen der Stede / ende al het volck liep ter Muer / ende die Vrouwen brochten steenen ende Schut ter Muer / om dat die Mannen daer staende souden blijven. Daer schootmen soo vreeselicken uptter Stede met soo fellen Schut / dat daer die Vlaminghen soo veel doodt bleven datmer gheen ghetal of en weet. Ende wanneer datter brandt in die Stede was / soo liepen die Vrouwen ten brande / ende lieten die Mannen opter Muer / om die Vlaminghen te weeren. Dese boodtschap worde Heer Willem van Hollandt ghebrocht / daer hem seer lief toe was. Maer sy schreven hem weder / hoe dat haere Beesten dat stroo vanden Bedde aten / ende dat Dack vanden Huysen: ende baden / dat hy doch comen woude ende ont-settense. Daer schreef hen Heer Willem weder / dat hy wachte nae den Fransen Ammirael / ende dat hy soude comen als hy eerst mochte. Daer dede Graef Ghye maecken een * Catte / die soo groot ende so hooch was / dat al verbaert was die in Ziericxee waren. Ende dese Catte stont aen die Noortzijde vander Stede. Daer quaemen die Vlamingen aen / ende bestormden die Stede een heelen dach lanck. Daer hen die Poorters vromelicken weerden / ende schooten seer vreeselicken uptter Stede met groten Bogen ende met grooten Blyden. Ende die Poorters deden die Vlaminghen weder keeren: maer wat schade sy hadden eer sy stormens of stonden / dat wisten sy wel; want sy hadden wel xviijm. dooden. Daer tooghen die Poorters uptter Stede / ende haelden dat coorn ende stroo uyt die graften / daerse die Vlaminghen mede ghevollet hadden / ende gavender haeren Beesten of t'eten ses weecken lanck. Binnen der Stede was een Smit die sulck Schut conde maecken / ende vermat hem / waert dat hy die Catte conde raecken / sy soude moeten barnen. Daer wordt dat Schut op een avondt-stondt in die Catte geschooten / soo datse bestondt te barnen. Daer liepen die Vlaminghen ter weer / om den brandt te keeren. Maer die

Belegerde Vrouwen vã Ziericxee helpen int oorlogh.

Catte by de Vlamingen opgherecht voor Ziericxee.

xviijm. Vlaminghen verslagen.

De brant inde Vlaemsche Catte gheschoten.

* *Catte*, is een uytternaten swaer Werck / niet van aerde / als nu / maer van hout geweest: vierkant / hoog-verheven / ende boven aen ronds om met dicke plancken besloten. Voorwaer dese Vlaemsche Catte moet wel vervaerlick eñ groot geweest zijn / datmen den brant daer van bescheydelick in Hollant sagh opgaen. Dit groote Vat stont ende ginck op rollen oft wielen. Boven op de Solders was het Krijghsvolc. De Romeynen wisten tot bescherminge van diergelijcke wandelende Torens. (*Turres ambulatoria Vegetio*) versche huyden ende andere vochtige beschutselen te gebruycken. *Vegetius De re militari lib.* IV, *cap*, XIV, XV, *&* XVII. *Vbi Stewechius in Commentario, & Lipsius in Poliorceticis*.

Poorters

Poorters schooten soo vreselicken uptter Stede / dat die Vlaminghen den brant niet en mochten keeren. Daer wort den brant soo starck / datment beschepdelick sach tusschen Vlaerding ende Schiedam. Soo dat men waende dattet Ziericzee hadde geweest. Maer die van Ziericzee ontbodent Heer Willem van Hollant / dattet die Catte was / ende dat sp hem niet meer brieven senden en souden / hp en quaem ende ontsettede die Stede. Nu is den Ammirael van Vranckrijck ghecomen met Jan Papdroge van Caleps/ende senden Boden aen Heer Willem van Hollant/dat hp porrede met sijn heyr. Daer voer Heer Willem met Cogghe-schepen bupten om. Maer dat weder wort soo onstuer/ datter een schip van Haerlem brack/ daer veel volcks in drenckte. Eñ Heer Willem quam met sijn volck in Vornes. Daer den Ammirael by hem quam met sijn Franse heyr: Daer Heer Willem seer blijde om was/ende bleven dat ghetijde te samen rijdende / ende vierden op haer masten/ op dattet die van Ziericzee sien mochten. Des anderen daechs soo wast seer schoon weder / soo dat sp quamen in Harinck-vliet / ende bleven daer drie daghen legghen om dat onweder. Opten vierden dach sijn sp gecomen bijden Dreyscheloort/ ende meenden dan dat eerste die Ebbe ginck/soo wouden sp die Vlaminghen bestoken. Ende dit was op Sinte Lauweerens dach. Ende die wint was starck Zupt-west. Doe die Vlaminghen die Hollanders ende die Fransoysen hen soo na saghen comen/so maeckten sp een Schip toe/dat sp speckeden met stroo ende met olp/ende met salpeter/ende onstakent/ende lieten dat Schip drijven metten winde ende metten stroom/die sp te baten hadden/ op dat Hollantse heyr/ ende meenden alsoo dat heyr te schenden sonder eenich weer. Daer hinghen die Hollanders natte Zeylen over boort/om den brant van hen te weeren. Maer God/ die alle herten kent/ en laet dat recht int eynde niet verloren: want die wint die eerst was Zupt-west/ wort starck Noort-oost / ende die stroom verkeerde/ ende het wort starckelick Ebbende/ soo dattet barnende Schip keerde wederomme / ende dreef in dat Vlaemsche heyr / daer sp alle groote schade of namen/ ende en conden den anxtelicken brant niet van hen weeren/noch ontwijcken. Daer cregen die Hollanders ende die Fransoysen alsoo grooten moet te vechten/ende toghen tot die Vlaminghen in/ ende daer rees een die bitterste Strijt

Brant voor Ziericxee, ghesien tot Vlaerdingen en Schiedam

d'Ammirael van Vrancrijck komt tot H. Willem van Hollant.

Bernisse.

Harincvliet

Dreyscheroort.

Turdus sibi malum cacat.

Strijt die opt ghesien of ghehoort was. Daer was dat geruft/ Hollant, Hollant. Ende die Fransoysen riepen/ Parijs, Vranckrijck. Ende die Vlamingen riepen/ Vlaender, Vlaenderen. So datmen dat gheruste hoorde drie mijlen verre. Ende die Vlaminghen wonnen inden eersten aenganck drie schepen. Daer maeckte die Fransoysen vyer van drogen hout/ dat sy die Vlaminghen in haer schepen worpen/ daer veel schepen of barnden. Dese Strijt duerde vanden middach totten anderen dach toe: ende inden dagheraet soo verloren die Vlaminghen den strijt/ ende Graef Ghye van Vlaenderen wort ghevangen/ ende wort ghegheven den Ammirael van Vranckrijck voor den schade die hy gheleden hadde. Maer den Ammirael *gaffen wederomme den eersamen Vader Bisschop Ghye van Vtrecht/ die in Vlaenderen ghevanghen lach. In desen strijde worden verslaghen Cxlviij^{m}. Vlaminghen. Ende sy verloren xj^{c}. schepen/ ende xc. costelicke Tenten ende Pavelioenen. Oock is wel te vermoeden/ dat die Hollanders ende die Fransoysen groote schade hadden van haren volck. Als den strijt gewonnen was/ soo tooch Heer Willem van Hollant binnen Ziericxee met grooter blijschap: daer hem bootschap quam dat in die Duynen noch wel * xvj^{m}. man lagen/ dat al Vlaminghe waren. Daer toghen die van Ziericxee upt die inden groten strijt niet gheweest en hadden/ ende meenden nu haer moet te coelen. Maer die Vlaminghen en wouden niet strijden/ ende boden hen op te gheven in Heer Willems ghenaden. Ende aldus worden sy ghebrocht binnen Ziericxee/ ende worden in Vlaenderen ghesent/ daer die Hollanders mede verlost worden die in Vlaenderen ghevanghen laghen. Nu is Bisschop Ghye van Vtrecht upt Vlaenderen gecomen tot Ziericxee tot Heer Willem van Hollant sijn Neve/* dien seer blijdelick ontfinc. Ende daer na tooch hy met die Hollanders/ om binnen Vtrecht te wesen. Maer Heer Jan van Renisse/ die binnen Vtrecht lach/ ontsach verradenisse/ ende tooch uptter Stadt met veel Vlaminghen. Ende hy soude door die Leck varen/ daer die Pont te gronde ginck/ ende hy verdranck met veel volcks. Ende aldus soo quam die Bisschop binnen Vtrecht inder Stadt. Doe die oude Grave Jan van Henegouwen/ ende van Hollant/ Zeelant/ ende Vrieslant/ die bootschap quam dat Willem sijn Soon sijn Vyanden verwonnen hadde/ so was hy seer blijde/

Ian van Henegouvve.

Bloedighe Scheeps-strijt met die Vlamingen voor Ziericxee.

* Dat is, *gaf hem.*

Cxlviijm. Vlamingen verslaghen, met verlies vã xic. schepen, &c.

Ziericxee ontset.

* Iae vjm. Siet de Toetsteen.

Bisschop Ghye van Vtrecht uytter vangenisse verlost.

* Dat is, *die hem.*

Ian van Re*nisse* verdrenckt inde Leck.

Anno 1304.

blijde/ende danckte Gode ende starf in een Maent daer nae/ opten xiij. dach van December/ ende wort begraven te Valensijn in Henegouwen. Hy regneerde vijf Jaer.

Dit is Willem die derde, Graef Ians Soon, ende was die achtiende Grave van Hollant.

† *Grave Karels Dochter van Valoys.*
* *Grave van Ostervant.*

Willem die Derde/ Graef Jans Soon/van Henegouwen/ wort Grave van Hollant / van Zeelant/ende Heer van Vrieslant. Ende hadde te Wijve † Johanna des Coninckx Suster van Vranckrijck/daer hy aen wan * Willem/die na hem wort Grave van Henegouwen/etc. Margriet Hertogin van Beyeren en keyserinne van Romen/Philippa Coninginne van Enghelant/Johanna Gravinne van Gulick/ Lodewijck ende Elizabeth. Dese Grave Willem was ghemeenlick ghehieten den Goede Grave.

Een uyttermaté schoon Hoff ghehouden tot Haerlem.
* Ia, twintich
Anno 1311.
* *Canesye, M.SS.*

Doe Graef Willem in Hollant gehult was/ doe hilt hy te Haerlem een ryckelick Hoff/acht daghen lanck/ van * thien Graven ende van C. Baenroedsen/ ende van M. Ridderen. Dese Goede Graef Willem die stichte een * Ecclesie tot Sinte Peters te Middelburch / die hy eerlicke goede vanden sijnen.

Anno 1323.

Int Jaer ons Heeren M. CCC. ende xviij. soo worden die Vriesen rebel teghen Hollant. Daer hilt dese Goede Graef Willem veel Schepen opter Zee / daer hy die Vriesen mede dwanck / dat sy te Haerlem quamen/ ende beloofden sijn Rechters ende die Baeljuwen te ontfanghen.

Anno 1328.

Int Jaer ons Heeren M. CCC. ende xxviij. soo quam Coninck Philips van Vranckrijck met grooter moghentheyt in Vlaenderen/ende in sijn hulp quam die Goede Graef Willem van Henegouwen ende van Hollant/ die sijn Tenten opsloech by Casselberch. Daer hem die Vlaminghen seer haesten vanden Berghe neder te comen / ende meenden den Coninck te overvallen / ende in sijn Tent doot te slaen. Doe dit die Goede Graef Willem sach / soo dede hy haestelick sijn Trompetten opsteecken/ ende die Bannieren omwinden/ om dat verwoede volck met strijden weder te staen. Daer een groote strijt rees/ ende dese Goede Graef Willem die was daer seer gevreest om te blijven want hy wort van sijnen Paerde ghessaghen. Daer hem die Heeren trouwelick by stonden / namelick die Heer van Arckel / Heer Philips van Wassenaer/Heer Allaert van Egmont/

H. van *Arkel*, Philips van *Wassenaer*, Allaert van *Egmont*.

GVLIELMVS III. Ioannis Hannonij Filius, XVIII. Comes Hollandiæ, &c.

GVLIELMVS BONVS.

** Anno* M.CCC.IV. *surrogatur in Ioannis* III *locum Gulielmus filius. Hic cùm esset comitate, innocentiâ, & pietate insigni,* BONI *cognomentum meruit. Varia bella gessit, & Frisios Orientales in potestatem redegit ‡ Philippo Valesio Galliarum Regi adversus Flandros auxiliaris, metatis ad Casletū castris, magnâ fortitudinis laude celebratus est. Duxerat ejusdem cum Rege stirpis uxorē * Ioannam. Obijt, cùm præfuisset laudabiliter* XXXIII *annis, anno* M.CCC.XXXVII. *Valentianis sepultus.*

* Alijs placet, M. CCC. V.
‡ Anno M. CCC. XXVIII.
* Caroli Valesij Fil.

Dirck van *Brederode.* Arent van *Cruyninghen.* Ian van *Haemstede.* Ian van Po-*lanen.* Willem van *Duvenvoorde* Willem van *Henegouwen.* XL^m. VI^c. Vlaminghen verslagen. Ioncheer Willem G. Willēs soon, Ridder. * Dat is, *sende hem.*

Egmont/Heer Dirck van Brero / Heer Arent van Cruninghen/Heer Jan van Haemstee/Heer Jan van Polanen/ Heer Willem van Duvoorde/Joncker Willem van Henegouwen. Maer int lest verloren die Vlaminghen den strijt / ende daer worter verslagen xl^m. ende vj^c. Vlamingen. Ende daer wort Joncheer Willem des Goeden Graef Willems Soon Ridder geslagen/eñ de Vader * senden over in Pruyssen totten Duytschen Heeren op die Heydĕ. Daer na tooch dese Goede Graef Willem in Henegouwen/te Valensijn/ daer hy seer sieck lach. In deser tijt so was een arm Man in Zuytholland die een alten schoonen Koe hadde/soo dat hy daer of leefde met sijn wijf ende met sijn kinder. Ende dese Koe hadde die Baeliu van Zuyt-hollant alte gaerne ghecoft / maer hy en conde met ghenen dinghen daer aen comen. Daer quam dese Baeliu / ende nam dese Koe uytter Weyden / ende gaf desen armen Man weder een ander Koe daer voor/daer dese armē Man sijn nootdruft niet alsoo wel en conde of crijghen / als van die ander Koe. Daer wort dese Man geraden / dat hy in Henegouwen tooch totten Grave van Hollant / hy hoopte sijn Koe wel weder te crijghen. Alsoo dat hy met vrienden hulpe in Henegouwen quam/ende hy wort ghebrocht voor des Graven Bedde/ die seer sieck lach. Ende daer claghede een armen Man over den Baeliu/als van sijn Koe. Daer dede dese Goede Graef Willem eenen brief schrijven aenden Schout van Dordrecht/ dat hy comen soude tot Graef Willem/ende dat hy immer den Baeliu sijn Neve met hem brochte. Daer vraechde die Schout den Baeliu / of hy yet misdaen mochte hebben om twelck * datten die Graef ontboot. Die Baeliu seyde / hy en wist niet misdaen te hebben/dan dat hy een armen Man een Koe ghenomen hadde/maer hy hadder hem een ander voor gegeven. Doe seyde die Schout/ En ist anders niet/ soo en ist geen noot. Ende quamen dus totten Grave van Henegouwē. Daer den Schout van Dordrecht voor ginck totten Graef/ om hem te voldoen. Daer vraechde Graef Willem/ waer die Baeliu sijn Neef was. Die Schout seyde/hy is hier beneden. * Laten op comen / sprack die Grave. Ende doe hy op quam/ vraechde hem die Grave / of hy Baeliu van Zuyt-hollant waer. Die Baeliu seyde/ Ja ick Heer/ uwer ghenaden. Doe seyde die Goede Grave Willem / Hoe staet in Hollant

* Dat is, *dat hem.*

* Dat is, *Laet hem.*

Die

Die Baeliu seyde / Heer wel / dat Lant is in grooten vreden. Soude ghy dan (*seyde die Graef*) gewelt doen in mijn Lant/na dien dat ghy selver een Rechter zijt? Doe toonde men daer den armen Man / ende die Grave seyde / En kendy desen Man niet met die Koe/die ghy hem gheweldich upt sijn lant hebt ghenomen? Die Baeliu seyde/Ick hebber hem een ander voor ghegheven. Die Graef seyde/Ende of die niet soo goet en waer als die zijn/waendy dan alsoo te betalen? alsoo niet: nu/ blijft die saeck aen my/ick salt wel descheydë. Daer die Baeliu seyde/hy woudet gaerne doen. Daer dede Graef Willem een uptspraeck / als dat die Schout den armen Man soude gheven/ 'teerst dat hy te huys quaem / upt des Baeliuus goet hondert Vrancrijckse croonen. Daer die Schout ende den Baeliu op antwoorden/sy woudent gaerne doen. Die Grave antwoorde totten Baeliu / Nu hebdy den Man versoent /maer noch en hebdy my niet versoent. Staet of Heer Schout/ ende laet den Baeliu hier blijven / die moet met my versoenen. Eñ hy dede een Priester halen/dat die Baeliu sijn Biecht mochte spreken. Daer na quam die Hangeman/ende die Goede Graef Willem tooch selver dat Swaert uptter scheyde / ende gaft den Beul in die hant om recht te doen. Ende doe ontboot hy den Schout dat hy quaem / ende nam den Baeliu met hem: ende dat hy hem oock wachte voor misdoen. Daer nam die Schout van Dordrecht den Baeliu met hem/ende † brochten te Dordrecht: daer hy begraven wort. Ende hy en dorstet niet laten / hy en voldede den armen Man van die hondert croonen.

Ghedenck-vvaerdighe Iusticie des Goeden Graefs over den Bailiu Koe-dief, in Zuythollant. Siet de Toet-steen.

* Dat is, *brocht hem.*

Dese Goede Graef Willem van Henegouwen/ ende van Hollant/van Zeelant/ende Heer van Vrieslant/ starf int Iaer ons Heeren M. CCC. ende xxxvj. ende leyt begraven tot Valensijn in Henegouwen. Hy regneerde xxxiiij. Iaer.

Anno 1336. Siet de Toet-steen.

In desen Goeden Graven Willems tijden/soo wort (*tot Camerijck*) den camp ghevochten van den Smit ende vanden Jode; die welcke Jode dat Beelt van Marien veel smadenis had ghedaen.

Improlis.

GVLIELMVS IV. Gulielmi Boni Filius, XIX. Comes Hollandiæ, &c.

* Ductâ Ioanna Ioannis III. Ducis Brab. &c. Filiâ

Gulielmus IV. *Boni patris Optimus filius, serenissimo Brabantiæ Duci * matrimonio sociatus, cum Hispaniarum Rege & aliis Principibus expeditionem & bella adversus Turcas Saracenosq; suscepit. Redux, post duo cum Vltrajectensibus prælia, Vrbem oppugnare adortus, supplicibus veniam dedit. Postremò nihil prius habens quàm rebellantes Frisios ad obsequium retrahere; sed nimiâ cupiditate propagandi fines Imperij, incautiùs dimicans, juxta Stauram occiditur,* XXVII *Septembris anno* CIↃ.CCC.XLV.

Willem de Vierde.

Dit is Willem des Goeden Graef Willems Soon, ende was die negenthiende Graef van Hollant.

Willem die Vierde/des Goeden Graef Willems Soon/ die wort Grave van Henegouwen/ van Hollant/van Zeelant/ ende Heer van Vrieslant. Ende hadde te Wijve Johanne des † Hertoghen Dochter van Brabant/maer sy en hadden geen kinder te samen. Dese Graef † Willem heeft al sijn leven die Wapenen ghehanteert/ ende is metten Coninck van Spaengen ende metten Coninck van Garnaten ghetoghen in Heydenisse / daer sy eerlicken streden ende oorlochden met veel strijden/ ende sijn soo vechtender hant ghecomen tot Jerusalem ten Heylighen Grave: daer sy haer Offerhande deden/ ende sijn ghesont weder ghecomen. Ende doe dese Graef Willem in Hollant quam/ so dede hy een dat schoonste Hof beroepen inden Haech datmen opt in een Graefschap sach eñ hoorde. Daer na is dese Graef Willem van Hollant ghetogen met die Duytsche Heeren in Heydenisse / daer sy veel Heyden verslogen/ ende wonnen veel Steden ende Dorpen/ende heerden ende branden/ende quamen alsoo tot Jerusalem ten Heylighen Grave: daer sy eerlicken haer Offerhande deden/eñ sijn gesont weder te Lande ghecomen. Doe Grave Willem te Ceulen quam/ daer quamen die Keur-Vorsten ende boden hem die keyserlicke croon/ † nochtans dat die Keyser Lodewijck sijnre Suster man noch levede : maer omme sijnre boosheyt wille soo wort hy vanden Paus Jan die XXII. inden Ban gedaen/ eñ vermaledijt vanden monde Gods: Ende wort daer toe gewijst een gunner der Goden/ beschermer der ongeloovighen/ voor-vechter der Heyden/vrient der Ketteren/vyant der Heyliger Kercken/eñ een afgesneden lit vander versamingē der goeden Kersten menschen. Eñ in desen lastigen Ban so starf dese Keyser Lodewijck onsalichlick. Want daer hy op een tijt reet jagen na een wilt Swijn/ so storte hy vanden Paerde eñ brack dē hals. Maer Graef Willem/die geē Keyser wesen en wonde/ die haeste hem tot Hollant waert. Want die * Bisschop van Utrecht die stichte in Hollant roof ende brant/ende vinck ende sloech. Daer Graef Willem seer in verbolgen wort/ ende leyde den Bisschop plaets ende velt tusschen Woerden ende Mont-

† *Ioannis* III. getrout anno 1331.

† Iae, Graef *Ian van Henegouwe*, sijn Broeder, anno 1331.

Een schoon Hof beroepen binnen 's Graven Hage. Anno 1331.

Graef Willem vvort de Keyserlicke croon aengeboden.

* Dat is, *niet tegenstaende.*

K. Lodevvijc van Beyeren in 's Paus Ban gedaen, ende daer in ghestorven. Siet de Toetsteē.

* *Ian van Dieſt de* XLV. *Bisschop.*

foorde om te strijden. Daer Graef Willem quam met grooter moghentheyt/ende street teghen den Bisschop: maer int leste soo verloes den Bisschop den strijt/daer veel volcks bleef verslaghen. Daer na int selve Jaer / soo woude die Bisschop van

(Anno 1326) Vtrecht met die gemeen Sticht haer schade verhalen/ende bescheyde den Graef Willem van Hollant plaets ende tijt tusschen Montfoorde ende Vtrecht. Daer Graef Willem quam met grooter macht van volck/ ende street tegen den Bisschop. Daer wort seer anxtelick gestreden/ ende daer gheschiede oock groote schade aen beyden zijden: maer die Zeelanders met den crommen staven/ die sloegen den Bisschop vanden Paerde doot/ende wonnen den strijt. Daer so veel volcks bleef verslaghen / datmen daer gheen ghetal of en weet. Maer Graef Willem die was seer leet des Bisschops doot. Daer na tooch

Vtrecht belegert, ende verovert by den Graef vā Hollant. Graef Willem met sijn versaemde heyr voor Vtrecht/ daer hy ses weken voor lach / ende hadde op doen rechten acht groote Blyen/daer hy groote schade mede dede. Maer die Borghers worden te rade / dat sy uyt quamen Man ende Wijf / Knaep

SekerCronÿck getwyght, dat Graef Willē van Hollant met anderhalf hondert duysent mannen voor Vtrecht quam. ende Jonckwijf/Papen ende Clercken / Jonck ende Out/paer aen paer/in linden cleeder/bloots hooft ende bloots voets/ ende vielen Graef Willem te voet/ende baden ghenade/ende sy souden hem ende sijn nacomelingen dienen met vj^c. gewapende/ wanneer hy te velde laghe binnen der Maes. Ende sy souden/ tot sijnen vermanen / xx. roeden van haer Mueren in die grafte werpen/ende die tot genen dagen weder op maken. Ende hier mede liet Graef Willem hem ghenoeghen. Int Jaer ons Hee-

Anno 1345. ren M. CCC. ende xlv. in die Maent van September/ soo tooch Heer Willem van Hollant met groten macht van volck in Oost-Vrieslant. Daer hy opt lant sloech met vj^c. ghewapende/buytē Staveren by S. Odulphus Clooster. Daer hem die Heeren baden/dat hy noch toeven woude tot dattet ander volck aen quaem. Daer hy op antwoorde/ Die mijn vrienden zijn/die volghen my. Daer quamen die Vriesen aen / ende

* Dat is, *sloeghen hem.* begeerden Graef Willem soo haestelicken/ ende * sloegen doot dat sijs niet en kenden. Ende alle dat Hollantsche ende dat

Verslaghen Heeren; Zeeusche heyr wort verslaghen / soo datter boven xx. Man te huys niet en quamen: want daer verdroncken veel meer

van *Brederode.* luyden / dan daer verslaghen worden. In desen strijdt worde

van *Merwen.* verslaghen die Heer van Brero / die Heer van Merwen /

die

die Heer van Anthonghen / die Heer vander Veer/ die Heer van Wassenaer / die Heer van Mondtfoorde / Heer Dirck van Santhorst / Heer Willem van Naeldwijck/ Heer Harman van Santen / Heer Symon van Teylinghen / Heer Wolfaert van Reymerswale / Willem van Naeldwijck / Dirck van Teylinghen / Dirck van Santen / Floris van Merwen / Ogier van Spanghen / Willem van Donghen/ ende noch vele ander Heeren / Ridders ende knechten / Edel ende onedel/ die ick niet al ghenomen en can. Graef Raynout van Ghelre metten Brunen-hoofde/ die voorseyde dat Graef Willem vanden Vriesen verslagen soude worden/ doe hy hem hief uptter Fonten des Kerstendoms. Dese strijt ghescheide opten Martelaren dach Cosmas ende Damianus. Eñ Graef Willem regneerde viij. Jaer. Ende daer ginck dat Wapen van Hollant anderwerf te niet/ eñ is gecomen op die van Beyeren.

Int Jaer ons Heeren M. CCC. ende xlvij. doe gheschiede dat Mirakel in die Stede van Amsterdam vanden H. Sacrament.

Willem de Vierde.
van *Antongé*
vander *Veer*.
van W*assenaer*.
vã *Montfoort*
Dirck van *Santhorst*.
Willem van *Naeldwijck*.
Harman van *Santen*.
Symon van *Teylinghen*.
Wolfaert vã *Reymerswale*.
Willem van *Naeldwijck*.
Dirck van *Teylinghen*.
Dirck van *Santen*.
Floris van *Merwen*.
Ogier van *Spangen*.
Willem van *Dongen*.

'tWapen van Hollant, &c. gingh te niet int Iaer M. CC. XCIX. *ende quam op die Graven van Henegouwe. 'Tselfde gaet anderwerf te niet, ende comt aen't Huys van Beyeren, Anno* M. CCC. XLV.

MAR-

MARGARETA Augusta, Ludovici IV. Imp. Vxor, XX. Comes Hollandiæ, &c.

Gulielmo IV. *apud Frisios interfecto, successit in Principatus ejus soror Margareta Augusta, Ludovici Bavari conjunx. Hac cùm aliquamdiu feliciter gubernasset, omnē administrationem in *filium suum transtulit. Sed eo brevi post repudiante, & in Bavariam recedente, maximi derepentè motus coorti,* sectaq; in partes duas Hollandia.* Certatumq; cruentissimis prælijs inter matrem & filium. Obijt in Hannonia anno* M. CCC. LV. *anno imperij* X. *Valentianis sepulta.*

* Wilhelmum ntu majorē.
* Anno M. CCC. LI.
* Anno M. CCC. LIII.

Dit is Margriet Keyserinne, Graef Willems outste Suster, ende wort (de xxste.) Gravinne van Hollant.

Margriet Graef Willems outste Suster voorschreven/ die den Keyser van Romen † Lodewijc tot eenen man hadde/ daer sy aen wan Willem van Beyeren/ Aelbrecht van Beyerē/ Lodewijck Coninck van Cracouwen/ Otte Marckgraef van Brandenburch/ Elizabeth Coninginne van Engelant. Dese Keyserinne Margriet/ Hertoginne van Beyeren/ wort Gravinne van Henegouwen/ van Hollant/ van Zeelant/ eñ Vrouwe van Vrieslant. Welcke Landen sy wijselicken regeerde omtrent * vijf Jaer. Daer na maeckte zy/ by raet van den gemenē Stede van Hollant eñ van Zeelant/ Willem haren outstē soon Ruwaert van Hollant/ ende van Zeelant/ ende van Vrieslant. Eñ hier voor soude hy sijnre Moeder geven alle Jaer xm. oude Vranckrijckse Schilden. Ende waert sake dat Willem dat ghelt niet en betaelde/ soo souden alle Voorwaerden doot ende van gheenre waerden wesen. Eñ hier waren goede bezeghelde Brieven of ghegheven. Ende die Keyserinne tooch in Henegouwen/ ende Willem bleef in Hollant. Doe Willem Hollant een Jaer geregeert hadde/ doe dochte hem die somme vandē Penningen te groot te wesen/ eñ hy tooch in Henegouwen/ ende droech sijn Moeder der Keyserinne al dat bevel ende Ruwaertschap van Hollant ende Zeelant weder op/ ende hy tooch in Beyeren. Ende aldus soo stont Hollant onbewaert ende sonder Heer een Jaer lanck; soo dat al Hollant in tweedracht begonde te staen; soo dat groote bloetstortinghe in Hollant gheschiede. Ende sonderlinge te Delf/ daer een groot * vechtelick was. Daer wort een verslaghen die Claes van Swieten hiet/ met xviij. man van sijnen vrienden. Ende die dese overdaet gedaen hadden/ die ginghen alle dage op die straet/ ende verlieten hen op hare magen: als die Heer van Egmont/ ende die Heer van Arkel/ met som ander Heeren. Int Jaer ons Heeren M. CCC. ende lj. doe bestont Hollant in tweeen Partyen te staen. Ende die een Partye waren die HOECX, daer die Overste af waren die Heer van Brederoo/ die Heer vander Leck/ met die vander Boechurst/ met die Stede van Leyden eñ die Stede van Amsterdam. Die ander Partye hietmen

† *Ejus nominis* IV. *Imperator, Dux Bavariæ, &c.*

* Van't Iaer 1345. tot 1350.

* Dat is, *ghevecht*.

Claes van *Swieten*.

d'Heer van *Egmont*.

van *Arkel*.

Anno 1351.

HOECKS en CABBELAVS, twee schadelicke Partyen.

vā *Brederode*.

vander *Leck*.

vander *Boechorst*.

Leyden.

Amsterdam.

CABBELAUS. Daer die Overste of waren die Heer van Egmont/ die Heer van Arkel/ Heer Gijsbrecht van Heemskerck/ ende met die Stede van Delf/ die Stede van Dordrecht/ eñ die Stede van Haerlem. Daer den ghemeenen Landen groot ongeval of ghecomen is. Dese Partyen stichten in Hollant roof ende brant / ende vinghen ende sloeghen die een den anderen doot; dat daerte voren noyt in Hollant ghesien en was. Daer na ontboden die Cabbelaus Hertoch Willem dat hy weder in Hollant quame / ende name weder aen/ al hadde hy 't sijn Moeder quijt ghescouwen / sy woudens hem met macht helpen houden. Alsoo dat sy hem so vele boden senden/ dat hy heymelick te Gorcom is ghecomen. Daer voeren die van Delf upt met die van Dordrecht/ eñ *brochten binnen Dordrecht. Ende daer wort hy ghehult over recht Ruwaert vanden Lande. Ende doe * brochten die van Delf inder nacht binnen Delf/ daer die Cabbelaus met die Stede van Delf seer wel te vrede mede waren. Doe dit die Hoecx Partye saghen/ soo toghen sy tot die Keyserinne / ende claechden haren noot. Ende die wijl dat die Hoecx in Henegouwen waren / doe overdroeghen die Cabbelaus met Hertoch Willem ende met Delf / Dordrecht/ ende Haerlem / ende toghen te samen upt / ende worpen al die Hoecx Casteelen ende Sloten ter neder / tot seventhienen toe/ die sy of braecken neven der aerden. Als dese bootschap in Henegouwen quam / soo was die Keyserinne seer toornich/ ende ontboot Hertoch Willem haer Soon haren evelen moet/ ende waerom dat hy hem onderwant van haer Heerlickheyt. Die Soon ontboot haer weder / datse sijn waer / ende dat hy daer Segel ende Brief of ontfangen ende gegeven hadde. Alsoo dattet so verre quam/ dat die Moeder ende dat Kint malcander dach ende tijt setten om te strijden. Daer brocht die Keyserinne veel volcx met haer upt Engelant ende upt Henegouwē/ ende quam ter Veer in Walcheren. Daer teghen quam Hertoch Willem met die Hollanders. Maer hy verloos den strijt/ daer veel volcks verslaghen wort. Ende te hant bescheyde Hertooch Willem zijn Moeder die Keyserinne eenen dach om te strijden met Schepen opter Maes / tusschen den Briel ende 's Graven-zande. Daer die Keyserinne met haer brocht veel volcks upt Engelant eñ upt Henegouwen. Die Soon brocht met hem die Vriesen / die Kennemerlanders / die Waterlanders/ som

van *Egmont.* van *Arkel.* Gijsbrecht van *Heemskerck.* Delf. Dordrecht. Haerlem.

Gorcom.

* Dat is, *brochten hem.*

XVII. Casteelen ter neder gheworpen.

Strijt tusschē Moeder en Kint.

Veer.

Briel. 's Graven-sande.

som Stedē upt Noorthollant. Eñ daer quam Hertoch Willem te hulpe die Heer van Cuylenburch met veel goeder luyden upt Gelrelant. Vrouwe Machtelt van Voorn dede oock Hertoch Willem groote help. Daer waren mede die Heer van Egmont met Heer Gerrit van Haerlem. Ende dit grote heyr versaemde opten Water / daer soo seer ghevochten wort om die overhant te crijghen / dat noyt daer te voren in eenen strijt soo veel volcks versaemt en was. Daer wordt ghestreden vander Sonnen opganck tot inder Nacht. Maer doe verloes die Keyserinne den strijt / eñ daer wort so veel volcks verslagen / dattet Water gheverwet was vanden bloede. Daer wort verslaghen Heer Costijn van Renisse / Maerschalck vander Keyserinnen heyr / met Heer Floris van Haemstede. Eñ daer wort ghevanghen die Heere van Brederoo / met veel goeder Mannen. Dese bloedighe strijt was tusschen den Moeder ende dat Kint op S. Martijns dach inden Somer / translatio / int Jaer ons Heeren M. CCC. ende lj. Daer na wort dat oorlooch versoent. Eñ die Keyserinne hilt Henegouwen tot haren lijf / ende Hertoch Willem bleef Ruwaert van Hollant / Zeelant / ende Vrieslant. Maer alle die Heeren die metter Keyserinne toe waren / die bleven buyten der Soene / ende bleven al upt Hollant verdreven. Int Jaer ons Heeren M CCC. ende lv. soo starf Margriet Keyserinne van Romen / Hertoginne van Beyeren / Gravinne van Henegouwen / van Hollant / Zeelant / ende van Vrieslant. Ende sy leyt begraven te Valensijn in Henegouwen. Sy regneerde thien Jaer.

Margareta Imperatrix

Culenburch.

Voorn.

Egmont.

Gerrit van *Haerlem.*

Die Goede Costijn van *Renisse*, met Floris van *Haemstede* verslaghen.

Brederode.

Anno 1351.

t'Oorlogh tusschen Moeder en Kint versoent.

Anno 1355.

Phreneticus Bavarus, improlis.

GVLIELMVS V. Margaretæ Augustæ Filius, XXI. Comes Hollandiæ, &c.

Ejus uxor Mechteldis, Angla, Henrici Lancastriæ Ducis Fil.

* Quesnoiæ in Hannoniâ. Sepultus Valentianis.

Successit Margaretæ Augustæ filius Gulielmus, & tumultus passim excitatus in Hollandiâ compressus. Hic antea in matrem impiè bellavit, & Vltrajectensium agros ferro & igne depopulatus, Arkelium loci Antistitem in se provocavit. qui continuò ingenti exercitu Goylandiam ingressus, oppida & arces incendit. Gulielmus exacto post matris excessum in Principatu triennio, incidit in phrenesim, vinctusq; * *in custodiam datur, anno* M. CCC. LVIII. *In quâ, Vltionis divinæ victima, obijt Anno* M. CCC. LXXVII.

Dit is Willem die vijfde, der Keyserinnen Soon, ende was die xxi[ste]. Graef van Hollant.

Willem die Vijfde / der Keyserinnen Soon/ wort Hertoch van Beyeren/ Graef van Henegouwen/ van Hollant/ van Zeelant/ ende Heer van Vrieslant. Eñ hadde te Wijve des Hertogen † Dochter van Lanckaster upt Enghelant/ dat een goede Vrouwe was / ende Hollant seer minde / maer sy en hadden gheen kinder te samen. Int Jaer ons Heeren M. CCC. ende lv. so quam die Heer van Egmont/ eñ Gijsbrecht van Nyenroen/ ende streden met die Hollanders tot Bontschoten : daer wel lxx. man verslaghen worden. Int Jaer ons Heeren M. CCC. ende lviij. soo wort Grave Willem sijnre sinnen bijster / soo dat hy in seker hoede wort gheset / daer hy in lach * xxviij. Jaer. Nu sijn die Hoecx verblijt/ ende ontbodẽ Hertoch Aelbrecht sijn Broeder / dat hy quam ende berechte sijns Broeders Heerlicheyt. Doe Hertoch Aelbrecht quam / soo wort over ghedraghen met die ghemeen Steden van Hollant/ van Zeelant/ ende van Vrieslant / ende oock van Henegouwen/ dat hy Ruwaert soude wesen vanden Landen/ ende hy soude sijns Broeders Wijf gheven alle Jaer xij[m]. Schilden. Ende daer souden die twee Partyen/ als Hoecx ende Cabbelaus/ mede versoent ende wel te vreden wesen. Dat sy onlange hilden : want Hertoch Aelbrecht minde die Hoecks meer/ dan die Cabbelaus. Ende Heer Raynout van Brederoo die was Canselier te Hoof / ende dat Hof ghinck al by hem upt / dat die Cabbelaus seer moeyde/ ende leyden een laech op Castricomer-zant / ende verlaechden Heer Raynout van Brederoo / ende * jaechden tot Castricom inder Kercken. Daer hem die ghebueren te hulpe quamen / ende beschutten sijn lijf. Ende † dien aldus gebreest hadden/ die toghen opt Huys te Heemskerck. Doe dit Hertoch Aelbrecht vernam / soo quam hy haestelick met veel volcks / ende belach dat Huys te Heemskerck xj. weken lanck. Ende dit was omtrent S. Martijns dach inden Winter. Maer dat Huys wort opgegeven/ ende Heer Wouter van Heemskerck die tooch te gissel in Zeelant. In desen tijden alsmen voor Heemskerck lach/ so quamen binnen Delf Heer Jan van Karbenem / ende Heer Gijsbrecht

† *Machteld*

Anno 1355. d'Heer van *Egmont.* Gijsbrecht van *Nyenroo.*

Anno 1358.

* By anderen soo langhe tijt niet, ende omtrent xix. Iaer. Siet de Toetsteē.

Raynout van *Brederode.*

Castricomer sant.

* Dat is, *jaegden hem.*

† Dat is, *die hem.*

'tHuys te Heemskerck

Wouter van *Heemskerck.*

Delf.

Ian van *Kervenem.*

van Nyenroen/met omtrent xviij^c. man/ ende toghen met die Poorters van Delf in den Haech/ ende braken des Hertoghen vanghenisse op/ende namen die ghevanghen uyt/ ende brochtense te Delf. Dit volck hadde Hertoch Aelbrecht ghevangen vanden dootslach Claes van Swieten * voorseyt. Maer doe dit Hertoch Aelbrecht vernam/ soo ontboot hy terstont Ridder en knechten/ende veel volcks by hem te comen inden Haech. Int Jaer ons Heeren M. CCC. ende lix. des manendaghes nae midvasten/soo wort die Stede van Delf beleghen ter middernacht van Hertoch Aelbrecht met grooter macht. En binnen der Stede laghen/Heer Jan van Karbenem/ ende Heer Gijsbrecht van Nyenroen / Heynrick vander Voort / ende Gijsbrecht Wissen: die alle daghe menighe overmoedige reyse deden/ ende deden grooten schade in dat heyr. Soo dat Hertoch Aelbrecht nopt maeltijt met rusten mochte eten / want aen die Oost-zijde en mochtmen die Stede niet beleggen. Daer dede Hertoch Aelbrecht oprechten drie groote Blyen / daer hy die Stede mede meende te bestormen: maer binnen Delf soo waren alsoo veel goeder † Bant-armborsten / ende grote Steenbossen/ende veel meer ander Instrumenten/ daer sy die ander mede of weerden/ende schootent al te stucken dat Hertoch Aelbrecht dede oprechten. Hier na quam Heer Walraven van Valckenburch binnen Delf / en sprack aen die gemeent en aen die Heeren om een Soen. Daer die gemeent seer lief toe was. Maer die Heeren en wouden daer niet of hooren/ en wouden met haer volck teghen Hertoch Aelbrecht liever strijden / eer dat sy een Daeyngh aenginghen. Daer die ghemeent op antwoorden/sy wouden liever sonder den strijt soenen teghen den Hertoch/dan sy langher belegen waren. Doe seyden die Heeren/ Siet lieve kinder / nae dien dat ghy immer in ghenaden gaen wilt/God ghevè u dat beste te raken: Siet hier u Segel/ ende u Brief die wy van u ontfangen hebben/als dat wy achte daghen eer uytter Stede souden trecken / eer dat ghy versoent mitten Hertoch: Maer na dien dattet doch wesen moet/ soo blijvet ghesont. Aldus soo toghen Heer Jan van Karbenem ende Heer Gijsbrecht van Nyenroen met haer volck uytter Stede van Delf/ende toghen binnen den Sticht van Utrecht. Ende doe wort een vaste Soen gemaeckt tusschen Hertoch Aelbrecht / ende die Stede van Delf/in deser manieren:

als

Gijsbrecht van *Nyemoo.* Haghe.

Claes van *Swieten.*

* Pag. 105. Haghe.

Anno 1359.

Delf beleghert ende verovert by Hert. Aelbrecht.

H. vander *Voort.* G. *Wissen.*

* *Banckarmborsten.*

Walraven van *Valckenburch.*

Soen tusschē de Stede Delf ende Hert. Aelbrecht.

als datmen die Stede op soude gheven/ behouden haer Poor-
ters lijf ende goet: ende voor haer misdaet/ souden sy geven veer-
tich duysent oude Schilden. Maer alle die vreemde gasten ble-
ven buyten dese Voorwaerde/ ende behielden al haer lijf: sonder
Heynrick vander Voort/ die was gelopen opten Kercktoorn/
daer hy stormender hant af ghenomen wort/ ende wort ont-
hooft. Ende Hertoch Aelbrecht quam binnen Delf des Dincx-
daghes in die Pijnster heylige dagen/ als hy daer voor gelegen
hadde thien weken ende twee dagen. Daer wort die Stede al te *Delf ghedemanteleert.*
seer gheschent ende ghebroocken/ ende alle die Vesten ende die
Poorten die worden alle geslecht ende gebroken neven der aer-
den. Daer die van Dordrecht seer helpelick toe waren/ want *Dordrecht.*
sy namen die * keteren van die Poorten/ ende voerdense met ** Dat is, ketinghen, &c.*
hen te Dordrecht/ ende hinghense aen haer Poorten. Dat
over haer selfs Seghel ende Brief was/ ende dochten niet wat
hen te vooren ghescheet was. Die Graef van Boloeys/ die
was ghegheven een deel van der Oost-poort zijde van Delf/
maer hy lietet staen ongheschent. Des Jaers daer nae/ soo *Anno 1360.*
woude Hertoch Aelbrecht een Slot maecken aen dat Noort-
eynde van Delf tegen dat Camp-velt/ daer hy die Stede me-
de woude dwinghen. Maer die van Delf en woudens niet
ghedoghen/ dat erghens eenich Casteel oft Slot soude wesen
dat die Stede te nae soude staen. Aldus soo lietet Hertoch
Aelbrecht goet wesen. Int Jaer ons Heeren M. CCC. ende *Anno 1364.*
lxiiij. op S. Jacobs dach/ soo gheschiede inder Stede van
Delf also groote * vechtelick/ als opt gesien was in een Ste- ** Dat is, gevecht.*
de/ soo datter omtrent xxxvj. man verslagen worden. Ende dit
quam beyde Partyen toe/ die langer in Hollant gestaen hebben
dan hem goet ghewerst heeft. In dat selve jaer dede Hertoch
Aelbrecht den Heer van * Adichom onthoofden/ ende voor ** Adingen.*
zijn ziel dede hy maecken die Canesye inden Haech. Int Jaer *Haghe.*
ons Heeren M. CCC. ende lxxvij. soo was een groot opstel *Anno 1377. Beroerte tot Haerlem.*
binnen Haerlem/ soo dat Meester Simon van Zanen in zijn
huys ghejaecht wort/ daer die ander nae liepen/ ende * waen- *Simon van Sanen.*
den in zijn huys doot te slaen. Maer het miste hen/ want dat ** Dat is, waendē hem.*
huys was ghemaeckt met grooten schot-dooren / die Meester
Simon liet neder vallen/ ende alle die daer int huys waren die
bleven doot. Daer dede se Meester Simon alle ter veynster uyt
werpen op die straet/ ende daer wasser xviiij. die soo al doot
bleven.

Anno 1388. * Ia, lxxvij. Siet de Toetsteen. * Ia xxij. Hy selve iij. Iaer, en xix. Iaer, geduyrende zijns cranckfinnicheydt, voor hem zijn Broeder Hertogh Aelbrecht.

bleven. Int Jaer ons Heeren M.CCC. ende * lxxxviij. op den vijfthienden dach van April/ soo starf Hertoch Willem van Hollant/ der Keyserinnen Soon/ te Kaephout in Henegouwen/ende hy wort begrave te Valensijn. Hy regneerde * xxxiij. Jaer.

Dit is Aelbrecht Hertoch Willems Broeder voorschreven, ende was die xxijste. *Graef van Hollant.*

Anno 1390. * Ia lxxvij. Siet de Toetsteen. * Siet de Toetsteen.

Aelbrecht die Eerste/ was Hertoch in Beyeren/ ende nae zijns Broeders doot soo wort hy Grave van Henegouwen/ van Hollant/ van Zeelant/ ende Heer van Vrieslant/ ende wort ghehult in allen Steden over rechs Lantsheer. Ende dit was int Jaer ons Heeren M.CCC. ende * xc. Dese Hertoch Aelbrecht hadde te wijve Margriet des Hertogen Dochter van * Lotrijck; daer hy aen wan Willem/ die na hem wort Grave van Henegouwen/ Aelbrecht van Beyeren/ Jan van Beyeren/ die Coninginne van Bemen/ die Vrouwe van Burgoengien/ die Vrouwe van Oostenrijck/ die Vrouwe van Gelre/ die Vrouwe van Nyvaers.

Anno 1391. Vrou Aleyde van *Poelgeest* met Willem *Kuyser* in den Haghe op't Hof vermoort.

Int Jaer ons Heeren M.CCC. ende xcj. des woonsdaghes nachts na S. Matheus dach/ so wort verslaghen Jonckvrou Aelegen ende Willem Kuyser in den Haech. Ende die dese ondaet bedreven hadden/ toge op dat Huys te Outena. Ende dit was by consent Graef Willems/ die daer om dat Hof moste ruymen/ ende tooch in Vranckrijck. Maer Hertoch Willem belach Outena seer langhe. Daer na quam die Vrouwe van Burgoengen/ die Hertoch Aelbrechts Dochter was/ ende maeckte den Paeys/ ende Hertoch Aelbrecht die tooch weder inden Haghe.

Anno 1395. Hoe I. Willem van Hollant in Vrancrijck geschandaliseert werde.

Int Jaer ons Heeren M.CCC. ende xcv. opten Dertienen avont/ so sat Graef Willem van Hollant aen des Coninckx Tafel van Vranckrijck/ daer die Heraut quam ende sneet dat laken voor Graef Willem ontween/ ende seyde/ dattet niet betaemde/ dat yemant aen des Coninckx Tafel sitten soude die geen wapen en hadde/ ende die wapen in Oost-vrieslant ghebleven waer. Doe was Graef Willem seer beschaemt/ ende stont op/ ende quam in Henegouwen/ ende sende die Graef van Nyvaers ende die Drossaert van Henegouwen aen Hertoch Aelbrecht zijnen Vader/ ende liet hem weten/ wat grooter schande dat hem ghe-

schiet

ALBERTVS I. Margaretæ Augustæ F. Gubernator prius, & pòst XXII. Comes Hollandiæ, &c.

Albertus Bavarus.

*Durante fratris amentiâ, Albertus Boius, amor & deliciæ generis humani, annis undeviginti laudabiliter præfuit; & defuncto Phrenetico, fit ipse Comes. Injuriam sibi illatam à * Delfensibus vindicaturus, oppidi muros dirui jussit, ne deinceps rebellarent; cætera clemens. In Gelriam semel, & ter in Frisios egressus, victorem semper reduxit exercitum. Decessit Imperij anno* XLVI, *Anno* M. CCCC. IV. *Sepultus Hage-Comitis unà cum priore conjuge * Margaretâ; ex quâ Successor.*

* Anno M. CCC. LIX.

* Polonica, Brigæ Ducis Fil.

schiet was in Vranckrijck/aen des Coninckx Tafel. Ende als dit die Hertoghe Aelbrecht hoorde/soo was hy daer seer in gestoort/ende ontboot Graef Willem dat hy te Hove quaem / hy vergabe hem alle die misdaet. Int Jaer ons Heeren M.CCC. ende xcvj. versaemde Hertoch Aelbrecht volck upt alle Lande/ als upt Enghelant/upt Henegouwen/ upt Hollant / upt Zeelant/soo datter soo veel volcks was dattet onmoghelick te segghen waer. Daer tooch Hertoch Aelbrecht met dat groote heyr / dat van menigherhande manieren ghewapent was /in Oost-Vrieslant / ende sloech sijn vloot op by den Kuynre/ daer sonderlinghe veel Vriesen worden verslaghen inden aenganck. Ende also tooch hy voort by S. Odulphus Clooster/ daer die Vriesen aen quamen/ ende streden tegen Hertoch Aelbrecht. Daert langhe in die Waech hinck om die overhant te crijgen. Daer quamen die Zeelanders aen/ ende sloeghen van besijden in dat Vriesche heyr/ so dat die Vriesen vluchtich worden/ende verloren den strijt/ende daer waren vele Vriesen verslaghen. Ende doe bleef Hertoch Aelbrecht daer legghen/ende verwachte al dat hem op comen mochte. Als Hertoch Aelbrecht aldus met sijn volck lach/ soo begeerden die Engelsche dat Lant te besien/ende toghen met som Fransoysen ende Henewyeren opwaert/omtrent twee mijlen verre. Daer sy bestreden worden vanden Vriesen/ende worden verdreven op eenen hoghen Werf/ daer in voorleen tijden een Slot plach te staen. Soo dat sy nerghent wijcken en mochten. Doe dat Hertoch Aelbrecht vernam / soo bat hy som van sijnen Steden/of sy wouden trecken ende ontsetten die Engelsche: want Hertoch Aelbrecht ontsach hem / dat hy al dat heyr porren soude. Maer die Steden seyden/als hy voor ginck/ sy souden volghen. Daer Hertoch Aelbrecht seer in verbolgen wort/ende vraechde die Heeren van Delf of sy die reyse bestaen wouden/ hy soudet hen also dancken dat sijs hem beloven soude. Daer die Stede van Delf op antwoorden/ sy woudent gaerne doen. Daer toghen die van Delf opwaert met al haer macht / ende quamen bijden Werf daer die Engelsche belegen waren/ ende bestreden die Vriesen van afteren/ende die Engelsche van voren/ en versloegē wel * iiijᶜ. Vriesen. Daer gingen die van Delf en staken brant op tot een teycken der Victorien. Daer Hertoch Aelbrecht sonderlinge al te wel in genoechde/en tooch in S. Odulphus

Anno 1396.

Kuynre.

Der Delffenaersvromicheyt, ende gehoorsaemheyt.

* iijc. *Vriesen* leestmen in de Goutsche, ende Leydse drucken: *Veel Vriesen* inde geschreven Chronijckē,

dulphus Clooster/ eñ dede Hertoch Willem sijn Oom opgraven/die daer verslagen was (*anno M.CCC.XLV.*) als * voorsept is. Eñ hy † brochten inden Haech/ende * deden begraven in die Capelle opt Hof. In dat selve Jaer tooch Hertoch Willem van Hollant/Hertoch Aelbrechts outste Soon/ met grooter macht van volck in Oost-Vrieslant / ende belach Staveren / soo dat sy die Stede op gaven. Ende al Oost-Vrieslant gaf hem in ghenaden onder den Graef Willem van Hollant. Daer sy niet langhe in en bleven. Int Jaer ons Heeren M.CCCC. ende iij. soo hadde Hertoch Aelbrecht / ende sijn Soon Graef Willem / Gorcom beleghen twaelf weken lanck. Maer die Stede metten Huyse gaf haer in Hertoch Aelbrechts ghenaden. Dese Hertoch Aelbrecht hadde noch een Wijf die oock Margriet hiet/ende was des Graef Dochter van Cleef/maer hier en hadde hy gheen kinder by. Int Jaer ons Heeren M. CCCC.en iiij. doe starf desen hooghgheboren Vorst Hertoch Aelbrecht / ende wort begraven opt Hof in die Capelle inden Haech/daer Margriet * van Lotrijc sijn eerste wijf mede leyt: ende Margriet van Cleef sijn ander wijf leyt begraven totten Jacobinen int Clooster inden Haech.

* Pag. 102.
† Dat is, *brocht hem*, ende *dede hem*.
Anno 1396. Siet de Toer-steen.
Staveren inghenomen.
Anno 1403.
Gorcom gaet over.
Anno 1404.
* Andere, van *Bryge*.
Siet de Toer-steen.

GVLIELMVS VI. Alberti Bavari Filius, XXIII. Comes Hollandiæ, &c.

Anno M. CCCC. IV.
* M. CCC. LXXXV.
† Ioanni Bavaro, LXXIX. Episcopo.
‡ Reinoldo XV.

Cùm in fata concessisset Albertus Bojus, successit ei filius natu major Guilelmus, * *Equestris ordinis famâ, & bellis sub patre gestis clarus.* † *Fratri Electo Leodicensi, cum Hedrotijs assiduò colluctanti, & tandem in adversarios suos moventi, exquisitissimis copijs adfuit; ita ut hoste caeso, lauream reportarit.* ‡ *Gelro, postquam bis in eum eduxisset, reconciliatus, tantus Duci amicus factus, quantus antea fuerat hostis. Reliquit ex Margaretâ unicam filiã heredem, sed multis calamitatibus obnoxiam. Obijt anno* M. CCCC. XVII.

Dit is Willem Hertoch Aelbrechts Soon, ende hy was die XXIII^{ste}. *Graef van Hollant.*

Willem die Seste/Hertoch Aelbrechts Soon / wort Hertoch in Beyeren/ende Graef van Henegouwen/ van Hollant/ van Zeelant/ẽ Heer van Vrieslant. Dese Edel Hertoch Willem was eerst versekert tot eenen Wijve des *Conincs Dochter van Vranckrijck/maer sy starf binnen haer tijden of jaren. Daer nae hadde hy te Wijve des * Hertoghen Dochter van Burgongien/ Margriet. Daer hy aen wan Jacoba/die tot eenen man hadde den Hertoch van* Toereyнẽ/des Conincs outsten Soon van Vranckrijck; maer daer en sijn gheen kinder af gebleven. Dese Edel Hertoch Willem van Hollant die wort Ridder geslagen ten Dam in Vlaenderen / van Hertoch Philips van Burgongien /, int Jaer ons Heeren M. CCC. lxxxv. opten vijfthienden dach van Julio. Int Jaer ons Heeren M. CCCC. ẽ v. so belach Hertoch Willem van Hollant † Gasperen ende Haghesteyn xxij. weken lanck / ende dit was in eenen harden Winter: maer sy worden op ghegheven/ende of gebroken neven der aerden. Int Jaer ons Heeren M. CCCC. ende vij. soo was die groote vorst. In dat selve * Jaer/ so wort Hertoch Jan van Beyeren Hertoch Willems Broeder Bisschop tot Ludick gherooren / maer hy en woude gheen Priester worden. Ẽ doe wort hy * daer na verdreven uyt Ludick/ende tooch binnen Maestricht/daer hy negenthien weken beleghen wort. Ẽ des Heeren * Soon van Parwijs wort tot eenẽ Bisschop gherooren. Doe dit Hertoch Willem vernam/soo schreef hy aen Hertoch Jan van Burgongien sijn Swager/of hy met hem varen wonde ende ontsetten Hertoch Jan sijn Broeder. Daer die Hertoch van Burgongien op antwoorde/ ẽ schreef hem/dat hijt gaerne doen woude: maer waert dat hy ghevangen worde/so woude hy * dattẽ Hertoch Willem gevryet hadde. Daer sette hem Hertoch Willem dat Lant van Henegouwen te pande / om/oft van noode waer/hem selven daer mede te lossen. Int Jaer ons Heeren M. CCCC. ende viij. soo tooch Hertoch Willem van Hollant / ende Hertoch Jan van Burgongien / ẽ die Burchgrave van Leyden met sijn twee Sonen/ Philips van Wassenaer/ende ander veel grooter Heeren

* *Caroli* VII.
* *Philips Le Hardy.*
* *Tours.*
Hertoch Willem Ridder gheslagen anno 1385. Siet de Toetsteẽ.
Anno 1405. Gasparenen Haghesteyn afgebroken.
Anno 1407.
* Iae, Anno 1389. Siet de Toet-steen.
*Anno 1404. wort Ian vã Beyerẽ Bisschop tot Ludick verdreven.
* *Theodoricus de Perweys, Henrici D. de Horn & Perweys Fil.*
* Dat is, *dat hem.*
De Burchgraef van Leyden.
Philips van *Wassenaer.*

Henricus Dominus Perwisij.

ren Ridder ende knechten. Daer tegẽ quam die Heer van Parwijs. Ende doe die Heer van Parwijs Hertoch Willem selver inden velde sach/ so seyde hy tot zijnen Heeren die by hem waren; Siet/ginder staet een gouden berch/ waert dat wy dat volck mochten verslaen/ wy souden alle groote Heeren wesen. Daer zijn Heeren op antwoorden in toornen moede/ ende seyden: Ja Heer/sydy nu vertsaecht? ende nu ghy ons te velde hebt gebrocht; sydy nu vervaert? Daer die Heer van Parwijs op antwoorde; Neen lieve kinder/ ick en ben niet vervaert: maer Hemel ende Aerde soude eer vergaen/ eer dat volck wijcken souden. Maer niet te min/ick sal voor gaen; die mijn vrienden zijn/die volghen my. Daer soo ginck dat heyr teghen malcander in/ ende dat Schut vlooch so dicht oft snee hadde gheweest. Ende doe dat heyr aen een was/ soo wort daer seer angstelick ghevochten/ omtrent anderhalf ure lanck. Maer die Graef van Namen quam van besijden in dat Ludickse heyr rijden met veel paerden/ daer hy dat Ludickse heyr mede schende: so dat die Luyckenaers den strijt verlooren. Ende die Heer van Parwijs wort daer verslaghen/ met * xxxviijm. ende viijc. man. Dese bloedighe strijt gheschiede des Sonnendages voor S. Michiels dach/ ander * Tombe buten Hop en Tongeren tot Alcattap. Int Jaer ons Heerẽ M.CCCC.ende ix. so heeft Hertoch Willem eenen dootslach ghesoent/ die den Hertoch van Burgoengien dede doen aenden Hertoch van Orliens zijnen neef. So dattet ghemeen volck/ die onder die Croon van Vranckrijck saten/ Hertoch Willem seer danckten. Doe hadde hy daer danck ende goeds loon aen verdient/hadden zijt wel ghehouden. In desen Hertoch Willems tijden/ soo waren die Vlaminghen opter Zee/ ende deden die Hollanders grooten schade. So dat die Hollanders dit Hertoch Willem claechden. Daer hy op antwoorde/ Vaert weder ter Zee / ende maeckt datmen over u claghet. Met desen antwoort toghen die Hollanders weder ter Zee / ende deden die Vlamingen weder alten grooten schade. Ende doe claechden die Vlamingen Hertoch Jan van Burgoengien. Die terstont eenen brief sende aen Hertoch Willem van Hollant/zijn Swagher/dat hy zijn volck bestierde dat sy die Vlaminghen gheen schade en deden/ of sy woudent met hem te meen houden. Doe Hertoch Willem desen brief las/ doe seyde hy totten Bode: Vaert/ ende seght

xxxviijm. ende viijc. Luyckenaers verslaghen. Siet de Toetsteen.

Vlaemsche Zee-rovers beschadigen die Hollanders. Die hẽ daer vromelick tegen stellen.

seght mijn Swagher/dat ick noyt in seven jaren soo ledich en was/als ick nu ben; of hem yet wat believet. Daer die Bode op antwoorde/ dat hem die saecke te groot waer te segghen metten monde; maer datment doch in eenen brief settede. Daer Hertoch Willem op antwoorde / dat hem die saeck te cleyn waer eenen brief daerom te schrijven. Ende aldus so tooch die Bode in Vlaenderen sonder brief / ende seyde hem die bootschap metten monde. Hertoch Jan vraechde hem om den brief. Die Bode seyde/ hoe dat Hertoch Willem die saeck verckleynde eenen brief daerom te schrijven; maer waert dat hem yet luste / hy en was noyt in seven jaren so ledich. Daer Hertoch Jan op antwoorde/ Neen trouwen; ick kenne mijn Swagher al te wel; ick en wil teghen hem niet hebben/dan alle goet: isser schade gheschiet/ sy verhalent weder. Int Jaer ons Heeren M. CCCC. ende xiij. soo wort den dootslach ghesoent van Jonckvrou * Aelegen/ ende * Philips Hugensoon dede een boetval met zijnen Maghen inden Haech/ daer menich mensche was. Int Jaer ons Heeren M. CCCC. ende xvij. des dinxdaghes in die heylighe weeck / starf die Hertoch van Toereynen Vrouwe Jacobs man van Hollant. Ende des manendaechs in die Pijnster heylighe daghen daer nae/ soo starf die Edel Hertoch Willem van Hollant/ ende leyt begraven te Kaynout in Henegouwen. Hy regneerde xij. jaer ende een half.

Hertoch Jan van Burgoengien ontsiet den Grave van Hollant.

Anno 1413. op Cruysdach *Exaltatio.*

* Van Poelgeest.

* Die *Blote.*

N O T A.

* Tis mijn scult, Leser, so hier boven pag. 118, op't Iaer 1408, qualick verandert is, *ander Tombe buten Hoy en Tongeren,* &c. alwaer van te vooren stont, seer vreemt en duyster om lesen en verstaen, *ander tōmē buten huyen tongheren tot alcattay.* Vyt de geschreven boecken is alhier luttel lichts of luchts tot des waerheyds naesporinge te scheppen: en zijn by nae niet een haer beter dan de gedruckte, soo ter Goude als tot Leyden. Met *tot alcattay* weet ick weynig raed. Op een andere ordre staen dese monstreuse woorden in MSS. Aldus: *Dese bloedige stryt gesciede tot alcattay ander tommē buten huyentongeren , int Iaer ons Heeren,* &c. Siet breder in mijn Toetsteen.

Dit

Dit is Vrou Iacob, Hertoch Willems Dochter, ende was die XXIIII^ste. Gravinne van Hollant, Zeelant, ende Vrieslandt.

Jacoba die Edel Hertoch Willems Dochter wort Hertoginne van Beyeren/ Grabinne van Henegouwen / van Hollant/ van Zeelant/ende Vrouwe van Vrieslant; die nu een bedruckte Vrouwe is/ want sy haers Vaders erve qualick mochte gebruycken: dat oock haer wel ghescHenen heeft. Int Jaer ons Heeren M. CCCC. ende xvij. des manendaghes na des heylighen Sacraments dach/ so laghen die van Utrecht met die van Amerssoort voor Yselsteyn/ ende binnen vier daghen daer nae quamen daer mede alle die Steden van Hollant/ sonder Schoonhoven alleen. Oock lach daer mede Hertoch Jan van Beyeren met al Hoylant. Maer het worde ghedayngt/ als dat Heer Willem van Egmont met zijn vreemde Gasten soude uyttrecken/ so sy in ghekomen waren. Ende die ander/ die in die Stede boven twaelf Jaren out waren/ quamen in ghenaden Vrouwe Jacob van Hollant. Ende die van Utrecht met die van Amerssoort die worden ghegheven dat Slot/ die poorten ende die mueren/ haeren wille daer mede te doen: dat sy terstont of braken neven der aerden. Int selfde Jaer wort hem gheconsenteert met Yselsteyn haer wille te doen: twelcke sy verbranden/ ende brakent of tot haren wille; sonder die Kerck/ ende dat Clooster met zijne toebehooren. O Hollant! wat ginck dy doe over? leefde Hertoch Willem / ten waer nimmermeer ghesciet. Want Yselsteyn was die Nagel ende dat Slot dat die Sticht van Utrecht te na stont. Hier na is Hertoch Jan van Beyeren met die Stede van Dordrecht / ende met die Jonckheer van Arkel/ vyant ende contrary ghewordden Vrouwe Jacob van Hollant / ende hebben haer Gorcom of ghewonnen; maer dat Slot dat behilt Vrouwe Jacob. Daer tooch Vrou Jacob met som Steden van Hollant ende ander haer vrienden voor Gorcom; daer sy een gat in die muer maeckten/ ende quamen binnen der Stede. Ende daer ghedrecht tot eenen starcken strijde/ daer veel volcks verslaghen wort/ ende sonderlinghe die Jonckheer van Arkel/ Heere Jan van

Yselsteyn, Slot ende Stede, gebroken ende afgebrant.
Willem van *Egmont*.
Yselsteyn Vtrechts dvvangh.
Dordrecht.
d'Heer van *Arkel*.
Gorcom gevvonnen, sonder 't Slot.
Wederom ingenomen.

IACOBA, Gulielmi VI. F. Alberti Bavari N. XXIV. Comes Hollandiæ, &c.

IACOBÆ Mariti quatuor.

I. Ioannes Turonensis, Caroli VI. Regis Galliarum filius, Delphinus Franciæ, admodum juvenculus; cùm Iacoba esset annorum XIV. Obijt anno 1417. ætatis XX.

II. Ioannes IV. Brabantiæ Princeps, Antonij Ducis filius, & ipse pene puer, quem repudiavit Iacoba anno 1423. Obijtque Dux Ioannes anno 1427. ætatis XXIV.

III. Humfredus Clocestriæ Comes, Henrici IV. Regis Angliæ filius; vivo etiamnum Ioanne Brabanto. Sed repudiata est à Clocestrio Iacoba.

IIII. Franco Borsalus, Zelandus Eques, celebratis nuptijs Anno 1433.

*Hannoniæ, Hollandiæ, Zelandiæ ac Frisiæ heres unica Iacoba, Gulielmi filia. Cujus Principatu resuscitata antiquæ * Factionis nomina, mirum in modũ invaluëre. Quatuor maritis connubio sociata heu! quas turbas dedit? quot atroces dimicationes? quot urbium atque arcium eversiones? Sterilis, & ex tot indecoris nuptijs nullâ prole susceptâ, decessit magni sed inconsulti animi fœmina: & quæ aliquando thalami divortium fecerat, ab heredio paterno divortium facere coacta est, Anno M. CCCC. XXVIII. octennio post defuncta.* Anno M.CCCC.XVII.

* Hoecks en Cabbellauw.

Q

Verslaghen Heeren, in den strijt tot Gorcum.
* Bueren.
* N. L. Walraven van Brederode.
Als mede ghevanghen Heeren.
* Vernenburg.
* Oerdingen.
* Bueren.
(Anno 1418) Dordrecht beleghert.
Mijle.
* In Papendrecht teghen Dordrecht over.
I. Ariaen B. van Hollant.

van Harwijnen / Heere Heynrick die Bastaert van Arkel/ die Jonckheer van Petersem/ Jonchéer Otte van * Vueren/ Otte van Gelichem/ Otte van * Hantent/ Willem van Appeldoorn/ Splinter die Bastaert van Apenroo / ende noch veel ander die ick niet al ghenomen en can. Ende Walraben van Brero die wort daer oock mede verslaghen/ by versuymenisse zijns selfs knechten. Daer Vrouwe Jacob seer veel an verloos. Ende dit zijn die ghevanghen inden selben strijt/ die Graef van * Verrenburch/ die Heer van Egmont/ die Heer van Milendonck/ die Graef van Hensbergen/ die Heer van Proyen/ Heer Henrick van Homoet/ die Voocht van Vallendorp / Heer Willem van Ysendoorn/ Heer Dirck van Leyden/ Heer Arent van Odering/ Heer Raes van * Odering zijn Broeder/ Heer Arent van Craenhem/ Heer Dirck van Hemmen/ Heer Arent van Kaler/ die Jonckheer van Batenburch/ die Joncheer van Orsbeeck/ Arent van Egmont/ Otte van Vueren/ Jan van Heteren/ Jan van Open/ Jonckheer Allaert van * Vuerē/ eñ menich Edel ende onedel/ omtrent tot duysent toe. Ende dit was op S. Lops dach. Noch so was Vrouwe Jacob in grooten last / want Hollant wort tweedrachtich/ ende Hertoch Jan van Beyeren haer Oom lach binnen Dordrecht. Ende Heer Heynrick van Berghen / met die ander Heeren/ die met Vrouwe Jacob waren/ brochtent so verre/ dat sy Hertoch Jan van Brabant tot eenen man nam. Daer sy seer mede dwaelden; want Vrouwe Jacob ende Hertoch Jan van Brabant/ die waren die naeste Maghen teghen malcander die wesen mochten/ alst suster noch broeder en waren. Nu waent Hertoch Jan van Brabant Hollant te winnen/ ende quam met veel volcks ende belach Dordrecht/ ende hadde een groot starck Blockhuys opgheslaghen in die Mijl boven Dordrecht in die groote Waert; dat sy met quaden belede ende met grooter schade ende schande daer lieten staen. Ende die Steden van Hollant die laghen * jeghen Papendrecht over/ daer sy oock een groot Blockhuys ghemaeckt hadden. Maer die Steden toghen corts van daer/ ende lieten Jonckheer Ariaen die Bastaert van Hollant op dat Blockhuys legghen met veel volcks. Doe die van Dordrecht vernamen dat die Steden wech waren/ so quamen sy upt met al haer macht/ ende wonnen dat Blockhuys in Papendrecht stormender hant.

Daer

Daer groote schade gheschiede aen beyden zijden/ende Jonckheer Ariaen wort met veel volcks verslaghen. Ende dat Blockhuys wort geslecht neven der aerden. Ende dit was int Jaer ons Heeren M. CCCC. en xviij. op S. Louwerens dach. In dat selve Jaer op S. Victors dach/soo heeft Hertoch Jan van Beyeren *(die al dese tijt in Dordrecht was)* Vrouwe Jacob sijnre Nichten die Stede van Rotterdam of gheloopen. Daer hy wel mede gemoet was/ want hy hadde Dordrecht ende den Briel/ ende nu Rotterdam: daer hy Hollant ende Zeelant seer mede dwanck / ende *(een deels)* sijn wille mede vercreech. Int Jaer ons Heeren M. CCCC. ende xix. soo sijn versaemt Vrou Jacob van Hollant ende Hartoch Jan van Brabant / ende Hertoch Jan van Beyeren/ende sijn overdragen/ als dat Hertoch Jan van Beyeren soude blijven met gunsten ende met minnen Ruwaert van Hollant/ Zeelant/ ende Vrieslant/ drie Jaer lanck. Ende men soude alle Rechten van Hollant ende van Zeelant setten in ghelijckerhant; die een helft van Vrou Jacobs wegen/ende die ander helf van Hertoch Jans van Beyeren wegen/ *(eenen yegelicken recht ende vonnis te doen.)* Ende doe tooch Vrou Jacob met Hertoch Jan te Brabant waert.

Anno 1418. (Anno 1419) Rotterdam. Dordrecht. Briel. Anno 1419.

Electus Leodiensis.

IOANNES Alberti Bavari Filius, Iacobæ Patruus, Princeps & Gubernator Hollandiæ, &c.

Anno M. CCCC. XVII. Iam circiter XXVIII. annis Episcopus Leodiensis, in serie LXXIX.

Ioannes Bavarus, Antistes Leodiensis, (impar ne Heidritiorum hydra, an spe maioris Imperij?) fratre defuncto, Comitatum jure sibi deberi credidit, quod is præter unicam Iacobam, nullam virilis stirpis sobolem reliquisset. Vnde magnos adventu suo totâ Hollandiâ motus excitavit. Atqu hinc orta bella internecina. Demum Anno M. CCCC. XIX. *pace compositâ, mansit idem Ioannes per triennium rerum Hollandicarum Tutor. Quo temporis spatio plurima domi forisq; gesta.* * Obijt *Anno* M. CCCC. XXIV.

* Hagæ sepultus.

Dit is Hertoch Ian van Beyeren, ende hy wort Ruwaert van Hollant.

Jan Hertoch in Beyeren/ Soon van Henegouwen/ ende van Hollant/ Zeelant/ ende Vrieslant/ wort ghehult in allen Steden over een Ruwaert. Ende doe worden contrary ende vyant dat Sticht van Utrecht * tegen Hollant. Dat een quaet fel oorloch was/ ende duerde * by twee Jaer ende een half. Int Jaer ons Heeren M.CCCC. ende xx. midden inden Somer/ soo belach Hertoch Jan van Beyeren (*met die Steden van Hollant*) die Stede van Leyden neghen weken lanck/ daer al te groote schade gheschiede. Maer het wort ghedaengt; dat die vremde Gasten uyt souden trecken so sy inghekomen waren/ ende die Burchgrave ende die Ghemeente van Leyden deden Hertoch Jan van Beyeren eenen Eedt/ hou ende trou te wesen. In dat selve Jaer lach Dirck van Merwen met C. ghesellen op dat Slot tot S. Geertenberch/ ende schoten die vanden Huyse 'tvyer in die Stede/ daer die Stede met die Kercke meest al of verbrande. Ende dit was op S. Lambrechts Avont. Ende binnen xiiij. dagen daer na/ so quamen die Steden van Hollant om te wreken dat die vanden Berghe misdaen was/ ende quamen binnen der Stede/ ende stelden haer groote steen-bossen teghen dat Slot/ ende wort al te seer * verderft. Ende Dirc vander Merwen met zijn C. ghesellen hielden dat Slot vromelicken/ tot in die heylighe weecke/ ontrent xxvj. weken lanck. Ende doe wortet ghedaengt; als dat die Steden van Hollant te huys toghen/ ende Dirck vander Merwen (*Castelleyn*) tooch met zijn ghesellen van den Huys. Maer luttel luyden wisten/ hoe dat segghen gheschiet was.

Int Jaer ons Heeren M.CCCC. ende xxj. doe ginc op S. Elisabeths nacht een hoge groote Water-vloet/ ende doe brack Zuythollant in/ daer menich mensche in verdranck.

Int Jaer ons Heerẽ M.CCCC. ende xxiij. soo tooch Vrou Jacob van Hollant vandẽ Hertoch van Brabant: eñ sy meender oock niet weder by te comen/ want haer was geseyt dattet Hylick met Gode niet wesen en mochte/ eñ dattet die Paus int openbaer niet geoorloofi en hadde. Ende aldus hebbense die Heeren/ die sy by haer hadde/ gebrocht in Henegouwen: ende

* Met die Stede van Leyden. MSS.
* Bet dan twee, anders.
Hoe de Stede van Leyden belegen vvas.
S. Geertrudenbergh meest al verbrant. Anno 1420.
* Geschent.
Dirc van der Merwen.
Anno 1421.
Dortse Waert verdroncken.
Anno 1423.
Vrou Jacob verlaet haer man dẽ Hertoch van Brabant.

upt Heenegouwen brochtense haer in Engelant. Ende brochtense soo verre/ dat sy den Hertoch van Clocester tot eenen man nam/ (*ende dit was al voor Hertoch Ians doot.*) Ende Vrou Jacob is met hem ghetoghen in Henegouwen/ ende * deden hulden over recht Lantsheer. Ende doe ghedeecht tot eenen grooten oorloch tusschen Brabant ende Henegouwen. So dat Hertoch Jan van Brabant schreef aen Hertoch Jan van Beyeren/ dat hy hem te hulpe quaem. Daer Hertoch Jan van Beyeren weder schreef/ dat hy opten Derthienen dach by hem soude wesen. Maer Hertoch Jan van Beyeren wort sieck/ ende starf opten derthien Avont in den Haghe/ ende wort begraven totten Jacobinen int Clooster. Ende dit was int Jaer ons Heeren M. CCCC. ende xxiiij. Doe is Hertoch Jan van Brabant ghekommen by raet der Cabbelaus partye / ende wort in allen Steden van Hollant/ Zeelant/ ende Vrieslant/ over recht Lantsheer ghehult. Ende Vrou Jacob lach met haren vrienden in Henegouwen/ ende overdroegen met malkander/ hoe sy eenighe Steden of Sloten mochten crijghen in Hollant/ daer sy hen mede behelpen mochten/ (*want sy waren uytten Lande verdreven*) ende zijn alsoo in Hollant ghekomen / ende sy creghen Schoonhoven tot haren wille. Int Jaer ons Heeren M.CCCC. ende xxv. soo wort Schoonhoven beleghen inde Vasten: daer die Jonckheer van Gaesbeeck met die gemeen Steden van Hollant/ Zeelant/ ende Vrieslant voor lach: sonder die Goude/ Oudewater/ den Briel/ ende Ziericzee. Dese vier Steden saten stille/ ende en onderwondens hen niet. Daer die van Schoonhoven alle daghe menige overmoedighe reyse deden/ ende vinghen ende versloegen veel volcks. Daer verlooren die van Rotterdam veel volcks met haer Bannier. Ende dit Belegh duerde * xxiiij. weken. *Ende daer na toghen die Steden van Hollant weder t'huys*. Binnen deser tijt alsmen voor Schoonhoven lach/ so zijn versaemt Hertoch Philips van Burgongien ende Hertoch Jan van Brabant/ ende zijn met malkander over een ghedraghen/ als dat Hertoch Philips soude wesen Ruwaert van Hollant/ Zeelant/ ende Vrieslant; ende Hertoch Jan soude Henegouwen behouden. Ende Vrou Jacob was op die tijt te Gent/ ende haer en was niet toe ghepast. Des soo is sy heymelick in Hollant ghecomen/ ende quam binnen der Goude/ ende sy hadde

daer

Vrou Iacob trout aen een ander man.

* Dat is, *dede hem.*

Hert. Ian van Beyeren sterft. Anno 1424.

Hertoch Ian van Brabant in Hollandt ghehult.

Anno 1425. Hoe dat Schoonhoven belegen vvort.

* Al.M.S. xiiij.

Anno 1425.

daer tot Schoonhoven ende Oudewater: ende * veel ander Steden van Hollant ende van Zeelant hadden den Hertogh van Burgongien tot sijnen wille. Eñ doe rees daer een groot oorlogh tusschen die Steden van Hollant ende die Stede vander Goude. Dat een quaet fel oorlogh was/ ende het duerde een langhe tijt. Int Jaer ons Heeren M. CCCC. ende xxv. soo toghen die vander Goude uyt met al haer macht/ ende quamen tot Alsen/ daer die van Leyden/ van Haerlem/ ende van Amsterdam laghen met veel volcks/ daer hem die vander Goude onversienlick overvielen. Soo dat sy daer veel volcks versloeghen/ ende wonnen daer drie Bannieren/ van Leyden/ Haerlem/ ende Amsterdam. Ende dit was des Manendaechs nae der Elf-duysent Maechden dach. Int Jaer ons Heeren M. CCCC. ende xxvj. na Jaersdach/ so sijn die Engelsche mette Heere van † Futwater overgecommen in Schouwen/ende meenden Zeelant te winnen; alsoo alst die Hertogh van Clocester behylickt hadde met Vrou Jacob. Daer tegen quam den Hertogh van Burgongien/ met som Steden van Hollant/ ende streden teghen die Enghelsche by Brouwers-haven; daer dat schut so dicht vlooch/ al haddet haghelsteenen ghewcest. Maer die Enghelsche verloren den strijt/ daer sy veel volcks in verloren. In desen strijt bleven verslaghen/ Heer Jan van Hoonpijl/ Heer Jan van Renisse/ Heer Costijn van Haemstee/ Heer Raes van Haemstee/ Heer Andries van Valmis/ Jacob van Borsel/ ende noch eenich anders die ick al niet noemen en can. Ende die Heere van Haemstee met som ander die worden gevangē. Dese strijt by Brouwers-haven gheschiede op S. Pontiaens Avont. Int Jaer ons Heeren M. CCCC. ende xxvj. opten vierden dach van Aprille/ soo tooch Vrou Jacob van Hollant met die Steden van Schoonhoven/ Goude/ ende Oudewater/ ende met die Kermers voor Haerlem: daer sy vier weken voor laghen. Ende hier op hadde die Hertoghe van Burgongien veel volcks uyt Vlaenderen ende uyt Pickardyen in Hollant ghebrocht (daer oock mede waren die van Lichtervelde met die Cammerts) ende sijn ghecomen binnen Leyden/ ende meenden des anderen daeghs Vrou Jacob van Haerlem te verdrijven. Doe dit Vrou Jacob vernam/ so tooch sy haestelick van Haerlem/ ende sijn gecomen by Alphen opten Rijn aen die

Gou-

* *MS. alle die ander.*

Strijt tot Alfen. Alwaer die vander Goude haer vromelick draghen.

† *Fitswater.*

Strijt by Brouwersshaven.

Ian van *Hodenpil.*
Ian van *Renisse.*
Costijn van *Haemstede.*
Andries van *Valmis.*
Iacob van *Borsel.*

Haerlem beleghen.

Die van Lichtevelde met die Cammers.

Goude-Slups/ ende daer ghemoete haer die Stede van Ley-
dē met die Piccaerts/ende met die Cammers. Daer gedeecht
tot een stercke strijde/ daer Vrou Jacob selver int velt was/ eñ
wan den strijt/daer wel v^c. man verslagen worden. Daer ooc
Otto van Romerswael, Bailliu van Rijnlant.
verslagen wort Otto van Reymerswale/die Baillu van Rijn-
lant was/ met lxxxv. Poorters van Leyden. Desen strijt ge-
schiede opten Mey Avont des morgens vroech. Int Jaer ons
Heeren M. CCCC. en xxvij. opten eersten Donredach in die
Ian van Egmont, Schout tot Delf.
Vasten/so wort Jan van Egmont belegen/Schout van Delf/
met hen vijven/van die Maeslanders. Eñ des saterdachs daer
Anno. 1427.
na/worden daer xij.man van onthooft. In Jaer ons Heerē M.
† Anders xxviij.
CCCC.en * xxvij.optē iiij.dach van Meye/so worden versoet
die Hertoch van Burgongien/ende Vrou Jacob van Hollant.
Eñ Vrou Jacob heeft den Hertoch doen hulden in Henegou-
† An. 1427.
wen/in Hollant/in Zeelant/ende in Vrieslant over Ruwaert eñ
recht Heer der Landen voorschreven. *(Sonder Goude, Schoon-
hoven ende Oudewater. Dese iij. Steden heeft Vrou Iacob tot haer wil-
le, ende anders niet.)* Int Jaer ons Heeren M. CCCC. en xxvij.
inden Winter/so belach Hertoch Philips van Burgongien die
Stede van Sevenbergen xiiij. weken lanc. Ende den Heer van
Sevēbergen was contrary tegē zijn gemeēt/ also dat sy twee-
drachtich worden binnen der Stede. Eñ daerom so mosten sy
een daeng aengaen; die hen noch geē noot hadde geweest/had-
den sy van binnen eendrachtich geweest. Ende den Heer van
Sevenbergen met zijn vrienden/ ende die vreemde gastē togen
Anno 1427. Sevenbergen belegen ende verovert van Hertoch Philips van Burgongien.
uytter Stede. Maer ic en weet niet op wat Voorwaerden. En-
de die Gemeente ontfingen den Hertoch van Burgongien/
behouden haer lijf ende haer goet/ ende haer Rechten. In dat
selve jaer/ soo worden vyant die ghemeen Sticht van Utrecht
teghen den Hertoghe van Burgongien/ ende oorloochden te-
ghen malcanderen: so dat Hertoghe Philips *(tot Amsterdam)*
dede maecken een al te groote Catte op die Eem/ daer hy dat
Catte op de Eem.
Sticht seer mede dwanck. Ende dit was in een harden Win-
ter. Daer lagen die Stichts met veel volcks voor die Catte/
† Geschent, beschadicht.
ende hadden dat aensicht vander Catte al te seer * verderft
met vossē. Maer 'tbestont te doepen/ende dat ijs bestont starc-
kelick te rijden/ soo dat die Catte metten starcken ijs-ganck
omme draeyde/ soo dat die ander zijde voor quam staen. Doe
die van Utrecht dat saghen dat die Catte soo draeyde / soo
waenden

 Philippus Burgundus.

waenden sy datmense altoos moght draepen: ende braken op/ ende toghen te huys. Maer die op die Catte laghen die en wisten niet sy souden al ghedrenckt hebben. Eñ daerna soo wort dat oorlooch al ghesoent. Int Iaer ons Heeren M. CCCC. ende xxxiij. binnen der Maent van April/ soo sijn versaemt die Hertoch Philips van Burgongien / ende Vrou Iacob van Hollant/ ende sijn te samen ghetogen in Henegouwen / in Hollant/ Zeelant/ ende Vrieslant. Daer heeft Vrou Iacob overghegeven ende opgedragen Hertoch Philips al haer vaderlijcke erve/ ende * heesten doen hulden over een recht Lantsheer. Des so heeft Vrou Iacob uyt gehouden dat Lant van Voorn/ Zuytbevelant/ ende dat Lant vander Tholen / ende alle die Collen van Hollant ende van Zeelant. Daerna nam Vrou Iacob Heer Franck van Borselen tot eenen man. Ende die Hertoch van Burgongien gaf Heer Franck dat Graefschap van Oosterbant. Int dat selve Iaer in die Maent van April/ soo sterf Lidewi die Maecht te Schiedam. Ende in dat selve Iaer soo was een Cruys-vaert tot Praghe. Int Iaer ons Heeren M. CCCC. ende xxxvij op S. Dionysius avont starf Vrou Iacob van Hollant / ende daer en sijn gheen kinder of gebleven. Ende nu is Henegouwen / Hollant/ Zeelant/ ende Vrieslant/ ghe heel ende al gecomen aen Hertoch Philips van Burgongien / * die dat Lant sonder oorlogh hielt.

Anno 1433.

* Dat is, heeft hem.

Franck van Borselen.

Anno 1433.

Anno 1337.

*MSS. die dat Lant in vreden hout. Ende hier mede eyndigen de selve Chronijcken. Doe heeft die Auteur gheleeft. T'geen dat voorts volgt tot het Iaer M.CCCC. LXXVII. is vā een ander daer by gedaen, ten tijde als eerst gedruckt werde.

Int Iaer ons Heeren M.CCCC. en seven-en-dartich,
Doe mochtmen sien grooten lachter
Vanden menschen opter aerden,
Daer vvasser menich die begaerden
Haer kinder te sterven die bitter doot,
Want daer vvas den honger groot,
Een Roggen broot moste vijf pont vveghen,
Daer mostemen vier groot en een half om geven.
Een Schepel Rogge vvas harde dier,
Men costet om een gouden Rier.
Dit vvas den menschen svvaer te lijden.
God vvil ons allen verblijden. AMEN.

Cognomento Bonus indigitatus.

PHILIPPVS I. Burgundus, Belgici Imperij auctor, XXV. Comes Hollandiæ, &c.

Anno M. CCCC XXVIII. XXXIV. XXXVI.

*Iacoba quartùm nupta, nulloq; partu facta mater, Philippo Burgundioni, propinquo suo, ad Hollandiam, Zelandiam, Frisiamq; & Hannoniã aditum aperuit. Qui jam tum Burgundiæ suæ Artesiam, Flandriam, Namurcum, Lotharingiam, Brabantiam, & Limburgũ; posteaq; Lutzeburgum, & alia adjecerat. Atque ita Virtute duce, comite Fortunâ, primus Belgicum Imperium constituit, & ad summã inter seculi sui Principes potentiam gloriamq; provectus, * obijt Brugis Fland. A. M. CCCC. LXVII. relicto ex * Isabellâ Lusitanâ Carolo.*

* Idus Novembris. Ætatis suæ LXXII.

* Ioannis Regis Fil. quæ tertia Philippi uxor.

Dit is Philips Hertoch van Burgongien, *ende was die* XXV^ste^. *Graef van Hollant.*

Philips/ Hertoch van Burgongien/ Grave van Vlaenderen ende Henegouwen/ van Hollant/ van Zeelant/ ende Heere van Vrieslant/ wort gehult in allen Steden van Hollant/ van Zeelant/ over een recht Lantsheer. In desen Hertoch Philips tijden van Burgongien/ so sette hy den Heere van * Alleyn tot Hollant/ Zeelant ende Vrieslant te regieren/ als een Regent. Doe stonden die Partyen weder op in Hollant teghen malcanderen/ binnen Haerlem/ binnen Amsterdam/ ende sonderlinge binnen Leyden: ende doe wort die * Vrouwe van Burgongien in Hollant (*van Bruyssel*) gesent/ om alle saecken neder te legghen daer onruste af commen mochte. Ende binnen dier tijt dat sy in Hollant was/ soo hadden die Cabbelaus partye binnen Haerlem Claes van * Aricom in zijn huys beleghen met grooter macht van volcke/ ende die Vrouwe van Burgongien tooch tot Haerlem/ ende sy draechde dat die Hoecx partye upt Haerlem soude gaen/ ter begeeren van haer/ binnen des daghes Sonnenschijn; sy soudese weder binnen drie dagen in helpen/ of sy souder selve upt gaen. 'tWelcke sy dede/ ende sy tooch upt Haerlem tot Amsterdam/ ende die Hoecx upt Haerlem toghen met haer tot Amsterdam/ ende die Cabbelaus van Amsterdam toghen tot Haerlem leggen. Ende doe die Vrou van Burgongien weder tot Bruyssel tooch/ so beval sy die upt Haerlem waren dat sy wel toesien souden tot die Stede van Amsterdam. Ende die Hertoch van Burgongien dede van beyden Partyen upt Hollandt by hem te Bruyssel comen. Dat alsoo ghesch iede/ ende den Heer van * Alleyn wort van zijn Regentschap geset: doe wort weder geset Gosewijn die Wilde om President te wesen van Hollant ende Vrieslant. Int eerste Iaer van hem soo was een groote opstal binnen Leyden van beyden Partyen/ ende dat op onser Vrouwen dach visitatie/ ende die Cabbelaus ontboden den President/ dat hy comen soude binnen Leyden/ om die saecke te vervallen. Dat welcke hy dede/ ende brochte met hem sommighe upt Delf ende upt den Haghe/ ende sy vielen met die Cabbelaus toe/ ende dreven die Hoecx in die Hoghelants-

Anno 1437.
d'Heer van * *Laleyn*, Regent van Hollant &c.
Hoecks en Cabbelaus.
* *Isabelle*.
Haerlem.
Claes van * *Adrichom*.
Amsterdam.
* *Laleyn*.
Gosevvijn de *Wilde*.
Leyden.

Drie Meuytmaeckers tot Leyden onthooft.

kercke/ ende daer worter drie of onthooft/ als Jan Daniels-
zoon/ Jan van Haesbroeck/ ende Weynaert Arentsfoon. Ende
die ander mosten hem copen om groot ghelt teghen den Heer.
Dies wasser wel hondert ende twintich. Int Jaer ons Heeren

Anno 1446.

M. CCCC. ende xlvj. so wort ghevanghen die President/ en-
de * Baengaert (*Castelleyn van Medenblic*) ende worden ghe-

* *Baniaert.*

voert vanden Heere van Lannoy tot Heusden op't Huys. Daer

Ian van *Lannoy*, Stedehouder van Hollant.

laghen sy beyde ghevanghen om telicke saecken/ die sy mal-
cander opghesept hadden/ een jaer ende xxvj. weken lanck. En-
de doe wort die President op dat Huys te Loevesteyn gebracht/
daer hy onthalst wort/ ende Baengaert wort quijt gelaten.

* Andere, LIII.

Int Jaer ons Heeren M. CCCC. ende * liij. so waren rebel
die van Gent teghen haren Heer den Hertoch van Burgon-

Anno 1454.

gien/ dat een quaet fel oorloch was/ ende oock veel volcs daer-
om verslaghen/ ghehanghen/ onthooft/ ende die keel af ghe-
steecken worden/ ende oock veel Dorpen verbrant ende ghe-
destrueert worden: want dat Lant van Wees was meest al

* *verdorven, ghescbent*

* verderft: ende int leste so wortet ghesoent; maer in wat ma-
nieren/ dat en weet ick niet. Int Jaer ons Heeren M. CCCC.

Anno 1455.

* van *Diepholt.*

ende lv. so starf Bisschop * Rolof van Utrecht/ ende doe wort
van dat ghemeen Capittel ende Rade vander Stadt/ ende

Gijsbrecht van *Brederode*, Electt tot Utrecht,

Sticht van Utrecht/ gecoren Gijsbrecht tot Brero/ Dom-
proost/ ende Proost tot Oudemonster t'Utrecht/ tot eenen Elect
van Utrecht/ ende hy hadde opghesent te Romen om die con-
firmatie. Ende binnen die tijt/ soo zijn ghekomen eenighe uyt
Hollant aen den Hertoch van Burgongien/ ende seyden/ Ghe-
nadighe Heer/ ist dat Heer Gijsbrecht van Brero Bisschop
wort/ so ist te duchten om te verliesen u Lant van Hollant. En-
de by informatie van dien woorden/ so heeft die Hertoge van
Burgongien den Bisschop van Atrecht te Romen ghesent by
den Paus/ om die confirmatie voor zijn Bastaertsoon Bis-
schop David/ die welcke hy vercreech. Ende den Hertoch van

Anno 1455.

Burgongien is int selve Jaer in Hollant ghecomen met zijn
Soon den Heere Charlot ende met meer andere Heeren/ op

Anno 1456.

Alreheyligen Avont. Int Jaer ons Heeren M. CCCC. en lvj.
omtrent xiiij. dage na Paesschen/ so quam de Hertoch van Cleef
inden Hage/ of hy't yet daengen mochte tusschen zijnen Oom
den Hertoch van Burgongien ende den Elect ende dat Sticht
van Utrecht/ ende daerom gereyst was ses werven t'Utrecht.

Philippus Burgundus

Ende in deser tijt soo sijn sommighe van Amersfoort ende van Renen ghecomen inden Haech by den Bisschop David/ ende brochtent soo verre/ dat die Bisschop sende Adriaen van Borselen met meer ander tot Renen om dat te bewaren/ ende die Castelleyn vander Horst composeerde met Adriaen van Borselen/ waert datmen hem die somme van seven duysent Rijnsche gulden gheven woude/ die hy daer op upt ghelept hadde/ hy soude Bisschop David dat Slot leveren/ ende men gaf hem dat ghelt/ende niet langhe daerna soo reet Bisschop David upt den Haghe met veel volcks van Wapen om Amersfoort in te nemen. In dat selve Jaer op S. Marien Magdalenen dach/ doe reet den Hertoch van Burgongien uptten Haghe in vollen Harnasch/ met veel volcks van Wapenen/ om voor Utrecht te trecken ende daer met macht in te comen/ende het was een ghemeen Heyrvaert alle Hollant door. Ende hy bleef wech acht dagen of meer binnen Leyden/ende daer was den Hertoch van Cleef. Daer quamen om te vaenghen den Heere van Brederoo/den Joncheer van Montfoorde/ Jan van Renisse/ den Domdeken Jacob Pruys en sijn Broeder. Ende daer wort et ghebrocht op een goede mate. Ende van daen soo reet den Hertoch van Burgongien met een groot heyr tot Woerden/ van Woerden tot Yselsteyn. Ende daer quam die Grave van Stampes/ende die Bastaert Anthonis van Burgongien/met veel Pickaerden/ ende Vlaminghen/ ende Brabanders. Ende daer wort dat ghevaengt/ ende dat Tractaet ghemaeckt/ als dat die van Utrecht den Hertoch van Burgongien/ende Bisschop David sijnen soon/ met minnen ende vrientschappen ontfanghen souden. Dat welck alsoo gheschiede: want daer wort hem groot eer ende reverencie ghedaen. Ende Heer Gijsbrecht van Brederoo soude weder wesen Domproost/ ende Proost tot Oudemunster t'Utrecht; ende hy soude wesen Proost tot S. Donaes te Brugghe. Voort so soude hy wesen Raet van Hollant/ ende hebben dubbelde wedden/ sonder weder seggen * tot sijnen lijve. Ende daer boven soude men hem geven voor sijn costen/die hy gedaen hadde/ duysent goude Leeuwen. Eñ dit is aldus gesoent: daer borge voor was den Hertoch van Cleef. Eñ die Hertoch van Burgongiẽ is getogen met al sijn volck ende met die Steden van Hollant door Gelrelant/ ende hy is gaen leggẽ voor Deventer met Bisschop

Adriaen van *Borselen*.

Anno 1456.

De Heere van *Brederode*.

Van *Montfoorde*.

Van *Renisse*, *Proeys*.

* Dat is, *soo lang hy leefde, ende te lijve bleef*.

Deventer beleghen.

Dauid/ om daer met macht in te comen / ende lach daer voor omtrent viij. weken: daer men niet veel en bedreef/ en sonderlincs niet en geschiede/ daermen veel of schrijven mach. Ende daer na so wort die Soen gemaeckt/ als dat Bisschop Dauid soude hebben alsulcke macht over die Stede van Deventer/ als zijn Voorvaders gedaen hadden: behoudelic/ dat die Stede van Deventer soude blijven by alle hare rechtẽ en privilegien.

Die Stede Deventer versoent met den Bisschop van Vtrecht.

Anno 1456.

Int Jaer ons Heeren M. C C C C. lvj. doe Hertoch Philips voor Deventer lach/ op die selve tijt so weeck uyt Vranckrijck Lodewijck die Dolphijn van Vranckrijck/ ende quam in Vlaenderen om hem te verberghen by Hertoch Philips voor zijns Vaders aensicht. Hertoch Philips noch leggende voor Deventer/ als hy vernam die comst van des Conincks Soon van Vrancrijc/ so heeft hy hem gehaest van daer te vertrecken/ en die soen te maken/ en hevet den selven Conincs Soon eerlicken ontfangẽ/ en * heeften onthouden in groter eeren en in groter costen by hem/ omtrent vijf Jaer lanc duyrende. En t'eyndẽ die vijf jaren/ so is gestorvẽ Karel die Goedertieren Coninc vã Vrancrijc/ des voorschreven Dolphijns Vader. Als Hertoch Philips dat vernomẽ heeft/ so heeft hy vergadert grote macht van Heeren en Vorsten/ ende heeft den voorschreven Dolphijn met groter eeren weder in Vrancrijc gebrocht/ en hy * heeften gemaeckt Coninck van Vrancrijck.

Lodevvijck de Dolfijn van Vranckrijck vlucht zijn Vaders aenschijn, ende onthout hem in Vlaenderen vijf Iaer.

* Dat is, *heeft hem*

Karel de Goedertierẽ overleden zijnde, vvort de Dolfijn na zijn Vader Coning van Vranckrijck.

Int Jaer ons Heeren M. CCCC. lxiiij. was een Heyrvaert gheordineert van Pio den Paus van Romen op Turckyen/ daer veel Kerstenen hem toe bereydẽ/ ende Hertoch Philips sende oock te Scheep tot die reyse Heer Anthonis sijn Bastaert Soon/ met veel volcks te Wapen. Maer doe die Paus was gecomen in Anchona/ so starf hy daer/ en die reyse ginck te niet. En als die Bastaert Anthonis weder te Huys quam/ soo vant hy datter twedracht was opgheresen tusschen Hertoch Philips sijnen Vader / en Karel Graef van * Sarloys sijnen Broeder/ om dat die selfde Graef Jan van Coesteyn hadde doen onthoofden. Maer eer yet langhe/ so wert dat ghesoent.

Een gemeene Heyrvaert op de Turcken.

Antonis Bastaert van Burgongien.

* *Charloys.*

Int Jaer ons Heeren M. CCCC. en lxv. overmits scheel datter is geweest tusschen Lodewijc den Coninck van Vranckrijck en de Hertoch Philips voorschreven / soo is in Vranckrijck gereyst Karel Graef van * Sarloys des Hertogẽ Philips Soon met groter heyr-craft / om den Coninck te bedwinghen

* *Charloys.*

van

van sijnre quader seden. Des so sijn metten selven Graef van * Sarloys verbondē geweest die merste Heeren in Vranckrijck; als die Hertoch van Berry/ des Coninčs Broeder van Vranckrijck/ die Hertoge van Calabrien/ die Hertoch van Brittangen/ ende den Hertoch van Borbon. Maer eer dat dese Hertogen by den Grave van † Sarloys te velde quamen/ soo quam die Coninc met groter macht/ als met drie man tegens een/ totten Berch van * Lichery/ eñ overviel onverhoets Karel den Graef van * Sarloys/ ende vocht teghen hem een strijt. Maer die Coninck verloos den strijt/ eñ weeck haestelicken upt den velde/ ende blooch binnen Parijs. Terstont na dat den strijt ghedaen was/ so quamen by den Graef van * Sarloys die voorschreven Hertogen met groter macht/ om hem te helpen tegens den Coninck. Maer als dat die Coninck vernam/ so begeerde hy Pays/ ende het werde ghesoent. Als dan Graef Karel weder in Brabant te huys was ghecomen/ soo vant hy dat ghestorven was Elizabeth van Borbon sijn ghetroude Wijf/ ende dat sy was begraven tot Antwerpen in S. Michiels Clooster: waer om dat hy seer droebich was. Want hy en hadde daer gheen Kinderen of ghehouwen/ dan een enighe Dochter die Maria was genoemt. Hier en binnen/ soo is die Stadt ende dat Bisdom van Ludick ghereesen in rebellichept tegen Lodewijck van Borbon haren Bisschop/ eñ tegen Hertoch Philips/ om dat hy rē Beschermer was vandē Bisschop voorschreven. Groot verdriet isser dan geschiet van oorloge tusschen t'Lant van Ludick/ eñ Hertoch Philips landen. Maer die van Dyonant deden Hertoch Philips eñ sijnen Soon den Graef van † Sarloys meer confusy/ dan yemant anders. Wāt die van Dyonant hingen een gelijkenis van een man gemaect na den Graef van * Sarloys buyten haer Poortē/ in confusy eñ schande vandē Graef van * Sarloys. Hier om so is Hertoch Philips met Karel den Graef van * Sarloys sijnen Soon eñ met groter heyrvaert gereyst voor die Stadt van Dyonant/ die seer starck was van Torens/ Poorten/ eñ Mueren/ eñ heeft die Stad belegen. Eñ self ginc hy leggen in Bovines/ tegens Dyonant over/ eñ liet Grave Karel sijn Soon int heyr leggen/ om die Stadt te winnē. Karel hevet dan so starck op die Stede geschoten eñ gevochten/ dat hy binnen twee weken Dyonant heeft gewonnen eñ gedestrueert/ eñ al heel verbrant ende te niet ghedaen.

Margin notes: Philippus Burgundus. — * Charloys. — * Charloys. — * Mont. Leheri. — * Charloys. — * Charloys. — Elizabeth vā Borbon G. Karels Wijf sterft. — Maria Carolesia. — 't Bisdom van Luyck rebelleert. — * Charloys. — * Charloys. — * Charloys. — Dinant belegen, en verwoest.

Anno 1466. Ludick gaet over. * *Charloys.* Anno 1467. Hert. Philips sterft. Tot * *Digion* begraven.

gedaen. Dit geschiede int Jaer ons Heeren M. CCCC. lxvi. omtrent S. Bartholomeus dach. Doe gingh die van Ludick in die hant/ende vereenigen hem met Hertoch Philips en sijn Soon den Graef van * Charloys. Int Jaer ons Heeren M. CCCC. lxvij. op S. Ypolen ende Modestus dach/ soo starf te Brugge Hertoch Philips/na dat hy Hollant gheregeert had/ soo Ruwaert/soo Heer/ omtrent xl. Jaer. Ende wart nae begraven te * Dyon in Burgongien. Ende sijn Wijf Elizabeth starf daer na int Jaer ons Heeren M. CCCC. ende lxxi. in December/ in Arcis by S. Omaers/ ende leyt begraven te Karthuysers in Gosnay.

Dit is Hertoch Karel, Philips Soon, van Burgongien, ende was die XXVI^{de}. *Graef van Hollant.*

Oploop tot Gent op de huldinge van Hert. Karel.

Verliesen haer Privilegien. Anno 1467. Die van Luyck rebelleren teghen haer Bisschop, ende Hert. Carel.

Als Hertoch Philips gestorven was/ so is Karel sijn Soon ghewoorden Hertoch van Burgongien / van Lotrijck / van Brabant/van Limburch/Lutzenburch/ Graef van Vlaenderen/ Artoys/ Burgongien/ Palentijn van Henegouwen/ Hollant/ Zeelant/ Namen/ Heer van Vrieslant/ Salinis/ Malinis/ ende Marckgraef des Heylighen Rijcks. Ende doe hy metten eersten tot Gent ghehult was/ doe wart daer een oploop van den ghemeenten/ende sy dwonghen hem of sonderlinghe Privilegien. Maer eer yet langhe / soo woort henluyden die rebellichept wel weder uyt ghedreven. Want Hertoghe Karel die benam al haer Privilegien om die rebellichept wille. Int Jaer ons Heeren M. CCCC. ende lxvij. na Hertoch Philips doot/ soo hebben die van Ludick weer gherebelleert teghen haren Bisschop Lodewijck/ende Hertoch Karel. Ende sy sijn ghetoghen met grooter macht voor Hoey/ ende hebben die Stede ghewonnen om den Bisschop te vanghen/die daer in lach met sijn vrienden. Maer hy is met subtijlhept wech gecomen/ende sy en hebbens niet ghevanghen. Als dit Hertoch Karel vernam/soo sende hy groot volck van Wapen teghen die Lukenaers/om die te bedwinghen van haer rebellichept. Ende daer is opghereesen een groote oorloghe. Voort soo is Hertoghe Karel selve ghekomen / ende heeft sterckelick beleghen die Stadt van S. Truyen. Ende hy hadde wel by hem hondert duysent man; want hy woude dat heele Bisdom van Ludick bedwinghen.

Hert. Karel met 100000. man in't Bisdom, ende beset S. Truyden.

CAROLVS I. Philippi Burgundionis Filius, XXVI. Comes Hollandiæ.

AVDAX, sive BLLLATOR cognominatus

Carolus bellicâ indole & armorum studio AVDAX *cognominatus, morte patris Philippi amplissimarum Belgica ditionum compos, nec sibi, nec finitimis, Gallis precipuè, otium ullo ferè vitæ tempore indulsit; in gerendis bellis mirâ cleritate semper atque ardore usus. Belgicum Imperium Gelriâ Zutphaniâq; auxit. Et cùm Hollandiæ ac reliquis Provincijs decem circiter annis præfuisset, ad Nanceium anno* M.CCCC. LXXVII. *fortiter pugnans, in prælio † occubuit, annum agens ætatis* XLIII. *superstite ‡ filiâ unicâ Mariâ.*

Anno M.CCCC. LXVII.
* Eburonibus & Ludovico XI. Regi Franciæ.
† Nonis Ianuarij.
‡ Ex Elizabethâ Borboniâ, Caroli Ducis Fil.

S

Die Rebellē pooghen S. Truyden te vergheefts te ontsetten, met groot verlies van haer volck.

Hert. Karel maeckt veel Ridders.

Ian van *Cruyningen*, Sweer van *Montfoorde*.

Albert van *Schaghen*.

Willem ende Ian *Ruychrock*.

S. Truyden gaet in hande van Hert. Karel, met de andere Stedē vant Bisdom.

Straffe over die Stede om haer onghehoorsaemheyt.

Luyck selve gewonnen, ende ghedemanteleert.

ghen/ ende met craft in winnen. Ende als die van Ludick dat vernomen hadden/ soo quamen sy op een avont stont met xx^m. man om die Stede van S. Truyen te ontsetten/ ende Hertoch Karel daer of te slaen. Ende daer wort gevochten eenen strijt/ ende die van Ludick verlooren den strijt/ ende sy verloren daer Heer Staes van Strael haer Bannier-drager/ en de Heer Bara Ridderen/ met iij^m. man/ ende die ander liepen wech in die schemeringhe vanden avont. Daer worden wel ghemaeckt iij^c. Ridderen: daer van tgheral of waren upt Hollant Jan van Cruninghen/ Sweer van Montfoord/ Albert van Schaghen/ ende Jan Ruychrocks twee Sonen/ als Willem ende Jan. Daer nae ginck Hertoch Karel die Stede van S. Truyen bestormen met bussen ende ander instrumenten. Maer die Burghers gaven haer op in Hertoch Karels ghenaden. Hertoch Karel die heeftse ghenomen in ghenaden/ behoudelicken/ dat sy haers selfs Poorten/ Torens/ ende Mueren self souden neder werpen. Dat alsoo is gheschiet. Daer na heeft hy oock gewonnen Hasselt/ Borchloon/ ende Herck/ ende Bilsen/ Bree/ Maeseyck/ Beringhen/ Tongeren/ Weset/ ende Hoey/ en Tuwijn/ en Bovijn. Alle dese Steden heeft Hertoch Karel vernielt/ want sy hebben haer Poorten ende Mueren verloren. Voort soo is Hertoch Karel ghetogen voor die Stad van Ludick/ ende heeft die seer angstelick beleghen. Die Burghers sijn seer vervaert ghewonden/ ende sy sijn upt die Stadt ghecomen in linden hemden voor Hertoch Karels Tente/ ende hebben ghebeden ontfermhertichheyt. Als sy langhe op haer knien ghelegen hadden/ soo heeft hijse op sommighe conditien ontfanghen in ghenade. Onder welcke conditien was/ dat sy al haer Wapenen over gheven souden/ ende oock Poorten/ Torens/ Mueren verliesen souden. Twelck alsoo gheschiede. Die wijle dat Hertoch Karel binnen Ludick noch was/ soo vant hy Brieven daer binnen die Lodewijck Coninck van Vranckrijck tot die van Ludick ghesent hadde om hen luyden te starcken teghen Hertoch Karel/ ende die Brieven dede hy wel bewaren. Ende als Hertoch Karel alle dinck in Ludick wel gheordineert heeft/ soo is hy weder t'huys met victorie tot sijnen Landen ghereyst. Int Jaer ons Heeren M. CCCC. lxviij. soo heeft Hertoch Karel tot Brugghe omtrent S. Jans Misse ghetrout Margriet des Conincks Eduwaerts Suster van

Anno 1468. Hert. Karel trout Margriet van Engelant tot Brugghe.

van Enghelant/ ende hebet daer die Bruyloft ghehouden met grooter costelicheyt ende cierheyt. Int voorsz. Jaer ons Heeren M. CCCC. ende lxviij. omtrent S. Johans Decollacie/ soo heeft Lodewijck Coninck van Vranckrijck upt quade informacien/ die hem ghedaen worden / vergaert groot volck te Wapen / om Hertoch Karel te verderven. Ende als Hertoch Karel dat vernam / soo heeft hy daer teghens oock vergadert een groot heyr van volcke/ om dat verdriet te keeren. Maer corts daer nae / soo sijn sy vereenicht ende gesoent in Pyronen/ ende sy hebben daer op ontfanghen dat H. Sacrament. Als sy aldus gesoent zijn/ soo is die Coninck tot Bruyssel in Brabant ghecomen tot Hertoghe Karel / ende die selfde Hertoghe hebet den Coninck eerlicken ontfanghen. Hier en binnen soo sijn die Ballinghen van Ludick wederom tot Ludick in ghecomen / ende hebben verdreven upt Ludick alle die gheen die Hertoch Karel daer in ghesethadde. Ende die van Ludick aldus rebellerende teghen Hertoch Karel/soo sijn sy gereyst tot Tongheren by nacht/ende hebben Lodewijck haren Bisschop van daen ghehaelt ende gevangen ghebrocht binnen Ludick. Oock so maeckten sy die Stad van Ludick wederom starck met Graften ende Bolwercken teghens Hertoch Karel. Als dit Hertoch Karel vernomen heeft/ soo heeft hy die Stadt van Ludick wederom belegen met groter heyr-craft/ ende die Coninck van Vrancrijck was by hem in dat selfde beleg. Die van Ludick/als sy dit saghen/soo werden sy verbaert/ende spraken totten Bisschop die sy ghevangen hadden/ Siet Heer/moochdy ons verwerven ghenade aen Hertoch Karel van Burgongien u Neve/wy sullen u laten gaen tot hem. Als die Bisschop dat ghelooft hadde/soo lieten sy hem reysen tot Hertoch Karel. Maer die wijle datmen van Pays sprack/soo sijn teghen der nacht ijc. Lukenaers upt gecomen al heymelicken int heyr/ ende hebben groote schade al heymelijck ghedaen. Maer alsmen dat vernam/soo werden sy verslaghen. Ende doe Hertoch Karel dat vernam/ doe dede hy die Stadt van Ludick bestormen ende aenvechten. Die van Ludick setten hen te weer om die Stadt te beschermen: maer ten bate hen niet. Want Hertoch Karel hebet soo starck aenghevochten/dat hy met geweldigher hant daer in is ghecomen / ende die Coninck aen sijn zijde. Dit gheschiede int Jaer ons Heeren M. CCCC. lxviij.

Anno 1468.

De Coning van Vranckrijck comt in persoon tot Bruyssel by Hert. Karel.

Ballingē van Luyck.

Vangen haren Bisschop.

Luyck beleghen van Hert. Karel.

De Koningh van Vrancrijck int belegh.

Die van Luyck parlementeren, ende vallen ondertusschē heymelick uyt.

Worden verslaghen.

Luyck bestormt ende gevveldiger hant inghenomen.

Anno 1468.

des Sonnedaghes voor Alreheylighen dach. Als den Hertoghe Karel in is gecomen/ so wortet al doot geslagē datmen te Wapen vant. Maer Priesteren en Monicken wordē al verjaecht/ eñ Maechden/ Nonnen/ Bagijnen werden te Scheep wech gevoert. Eñ als dit gedaen was/ so wort die Stad berooft ende aen brant gesteken: uytghenomen Kercken/ Cloosteren/ eñ dat straetgen daer Hertoge Karel in ghelogiert was. Ende als die Stadt al verbarnt ende verdorben was / soo is Hertoch Karel wederom ghecomen in Brabant/ ende die Coninck is ghereyst in Vranckrijck. Hier na so is Hertoch Karel ghereyst tot veel plaetsen binnen sijnen Landen/ ende heeft selve ter audientie in Rechten ghheseten.

Al vermoort dat in wapen vvas. De Geestelicke verjaegt ende vvegh ghevoert. De Stad gepilgeert ende aen brant ghesteken. Hert Karel sit selve te Recht.

Int Jaer ons Heeren M. CCCC. en lxx. soo is upt Engelant verdreven gheweest die Graef van Werwijck/ ende is ghecomen bp den Coninck van Vranckrijck / ende is ghewordē een Rober op die Vlaemsche / Hollantsche / ende Zeeusche Schepen. Ende hierom so is wederom vyantschap opgeresen tusschen den Coninck van Vranckrijck ende Hertoch Karel. Maer als Hertoch Karel hadde vernomen / dat die Graef van Werwijck met groter macht upt Vranckrijck woude reysen in Engelant/ om Eduwaert den Coninck daer upt te verdrijven / soo heeft hy den Heer vander Veer met veel Schepen op die Zee ghehouden/ om dat te benemen. Maer * Rusaert Graef van Werwijck die is nochtans tot Portmuyden in Enghelant ghecomen / ende heeft den Coninck met verraet verdreven. Als Eduwaert sach dat hy verraden was / soo is hy geweken upt Engelant/ ende is gecomen aen in Tessel. Als die Stedehouder van Hollant dat verhoorde/ soo heeft hy hem met grooter eeren ghehaelt inden Haech/ omtrent S. *Dyonisius dach/ ende lach al inden Haech tot kermis toe. Ende als Kermis was ghecomen / soo is die Coninck van Engelant tot Hertoch Karel ende Margriet sijn Suster ghetogen/ om hulp te crijghen ende Enghelant wederom in te nemen. 'tWelck alsoo geschiede. Want Eduwaert is met macht in die Vasten daer nae overghetoghen in Enghelant / ende heeft omtrent Paesschen alle sijn vyanden verslaghen / ende is weder ghewordē gheweldich Coninck van Enghelant.

Anno 1470. Ritsaert de Graef van *Werwijck* uyt Engelant verdreven. * Den ix. Octobris. d'Heer vander *Veer* Amirael. * *Ritsaert.* Koning Eduvvaert vvort uyt Engelant verdreven, ende komt in Hollant. Komt anno 1471. met gevvelt vvederom in sijn Rijck.

Anno 1470. Int Jaer ons Heeren M. CCCC. en lxx. nae Pinxter / soo heeft Bisschop David van Utrecht gevangē Reynald/ Heere van

van Brederoden / ende Gijsbrecht den Domproost sijn Broeder / ende Walraven des voorschreven Heer van Brederoden Bastaert Soon/ende Jan van Ameronghen Schout van Utrecht. Maer wie dat dit gerocket heeft/en waer om/ dat mogen sy weten diet gedaen hebben ; ick en weets niet. Den datum van dese vangenis vintmen inden * Souter/in dit vaers : Reynold Heer van Brederode met meer andere gevanghen. * Psalter.

non sVnt oCCVLta à fILIIs eorVM.
In generaCIone aLtera. M.CCC. ILLVVVIIIII.

Int Jaer ons Heeren M. CCCC. ende lxxi. na Dertienendach/overmits tweedracht die die Grave van Werwijck ghemaeckt heeft tusschen Lodewijck den Coninck van Vranckrijck ende Hertoch Karel/soo is Hertoch Karel ghetogen met groter macht van volck voor Amiens/ om dat in te winnen. Maer wantet die Coninc wel beset hadde met volc van Wapen en spijs/so en heeft hy daer niet veel op bedreve. Nochtans bleef hy daer voor leggen tot Mey toe:en doe wort een Bestant gemaeckt tusschen hen beyden/ een Jaer lanck duerende. Anno 1471. Amiens vergeefs by Hert.Karel aengevochten.

Int Jaer ons Heeren M. CCCC. ende lxxij. * na Meymaent/ alst Bestant uyt was ghegaen tusschen den Coninck van Vranckrijck ende Hertoch Karel / soo is Hertoch Karel gereyst met groter heyrvaert over die Somme / en heeft belegen die Stede van * Nelen/ende heeftet gewonnen ende gedestrueert. Voort soo heeft hy gewonnen Roy ende Mondidier. Ooch so heeft hy aengevochte † Bovinis;maer dat en wan hy niet. Noch so heeft hy gewonnē Poes/ oock ‡ Sint Walrijcs/ ende * Nucastelen : ende heeft grote schade gedaen in Vranckrijck want hy heeft verbrant wel ijm. Dorpen/ al tot Ruwaen toe. Teghen alle dese schade soo en heeft die Coninck niet veel weers ghedaen / dan dat hy sijn Sloten ende Steden wel bestelt hadde. Ooch soo hadde die Coninck die Calumnie met veel Schepen legghen op die Zee/ die groote schade ter Zee deden op die Hollanders ende Zeelanders. Maer doe die Hollanders ooch met macht op die Zee daer tegens gecomen waren/ soo weken die Fransoysen wederom in Vranckrijck. Ten lesten soo wortet weder in Bestant gheset / tot datmen soude schrijven lxxiiij. in April. Anno 1472. * inde (den 3en.dagh.) Hert.Karel vvint verscheyden Steden in Vrancrijck, vervvoest en verbrant wel 2000. Dorpē * † Noyelles, Nigelle. † Iae, Beauvays. ‡ Sainct Valery. * Neufchastel.

Int Jaer ons Heerē M CCCC.lxxiiij.op S. Mathijs avont/ so starf Hertoch Arent van Gelre/ en leyt begraven te Graef in Gelre- * Anno 1474 Doot van Hert. Arent. van Gelre.

in Gelrelant. Dese Hertoch hadde hier voortijts ghevanghen gheweest van Adulf sijn Soon omtrent vj. Jaer lanck. Maer Hertoch Karel * hadden doen verlossen upt die vangenis/ende wederom in sijn vanghenis ghecreghen den selven Adulf/ ende *hadden ghelept tot Cortrijck. Ende want die Gelresche Hertoch Arent niet weder ontfanghen en wouden / soo ginck hy ende vercoft Gelrelant Hertoch Karel. Hier om als Hertoch Karel vernomen heeft van sijn doot / soo heeft hy Boden ghesent in Gelrelant/ om ontfanghen te wesen voor haer rechte Heer. Sommighe van die Steden van Gelrelant hebben hier in gheconsenteert / ende sommighe niet / als Venlo/ Nymmaghen/ Zutfen/ ende veel ander. Ende als Hertoch Karel dat hoorde/soo heeft hy Heyrvaert gheboden over al sijn Landen/ ende is omtrent Pinxter ghetoghen met grooter macht in Gelrelant/ende heeft Venlo beleghen ende ghewonnen. Eñ want die Stede seer starck was/ soo gingen veel Steden in die hant ende gaven hen selven op/ende ontfinghen Hertoch Karel voor haer Heer. Daer na soo ginck hy legghen voor die Stede van Nymmaghen met grooter macht/ende bevocht die seer starckelick. Die van binnen setten hen seer stoutelik te weer met veel instrumenten. Maer Hertoch Karel heeft soo grote schade gedaen aen die Poorten ende Mueren/dat sy hen opgaven. Ende Hertoch Karel is ghecomen binnen Nymmeghen/ ende ghehult voor een Hertoch van Gelre. Daer na is hy voort ghetoghen by den Berch van Elten/ende daer sijn tot hem ghecomen die van Zutfen ende Aernem/ ende daer wort ghesloten/ dat sy ende alle die ander Steden Hertoch Karel ontfanghen souden tot haren rechten Heer. T'welck alsoo gheschiede. Eñ aldus is Hertoch Karel ghewoorden Hertoch van Gelrelant eñ Graef van Zutfen.

Int voorsz. Jaer ons Heeren M. CCCC. en lxxiij. omtrent S. Michiels dach/ soo is tot Trier gecomen die Keyser Fredericus/met veel Rijnscher Bisschoppen/Hertogen/ Marckgraven/ende Heeren / om daer te Tracteren met Hertoch Karel om profijt van veel saken. Ende als dat Hertoch Karel hebet vernomen/ soo is hy daer oock gherepst met grooter costelijchept/ ende groote menichte van Princen ende Heeren. Ende waren daer wel by malcander omtrent acht dagen. Ten lesten dede Hertoch Karel een costelicke maeltijt bereyden / eñ noode den

* Dat is, *hadde hem.*

Gelrelant aen Hert. Karel vercoft.

Venlo belegen, en ghewonnen.

Als oock Nimmegen.

Zutphen. Aernhem. Hert. Karel vvort Hertoch van Gelre, ende Graef van Zutphen.

De Keyser Fredericus en Hert. Karel Tracterẽ t'samen tot Trier.

den Keyser ten eten met alle sijn Heeren. Dat welck alsoo ghe-schiede. Ende als sy daer nae een weynich tijts met malcander ghesproocken hadden/soo is een yghelijck te huys gereyst. Ende men heeft op't eerste niet vernomen wat dat sy ghesloten hadden met malcander. Daer nae inden Vasten (*Anno M. CCCC. LXXIV.*) soo heeft Hertoch Karel dat Parlement geordineert tot Mechelen/ende van nieus opgheset. Int Jaer ons Heeren M. CCCC. ende lxxiiij. (*in April,*) als dat Bestant was upt gegaen tusschen den Coninck van Vranckrijck ende Hertoch Karel / soo isser weder een Bestant ghemaeckt een Jaer lanck duerende. Ende in dit selfde Jaer isser een groot Oorloch opghereesen tusschen Hertoch Karel / ende dat Bisdom van Ceulen. Want doe Robbrecht Bisschop van Ceulen dat Bisdom woude machtich wesen/soo hebbē hem weerstaen die van Ceulen / die van Nuys/ met ander veel Steden ende Heeren inden Bisdom voorschreven. Hierom is die Bisschop ghetoghen tot Hertoch Karel / ende heeft hem verworven tot sijn hulper. Als dan Hertoch Karel die rebellicheydt van Ceulen / ende sonderlinghe van die Stede van Nuys / vernomen heeft / soo is hy ghecomen met groot volck voor Nuys/ ende heeft die Stede seer starckelick belegen. Nu warē binnen Nuys veel cloecker vechters in gecomen/ daer Capiteynen of warē Herman Lantgraef van Hessen/die Postulaet van Ceulen/ Marcus Ridder (*vander Duytscher O. de*) Joncheer Evert van Wirthem/ Jan van Lijgkercken/ met ander veel Ridderen ende Knechten. Maer meest soo regierde dat Oorlooch als principael Capiteyn Geerlof Heere van *Vreenbach/ Ridder. Hertoch Karel hadde by hem veel Lombaerden ende Engelschen/ die terstont die Waert in wonnen. Hertoch Karel heeft menichwerf seer vreeselicken die Stede aengestormt/ende oock groote schade ghedaen aen Mueren / Poorten / ende Torens/ ende veel Burghers doot gheschoten. Maer die van Nuys hebben hen stoutelick gheweert/ ende groot volck doot gescho-ten van den ghenen die buyten laghen. Dit belegh began omtrent S. Marien Magdalenen dach int Jaer voorschreven/ ende duerde al tottet ander Jaer omtrent S. Jans-mis. Omtrent S. Barbaren / soo is daer ghecomen die Coninck van Denemarcke met Graef Gerrit van Oldenburch sijn Broer/ ende met Hertoch Frederick van Bruynswijck/ met den Her-

toch

'tParlement tot Mechelē ingheftelt. Anno 1474.

Oorlogh tusschen Hert. Karel en t'Bisdom van Ceulen.

Streng beleg van Nuys.

* *Bredenbach.*

Dit beleg duerde van den 22. Iulij, anno 1474. tot den 24. Iunij 1475. omtrent elf Maenden.

toch van Mekelenburch/ ende die Graef van Rippijn/ ende heeft zijn beste gedaen om pays te maecken: maer doe hy sach dat hy niet en bedreef/ soo is hy wederom ghereyst. Die van Ceulen hebben doen comen by hen den Keyser Frederick met overlantse Hertoghen/ Graven/ Bisschoppen ende Heeren/ die seer veel waren/om hulp te hebben teghens Hertoch Karel.

De Coning vā Denemarken ende andere Middelaers om partijē te appaiseren.

Ende als die Vasten ghecomen was/ soo zijn die van Ceulen uyt ghereyst ende hebben haer logijs gemaeckt neffen Nuys/ over den Rijn/ ende hebben groote schade gedaen met schieten in Hertoch Karels heyr. Maer ten lesten is die Keyser self gecomen met grooter macht/ om Hertoch Karel te verdrijven van dat belegh van Nuys/ aen die sy vanden Rijn daer Hertoch Kaerl lach. Dickwijls dan soo hebben sy gestreden tegen malcander. Maer die Keyser en mochte Hertoch Karel met macht niet verdrijven. Ende daerom soo wort ten lesten een Tractaet geordineert/daer in uyt gesproken wort/ende die Legaet Alexander seyde dat seggen/ als dat die Paus dese saken soude eynden binnen een jaer: eñ hier en binnen souden beyde partyen haer Harnis uyt doen/ ende niet meer oorlogen: ende Nuys soude oock hier en binnen onbevochten blijven/ ende staen onder die protexi vanden selven Legaet. Ende aldus so nam dat belegh zijn eynde. Die Keyser als hy uyt den velde tot Ceulen ghereyst was/ soo is oock Hertoch Karel tot zijn Landen gereyst.

Hoe eyntelic de Vrede ghetroffen vvort, ende elck siins vvegestrock.

Anno 1475. Int Jaer ons Heeren M. CCCC. ende lxxv. alst Bestant tusschen den Coninck van Vranckrijck ende Hertoch Karel ten eynde was ghecomen/ soo heeft die Coninck wederom groote schade ghedaen op Hertoch Karels Landen/ beyde te water ende te lande. Die Fransoysen hebben veel schepen op die Zee verdorven. Maer als die Hollanders daer teghens veel schepen weder op die Zee ghesent hadden/soo en gheschiede die schade niet meer soo groot. Die Coninck heeft oock veel lants ghebrant in Picardyen/in Artoys/ ende veel cleyn Steedtgens inghenomen. Als dan Hertoch Karel dit heeft vernomen/ noch voor Nuys legghende/ soo heeft hy hem verbonden met Eduwaert den Coninck van Enghelant teghens den Coninck van Vranckrijck. Ende die Coninck van Enghelant is te Calis over ghecomen met groote macht van Ridderen ende Knechten/ ende is in Vranckrijck ghereyst/ om

Hert. Karel maeckt alliancie met den K. van Enghelant tegen Vrancriick.

Norman-

Normandyen in te winnen. Des gelijcks so is Hertogh Karel oock gecomen in Vranckrijck om sijn leet te wreken. Maer als die Coninck van Vranckrijck sach dat hy verheert was/ so heeft hy Pays of Bestant ghesocht. Ten lesten soo isset daer toeghecomen / dat die Coninck van Vranckrijck hebet Pays verwerworven met den Coninck van Enghelant / in deser manieren: als dat des Conincks Soon van Vranckrijck soude trouwen des Conincks Dochter van Enghelant. Ende hier en binnen / teghens dat dese kinder out ghenoech worden souden / soo soude Normandyen noch blijven onder den Coninck van Vranckrijck. Hertoge Karel en heeft geen Pays willen maken met den Coninck van Vranckrijck / maer hy heeft ghemaket Bestant negen Jaer duerende. Ende als dit gedaen was/ soo is een yeghelick te huys ghereyst. Buyten dit Bestant eñ buyten 'tghesoent bleef die Graef van Simpol: waer om/ doe hy ghewecken was tot Berghen in Henegouwen/ soo wort hy daer gevangen. Eñ want hy des Conincks van Vranckrijcks Dienaer hadde geweest/ so dee Hertoch Karel hem overleveren in des Conincks hant / ende die Coninck * heeften te Parijs doen onthoofden. Int Jaer ons Heeren M. CCCC. ende lxxv. nae S. Michiels dach/ als dat Bestant ghemaeckt was tusschen den Coninck van Vranckrijck ende Hertoch Karel/ soo is Hertoch Karel met groter macht gereyst int Hertochdom van Lorreynen / om den Hertoch van Loreynen daer uyt te verdrijven. Want die Hertoch van Loreynen hadde Hertoch Karel ontseyt dis wijle dat hy voor Nuys lach / eñ hadde met die Switsen groote schade ghedaen in Hertoch Karels Landen; twelck hy nu wreken woude. Hy is dan ghecomen met grooter heyr-craft in Loreynen / ende heeft veel Steden ende Sloten gewonnen/ ende veel Dorpen verbrant. Ende als die Hertoch van Loreynen sach dat hy hem niet en mochte wederstaen/ soo is hy ghewecken in Vranckrijck. Daer na heeft Hertoch Karel die Stede van Nansy beleghen / ende ten lesten worter hem op ghegheven/ ende hy heeftet beset met sijn volck. Als hy dan dat Lant van Loreynen in ghecregen hadde/ soo is hy ghereyst in Savoyen om den Hertoch van Savoyen te baten te comen/ want sy groote schade gheleden hadden vanden Switsen om sijnen wille. Hier om soo heeft hy hem bereyt om die Switsen in te winnen. Maer leyders/

T'oorlogh tusschen Engelant ende Vrancrijck versoent.

Die Grave van Simpol in Vrancrijc onthooft. Anno 1475.

* Dat is, *heeft hem*

Nansy over.

des/sijn victorien sijn nu al gedaen: ende dat (als veel luyden ver-moede) om dat hy die * Geestelicke hant tribuleerde. Maer icke vermoe nochtans/ dattet upt sijn edel hert niet en quam/ maer upt quader informacie van sijn Raetluyden. Hier of so waren die principael/ Meester Anthonis Hanneron / ende Meester Jan die Leeu. Maer Meester Jan Leeuwe die maeckte inden Advent voor Kermisse meerre tribulacie te Delf / dan opt te voren ghesien of ghehoort was in Hollant.

* Geestelicheyt.

M. Antonis Hanneron. M. Ian die Leeuvv. Delf.

Anno 1476.

Ende seer corts daer na alsmen schreef M. CCCC. ende lxxvj. soo hadde Hertoch Karel een strijt teghens die Switsen / die hy verloes / ende daer bleven al sijn Juwelen. Daer na is in Hollant ghecomen omtrent S. Jansmisse Jan van Boschusen/ ende heeft noch meer tribulacie gemaeckt onder die Gheeste-lichept. Ende daer omtrent so hadde Hertoch Karel die anderde strijt teghens die Switsen/ die hy oock verloes met veel volcs.

De Svvitsers vervvinnen Hert. Karel tvveemael. Ian van *Boshuysen.*

Anno 1476.

In dat selfde Jaer na onser Vrouwendach van hare geboor-tenis/ so starf Heer Gerrit van Poelgeest/ Regael Abt van Eg-mont/ ende daer wort een ander gecoren/ die sijn naem was Heer Claes van Adrichem/ een cloeck wijs man. Doe quam daer Hertoch Karels Bastaert Broer / die genoemt was Jan van Burgongien/ ende woude die Abdye van Egmont in Commen-dis hebben/ ende creech in sijn hulp Heer Jan van Egmont / die daer een belegh maeckte voor dat Clooster. Daer wasser een geheeten Dirck van * Rijck/ die dat beleg regeerde/ ende die wart sieck in dat belegge/ ende bleef sieck tot dat hy starf. Ten lesten so brack dat belegh op / ende Heer Claes van Adrichem creech die confirmacie van Romen/ ende wart met grooter eerlijckhept Regael Abt van Egmont.

Gerrit ven *Poelgeest*, Abt tot Eg-mont. Claes van *Adrichem.* Ian van *Bur-gongien*, B. Ian van *Eg-mond.* Dirck van * *Rijck.*

* Dat is, *Riedtwijck.*

Anno 1477.

Int Jaer ons Heeren M. CCCC. lxxvij. na Jaersdach/ als die * Geestelijcke hant die schattinge soude betalen/ so lach Her-toch Karel voor Nansi/ want et hem weder of gewonnen was vanden Hertoch van Lorepné. Ende omtrent Derthien-dach so hadde hy daer weer een strijt teghens sijn vpanden / daer hy (God betert) in doot bleef/ na dat hy Hollant gheregeert hadde thiend' half Jaer. Ende hy en liet gheen kinder after / dan Maria sijn eenige Dochter/ die daerna trouwde Hertoch Maxi-milliaen van Oostenrijck/ des Keysers Federicus Soon.

* Geeste-licheyt. Hert. Karel blijft voor Nancy doot.

Hier eyndight dat oude Chronijcxken, gedruckt ter Goude Anno M. CCCC. LXXVIII.

P. S.

Al-eer dat wy van Hertogh Karel ſcheyden, ende tot ons voorgenomen Aenhangſel ende Vervolgh vande Hiſtorie komen, ſoo ſullen wy hier tuſſchen beyden invoeghen, om de bladen, die anders ledigh moghten ſtaen, ende alſo miſ-ſtaen, te vullen.

Die Ordinantzie des Beleghs der Stad van Nuys; met eenighe ghedenckweerdighe Gheſchiedeniſſen.

Ghetrocken uyt die oude Chronijck van Ceulen, gedruckt anno 1499. folio aldaer ccc. xxiii. 'Tgetal van't volck is by hem bedorvē, ende hier verbetert.

In't Jaer ons Heeren M. CCCC. ende lxxiiij. des anderen daghes nae S. Pantaleonis dagh/ liet die Hertogh van Burgongien die Stadt Nuys berennen / ende quam ſelfs daer voor met groot volck ende veel ſtorm-tuyghs. Ende dat Water dede hy afgraven/dat het in den Rijn quam.

Die Stadt was om ende om beleghert/ ende 'tvolck was alſoo gheordineert/datmer niet aen of af komen moghte.

De Hertogh ſelfs lagh in dat Over-clooſter / ende hadde by hem deſe Heeren/den Heer van* Symay/den Heer van † Hemenkurt/ den Heer ‡ van Vermaile/ Heer Jacob van Lutzenburgh/ Heer Enghelbrecht van Naſſauwe / den jongen Heer van Cleve/ die nu Anno M. CCCC. xcix. Heere is; Joncheer Frederick van Segemont. Deſe Heeren voorſchreven laghen by den Hertoghe in den Bomgarden achter het Clooſter/ende met dien oock al die by hen waren. Ende waren te ſamen omtrent iiijm. man: ende daer onder waren iijm. te paerde/ende jm. te voet.

* Chimay.
† Humbercurt
‡ F. vander Marle.

Aen de Hampoorte lagh Heer Baldewijn van *Lannauw Capiteyn tot Zutfen/ende hadde omtrent viijC. te paerde/ende vjC. te voet: ende waren meeſtendeel alle van Indick.

* Lannoy.

Aen de Tolpoorte lagh Heer Reynier van Brouckhuyſen/ ende hadde by ſich viijC. man te paerde/ende iij . te voet.

Voor die Nederpoorte/aen den Rijn/laghen die Lombaerden: ende waren ſo te paerde als te voet t'ſamen ſtarck omtrent viijm. ende dit was ſnood volck.

Op die Waerde lagh die Heer van Montfoort / ende Heer Jooſt van * Alleyn: ende die hadden omtrent xijC. man te paerde/ende vjC. te voet.

* Laleyn.

Op den Hamme laghen die Engelſchen / ende waren omtrent vjm. ſtarck/ſoo Ruyters als voetknechten.

Komt die voorſz. Summa xviijm. en ijC. man.

Noch waren in't Heyr omtrent ijC. † Buſſemeeſters met haer knechten.

† Boſſchieters.

Noch waren daer ‡ Gravers omtrent ijm. arme naeckte wichtē.

‡ Pyoniers, ende Delvers.

Noch waren int Heyr aen Vrouws-perſonen by xvC.

Noch waeren daer Papen / Schryvers ende Camerlinghen omtrent iijC.

Noch worden daer andere dingen gheordineert/ ende Paerden uytghesonden om voeder te bestellen/ in Cloosteren/ Steden/ende in andere plaetsen/ omtrent hem. etc.

Lof des Lantgraven van Hessen, leggende binnen Nuys.

Voorts onder anderen is dese Auteur hooghlick verheffende ende prijsende den Lantgrave Herman van Hessen/ Gouverneur des Stifts van Ceulen / die binnen Nuys lagh van des Stifts wegen/ende hielt sich daer binnen also getrouwelick/ kloeckelic/ voorsichtelick / ende troostelick den Burgheren ende Soldaten; ja soo gemeensaem ende vruntlick/dat die gene seggen die in den Belegeringe geweest zijn/ware dese grootmoedighe ende onvertsaeghde Furst daer binnen niet geweest/ die Stadt Nuys hadde het ghewelt des Hertoghs so lange niet konnen wederstaen/ ende tot de komste vande Keyser wachten. Want de Hertogh begeerde innerlick ende trachte ernstelick de Stadt onder sijn ghebiedt te brengen: aendringende met grote starcke stormē/ dickwils op eene dagh twee/ drie/ ofte viermaels / ende dat op verscheyden plaetsen. Daerenboven liet de Hertoch oock onder de aerde heen graven/soo dat die Burgondische ende die Nuyssers seer nae by een waren. Ende hy lagh lange tijt daer voor/een geheel ront Jaer op vijfthalf weeck na. So dattet den Belegerdē op't lest aen victalie gebrack. Bysonder aen vleysch; soo dat sy van haer Koeyen maer elf stucks en behilden/om de Melck voor de jonge kinderen. Soo na warense allegader opgegeten. Ende waren gedrongen nootshalven hare Paerden oock aen te tasten / ende die te eten: omtrent iij^{C}. vijftich. Oock gafmen/ seyt die selve Auteur/ om xiiij. Eyeren een malder Coorns.

Dierte ende uytterste noot binnen Nuys. Etē daer paerde vleysch.

Niet teghenstaende die van Nuys aldus langh ende strang beleghert waren/nochtans quamen sy dickmaels uytvallen / ende besprongen die Burgondische/hare vyant aendoende grote schaden ende schande.

De tweede Fabricius.

Den vromen Gouverneur en moght geen grote schat eñ goet bewegē/dat hem vande Burgondische (sulcx de Keulenaer voorgeeft) belooft werde / ten eynde hy sijn hant daer afhilde/ ende liet den Hertogh met die Stadt gewerden. Maer neen/hy wilde geen Verrader wesen/ende die Stad verloren geven/die alle haer hoop enbetrouwen op hem gestelt hadde. Ende daerom verdient de voorschreven Lantgrave/seyt hy/ dat hem ten eeuwigen dagen lof en prijs toekome vanden Stift ende van de Stadt van Ceulen/ende int gemeen vander gantscher Duytscher tongen. Want dit doe ter tijt een ghemeen seggen was/ dat by aldien de Hertogh Nuys tot sijn wille hadde ingekregen / het grootelicks te beduchten stonde/ dat in sulckē gevalle noch vele groter Landen eñ Steden sich sijner ghenaden souden hebben onderworpen: want hy seer ontsien was in verren Landen / ende vermaert door sijne aengheboorne Strijtbaerheyt/ende grote victorien/die hy in Vranckrijck/ in den Landen van Luyck/ ende in Gelrelant hadde verkreghen: ende

daer

Carolus Audax.

daer t[illegible]so machtigh/ ja grootmogende van Landen/ luyden/ ende ryckdommen. Derhalven ende om welcke reden wille boven aen den Rijn ende beneden veel Cloosters/ ende schoone Woninghen buyten de Steden afghebroken werden: als tot Straesburgh/ tot Bonne / tot * Ceulen / ende elwaert: In Hassen / tot Lubick/ ende in Vrieslant.

* Ten tijde van dit Oorlogh dedē die van Ceulen twee schoone Iofferen Cloosteren voor haer Stad afbreecken, „ Zo Wyer, „ ende „ Mechtern: met andere Huysen meer.

De Hollantsche Chronijckschrijver / nu ghedruckt ende by ons uytghegheven / seyt dat daer omtrent S. Barbaren soude gekomen sijn die Coningh van Denemarcken/ met Graef Gerrit van Oldenburg syn Broeder/ ende anderen/ om Pays te maken. Die Keulenaer schrijft hier van aldus: In den selvē Jaer (M. CCCC. lxxiij.) op S. Lucien dagh quam de Coning van Denemarcken tot Ceulen/ ende was niet seer wellekom: want hy onse Borgeren voormaels vast schadē toegevoegt hadde. Doch die Stad schenckte hem die wijn. Tselfde geselschap vande Coning mede verhalende: behalven/ dat onse Hollander noch een Graef van Rippijn is noemende/ dewelcke hy niet en vermelt. Ende beyde verschillen zy/ soo als hier blijckt/ in den dagh. D'eene S. † Barbaren/ ende d'andere S. * Lucien dagh uytdruckende.

De Koningh van Denemarckē komt tot Ceulen, om de Pays te maecken.

† Dē 4 } December. * Dē 13 }

Meer andere voornemelicke stucken ende gheschiedenissen verhaelt noch die Ceulsche Schrijver / hier toe behoorende. Alle die welck ick om de corthepts willen afterlaet. Als mede den oorspronk van desen swaren oorloghe / in't lang en breedt by onsen *grooten Chronijck-Schrijver ontdeckt. Sijnde de twist geresen int Jaer ons Heeren M. CCCC. xlvij. onder de Heere Dirck van Meurs / Aertsbisschop van Ceulen: den welcken in't Jaer M. CCCC. lxiij. op S. Valentijn avont overleden sijnde/ ghevolgt is Robbrecht van Beperen/ Hertoge Frederickx Broeder van Beperen; die den Hertogh van Burgondien tot dwang van sijn wederhorige Ondersaten te hulpe hadde ontbodē: ende hy dede het oock gaerne. Want de voorsz. Hertogh daerom uyt was/ nae't ghevoelen vande Keulenaer voorsz. dat gantsche Ceulschen Lant ondersich te brengen. Sijnde sijn hoop eñ meninghe/ dat het hem aen die hant komen soude/ ghelijck als dat Lant van Gelre/ etc. De Leghers souden op gebroken sijn/ nae sijn seggen/ op † S. Peters ende Pauls avont. Onse Auteur seyt omtrent ‡ S. Jans-mis. Waer by men bespeurt/ dattet onse man soo nau niet en neemt; als vooren oock stellende omtrent S. Barbaren / inde plaets van S. Lucien dagh. De curieuse Keulenaer spant hier de Croon. Maer een dingh mishaeghd my / dat hy t'enemael hellende op de sijde van Ceulen en Nuys/ dickwils niet alleen vergeet dien grooten Siel sijn eer te gheven / ende behoorlick respect te draghen: maer oock in teghendeel den Hertoch onbetamelick lastert en beschimpt. Een History-Schrijver moet int midden deur gaen. Twelck off hy wat beter nae komt int gheene dat volgt / laet ick den onpartijdigen Leser oordeelen.

* Divis. xxx. cap. lvij.

† Dē 28 } Iunij. ‡ Dē 24 }

Hertogh Carels nederlaeg

In't Jaer M.CCCC.lxxvj. inden Vasten-avont sloegen die Switzers den Hertoch van Burgongien in Savoyen wel bijm. man. Ende daer bleef doot des Conings Soon van Aragonien/ ende des Hertoghen Broeder van Orliens/ ende Graven ende Ridderen. Ende namen den Hertogh al sijn Bussen/ wel bij C. ende al sijn Silver/ ende sijn Croon van edelen ghesteenten: ende sloeghen hem noch wel af xiijm. man. Ende wonnen hem af sijn Waghenburg.

* Rene.

In't Jaer M.CCCC.lxxvij. verbonde sich die * Hertogh van Lotringen/die verdreven was/ met den Switzers ende anderen Steden/ tegen den Hertogh van Burgongien; die welcke met groot ghewelt van volck lagh voor de Stadt Nancie in Lotringhen: ende hadde daer een langhe tijt voor ghelegen/ ende hadde de Stadt seer benaut ende ghenoodight met stormen ende schieten. Endelick wort hy overvallen vanden Hertogh van Lotringhen ende de Switzers: ende wart verslagen op * Derthienen-avont/met veel ander Heeren Ridderen ende Knechten. Ende Hertogh Karel werde na de slagh gemist/ende was tot 'sanderen daghs verlooren/onder de menighte der dooden onkenbaer ende verduystert. Daer nae worde hy eerst gevonden ende merckelick bekent aen sekere litteyckenen die hy aen sijn lichaem hadde. Ende worde opte Marckt ghelept/ ende bleef daer drie daghen lang ten thoon legghen/soo dat sijne vrienden ende ondersaten / ende voort yder een die wilden / hem moghten komen sien. Daer nae soo worde hy eerlicken binnen Nancie begraven. Doch naemaels worde in sijnen Landen groot ghelt verweddet/ dat hy noch leefde / ende ontreden was: ende hy soude tot den Heylighen Grave ghetoghen wesen/ ghelijck als eene van sijne Voorouders gedaen hadde. Daer was oock tot Brussel boven int Lant een persoon/ sonderlingh ghekleed gaende / ende hebbende eene vreemde maniere van eten / die gaf hem voor Hertogh Karel uyt / ende seyde dat hy de man was. Maer al die gheweddet hadden dat hy noch in levende lijve was/die hebben de weddinghe al te samen verlooren. Hy is doot/ende sal loon ontfanghen nae sijnen wercken. De Datum vant Jaer / als hy verslaghen worde/wort in dit Vers begrepen:

Hertogh Carel voor Nancie verslagen.
* Den 5. Ianuarij.

CernIte DVCes, nVnC BVrgVndVM gLorIa neCat.

Hy regeerde * xij. Jaer nae sijns Vaders doot: ende was die lest van den Burgondischen Stam. Dus verre de Ceulsche Historie-schrijver.

* Dit en is niet so. Want sijn Vader Hertogh Philips is overleden anno 1467. Abrah. Ortelius in Itinerario Belgico.

Dese grootmoedige Prince/is alsoo gebleven/ende tot S. Jorgs in de Kerck binnen Nancy begraven. Daer eertijds dit Grafschrift te lesen is gheweest/na de ghetuygenisse van Ortelius/ die dat daer van andere ontfangen heeft.

EPI-

EPITAPHIVM.

Carolus hoc busto Burgunda gloria gentis
Conditur, Europæ qui fuit antè timor.
Ganda rebellatrix hoc plebs domitore, crematas
Post patria leges, perpete pressa iugo est.
Nec minus hunc sensit tellus Leodina cruentum,
Cùm ferro & flammis urbs populata fuit.
Monte sub Hericio Francas cum † Rege cohortes † Ludovico.
In pavidam valido truserat ense fugam.
Hostibus expulsis Eduardum in regna locavit
Anglica, primævo restituens solio.
*Bella Ducum, Regumq́, & * Cæsaris omnia spernens,* * Friderici III.
Totus in effuso sanguine latus erat.
Denique dum solitis fidit temerarius armis,
Atque † Lotharingo cum Duce bella mouet, † Renato.
Sanguineam vomuit media inter prælia vitam,
*Aureaq́ hostili * vellera liquit humo.* * Alludit ad Ordinē Aurei Velleris, & gazas Caroli in prædam datas.
Ergo triumphator longæva in secla Renatus
Palmam de tanto Principe victor habet!
O tibi, qui terras quæsisti Carole, cælum
Det Deus, & spretas antea Pacis opes.
Nunc dic, Nanceios cernens ex æthere muros,
A clemente ferox hoste recondor ibi.
Discite, terrenis quid sit confidere rebus:
Hic totiens victor, denique victus adest.

eCCe Leo CeCIdIt, IaM paX qVæsIta VIgebIt.

Locus

Locus ubi oppetijt Burgundionum Dux Carolus, ostenditur non procul ab ipsâ urbe Nanceio ad rivulum quendam, quem ut cæso jam exercitu fugiens parat transilire, effuso equo, ibidem & confossum ferunt. Crucem hîc lapideam videas, cum hac Inscriptione Gallicâ in æreâ laminâ:

En l'an de l'Incarnation
Mil quatrecens septante & six,
Veille de l'apparition,
4. *Fut le Duc de Bourgongne occis,*
5. *Et en bataille ici transsis,*
Ou croix suis mise pour memoire,
René Duc des Lorrains, mercis
Rendant à Dieu eut la victoire.

Est & paullo altius, ubi prælium id commissum volunt, *Sacellum* quod *Burgundionum* vocant, cum adjuncto cœmiterio, & tabulâ æreâ, in quâ Gallici versus, qui infra sequuntur:

Mil quatre cens soixante & seize advint,
Que Charles Duc de Bourgongne ici vint,
Acompaigné de soudars & gendarmes,
Cuidant Nanci surprendre à force d'armes,
Veille des Rois qu'on depart le gasteau,
Il fut occis en passant un ruisseau.
Et la pluspart de ses hommes de guerre.
Furent occis, & semés sur la terre,
Puis recueillis par le commandement
Du preux René, qui vertueusement
Obtint sur eux glorieuse victoire,
Dont les corps sont ci gisans en memoire
De ce conflict. Renée de Bourbon
Noble Princesse, aiant vouloir tresbon
Femme du tresillustre Duc Antoine
Fils de René noble Duc de Lorraine,
A fait bastir ce cimitiere, & croix,
L'an mil cincq cens avecque vingt & trois.
Priez à Dieu, que par sa saincte grace
Aux trespassés pardon, & merci face.

Hactenus V. Cl. Abrahamus Ortelius & Ioannes Vivianus in Itinerario Galliæ Belgicæ.

By-voeg-

By-voegſel

tot

Vol-treckinge

Vande voorgaende Chronijcke
tot de leſte Grave toe;

Door

PETRVS SCRIVERIVS

*uyt verſcheyden Chronijcken ende Memorien
in 't cort beſchreven.*

ANNO cIↄ. Iↄc. XXX.

V

Tot den Hollanders, ende andere goetwillige Lesers.

Dewyl het den E. Wouter van Gouthoeven sal. ghedachtenissen/ ende meer anderen belieft heeft die corte Beschryvingen der Graven van Hollant/ Zeelant/ ende Vrieslant/ by my inden Jare M.IↃC.XII. eerstmael bedecktelick ende schuylende onder de naem van een nieuwe Vaderlands-lievende Schryver in't licht ghebraght/ naderhant wederom uyt te geven/ te doen drucken ende herdrucken; al na haer eyghen fantasie ende welghevallen; buyten myne kennisse/ ja buyten wille/ ende myns ondancks grootelicks: ick laet staen/ dat ick daer toe yemant van haer gheport ofte in't minsten aenghemaent soude hebben. Soo ist/ dat ick mynen geringhen arbeyt (vande welcke voorwaer die goede Gouthoeven niet dan al te veel is houdende) nu by gelegentheyt oock waerdigh hebbe gheacht/ onder mynen uytdruckelicken Naem hier by te voeghen/ tot voltreckinghe van 't oude Werck; dat hier eyndight met het eynde van't leven des Doorluchtichsten Hertoghe Karel die Strytbare/ die voor Nancei bleef in het Jaer ons Heeren CIↃ CCCCLXXVII, nae onse rekeninghe. Edoch ick hebbe die selve Beschryvingen/ (alleenlick maer die gheene/ die hier tot den Huyse van Burgoingien/ ende Oostenryck ghebraken/) nae myn goetduncken ende sinnelickheyd nu wat verandert/ daer af en aen doende/ 'tgene ick oordeelde nae myn verstandt goet/ oorbaerlick ende noodich te wesen. Wilt het my daerom niet qualick afnemen/ dat ick oock selfs dien voornoemden Strydbaren Karel hier wederom voorstelle; ende 'tmeerendeel van syn leven op nieus verhale. Overloopende ten eersten/ dat ick wat wytloopigher behoorde te verhandelen/ nae de waerde van sulcken Prince. Maer ick hebbe my wat nae de forme van dit Boeck/ als mede nae den styl vande teghenwoordighe Chronyck-Schryver moeten rechten ende crommen. Nochtans en hebbe ick niet ghestelt/ dan het gheene ick bevonden hebbe met de sekerste ende de gheloofwaerdighste Schryvers over een te stemmen. Ende sulcks t'enemael/ dat by dit Werck vervaerlick wel paste. Ick saghe het gaerne wat anders: dan ick ben hier aen ick en weet niet wat Ram gekoppelt: ende moet nae eens anders pyp danssen/ om voet te houden. Ende dit gaet dan so wat opten ouden voet heen/ ter tydt toe dat wy eens beter ghelegentheydt hebben/ om u/ myne ghetrouwe Landsluyden/ ende alle goetgunstighe Lesers/ nae myn kranck vermoghen te dienen: tot het welck ick my aling ende al ghedraghe. Vaert wel.

Cort Verhael van't Leven, Daden, ende Doot van Hertog KAREL *van Burgongien,*

DIE STRIIDBARE:

uyt het Boecxken gheintituleert

Beschrijvinge van out Batavien:

Door

P. SCRIVERIVS.

Ertogh Karel die Eerste van die name / is / nae sijns Vaders des Goeden Hertoghen Philips doot / gheworden in het Iaer M. CCCC. lxvij. omtrent te mid-somer / Hertogh van Burgongien / van Lorrijck / van Brabant / van Lutzenburgh / ende van Limburgh ; Grave van Burgongien / van Vlanderen / van Henegouwe / van Artoys / ende van Namen ; Heere van Salines / eñ van Mechelen ; ende met een oock die XXVI^ste. Grave van Hollant / van Zeelant / ende Heer van Vrieslant : ende daer voor is hy over al op't Heerlickste ontfanghen ende ghehult / out sijnde omtrent xxxiiij. Iaren. Want hy in't Iaer M. CCCC. xxxiij op * S. Martijns avont inde Winter tot † Digion in't Hertoghdom van Burgongien gheboren werde / ende ghenaemt is Karel Martijn. Ende ten tijde van sijn Doopsel worde hy opter Vonten van Hertogh Philips sijn Vader Ridder gheslagen / ende ghemaeckt Grave van Charloys / ende Heer van Bethunen / van Castribellijn / van Arkel / etc. Ende daer na so is hy noch geworden Hertogh van Gelrelant ; ende Grave van Zutphen : als ghy nae sult hooren. Van sijne Oorloghs-daden ten tijden van sijne Heer Vader Philips / namentlick hoe dat hy / noch gheen twintigh Iaren out sijnde / de Wapenen aennam teghens die rebellighe Inghesetenen van Gent / int Iaer M. CCCC. en lij. ende vanden grooten strijt met den Coningh van Vranckrijck tot * Montlehery / in't Iaer M. CCCC. lxv.

Anno 1467.

* Den 10en. Novembris.

† Digion, de Hooftstade van 't Hertoghdom.

* Mőtlehery, is een Dorp by Parijs, op de wegh nae Orliens.

ende hoe die Stede van Dinant ghewonnen werd in't Jaer daer aen volghende/ met meer andere vrome stucken by hem aengerecht/ sijn in de Historie van't Leven des Hertogen Philips voornoemt te lesen; alwaer loffelick daer van ghesproken wort.

Anno 1466. Chron. Holl. Divis. XXIX. cap. XLII. XLVIII. ende XLIX.

Hy dede oock by sijns Vaders tijden bedijcken een groot stuck Lants aende Maes neffens de Stede Rotterdam over / dat ghenoemt werde / ende noch met die name bekent is/ t'lant van Charlois. Dese Grave van Charlois (alsoo ghenaemt niet van dit Lant / maer van * Charlois in Vranckrijck gheleghen) was tot sijn eerste Huysvrou versekert Damoiselle Catharina de Dochter van Karel den Sevensten/ Coningh van Vranckrijck ; maer sy starf jongh / ende van dit houwelick en quam niet. Daer nae heeft hy ghetrout Elizabeth de Dochter van Hertogh Karel van Bourbon ; daer hy een eenighe Dochter af verkreegh / Maria Charolesia ghenaemt. Dese sijne Egemale starf in't Jaer * M. CCCC. en lxv. dewijl hy op een heyrtocht voor sijn Vader uyt was / ende vacht die naemkondighe strijt tot Montleherp. † Drie Jaer omtrent hier nae troude hy Margareta / een Dochter van Hertogh Ritsaer van Jorck-shire / Suster van Coningh Eduwaert den Vierden/ Coningh van Enghelant ; daer hy gheen kinderen by en heeft verwecht : blijvende Maria Charolesia sijne eenighe Dochter / ende Erfghenaem. Metten eersten als Hertogh Karel in sijne Landen ghehult werde / ontstonde tot Gent op sijne Huldinghe een groote beroerte ende oploop onder de ghemeente / die in Wapenen was om de vryheden haerer Privilegien : die sy den Hertogh afdrongen sulcks sy begeerden. Maer de Hertogh uytter Stede vertrocken wesende/ heeft de selfde tot Denremonde wederoepen ende te niet ghedaen : ende haer daer nae oock over die groote moetwil ghestraft. Dese Hertogh hadde eenen Swagher Lodewijck van Bourbon / die ghecoren was Bisschop van Ludick / de LXXXII^ste. in die Stoel/ Elizabeths van Bourbon sijns Huysvrouwen Broeder. Maer die van Ludick sijnde seer hooghdraghend-moedigh volck/ ende nijdigh God / den Priesteren/ ende Gheleerden: ende daer-en-boven ghestijft ende gestarckt (ghelijck alsmen vastelick ghelooft) by den Coningh van Vranckrijck / niet passende op den Pays by wijlen Hertogh Philips ghemaeckt / hebben teghen den Hertogh ghe-rebel-

leert/

* Dit Graefschap paelt aen Burgongien, Bourbon, ende Beauiolois.

* Den 27en. Septembris.

† Anno 1468

Chron. Holl. Divis. XXX. cap. III.

Jan Oelenin.

leert / ende deden hem alle het leet dat sy moghten : ende haer schuldighen plight verghetende / verdreven sy haren Prins en Bisschop upt de Stadt Hoep / daer sijne E. doe resideerde. De Bisschop wordt benoodicht heymelick te vertrecken/ende naer sijnen Swagher den Hertogh te vluchten. Dit gheschiede in het Jaer M. CCCC. ende lrvij. corts nae de doot van Hertogh Philips : als nu eerst het volle ghebiedt ende Gouvernement van de Landen de Grave van Charlois aenghenomen hadde. Hertogh Karel alreede by het leven van sijn Vader met dese saecke ghemoept zijnde / ende wel wetende wat voor volck die Luyckenaers waren/nam dit seer qualick/ ende is met grooter heyrcracht in't Lant van Ludick ende 't Graefschap van Loon ghevallen / alles verbrandende ende verwoestende. Ende nae veel bloedighe strijden ende vernielinghe van Steden/daer hy Mueren/Torens/Poorten/Wallen ende Bolwercken/ oock Huysen en Sloten/ter aerde toe dede slechten ende afbreecken ; heeft hy de Luyckenaers ende 't gantsche Bisdom van Ludick ende 't Graefschap van Loon/ etc. ten lesten ghetemt ende t'onderghebraght : ende door tusschen-spreken van eenighe Vorsten ende Heeren eenen Pays met haer ghemaeckt. Wat voor moetwil ende schandelicke wercken dese Luyckenaers al bedreven hebben/ hoe sy tot verschepden reysen rebelleerden / ende hoe Hertogh Karel van haer t'eene tijde omtrent ix^m. man versloegh / is hier om cortheyts wille nae ghelaten. Die't lust / magh beneffens andere Historie-Schrijvers / die Groote Chronijck inde handt nemen; alwaer aen't eynde vande XXIX^ste. Divisie / ende inde XXX^ste. doorgaens van dese Muytmakers wijtlustich/jae by nae tot walginghe toe / ghehandelt wort. Int Jaer M. CCCC. lrviij. na dat die oproerighe Luyckenaers t'onderghebraght/ ende ghedwonghen waren haren Prince ende Bisschop Lodewijck van Bourbon te erkennen / ende in vrede te laten/soo is Hertogh Karel met de nieuwe Lantsvrouwe des Coninghs Suster van Enghelant / hier vooren ghenoemt/ in Hollant/Zeelant/ en Vrieslant met grooter staet ende blijschap gehult ende ontfanghen. Int selve Jaer van lrviij. binnen den tijt dat die Luyckenaers rebelleerden/ was daer een Twist opghestaen boven alle Tractaten van Pays tusschen Coningh Lodewijck den xi^en. van Vranckrijck/ende Hertogh Karel: ende quamen

Anno 1467.

Hoe die Stede van S. Truyen belegert ende verovert werde in Octobri anno 1467. Siet de Chron. Divis. XXX. cap. VII. VIII. ende IX.

Luyck come in des Herteghs genade.

Anno 1468.

Margareta, Hertoge Ritsaerts Dochter van Yorkshire, is tot Brugghe ghetrout met den Hertogh, anno 1468, in April

* Op de Somme.

Anno 1468.

t'samē mogentlic te velde/omtrent de Stadt * Perone. Dan sy wierden vereenight / ende die Coningh (dat te verwonderen was) quam op goet gheloove/alleen met twee hondert paerden / by den Hertogh in grooter vrientschappe ende minlickheydt / daer hy tot Perone lagh om sijn volck te versamelen ende te monsteren. Andere segghen / dat de Coningh maer ghelept werde van sestigh Ruyters/ ende tachtentigh Schotten. Daer sijnder die segghen / dat dese by-een-komste tot Bruyssel gheschiede. Dat ick qualick kan aennemen. Oock wort ons te kennen ghegheven / dat elck wel hondert duysent man starck was. Hierentusschen dat dese twee machtighe Heeren aldus vreedsamelick by den anderen waren / wort de tijdinghe ghebracht dat de Luyckenaers de Vrede ghebroken hebbende/haer meester hadden ghemaeckt van Tongheren/ ende dat sy haren Bisschop Lodewijck van Bourbon / met Guye van Himbercourt ghevanghen hadden ghenomen / mitsgaders een Eerst-Diaken met ettelicke Canonicken ende de treffelickste Burghers ghedoot/ ende aen stucken gesneden hadden. Hertoch Karel het bedrogh merckende / liet den Coningh met eenighe van sijne Heeren ende Ghesanten op't Slot te Perone verseckeren ende bewaren. Maer 'tgelt dat slom is/ maeckt recht dat crom is: eñ door dese middel geraeckte de Coningh / nae dat hy vier daghen ghevanghen hadde geseten / los; doch onder sulcke Voorwaerden ende bespreck / dat de Coningh den Hertogh/nu teghens de Luyckenaers te Velde treckende/ soude volghen/ ende by hem blijven geteyckent met het Veld-teycken van een Burgoens Cruce/ so langhe als dit oorlogh duyren soude. Met dien soo quam Hertogh Karel voor Ludick opten XXII^en^. Octobris : terstondē aen met alle maght en kracht de Stad aenvechtende/ na dat hy nu de Voor-stadt inghenomen hadde/ sijnde seven gheheele daghen met sijne gantsche Heyr-legher in vollen arme: nochte hem selven/nochte yemant van't volcke voor den achtsten dagh rust verleenende : doe wierde't eerst toeghelaten de Wapenen af te leggen/eñ 'tlichaem wat te verberschen/ om 'sanderen daegs wederom wacker aen't stormen te vallen/ wesende den XXX^sten^. Octobris. Die van Ludick soo haestigen aenslagh niet verwachtende / nochte op haer hoede wesende / maer vermoeyt sijnde door't ghestadigh keeren en weeren/ ende

Rebellie ende vvederspannigheyt der Luyckenaers.

De Coningh van Vrancrijck vvort door last vanden Hertog in seker hoede ghestelt.

Anno 1468. Luyck van Hertogh Karel bestormt, ende inghenomen.

ende door den uytval die sy voorleden nacht ghedaen hadden /
nu ten deele in haer rust legghende / ten deele goet chier ma-
kende / heeft ten daghe voorschreven de moedighe Hertogh
met den Coningh van Vranckrijck aen sijnen zijde / daer bin-
nen ghebraght omtrent xl^m. man; die daer met vlieghende De Hertogh brengt xlm. man binnen Luyck.
Vaendels in quamen: De Burgerie ende 'tkrijghsvolck dus
onsachtelick gewekt sijnde door 't rumoer vande Trompetten
en Trommels / liep het al upter Stede dat loopen moght /
met grooten ghedranghe tot in 't Bosch van Ardennen: ver-
latende Huys / Hoff / ghelt / kist / ende al wat sy hadden: met
oock noch de opgeschotelde tafelt van verscheyden leckere spij-
sen: dat alles ten buyt gegeven werde. Daer bleven inde Stad
verslagen omtrent iij^c. man. Die haer toevlucht namen tot
de Kercken ende heylighe plaetsen / wierde het leven ghe-
spaert. Maer de Krijgsknechten hebben oock daer toe getast /
onder decksel dat sy rijcke luyden sochten te vangen om die te
rantsoneren. So dat veel arme Soldaten hier grote rijckdom-
men van daen brachten / en haer naecomelinghen versorghden.
Edoch de Paus den Hertogh over de ghestolen Gheestelic-
ke goederen vermaent hebbende / sijn naemaels eenighe aen
de Kercken ende Cloosters wederom ghegheven. Acht da- De Koning van Vranckrijck wort ontslaghen, ende vertreckt nae sijn Rijck.
ghen nae dese Veroveringhe kreegh de Coningh / nae groote
moeyten ende veele instantien / verlof om vry en vranck te
vertrecken: ende is alsoo nae Vranckrijck ghereyst. Dese
Heerlicke Victorie hadde Hertogh Karel opte naest-lesten dagh
van de Maent October / int Jaer lxviij. voorschreven / nae
dat die Ballinghen van Ludick binnen den tijdt van twee
Jaeren / van Januario lxvj. af / driemaels in ghenade wa-
ren gegaen / ende driemaels wederom gherebelleert hadden.
Dese Winter van 't Jaer M. CCCC. lxviij. was soo harden Harde Vorst, anno 1468.
vorst / dat het Burgondische volck niet minder van de kou-
de ende vorst (want alle Wateren starck toe bevroren waren)
van de Luyckenaers door 't vyer en wapenen wierden bevoch-
ten. Die van Gent saghen op de uytkomste van desen Oorlo-
ghe / ende hadden een Pot te vyer teghen den Hertogh / die
smoorde ter wijle dat hy uyt was / en soude ongetwijfelt uyt-
gheborsten hebben / so wanneer het den Hertogh qualick ware
ghelukt gheweest. Maer de teghenspoedt die sy verhoop-
ten / in soodanighe voorspoet verandert zijnde / ontsaghen
sy dien

De Gentenaers versoenen met den Hertogh.

sy dien grooten Luycks-dwinghe / ende sonden uyt aen hem ootmoedighe Vrede-versoeckers / die heen ende weer ginghen/ende ten derden mael eerst genade verworven: ende is haer de Vrede gheaccordeert tot Bruyssel/ omtrent * Derthienen-avondt int Jaer M. CCCC. ende lxix. Voorts heeft Hertogh Karel desen Winter sonder oorloghe gheweest: treckende door sijne Landen van Brabant / Henegouwen/Vlaenderen / Hollant ende Zeelant / drie daghen t'elcken weke te Recht sittende onder sijne Raeden / tot bevorderinghe vande voorvallende saecken soo Criminele als Civile/ ende sorgh draghende dat immers de armen soo wel als de rijcken moghen ghedient werden / ende niemant verongelijckt. Door dese hanthavinghe van Justitie won hy grootelicks de herten van sijne Ondersaten/ ende was om sijne Rechtvaerdicheyts wille van een yeder bemint / gheacht / ende hooghlick ghepresen. Wy sullen ten eynde van dese Beschrijvinghe een notabel exempel verhalen/ ende keeren nu weder tot sijne Oorloghen.

Den 5en. Ianuarij. Anno 1469.

Burgundus Præses Curiæ.

Vervvaringe met de Graef van Warvvijck.

Richardus Nivellus, Comes Warwici, &c.

Int Jaer M. CCCC. lxx. alsoo Ritsaert Grave van Warwijck/ uyt Enghelant verdreven zijnde / nu een Zee-roover was geworden met hulp vanden Coningh van Vranckrijck/ op wiens vrientschap hy steunde/ende des te stouter was / nemende opter Zee veel Schepen van de Hollanders ende Zeelanders: Daer teghen Hertogh Karel dertich wel ghemonteerde Schepen van oorloghe uytsandt/onder 't beleyt vanden Ammirael Henrick Borsselen vander Veer. De Schepen die de Grave van Warwijck aenhaelde/ braght hy in Engelant. Maer die Coning Eduwaert van Engelant kreeg die Schepen weder/ende santse den Zeeuwen ende Hollanders t'huys. Waerom die Graef van Warwijck met verraet den Coningh uyt sijnen Coninckrijck verdreven heeft. Ende Coning Eduwaert quam int selve Jaer met iij^{c}. man naer Hollant gheseylt / ende belande in't Eylandt van Tessel: ende van daer quam hy in 's Graven-Haghe / ende wert daer eerlick ontfanghen. De Heere Stadhouder van Hollant/ Heere Lodewijck van Gruythuysen / bewees sijne Coninghlijcke Majesteyt uyttermaten groote vrientschap. Waerom dat de Coningh der weldaden ghedachtigh zijnde / den Heere Stadthouder namaels met het Graefschap van Wincester in Engelant vereert heeft / int Jaer M. CCCC. en lxxij. De Coningh hiet wel

Gruithusiæ & Steenhusiæ D. *vocat Meyerus.*

Carolus Pugnax.

wel ghetoeft sijnde/ende der Hollanderen beleeftheydt beproeft hebbende/ trock van hier nae Vlaenderen tot sijnen Swagher den Hertoghe / ende sijne Suster de Hertoginne. In't Jaer daer aen volghende omtrent Paesschen reysde Coning Eduwaert weder over in Engelandt/met veel schepen en volck van wapenen/ die hem die Staten vande Landen ende die Hertoghe sijne Swagher by gheset hadden / ende hy worde weder met kracht Coning van Enghelandt nae dat hy op Paeschabond in eenen Strijdt den Grave van Warwijck met sijnen Broeder ende veel groote Heeren/soo Gheestelijcke als Waerlicke/verslagen hadde. Hier diende nu verhaelt wat swaricheydt ende onlede datter tusschen Hertogh Karel ende den Coning † Lodewijck van Vranckrijck uyt dese Enghelsche/ oft veeleer Duyvelsche/verwarringhe hier te lande ontstaen is. Want die Hertogh hadde ghetrout de Suster van Coning Eduwaert: over sulcks en konde hy in sijn edel ghemoet dese verwerpinghe ende uytstootinghe van sijnen Swagher / nochte de opreupinghe vanden Fransman / spelende wel deghelick met den Grave van Warwijck sijne personagie/ niet verdraghen. Van alleer wy daer toe komen/ moetmen weten / dat de Grave van Warwick-shire/ hebbende boven alle andere voorghestaen 't Huys van Yorck-shire teghen 't Huys van Lanca-shire/sijn Patrimoniale goederen met het inkomen van omtrent lxxx m. Croonen jaerlicks hadde verbetert / die hy aen Officien ende aen weldaden soo van Coning Eduwaerdt/ als voornemelick van Henrick die VI. ghenoten hadde / ende nae evenwel hem tot Londen gevanckelick hieldt sitten. Dese groote macht des Graven van Warwijck baerde een jalousie/ ghemeyn onder de Souveraine Princen/ (insonderheydt als sy bemercken/ dat die geene die sy verheven hebben/ haer stock verder setten dan sy behooren te springen/) ende de secrete onderhandelinghe ende ghemeynschap van dese Grave met den Coning van Vranckrijck/ gaf groot achterdencken/ om noch yet groots ende grouwelicks by de hand te nemen. Aldus suspect sijnde/ is hy/ door vrese van ghevanghen te worden/ haestelick uyt Enghelandt vertogen: ende binnen Calis niet konnende komen/om sich daer teghen den Coning te beschermen/ maer oock daer ontseyt werdende ende verlaten/ voer hy nae Vranckrijck; al waer hy een wijl tijdts sich onthouden heeft/

Anno 1471.

† Den xien.

Yorck ende *Lan-caster* vulgo.

Als *Niet* kōt tot *Yet*, Kent *Yet* hem selven *Niet*.

Richart Nevile Grave van Warvvick vlughe uyt Enghelandt. *Chron. Holl. Divis.* xxx. c. xxx.

onder de vleughels van sijn bescherm-heer den Coning. Dese gaf hem Schepen om opter Zee te roven / ende die van Hollant / Zeelant / ende andere Landen van den Hertoghe van Burgongien te beschadighen: ende heeft omtrent Paesschen ghenomen dertich Hollantsche Schepen / die Oost ende West voeren om haer Coopmanschap. Den roof verkoft hy in Normandyen / ende in Vranckrijck. Want dat hy de aenghehaelde Schepen / als eenighe willen / ende hier voren gheseyt is / in Enghelandt soude ghebracht hebben: is niet wel te ghelooven. Coning Eduwaert sant terstont den Grave van * Schales des Conincginnen Broeder in Zee / ende verkreeg met ghewapender handt dese Schepen der Nederlanders weder / ten behoeve van Hertogh Karels Ondersaten. Daer nae omtrent Pinxster benam de Grave van Warwijck den Hollanders twintigh Schepen / ghéladen met allerley goet. Maer de Heer vander-Veer / Ammirael vander Zee / is hem terstont met sesendertich (andere / die wy volghen / segghen dertich) Schepen / ende met viij^{m}. man gevolght tot inde mont vande Seyne in Vranckrijck / ende kreeg thien Schepen met ghewelt wederom / ende de andere verbrande hy. Ende nae dese Victorie seylde de Ammirael met sijn Vloot naer Enghelandt / om den Coning bystant te doen / waert van noode. Ende de Coning sette hem noch elff schepen by / om de Zee ende de palen vande Landen alsoo te bewaren / dat de Coop-luyden ende de Visschers vry varen moghten / ende gheene vyanden de Landen krencken. Met desen verjaegden sy alle de ander vander Zee: soo dat de Grave van Warwijck / ofte niemandt opter Zee komen dorste / om de Coopvaerdy-schepen ende Haringbuyssen te beschadighen. Wy hebben hier voren gheseyt / dat Coning Eduwaert met iij^{c}. man uyt Enghelandt herwaerts over quam / maer ghelijck Philippe de Commines dit in't breet verhaelt / soo reysde hy met omtrent iiij^{c}. man (anders segghen iij^{c}. man) die hem uyt sijn Rijck ghevolgt waeren. Ende van Hollant nae Vlaenderen gaende / quam hy te Arien in Artois: daer haer de oude * Hertoginne de Moeder van Hertogh Karel onthieldt. Ende daer quam by hem de Hertogh / ende reysden soo te samen te Brugghe / ende van daer door de Sluys nae Aernemuyden. Waer van daen de Coning met veel Schepen ende groot volck van wapenen t'seyl is gegaen /

Anno 1470.

* Schallye est in Chron. vulg. & Meyero Comes Scallensis.

Nederlandsche Scheeps armade. *Vide Holl. Chron. d. loco.*

Ph. de Commines livre III. *des Memoires.*

* *Isabelle,* Koning Ians dochter *van Portugael.*

Carolus Pugnax.

gegaen/ ende heeft Engelandt met gewelt weder inghenomen. Nu/ dewijle dat Coning Eduwaert zijne Crone machtich/ het vyer vande borghelicke oneenicheyt door het bloet des Graven van Warwijck gebluſt/ de Zee van Rovers ghevreeght ende by nae geen nevel van deſe Richard Nevill naegelaten is/ laet ons van Engelant nae Vranckrijck keeren/ gelijck als wy beloofſt hebben te doen/ ende beſien eens wat onſe Grave de Hertoghe van Burgongien aldaer aengerecht heeft.

Eduardus IV. Coning van Enghelandt, bemachtiche ſijn Rijck.

Hertogh Karel dan niet konende lijdē dat ſijn Swager den Coning aldus uyt ſijn Rijck verdreven was/ ende dat meeſt by toedoen vanden Coning Lodewijc van Vranckrijc/ de ſaeckweldige eñ principael inſtigateur vande Grave van Warwijck/ ſoo is hy met een machtigh heyr in Vranckrijck ghetrocken/ ende voor Amiens gaen legghen. Maer deſe Belegheringhe by de vier maenden lang duyrende/ en heeft niet geeffectueert dan een Beſtant van een Jaer omtrent tot May toe/ tuſſchen den Hertogh ende den Coning.

Des Hertogen Tocht in Vranckrijck.

Beſtant. Anno 1472.

Maer ſoo drae en was dit Jaer niet verſtreken/ of Hertogh Karel is met groter heyrvaert wederom in Vranckrijck ghevallen/ ende heeft de Revier Somme gepaſſeert ſijnde/ vyandtlick de Stede van Noyelles aenghevochten/ ghewonnen/ ende verdeſtrueert. Als mede Roye/ Mondidier/ Poies/ Heu/ Sainct Vallery/ ende Neuf-Chaſtel. De Stadt Beauvais aenghevochten ſijnde/ bleef 't Conings/ ende den Hertogh en wanſe niet. Dan heerende ende brandende tot Rowaen toe/ heeft hy uytermaten groote ſchaden in Vranckrijck ghedaen. Ghelijck als dat breeder de Hiſtorie vermelt.

Hert. Karel verovert veel Steden in Vrancrijck, ende doet groote ſchade.

Daer nae worde wederom een Beſtant ghemaeckt/ ende de wapenen tuſſchen Vranckrijck ende Burgongien ſtonden ſtil van de Maendt September tot half Aprille int Jaer M. CCCC. lxxii. Int Jaer M. CCCC. lxxiii. als Hertogh Arnoult van Gelre eñ Grave van Zutphen † overleden was/ eñ hy in't Jaer van lxxii. te vooren ſijne Hertogdom met alle ſijne toebehoortē aen Hertogh Karel van Burgongien verkoft hadde: ſo heeft de Strijdbare Prins daer nae uytgeſien/ ende hadde groote oorlogē en ſtrijt tegen de Geldersſchen/ eñ na veel harde belegeringhen van veel haerer Steden/ conquesteerde hy ten leſten met groote koſten ende moeyten het Hertoghdom van Gelre/ met het Graefſchap van Zutphen: ende hy werde in alle Steden ghehult ende ontfanghen voor eenen rechten Heer

Beſtant.

† Den 23. Ianuarij. Anno 1473.

't Hertoghdom van Gelre, &c. komt aen Burgongien.

Anno 1473.

ende Hertogh der voorſeyder Landē/ in het Jaer M.CCCC.lxxiij. ende hy ontfinck die vanden Keyſer Frederick den Derden tot een Leen. Int ſelve Jaer van lxxiij. als de Gelderſche vermeeſtert waren/ was binnen der Stadt van Trier veroepen een grote Dachvaert/ daer onder anderen verſchenen Keyſer Frederick de Derde / ende Hertogh Karel van Burgongien/ die den Keyſer aldaer in groote pompooſheyt ende magnificentie van maeltijden ende anderſins verre overtrefte. Daer een yeder veel wiſt van te ſpreken.

De Hertogh ende de Keyſer komen t'ſamen te Trier.

Nuys vvort belegert.

Ende Hertogh Karel belegherde ten leſten die Stadt van Nuys / den Biſſchop van Ceulen toebehoorende : die van Ceulen beſtonden dickmael de ſelve Stadt te ontſetten/ ende alſoo ſy merckten dat ſy des niet machtich ghenoegh en waren/ hebben ſy den Keyſer Frederick daer toe verwillicht / dat hy het ſelfde ſoude aennemen te doen. Ende Keyſer Frederick is ſoo met eenen gheweldighen Legher te velde ghecomen / om met Hertogh Karel te ſlaen. Als nu deſe twee Leghers van deſe machtighe Heeren des Keyſers ende des Hertoghen voorſz. by een ſijn gecomen/ ende haer tot den ſtrijt verept hadden/ ſoo is den Legaet des Paus tuſſchen beyden ghecomen/ die niet af en heeft ghelaten/ of de Pays tuſſchen beyde Partyen ware ghemaeckt. Dit gheſchiede int Jaer M.CCCC.lxxiiij.

Anno 1474.

Vander Inſtitutie ende eerſte Inſettinghe des Parlaments tot Mechelē, anno 1474. *Chron. Diviſ.* xxx. *cap.* LIII.

Alleer dat Hertogh Karel voor de Stadt Nuys toogh opte ſtrenghe beſittinghe/ ſoo heeft hy tot Mechelen/ aldaer een nieu Parlement opgherecht hebbende / ter audientie in Rechten ſelve (ghelijck dat den oprechten Princen toe-ſtaet ende betaemt) gheſeten/ ende recht ghedaen. In-middels/ dat dit gheſchiede/ ſoo is dat Stilſtant van Wapenen/ 'twelck tuſſchen den Coning van Vranckrijck ende Hertogh Karel geraemt was ende beſloten / den xv. Aprilis M.CCCC. lxxiiij. uytghegaen : maer 'tſelfde is noch voor een Jaer verlengt. Ende daer nae hadde Hertogh Karel veel twiſten ende oorloghen te water ende te lande teghen den Coninck van Vranckrijck/ die gheen eynde en namen. Ē ten leſten Hertogh Reynoud van Loraynen met eenen grooten hoop Zwitſers ende ontallicke Franſoyſen te velde ghecomen zijnde / heeft Hertogh Karel twee groote veldt-ſlaghen verloren.

Des Hertoghs groote nederlaegh voor Morath.

De grootſte Slag van deſe twee geviel voor Morat/ de welcke Stadt Hertogh Karel belegen hadde/ ē is omtrent ſes uyren gaens van Bern in Zwitſerland ghelegen. Hier

bleven

Carolus Pugnax.

bleven van des Hertoghs sijde verslegen xviijm. man: ghelijck als de meeste Schrijvers ghetuygen. Eenighe segghen xviijm. Ende * Bilibaldus Pirckheimerus / die op die tijdt leefde/ stijght noch veel daer boven/ende seyt datter xxxm. ghebleven sijn aen des Hertoghs sijde/eñ maer twee hondert vande Confedereerden. Maer hy voeght daer by/ dat sulcks by de Confedereerden uytghestroyt werde: want hy op een tijdt der dooden ghebeenten oversiende/ liet hem voorstaen datter ongelijck meer van de Confedereerden moesten geblevē sijn. Hy verschilt oock in den dagh van dese bloedighe strijd. Hy seyt dat de Manslacht geschiede op elff-duysent Maeghdē dagh/ dat is den XXI. Octobris: daer de andere eenstemmelick meestendeels segghen/ den XVI. Junij. By Morat staet noch een Capelleken/ oft veel-eer een Carnikel-huys ter sijden met tralien/ om de backenelen/ dootshoofden ende schinckelen te beschouwen: Ende voor aen staet dit Gheschrift boven de deur:

* Belli Helvetici lib. 1.

D. O. M.

Caroli inclyti & fortissimi Ducis Burgundiæ exercitus, Murathum obsidens, ab Helvetijs cæsus, hoc sui monumentum reliquit.

ANNO M CCCC LXXVI.

Nae dese victorie is Hertogh Reynout voorschreven met alle macht ghekomen voor de Stadt van Nancy/ die hy oock in ghekreghen heeft. Hertogh Karel / die dit seer verdroot/ heeft alle macht by een ghebrocht / die hem moghelick is gheweest / ende heeft de Stadt van Nancy wederom beleghert/ ende soo de Lorreynoysen ende de Switsers quamen om de Stadt te ontsetten/ is Hertogh Karel ghedwonghen gheweest teghens haer te strijden / ende nae datter aen beyde zijden seer dapperlick was ghevochten/ heeft Reynout van Lorreynen de overhandt ghecreghen / ende Hertogh Karel is met het meestendeel van sijnen volck int velde verslaghen / ende den derden dagh is hy eerst onder de dooden ghevonden: ende is int Jaer M. CCCC. lxxvij. in S. Joris Kerck binnen Nancy (andere

De Hertogh verliest Nancy.

Nancy wert vanden Hertogh wederom belegert.

segghen in S. Nicolaes kerck by Nancy / twelck ick niet en volge) begravẽ/ na dat hy hadde de Landẽ van Hollandt/ Zeelandt/ ende Vrieslandt/ omtrent thiendehalf jaer onder sijn ghebiedt ghehadt. Hy was seer strijdbaer/ ende opt best van sijn leven/ sijnde weynigh over de xliij. Jaeren out: Want hy is ghebooren int Jaer M. CCCC. xxxiij. op S. Martijns schuddekorfs avondt / dat is den x. dach van November/ ende hy bleeff int veldt voor Nancy op den v. Januarij des Jaers M. CCCC. lxxvij: Soo dat hy doe effen gheleeft hadde xliij. Jaeren/ een maendt/ ende xxv. daghen. Ick bemercke datter int Jaer ende tijdt van de doot des Hertogs onder de Historie-Schrijvers seker verschil is: 'twelck dewijle het te verwonderen is in een soo versche ende onlangs gheleden saecke/ soo sal ick hier dat twijfel weghnemen. De meesten hoop schrijven dat dese bloedige eñ beklagelicke Slagh voor Nancy geschiede/ int Jaer M. CCCC. lxxvij. op Dertienen avont/ dat is den vijfden dagh van Januarius. Inden dagh komen oock alle andere eendrachtelick over een/ maer sy verschelen in het Jaer/ stellende eensamentlick Hertogh Karels doot ende sijne groote nederlaegh op het Jaer M. CCCC. lxxvj. Want dat Barlandus wil seggen/ datter eenighe sijn die tot het Jaer lxxvj. twee jaeren setten/ ende andere die twee jaeren daer af trecken: ghelijck als of Hertogh Karel met sijn volck waer ghebleven/ int Jaer lxxiiij. of lxxviij/ dat en kan ick niet aennemen/ nochte ick en hebbe niemandt ghevonden/ die haer soo groffelick misgingen. Nu om cort te maecken/ Hertogh Karel worde verslagen opten v. dagh van Januarius/ int jaer M. CCCC. lxxvij. Twijfelt daer langer niet aen. Dit verschil onstaet uyt de verscheyden Tijd-raminge. Want by aldien datmen rekent nae den Roomschen stijl/ die haer nieuw Jaer aenvangen met den eersten Januarij/ gelijck als wy ende de Duytschen haer volgen/ soo bleef Hertogh Karel doot int Jaer lxxvij. voorschreven. Maer by soo verre men rekent nae den oudẽ Vlaemschen stijl/ overeenkomende met de Fransche calculatie/ mach sijn sterfdagh op 't Jaer van lxxvj. gestelt werden: want de Vlaminghen het nieuwe Jaer te Paesschen beginnen/ ende de Franschen op Marie boodschap/ den xxv. Martij. Hier by komt het oock/ dat sommige schrijven dat d'Orde des Gulden Vlies inghestelt is opten v. Janua-
rij

Pridie Epiphaniæ, *Drie Coninghen avondt.*

Sabellicus, Cominæus, Gaguinus, Barlandus, atque alij.

Carolus Pugnax.

xij. M. CCCC. xxix. daer d'Instellinge andere brengen opt Iaer M. CCCC. xxx. Beyde niet met allen in waerheydt/ maer alleen in maniere van Tellen verschillende. Hout dan eenmael voorseker / dat die Strijdbare Hertogh Karel doot bleef/nae de gemeyne Rekeninge/in't Iaer M. CCCC. lxxvij. opten v. Ianuarij. Hier toe en dient niet het Geschrift voor't Carnikelhuys by Morat/ vermeldende het Iaer lxxvj. Geensins. Daer wort geseyt dat Hertoghs Karels heyrleger doe by Morat/ ende niet voor Nancy/ verslaghen worde. Ende dit was/ ghelijck als wy verhaelt hebben/ die tweede strijdt tusschen dē Hertogh ende de Switsers met haere Bondgenoten. Ende daer van spreeckt dese Memorie. Van de derde/ voor Nancy/ ghetuyghen andere memorie-tafelen tot Nancy ende daer omtrent opgherecht. De gheloofwaerdighste Historie-Schrijvers ghetuyghen dat Hertogh Karel van een Italiaensch Graef Nicolao Campobasso in die slagh verraden worde/ die (by collusie ende heymelicke aenspanninghe metten Coning van Vranckrijck) aen des vyands sijde overghelopen was. * Albertus Crantzius schrijft/ dat de Hertogh merckende dese sijne groote tegenspoet en nederlaege/ende sich poogende metter vlught te salveren/ van meyninge was een waterken (Meurta fl.) met zijn paerd over te springen: dan dat hy daer midden in ghevallen sijnde/ vanden Vyandt/ niet wetende wien sy voor hadden/ verslagen worde. Datmen oock drie daghen daer nae eerst ghewaer is ghewórden dat hy doot was/doe hy moedernaeckt leggende vast aent ijs gevondē worde; sijnde sijn aensicht door het koude weder soo dick ende vol geswollen/ dat hy naeuwelicken te bekennen was. Dese plaets daer dese strijdbare Karel doot bleef/ende meynde 't Revierken over te springen/ worde Ortelio ende Vibiano omtrent het Iaer M. CCCCC. lxxxiiij. als sy daer door reysden/ aengewesen/ als mede oock dat ter gedachtenisse aldaer een steenen Cruys opgherecht was/ ende daer omtrent noch een Capelleken gesticht/ het Burgoengs Capelleken ghenaemt/ met den Kerckhove/ ende andere Memorien. De Auteur vande Ceulsche Chronijck seyt dat Hertogh Karel nae de slagh gemist worde/ende tot 'sanderen daeghs verlooren was/ende dat hy doe eerst gevonden werde ende bekendt: voorts/ dat hy tot Nancy inde Stadt ghebraght sijnde/ openbaerlick voor alle

man

Siet de Historie van *Cominaeus*, *Gaguinus*, *Naucleros*, *Meyerus*, *Heuterus*, ende andere.

** Vandalia lib. XIV. cap. XIII. Saxonia lib. XII. cap. XV.*

man opte marckt gelept werde/ ende daer drie dagen bleef leg-
gen/ eer dat hy begraven worde/ in S. Joris Kerck. Alwaer
den voornoemden Ortelio met zijn reysgesellen zijn Graff ende
Tombe verthoont werden met andere Sege-teyckenen. Ende
Heuterus/ met oock selve meest alle de Schrijvers die ten tijde
van Hertoch Karel leefden/spreecken alle van S. Joris Kerck.
Snoius ende andere die S. Nicolaes Kerck noemen/ zijn qua-
lick onderrecht.

Als de tijdinghe van des Hertoghen doot in sijne Landen
was gekomen/ soo waren veele menschen droevigh/ende som-
mighe blijde / en dat daerom dat de ghemeente mits sijne oor-
loghen grootelicks belast werden/ ende swaere schattinghen
moesten gheven. Veel ghelooſden oock niet dat hy doot was/
ende meenden dat soo een Strijdbaren Helt onverwinnelicken
was. Sommighe wedden/dat hy noch in't leven was. D'eene
seyde dat hy ghevangen ghevoert was in Vranckrijck/ d'an-
dere dat hy't ontkomen sijnde tot Brussel in Swabenlandt
soude wesen:andere wederom seydē dat hy in't Heylige Landt
was getrocken in Pelgrimagie/ende tot het Graf ons Heeren.
Maer tsedert is hy noyt opghedondert; hy was/eylaes/doot/
ende bleef doot. Ende al die ghene die groot gelt op sijn leven
uytgheset hadden / verlooren alle haere weddinghen. Seker
Chronijck-Schrijver berispt de Nederlanders/die in sijn doot
verheughden/ ende seyt/ sy hadden met meerder reden om sijn
lang leven moghen bidden. Want het ging veel qualicker in
sijne Landen / nae sijn doot / dan het by sijn leven ghedaen
hadde. Eñ daerom hebbe ick(seyt hy daer by)dickwils nae die
tijt hooren seggen en wenschen/ dat Godt geven woude/ dat
hy noch levede. Want nae zijn doot so stonden die Gemeenten
vander Steden op teghen haere Overicheyt/ sonderlinghe in
Brabant ende Vlaenderen. Ende in dese Landen van Hollant
resen de schadelicke Partyen van Hoecx ende Cabbellaus/ en-
de stonden d'eene teghen de anderen op / elck thoonende sijn
maght daer hy konde ende moghte. Alsoo daer gheen ontsich/
noch vreese / Justitie noch Recht inde Landen en was. Wat
voor een grooten Justitier dat Hertogh Karel gheweest is/sal-
men uyt het navolghende verstaen.

Principis sui amantissimæ gentes cædis nuncio fidem primùm non habuere, quod ut fortissimum Ducem, sic invictum credi-derant. *Hæc Barlandus. Adhibe Crätzium, & Nauclerum, vol. II fol. 295.*

Chron. Holl. Divis. XXX. *cap.* XCII.

Nae dat Hertogh Karel in't Jaer ons Heeren M. CCCC.
lxviij. die heerlicke Victorien op der Stede/ ende 't Landt van
Ludick

Ludick verkreghen hadde / ende nae dat nu tot Brugghe de Bruyloffs-feest met Margariete Hertoghe Ritsaerts Dochter van Yorck-shire in aller kostelickheydt ende blijdschappen ghehouden was / is hy tot sijn Pallays in 's Graven-Haghe ghekomen op * S. Marien Magdalenen avondt. Werdende aldaer ende voort in allen andere Steden van Hollandt ende Vrieslandt ghehult ende ontfanghen met grooter eeren. Dierghelijcken wert in Zeelandt ghedaen. Ende alsoo hy in Brabandt en Vlaenderen/om de Lands-saecken in goeder puncten te stellen / selve in persoone ter audientie ghefeten hadde/ soo heeft hy oock daer/tot Middelburgh ende in andere Steden/ te Recht gheseten/als Grave van Zeelant/doende eenen yghelijcken recht ende justitie als betaemt. Van daer is hy ghetoghen (anno M.CCCC lxix.) naer Hollant/ ende is met grooter feesten ghekomen in 's Graven-Haghe/ omtrent * S. Laurens / ende hadde met hem hondert Ridderen / ende sijnen Hof-Raet/met meer andere Princen ende Heeren / soo Gheestelicke als Waerlicke. Ende inden Hage wesende/ sat hy daer inde grote Sale driemael ter weke in de Recht-stoel/om eenen yghelicken / rijcken ende armen / recht en justitie te doen e nae de ghelegheentheydt der saken / ende de groote van 't misdaet/ sonder aensien van persoonen. Want hy een goet ende oprecht Justicier was: wijs en voorsichtich in rade/ scharp van verstande / wacker van oordeel / ende bequaem van spraecke. Boven dien dat hy soo uytnemende was in wapenen/ vermaert/ doorluchtich/ ende seer ontsien boven alle ander Christen Princen in eere en mogentheyt. Doch was een weynigh strengher als sijne goedertieren Vader Hertogh Philips. Teghen de ongheregheltheydt ende ontbonden vermetelheydt een grimmende Leeuwe. Altijdt regierende met groote Wijsheydt ende Rechtveerdigheydt. Waerom hy by den goeden gheeert/ ende by den quaden ghevreest was. Wy hebben hier boven beloofd dat ten eynde aen de Beschrijvinghe een Notabel exempel soude volgen. Ende siet/ daer ist/ voorwaer wel gedenckwaerdigh.

Den 22en. Iulij.

Hert. Karel ende de Hertoginne vvorden in Holl en Zeelant gehult.

Sit aldaer te Recht.

Inde Maent Augustus.

Lof van Hert. Karel.

Seker Edelman (de naem/ achte ick / wort om der eeren wille verswegen) staende ter goeder name ende fame/nae dat hy sijn Capiteynschap ende Militair officie onder die Goede Hertoghe Philips van Burgongien wel bedient / ende daer

Exempel van Iustitie. *Si modo vera historia.*

Ick sie dat het Iaer uytghedruckt wert, Anno 1469.

door een eerlick Ampt verdient hadde, gheraeckte door blinde liefde ten tijde van Hertogh Karel Philips Soone tenemael onder de voet / verliesende de goede gratie van den Hertogh/ die hem wel hadde gesint / ende met een oock zijn leven. Dese Hoveling/ alsoo hy wijf noch kinder en hadde/ soo en hielt hy selfs geen huys/ maer hadde de tafel ende sy andere behoeften in een eerlicke Herberge ghekoft. Ende alhoewel hy seer wel wist/ datmen immers zijns Waerts huys niet en behoordt te schenden/ ende het recht van Hospitaliteyt te violeren ; soo is hy nochtans/ des niet teghenstaende/ met onkuysche minne ontsteecken gheweest/ende verliefde op de Vrou vanden huyse; die welcke schoon/ beleeft ende liftallich was. Ende de gelegentheyt waer ghenomen hebbende / dat hy met haer alleen was/ leyde hy haer zijn begeerlickheyt ende geyle lust te voor: langer niet conende zijne tochten inbinden. Maer haer deught van eerbaerheydt en was niet minder dan haer schoonheydt. Wat moeyten hy dede om haer tot zijn wille te krijgen; 'twas al vergeefs. D'eerbaere Vrouw was niet te bewegen. Haer stantvasticheyt/wat middelen van list en loosheyt hy voorwende/was geensins te ondergraben of te verwinnen. Alle smeeckinghe/ liefkoserye/ beloften/ eeden/ ghelt/ ringen ende ander cleynnoden : niet dan wint. Sy gaff den gast tot antwoorde/ dat haer goede man/ die sy trou belooft/ ende altijt trou ghedaen hadde/ ende so ter doot toe wilde volherden/ haer daer toe de minste oorsaecke niet en was gevende. Dat het een grouwell soude wesen/ dien heyligen bandt so lichtelick te breken. Dat hy behoorde beter te weten : ende soo hem yet sulcks luste/ dat hy hylicken soude: datter over al rijcke dochters genoegh / ende schoonder dan sy/ waeren: dat hy der een uyt den hoop name/ waer by hy in echte kinderkens soude mogen telen. Door dese beleefde woorden ende eerbaere affectinghe / wortelde de liefde meer ende meer in't diepste van zijn rampsalighe hert. Wat raedt?

Seker Edelman versoeckt eens anders mans vrou tot overspel,

Hy doet verlooren arbeydt,

Geen geyle quant so goet, die of door schoone vvoorde,
Of gelt, tot vuyle min een eerbaer Vrou bekoorde.
Cupido vlieght van haer, zijn fackel gaet te niet:
Dan brantse, als de Vrou haer echte Man aensiet.

Wel

Wel aen dan! wat heeft doch de Sott voorts aengherecht/ dewijl hy op haer seer versott was/ en tot zijn voornemen niet en conde comen? De desperatie begrijpt ende werckt een grouwelick schelm-stuck. Hy dede haer man † vanghen; ende dat by nacht/ quansuys om der eeren wille van zijn Hospes/ ende de Vrou/ die hy oock hier door sochte aen hem te trecken/ en ten behagen. Want ten ware om haer gelaten geweest/ dese apprehensie hadde by claren dagh geschiet. Edoch wat hadde de man gedaen/ oft wat leydemen hem te laste? In die tijden en was alhier te lande de oude vete ende partyschap onder de ingesetenen niet al verstorven/ hoewel de Princen vande Landen daer groote moeyten ende neerstigheydt om ghedaen hebben. Ende tot dempinge van de selve/ waren scherpe Placaten ende Ordonnantien geëmaneert ende uytghegheven. Dese waeren den Stedehouders ende Officiers op 't hoochste bevolen/ ter executie te stellen. Onder decksel van desen/ soo wordt de onnosele man beschuldight van verraderye. De vrou dede terstont alles wat sy conde om haeren man uytter gevangenisse te helpen/ ende te verlossen. Ondertusschen dat sy den Stedehouder voor haeren man aenloopt: zijn onschult verhaelt: ende verbidt/ sooder schult moght wesen/ gelijck als den Stadthouder dat voorgaf/ ende swaerlick was wegende: dewijl sy/ segge ick/ met gevouwē handen en bittere tranen een ootmoedigen voetval dede/ leyde de Stadt-houder haer het oude minne-spel te voor; seggende: Doet my mijnen wille/ ick sal d'uwe doen/ ende u man ontslaen. Wilt ghy anders/ by weygeringhe/ soo sal u man moeten sterven. Want men sal den Prince moeten gehoorsamen/ ofte van hem Pardoen ende genade versoecken. Ende om uwent wille wil ick gaerne mijn lijf ende goet wagen/ seyde hy/ mettien swaer versuchtende ende quaet ghelaet maeckende/ als oft hem ernst waere geweest. De arme vrou begon daer de moet verlooren te geven/ zijnde met haren lieven man ten hooghsten bekommert. Siet/ seyde de Stadhouder/ ick sal voor hem by den Hertogh intercederen/ ende sal mijn selven daer door in gheen minder perijckel werpen/ dan als uwe man tegenwoordigh is: ende sulck een versmaet ghy/ eñ en wilt hem niet te wille wesen! Doet het/ ende ick sal voor uwe man (dat versekere ick u) by dē Hertogh gratie verwerven. De vrouwe biggelde de tranen over de wangen/ root

Neemt haer man gevangen.

† *Hy moet dan een Stadhouder, Bailiu, of Drost me volle mache gheweest zijn vande Hoghe Overicheyts wegen: in Zeelant, nae datmen vermoet, want ic weet niet dat dit so claerlick beschrevē wort. Alhoewel dat Lipsius seyt,* Præfecturam opidi ei datam à Principe in Zelandia.

Singt sijnen ouden sang, ende leyt de vrou oneer te voor.

van eerbaere schaemte/ ende bleeck van hart-vangende vrese: het bloet steeg haer van onderen op tot bovē inde kop/ eñ was uytermaten ontstelt: niet wetende wat sy in sulcke gevaerlickheydt doen soude. Wat soude een eerbaer ghemoet in sulcke benautheydt doen/ oft segghen? De liefde tot haren man street daer met haer eerbaerheyt. 't Scheen sy in twijfel stonde. Twelck merckende de loose Stadhouder/ die met haer in een Camer alleen was/ wierp haer op't bedde/ ende verkrachtese daer. Na dat hy sijn boose wille hadde gedaen/ ging de bedroefde vrou ter Camer uyt al schreyende/ meer in het schandelick feyt beschaemt/ dan aen het Overspel schuldigh. De dulle Stadhouder hier mede niet versadight zijnde/ peynsde so de man nu aen een kant geholpen ware/ dat hy dan haer alleene soude ghenieten. Dit liet hy hem voorstaen. Hy hadde den man wel langer ghevanghen ghehouden/ maer de vrou en hielt niet op om hem daer uyt te hebben. Hy hadde nu meermaels gelogen/ ende de vrou met blaeuwe bloemen afgeset. Als hy nu sagh dat sy niet langer uyt te stellen en was/ ofte met beuselen te paeyen: so resolveerde hy eyntlicken de man om te brengen. Hy maeckte beschuldigers uyt/ ende liet hem ter doot verwijssen/ ende verwesen sijnde/ heymelick door Beuls handen int gevangenhuys rechten. Ende hy dede het doode block in een kiste legghen/ met het afgehouwen hooft daer by: belastende datmen 't Lijck niet eer en soude begraven/ voor dat hy't gebieden soude. Hierentusschen/ seyt Lipsius/ is de vrou nae haer man komen vereysschen: maer na dat Heuterus verhaelt/ so soude de Stadhouder haer ontboden hebben: ende na lange t'samenspraeck van drie uyren/ met alle vriendelicke woordē eñ schoone beloften toeghebraght/ haer noc met kostelicke schenckagien te vreden stellende/ eñ 't vrouwen hert also (ghelijck als hy waende) bekoorende/ liet hy tegen den avont haer gaen/ met seker teyckē om den Cipier te thoonen/ eñ haer man/ op sulcke conditien als de Prince bevolen hadde/ uytter vangenisse te halen. Gaet/ seyde hy met een vrolick gelaet/ gaet heen/ ghy sult u man hebben; gaet/ daer sult ghy hem vinden/ neemt hem met u. Hier scheen sy nu toe gerechticht te wesen; also de Stadhouder sijne wille/ (alhoewel met des vrouws onwille) van haer hadde. Ende sy en twijfelde aen de waerheyt niet/ om dieswille dat hy soo goetelijck was. Maer binnen gaende in de Kercker,

lieber

De Stadhouder set de Vrou van haer eer met ghewelt.

Doet haer man heymelick onthalsen.

O grouwel!

lieber God/wat Barbarische wreetheyt(want wat ist anders?) is haer daer ontmoet! Sy heeft haren man (eylaes!) doot aen twee stucken / legghende in een kiste/gebonden. Waer door de vrou verstickende eñ in onmacht vallende/scheen de levende by de doode te willen leggen. Maer tot haer selven komende/is sy niet min bedroeft als verstoort zijnde ten vervloeckten huyse uytgegaen;eñ niet sonder reden groot misbaer makende/ loopt als onsinnig na den Stadhouder/en seyt in erren moede: T'is waer Schelm/'tis waer Verrader / ghy hebt my mijnen man gegeven/ick salt vergelden/dat belove ick u. Heuterus maeckt haer aldus sprekende : Ick dancke u voor de lang verwachte verlossinge van mijnen man/God salt schier t'avont oft morgē loonen. Du sijtst nu tot dijn voornemen gekomē/daer du lange door quade wegē om gearbeydet hebtst. Maer laet het nu eengemael genoeg sijn dat du met my gespottet hebtst/ eñ mettien al de properhedē opte tafel nederwerpende die sy van hem ontfangen hadde/streeck sy ter Camer uyt. Hy bad haer te willen blijven/eñ hem te hooren sprekē;dat het sijn schult niet en was/ dat hij't gebod vande Prince had moeten nakomē/tot dien eynde valsche brieven verthoonende. Sy wilde te vreden zijn ; hy soude haer trouwen/eñ beloofde goude bergen. Dan sy op alles geen acht slaende/liep van hem af. Sy was gebeten/maer noch niet gegeten. Wat doetse? Sy geeft dese grote ondaet hare vertrouwde vrienden eñ magen te kennen: eñ met haer raet eñ goetvindinge/terstont daer na den Hertogh. De Prince de klaghte aenhoorende/sagh vreemt op/eñ en koest het qualick gelooven. So dat hy de vrouwe ten Hove behielt eñ in een ander Camer de vertreckē:op dat de Stadhouder/die by gevalle eñ om andere sijne saken ten Hove was gekomen/ daer op gehoort moght werden. De Hertogh dede hem haestelick ontbiedē/eñ vraegde hem af in des † Vrouwen tegenwoordigheyt/ off hy haer niet en kende? Eñ doende op de aenklachte die de Vrouwe gedaen hadde sober bescheydt/ende opte vragen misselick antwoordt: merckten de Hertogh met sijne Raeds-Heeren wel aen des Stadhouders haperinge van woordē/veranderinge van wesē/ eñ aen sijn jagende hert / ten deels schult bekennende / ten deels lochenende/dat hy daer van niet vry en was. Oversulcx liet de Hertoge den Stadthouder in een ander Camer alleē gaē/daer hy sijne Radē int heymelic verborgē hadde/buytē weten vandē Stadhouder;daer ginc hy hē wat harder aē:eñ seyde/openbaert

De Vrou beklaeght den Stadhouder voor Hertog Karel.

† *Heuterus seydt datter oock twee van haer Bloetverwanten ten Hove met haer waren ghegaen.*

nu alhier oprechtelick wat van de saecke is/ sonder yet te verswijgen: dit also doende/sult ghy over de strengigheyt van een billicke Rechter niet hebben te claghen. Maer ter contrarie/so ghy niet naecktelick de waerheyt en ondeckt/so sal ick/ u met de vrou confronterende/ door de Pijn-banck daer wel after comen. Wat helpt hier ghedissimuleert/ het mom-aensicht moet eenmael af. Ons is genoegh gebleecken/ datter wat aen is: ende wy weten dat ongeoorlofde liefde selden een goet raetsman plagh te wesē. Biecht daerom recht op/eñ sulcks de saecke inder waerheyt is/ sonder te liegen: dat sal u ende de vrouwe ten besten vergaen.

De Stadthouder doet voor dē Hertogh een voet-val, ende bidt zijns lijfs genade.

Hier ontsonck den Stadthouder al sijnen moet tot inde schoenen/ende wierp hem voor de voeten vanden Hertogh opter aerden neder:belijdende dat de vrouwe onschuldigh was/ ende alles waerachtigh te wesen/ dat sy tot sijne beswaernisse daer hadde verclaert: biddende met schreyenden oogen op het aller ootmoedighste dat hy mochte/genade en geen recht: also hy zijn gehele behoudenisse ende alle vertrouwen op den Hertogh/zijnen goetgunstigen ende genadigen Heere/was stellende: dat hem dit doch moght vergeven worde/ ende datmen ghedencken wilde wat dienste hy den lande in 't oorloghe voor desen hadde ghedaen; dat hy door menschelicke swackheyt ende liefde verruckt zijnde/ tot dit mis-val van onkuysheyt ghekomen was: hadde hy de vrouwe onteert/ hy wildese ter eere brengen/ ende trouwen.

Men soeckt een Huwelick tusschen partyen te maecken.

'T welck als de vrouwe voorgehouden wierde/seyde liever met haeren onschuldigen man te willen sterven/dan dat sy sodanigē snoden dief van haer mans leven/ ende haer eer/te man soude nemen: wiens handen nimmermeer van die schelmerye ende 't onnosel gestorte bloet souden afghewassen konen werden/ ende diewelcke met sulcken schantvleck haere kuysheyt ende trouwe ontsuyvert hadde ende gebroken. Aldus en was sy in 'teerst daer toe niet ghesint: dan in 'tlest/door tusschen-spreken ende gestadige aenporringe van des Hertoghs Raedsheeren ende van 'tgehele Hofghesin/ soo mannen als vrouwen/ (waer onder eenighe buyten twijffel des Stadthouders goede vrienden zijn geweest/ die hem gaerne in 't leven behielden) worde sy so verre ghebraght/ dat sy haer liet geseggen: terwijl de conditie so schoon voorgedragen/ ende sy daer toe gedrongē werde: ende de Hertoge selfs sulcks scheen te begeeren. Daer moest de Stadthouder beloven/ dat

hy ge-

Carolus Pugnax.

In-gevalle hy door haer quam te sterven sonder kinderen after te laten/ dat dan dese zijne Huysvrouwe erfgenaem soude wesen van alle zijn goederen/ roerende ende onroerende/ eghene uytghesondert. De hylicksche voorwaerde werde dadelick in forme als versproken was/ by eenen Notaris beschreven/ende vaste brieven ghemaeckt/ met alle solemniteyten daer toe van noode/ bevesticht ende beseghelt. Waer op sy malcanderen de handt gaven/ ende wierden van den Priester ghetrouwt. Dit aldus ghedaen zijnde/ keerde de Hertogh hem tot de vrouwe/ ende seyde: N. N. ghy sijt immers nu voldaen van alle het ongelijck dat u gedaen is? Jae ick/ mijn G. Heere/ antwoorde de vrouwe. Daer de Hertoge wederom op seyde/ maer ick en ben niet voldaen. Ende mettien heeft hy bestelt/buyten weten vande vrouwe/ datmen den Stadthouder souden in den Karcker leyden/ ter selver plaetse daer hy zijnen Waert hadde doen onthoofden/ ende datmen hem oock daer van ghelijcken door den Scherp-rechter soude doen sterven/ende in een doodkiste leggen. Dat alsoo geschiede. Want daer toe een Biechtvader beschickt was/ ende de doot-kiste gereet stont. Twee uren tijts werden hem vergunt om sich ter doot te bereyden. Ende daer was een cedule bestelt/ waer in de Sententie stont by den Hertoge selve ghescreven. De vrouwe nerghens af wetende/ wert derwaerts gesonden. Sy vondt inde selfde Camer haeren tweedē man in gelijcke gestaltenisse/ als sy haeren eersten voor weynigh maenden daer hadde gevonden. Men gaff haer de Sententie van des Hertoghs eygē handt/ tot een getuygenisse voor haer maechschap en gheslacht/ dat sulcks met wille van den Hertogh door den Meester van den scherpe swaerde was geschiet. Dus was sy dobbel Weduwe/ende Bruydt op eenen dagh; hebbende twee mans binnen een jaer verlooren. By haer tweede hylick dit profiterende ende gewinnende/ dat haer voor-kinderen van 't eerste bedde door dese vremde erffenisse rijck geworden zijn: ende haer van 't leste Capitael hadden te bedancken ende wel te beloven. Evenwel is sy corts daer nae door menighfuldige droefheyt te bedde gevallen/ende gestorvē.

Hylickse voorvvaerde.

Rechtvaerdige straffe.

Tragœdiæ exemplum est, *inquit* * *Lipsius*; sed gratulor Belgicæ talem exitum, sub tali Iustitiæ vindice. Dese wijtberoemde man verhaelt dit als oft in Zeelant waere ghesciet/ ende dese Stadthouder aldaer in seecker Stede woonachtich waere ghewеest. Wien hy hier inne volght/ en kan ick niet weten;

* *Monitorum & Exemplorum Politicorum lib.* II. *Cap.* VIIII. *de Iustitia, Num.* VII. Erat, *inquit*, Carolo Audaci, Burgundiæ & nostro Duci, vir nobilis in ferventi gratia: atque ei præfecturam opidi in Zelandia dedit, &c.

ten;

ten: maer dat weet ick/dat Heuterus dese Historie int langh en breet vertel-lende/ tselfde uytdruckelick niet en seyt. *Reliquit inter cætera*, inquit, *rigidæ æquitatis memorabile, exemplum, quod meritò ante oculos habere debent non solùm Iudices omnes, sed quicunque temerè legum septa cùm alijs in rebus, tùm maximè illicitis servientes amoribus, transilienda sibi persuadent: in quorum gratiam è manuscripto historiam libello sumptam hîc adijcere placuit*, &c. *Simile severi iuris exemplum in vita Gulielmi* III. *Hollandorum ac Hannoniorum Comitis*, *Chronicon narrat Hollandiæ* (Divis. XXII, cap. XXXII. ex Ioannis Gerbrandi Carmelitæ lib. XXVII. cap. XXIIII. & recitat supra noster Auctor pag. XC.) *ob ereptam tantùm rustico vaccã, Præfectum capite plectentis. Nec minùs clarum haberi debet exemplum* * *Balduini* VII, *Flandriæ Comitis, strangulatis undecim viris ordinis Equestris.* Hæc Pontus Heuterus Rerum Burgundicarum lib. V. in gestis anni M.CCCC.LXIX. De Flandriæ Comite Balduino, quod innuit, ita se res habet. In quosdam Nobiles (Henricum Caloënsem ex gente Wasiensi, cum alijs) mercatorum exterorum spoliatores suamet operâ manibusq; in prætorio Winedalio vindicasse perhibetur: & Petrum Orscampi Dominum, ob duos boves pauperculæ viduæ reclamanti abductos, in ferventem in foro Brugensi tinctoris lebetem (falso monetario destinatum) præcipitari jussit, ocreatum, petasatum, gladiatum, eoque habitu quo ad Principem subitò evocatus advenerat, interrogatusque, & crimen fassus fuerat. Auctores Iac. Marchantius Fland. lib. II. & Meyerus ad Annum M. CXI.

* *Cognomento* Hapkin, *quod severißime in latrones viarumque incessores, qui per absentiam in Syria patris creverant, animadverteret; qua res securiculis tunc fiebat.*

Om de seltsaemheyts willen hebbe ick dit Exempel hier wijtluftigh verhaelt/ dewijle het selfde in gene Duytsche Chronijcken (mijns wetens) gevonden wert/ ende waerdig is om op alle tongen gebraght te werden. Ick schepte daer van/ soo ick daer aen gekomen ben. Mijne Auteur is die voornoemde P. Heuterus. Den welcken ick meen dat Lipsius oock navolgt/ alhoewel daer toe ende af doende: na sijn gewoonte/ de stijl veranderende/ ende heerlicker oppronckende. Van de Historie selve/ laet ick een yder gevoelen/ soo't hem goet dunckt. Aengesien het Heuterus/ Lipsius/ ende andere na haer/ te voorschijn brengen/ en heeft het my oock niet verdroten 'tselfde voor oogen te stellen. † Joannes a Chokier/ *Verùm hæc severitas imitandane sit*, inquit, *an non, in simili eventu, mihi hercules aqua hæret.* Alsulck een Exempel van Justitie/ ende van ghesehiedenisse/ op ende op gelijck met het voorgaende/ verhaelt ons die selve * Auteur; maer dit soude in't Hertoghdom van Milan ghesehiet wesen/ *mutato nomine de te Fabula narratur.* t'Sal goet wesen/ dat wij't hier bystellen/ alsoo die Auteur soo veel woorden niet en ghebruyckt/ ende int cort begrijpt tgene daer andere (en wy met haer) so langh een theme van maecken.

† *Aphorismorum Politicorũ lib. V. cap. XIX.*

* *Ibid. lib.* II. *cap.* XV.

Hispanus quidam Præses cujusdam opidi Mediolanensis, cùm Nobilem quendam captivum teneret, conjuxque ejus liberationem, oblatâ pro eo magnâ pecuniâ, peteret; Hispanus hac conditione se ei redditurum maritum promisit, si prius sui copiam ipsi faceret. Quod cùm obtinuisset, mulieri reddidit maritum, sed prius interfectum. Quâ re delatâ ad Gonzagam summum Ducatus Mediolanensis Præfectum, in Hispanum manus conjicit, cogitque eum ducere interfecti Nobilis conjugem. Ductâ illâ, reque deliberatâ, Hispanum capitali supplicio affecit, & porro omnes facultates ejus mulieri attribuit.

NOTULEN

Ofte korte aenteeckeningen op de volgende GRAEVEN;

Die wy ordens-halven hier by voeghen; en kortelijck, om dat haere Geschiedenissen, by veelen wijdluftich beschreven, en derhalven veelen overvloedigh ghenoegh bekent sijn.

Vrouw Maria van Borgonje, de 27ste Gravin van Holland, Zeeland, en Vrouw van Vriesland.

Hartogh Karel soo deerelijck / als ghehoordt is / verslaegen blijvende / wiert sijn eenighe Dochter Vrouw Maria / Erfgenaē in alle zijne Landen en Heerlijckheden : wordende volgens de tellingh van ons Chronijckxje / de zeeven-en-twintichste / nae reeckeningh van anderen de twee-en-dertichste Gravin van Hollandt / Zeelandt / en Vrouwe van Vrieslandt / deedelijck vermits het kleen ontzach tot soo jongen Vrouwe / groote beroertens / soo van de Francoysen tegens den ghemaeckten vreede / als van de Gentenaers verweckt wordende; wordende zy Maria vierighlijck van den Koningh van Vranckrijck / voor zijnen Soon Karel den Dolfijn / die nu acht jaren oud was / en van den Keyser voor sijnen Soon Maximiliaen ten Huwelijck aen gesocht: Maximiliaen was zy van haeren Vader belooft / te welcken opzight zy eenpaerigh van de gemeene Staeten der Nederlanden / aen den selve / die ghenoemt wiert Aerts-Hartogh van Oostenrijck / Stirien / Karinthien / en Karnioelen / Landtgraef van Alsatien / Grave van Tyrol en Habsburgh / al-hoe-wel nae 't getuychenisse van Kuspinianus / de harden Vader hem geene Hartoghdommen heeft willen verleenen / uytgegeven: waer van de Bruyloft op den 18. van Oestmaendt des Jaers 1477.

Maria van Borgonje

trouwt met Maximiliaen

MARIA BVRGVNDA, Caroli Audacis Filia, Comes Hollandiæ XXVII.

Maria Carolesia patri crudeli fato erepto, in Comitatu Hollandiæ, Zelandiæque & Frisiæ Dominio, cæterisque hæredijs succedit, anno 1577. Dein Maximiliano Cæs. Fr. filio nupta, peperit Filippum Hæredē, Margaretam Carolo VIII. Galliar. R. desponsatam, & Johanni Arragonum Principi nuptam, fœtusque duos masculos in juventute extinxtos: exinde gravida infelici ex equo casu, afflicta, acerbo funere, in ipso juventutis flore, extinguitur an. 1482. sepulta Brugis.

MAXI-

MAXIMILIANVS AVSTRIACVS, Comes Hollandiæ XXVIII.

Maximilianus Austriacus, ducta Maria uniti Belgii Hærede unica, Comes XXViij. *post dilectæ conjugis interitum, Filippi filii pupilli tutorem agens, atque ex ordine, regali imperialique diademate insignitus, postque extinctum filium, nepotum Caroli ac Ferdinandi tutelam suscipiens, ipse annorum* LIX *fato cessit, œniponti, anno* 1519. *sepultus Neostadii post multa domi forisque pro imperii dignitate præclare gesta.*

van Oostenrijck: kortelijck binnen Gent voltrokken wierdt / voerende toen gesamentlijck deese tytels: Maximiliaen en Maria / by Godts genaeden / Hartogen van Oostenrijck / Borgonje / Lotrijck / Brabandt / Stirien / Karinthien / Karniolen / Limburgh / Lutsenburgh / Gelderlandt; Graeven van Vlaenderen / Tirol / Arthoys / Burgonjen / Pallatyns / en Graven van Henegouwen / Hollandt / Zeelandt / Namen en Zutphen / Marckgraven des Heyligen Rijcks / Heeren van Vrieslandt / Salines / en Mechelen / etc. Voorts nae de Bruyloft rustede sigh Maximilianus tot teghenweer teghen de Francoysen: Opt deesen Huwelijcke sijn voortgekoomen Philippus / Erfgenaem in alle sijn Moeders Landen / en Margareta; noch twee Soonen / Franciscus en Georgius / die jongh gestorven sijn: hare kinderen, Korten tijdt heeft dese blijdtschap gheduert / want Maria wederom Zwanger zijnde / op de Jacht rijdende / is haer Paerdt komen te struyckelen / en zy achter over op haeren Rugge ter aerde gevallen / waer door haer een Ribbe in 't Lijf gebrooc-ken is / zy haer ongheval en pijn / voor haeren Heer / upt vreese voor sijn droefheydt verbergende / is het quaedt daegelijcks arger geworden / tot dat van een misdracht verlost / een aenhoudende Koorts haer wegh nam / in den bloey haeres leevens / het Vijf-en-twintighste jaer haeres Ouderdoms / gheballende deese haere sterfdagh op den 26. Maert des Jaers 1482. wordende seer beklaecht van allen / en staetelijck te Brugge in de Lieve Vrouwen Kerck begraeven / tot onuytsprekelijcke droefheydt van haeren Heer en Man / jae / soo seer / dat / toen haere Kist in het Graff gesoncken wierd / hem het Harte toesloot / vermaenende naederhandt / of hoorende noyt van haer vermaenen sonder weenen.

zy valt van den Paerde, en sterft.

Maximi-

Maximiliaen van Oostenrijck, de 28ste Graef van Holland, Zeeland, en Heer van Vriesland.

Maximilianus Aerts-Hartogh van Oostenrijck / en Man van Vrou Maria van Borgonje (hier de 28. by andere de 33. Graeff van Hollandt / Zeelandt / en Heer van Vrieslandt) was gebooren te Nieuwstadt in Oostenrijck op den 12. Maert 1459. sijn Vader was Keyser Frederick de derde; sijn Moeder Leonora / Dochter van Koninck Eduard van Portugael; van sijn kindtsheydt af / tot sijn negen Jaeren toe / was hy sonder spraeck / soo dat veele hem voor stom oordeelden / en met groote beswaerlijckheydt begon hy te spreecken / 't gheen sijne Moeder met droefheydt ter Harten gingh; doch in sijnen volwasschen ouder / is hy van soodanigen wel-spreeckentheydt geweest / dat hem alle Menschen / oock de vreemdelinghen / met verwonderingh aenhoorden: Boven sijne Landts-taal sprack hy Latijn / Fransch / en Italiaensch / gheheel volkomentlijck en cierlijck / seght Cuspinianus: Achtien jaeren oudt / ttock hy in Vlaenderen om sijn Huwelijck met de Dochter van Borgonje (hem in 't Belegh voor Nuys toegeseydt) te voltrecken. In 't Jaer 1478. is hem ghebooren sijnen eersten Soon Philippus / ten selven daaghe dat hy omtrent Terowane / met een kleyne macht / Twintigh Duysendt Francoysen versloegh / of op de vlucht dreef / en sijn Leegeringh / die van de Vyandt bemachticht was / gheweldiger handt weder in kreech / en voorts met eenen grooten roof verwinnaer het Veldt behiel: Vijf jaeren hier naer / zijnde 't seste van sijn Huwelijck / sterf zijne soo seer geliefde Egade / waer op korts ghevolght is / weeghens de vooghdy over sijnen Soon / die swaere onrust met die van Gent en Brugghe: waer in van de Bruggenaers gevangen / en te Gent neegen maenden langh / in eenes Aptekers Huys in hoede gesteydt / hy groot gevaer liep van sijn Leeven / daer sijn voornaemste Hof-Edelen in sijn aensien onthoofdt wierden / tot grooten schrick en leedtwesen van hem Maximiliaen / die

Maximiliaen van Oostenrijck

verslaet 20 duysend Françoysen;

word te Gent gevangen geleght,

die twee jaeren te vooren al tot eenen Roomsch Koningh verkooren was/ dies Keyser Frederijck met een Heyr van Twee-en-dertich duysendt man/ neder quam/ en Gendt beleggende/ sijnen Soon den trouwloosen Bruggenaers uyt de kaecken trock. Op 't Jaer 93. sterf Keyser Frederijck. Maximilianus seedert tot Keyser erweelt/ voerde veele en zwaere Oorloghen/ soo met de Gelderschen/ Vriezen/ als andere uytheemsche Volckeren: Stervende op 't jaer 1506. sijn Soon Philippus/ wierdt de Keyser van de Hollanders en Zeeuwen/ en d'andere Nederlanden eenparigh gebeeden/ de vooghdye over sijne Kindts-kinderen te willen aenvaerden: waer over weeder in Vlaenderen neederkomende/ hy Karel nae Spanje schickte/ en Ferdinandt in Vlaenderen ontboodt/ wijsselijck geene der Erf-Landen van eenen Erfgenaem ontblootende: 't geene hy voort als Keyser uytghewrocht heeft/ sullen wy voor-by slaen. Vijf jaeren langh/ heeft hy sijnen Doodtkist/ als een heymelijcken schat/met veele ysere banden beslaegen/alsins met zigh doen voeren: sterf tot Insprucb aen den Buyckloop in 'tjaer 1519. den 12. Januarij s' mergens ten 3. uyren: en wierdt met weenender uytvoert tot Weenen in Sint Stevens Kerck gebracht: en nae drye daegen te Nieustadt/ daer hy Gebooren was/ begraeven. Een Vorst/ die in sijn tijdt/ voornaementlijck in sijn jonckheydt/ veele weederwaerdigheeden uytgestaen heeft/ doch eyndelijck de selven kloeckelijck te booven gekoomen is; seer mee-warigh/ gesprackſaem/ goedt-aerdigh/ van grooter onthoudt/ arbeydtsaem/den geheelen dach in besigheydt/en meesten tijd den halven nacht met schrijven over brengende/ een groot liefhebber van Geleertheydt/ en geleerde luyden/ soober in leeftocht/ over maeltijdt selden (ten hooghsten drymael) drinckende: van sijn schaemachtighe eerbaerheydt wordt geseyd/ dat noyt mensch hem sijn gevoech/ of waeter heeft sien maecken: van statuyr was hy rijsigh en geset/ mager van aensicht/ eerwaerdigh van uytsight/ soo dat die hem niet en kenden/ onder een getal van Dertigh Vorsten/ voor den Keyser uyt-kennen kosten.

van sijn vader verlost:

word Romsch Keyser:

sterft:

zijn loff,

en gestalte.

PHI-

PHILIPPVS AVSTRIACUS,
Ejus nominis Secundus, Comes Hollandiæ XXIX.

Filippus ejus nominis secundus Mariæ Matri succedit Comes XXVIIIj. *an.* 1482. *ob animi & corporis dotes, formosus dictus, ex Iohanna Arragonum regis filia, Caroli ac Fardinandi imperatorum, Leonoræ, Elisabethæ, Mariæ reginarum & Catharinæ ducissæ pater, atque ipse rex Castellæ omniumque paternarum, socerique ditionum indubitatus hæres, fato cessit annum agens vigesimum nonum, anno* 1506. *heu! longiore vita dignissimus princeps: corpus sepultum juxta Burgos Hispaniæ; cor translatum Brugas monumento Matris appositum est.*

Philip-

Philippus van Oostenrijk, de 29ste Graef van Holland, Zeeland, en Heer van Vriesland.

Philips van Oostenrijck

Philippus van Oostenrijck door de doodt van sijn Moeder Maria van Borgonje / wordt de Negen-en-twintichste / anders de Vier-en-dertichste / deses naems de tweede Graeff van Hollandt / Zeelandt / en Heer van Vrieslandt / en Erfgenaem van al haere andere Landen en Heerlickheden / nu oudt Vier jaeren / om sijne onmondigheydt onder vooghdye sijns Vaeders Maximiliaens gestelt / die van de selve afstandt deede / in 't jaer 1494. toen Philippus sestien jaeren oudt was / die daer op te Geertruydenbergh den 12. van Wintermaendt des selven jaers / van weegen 't Graefschap van Hollandt / en korts daer aen te Romerswael van weeghen Zeelandt / voor Erf-heer ghehult is. Van toen af / weeghens sijne welgemaeckte Aensichts en Lijfs-gestalte / de Schoone ghenoemt / wierdt aen hem in Huwelijck verlooft / Johanna / oudtste Dochter van Fardinandus Catholicus / Koningh van Arragon / en van sijns Vrouwen Elisabets weegen / oock van Kastilien / Leon / Toledo / en Granada ; wordende sijn Suster Margareta toegheseydt / den Prince Jan van Spanjen sijn Bruydts Broeder. In 't jaer 1496. komt Johanna de Bruydt / met een gheleyde van Hondert Vijf-en-dertigh Scheepen uyt Spanjen in Zeelandt / waer op korts de Bruyloft te Lier in Brabandt voltrocken / en eyndelijck te Brussel Feestelijck gevierd is : voerende de selve Heeren die de Bruydt uyt Spanjen hier geleydet hadden / Margareta / Bruydt van den Prince Jan / nae Spanjen toe / die onderweege by nae Schipbreuck lijdende / eyndelijck nae veel ramps in Spanje te Lande quam / diens Huwelijck plechtelijck volvoert wierdt te Burgos / in 't jaer 1497. en was dit een korte vreughdt / want int eynde des selven jaers / sterf haeren Man den Prince / blijvende sy Zwanger / korts daer aen weegens de droefheydt / een onvoldraghe en doode Vrucht ter weereldt brengende ; waer over de

wordt gehult,

trout met de Dochter van Spanje ;

de Erff-rijcken van Spansen haeren Broeder Philippus/ met sijne Vrouw Johanna over 't hoofdt hangende/ de selve nae Spansen getrokken sijn inden jaere / 1501. daerse in 't jaer 1502. den 20. Junij in Kastilien / en den 26. October te Saragossa voor wettige Erfgenaemen verklaert en erkent/ en van toen af Princen van Spanjen ghenoemt wierden.

Philippus wederkeerende/ bleef sijn Vrouw/ die grof zwanger was in Spanjen / en gelagh aldaer te Alkala / in 't jaer 1503. van haer vierde kint en tweeden Soon/ genaemt Ferdinandus / sijnde den Prince Karel tot Gent in 't jaer 1500. de Princessen Leonora tot Loven in 't jaer 1498. en Elisabeth tot Brussel 1501. gebooren: Om dit ghetyp had Philippus eenighe onrusten met Karel / de Neef van Hartogh Aernout van Gelder / die sigh als Hartogh van Gelder droegh/ om tegen 't welcke te versien Philippus te Velde treckkende hem meest alle de steeden van Gelderlant aen de handt gingen / tot dat deese twist by verdrach ghemaeticht wierdt. Midlerwijl quam te Medina Campi te overlijden Coninginne Elisabeth van Spanjen/ een Manmoedige Vorstin/ van wien de Rijcken van Kastilien afhingen / het grootste en voortreffelijckste gedeelte van Spanjen; Vertien Maenden langh weerhielden de Geldersche beroertens des Aerts-hartoghs over-tocht in Spanjen / om in sijns Vrouwen Erf-rijcken als Coningh erkeelt te worden / midlerwijle in 't begin des jaers 1505. d'uytvaert over sijn Schoon-Moeder Coningin Elisabeth / vierende te Brussel in Sint Goedelen kerck / alwaer daer nae de Gesant van Spanjen/ hem en sijn Vrouw driemael toeriep/ Coningen van Kastilien / Leon / Toledo / en Granada / en voorts aen gebruyckte Philippus in sijne Brieven desen tijtel : Philippus by Godts ghenaede Koningh van Kastilien / van Leon/ van Granada / etc. Aerts-Hartogh van Oostenrijck/ Prince van Arragon/ Hartog van Bourgonje/ van Lotherik / van Brabandt / van Stirien / van Carinthien / van Carniolen / van Limburgh / van Lurenburgh/ en van Gelder; Graef van Vlaenderen/ van Habsburgh/

Zijn Kinderen.

Wort Koningh van Kastilien, &c.

burgh / van Tirol / van Artois / van Bourgonje / Palatijn van Henegouwe / van Hollandt / van Zeelandt / van Ferretta / van Kiburgh / van Namen / en van Zutphen / Lantgraef van Alsaten / Marquijs van Bergen / en des Heyligen Rijcks / Heere van Vrieslandt / van der Merck / van Slavonien / van Portnauw / van Salines / en van Mechelen : Blijvende van dees tijdt aen de Graefschappen van Hollandt / Zeelandt / etc. aen Spanjen gehecht / geleggende onderwijl in den voornoemden jaere 1505. de Coninginne van Brussel / van haer Vijfde kint / een Dochter / die Maria genoemt wierdt. Coningh Ferdinand van Arragon / in de deelingh der Rijcken met zijn Schoon-Zoon overdragen sijnde / sondt een groot getal Scheepen om den selven met sijn Dochter in Spanjen te haelen / daer der de Coningh van Kastilien Vijftigh Neederlandtsche by deede / en met sijn Vrouw en geheel Hoff-gesin / en veel Heeren van Middelburgh te Scheep gingh / en den Vierden Januarij des jaers 1506. in Zee stack / tot dat men Engelandt in 't gesicht krijgende / het Coninghs-schip onversiens in Brandt geraeckte / die naeuwelijcks met groot gevaer en veel moeptens geuptet / van een heftigen storm gevolght wierdt / die 't Coninghs-Schip met weynigh anderen in Engeland aensmeet / van waer drye geheele maenden nae een goede voor-wint gewacht hebbende / zy met gelucktigen spoedt / den Een-en-twintichsten April / te Koronga in Galissen aenkomen; alwaer met grooten toeloop en ghejuych van volck ontfanghen / en ten Hove ghelepdt sijnde / door goedt vinden der grooten in Spanjen / nieuwe voorwaerden aengaende de bestieringh der Rijcken / voorgestelt / en van Ferdinandt bevesticht worden / in allen met grooter minne en eendracht over-komende. In 't eynde van Oestmaendt / doet de Coningh met sijn Vrouw Johanna / sijnen intree in de Stadt Burgos / en besichtight de Godtvruchtige plaetsen der Miraflores / en Carthusers : nae weynigh daegen oeffeninghs-halven / met een Hand-bal en Kinket speelende / als op de naemiddagh het Bloedt door de groote hette en te sterke beweegingh / hobbelde en heet was / en hy

Scheept aff naer Spanje.

Doet sijn Intree.

en hy der Maagh / die nae vocht snakte / met te veel koudt waeters overladen had / begost hy sich terstondt qualijck te ghevoelen / de sieckte meer verswarende / wordt ghenoodt-saeckt sigh te Bedde te begeeven; terstondt de zinnen Hee-melwaerts keerende / als hy sijn uyterste wil gemaeckt / en laetste heyl-teeckenen genuttight hadde / ruckt in weynigh dagen 't niet afslaetende gewelt des heftigen / en midts des Lichaems krachten / seer stercken quaels / dien soo kloecken jongen Heer / nu in de Bloem / het Acht-en-twintighste jaer sijns leevens / uyt den tijdt / tot groot harten leet van allen / voornamentlijck der bedruckter Vrouwe / die Wee-duwe blijvende met Vijf kinderen / hier voren ghenoemt / weynigh tijdt hier naer het Seste ter Weereldt bracht / dat een Dochter was / en Elizabeth genaemt wierdt; neemende de Moeder de droefheydt over het verlies haeres Mans / soo nae / dat sy seedert noyt haere zinnen machtich was / hoe-wel anderen deese onsteltenis / als oock de schielijcke doodt des jongen Vorsts / eenigh fenijn toe-schrijven. 't Lic-haem des Coninghs wiert tot den Carthusers by Burgos in Spanjen / en het Hart te Brugh in Vlaenderen by sijn Moeder begraeven: laetende allen een heerlijck voorbeeldt des onstandtvastigen standts / en wankelen lots der Wee-reldtlijcker hoocheydt achter.

Wordt sieck, en sterft.

CAROLVS V. CÆSAR, ejus nominis secundus. Comes Hollandiæ XXX.

Carolus Phil. F. Maxim. N. Comes Hollandiæ, Zelandiæque XXX. *ejus nominis* II. *in serie Imperatorum* V. *& Maximus, quem cum se regnis abdicaret, de gestis suis non vane prædicantem audivimus, se à* 17mo *ætatis anno ad eam usque diem peregisse expeditiones profectionesque* IX. *in Germ.* VI. *in Hisp.* VII. *in Ital.* IV. *in Gall.* X. *in Belg.* II. *in Angl. totidem in Afric. mari* XI. *remenso, bella, paces, fœdera, victorias: atque hæc magnifice magis quam superbe: obijt justissimus Imperator in S. Justi Monast. Granatensi Aº* 1558. *cum vixisset* A. 58. M. 6. D. 27.

Keyser

Keyser Karel de Vijfde, de 30ste Graeff van Hollandt, Zeelandt, en Heer van Vrieslandt, &c.

Karel van Oostenrijck in den jaere 1506. door overlijden sijns Vaeders / onder vooghdye sijns Groot-vaeders Keyser Maximiliaens / en door ontslagh uyt de selve / in den jaere 1515. is geworde de Dertighste / diens Naems / de tweede Graeff van Hollandt / Zeelandt / en Heer van Vrieslandt: en voorts alom in alle sijn Vaeders Erf-Landen voor Erf-Heer verklaert en aenghenomen. In den volgenden jaere daer aen / sterf Ferdinandus / Coningh van Arragon / die by uyterste wil / sijnen Neef Karel (voor by gaende des selfs Moeder / sijn Dochter / misschien om haers kranck-sinnigheydt), voor Erfgenaem in alle sijne Rijcken verklaerden: ghebruyckende hy voortaen alle des selfs / somtijdts oock sijns Moeders Tijtels / somtijdts schrijvende Karel by Godts ghenade Koningh / etc. somtijdts Johanna en Karel by Godts genade / Coninginne en Coningh / etc. Doch heeft naederhandt des Moeders naem achter weege gelaeten / onaengesien de selfde leefde tot den jaere 1555. 't jaer des overdrachts sijner Rijcken aen sijnen Zoon Philips: Soo dat in deeser aenmerckingh / Karel nauwlijks Conigh der Erf-rijcken van Moeders weegen gheweest zy. De doodt van Keyser Maximiliaen in den jaere 1519. opende Karel den toe-gangh eerst ten Roomschen Coninghs / en korts daer aen ten Keyserdomme / en ter eeuwiger veede met Franciscus d'eerste Coningh van Vranckrijck / dien Karel (toen verrijckt met de naem van de Vijfde) tot de keur in de licht stondt: waer over vernieuwingh der Oorlogh in Italien / noopende elcks recht op Napels en Milaen / ghevolcht is / en daer uyt de vermaerde slagh voor Pavia / en des Conings gevanckenisse. 't Innemen van Room / door 's Keysers Leeger / in den jaere 1527. daer Paus Clemens de seevende / veel smaets lee / heeft den Keyser alleen geen weder-

Karel van Ostenrijk Erfghenaem in 's Vaders Landen.

Oock in des groot-Vaders, van Moeders zijde.

Wordt Roomsch Keyser.

derwaerdigheydt / maer soodaenigh een ghehoorigheyt te weege gebraght/dat 's jaers daer aen de zelve Clemens aen den Keyzer bevestighde de overdraght der Heerlijckheden van Utrecht en Ouver-ÿssel, by Bisschop Henrik vā Beyeren van Utrecht aff/ en den Staaten 's Lands toegheslaen/ blijvende toen (na dat de Keyzer 't Hartoghdom van Gelder uyt wederspanigheydt eerst van Karel van Egmond / en naderhand van Hartogh Willem van Kleef in den Jare 1543. weder bemachtighde) de Zeventien Neederlanden onder eenen Prince aen een gehegt: Dese goedwillighe bevestigingh top-hoopte de Paus met in den jare 1530. tot Bononien / Karel met de uyterste plechtigheeden ten Keyzer en Naem van Augustus in te wyen.

Hecht de 17. Nederlanden aen een.

In den jare 1532. dreef de Keyzer den Turck Soliman/ die nu Weenen belegert hadde / en ghereed stond om voort gansch Duytschland in te sl.kken / in zijn eygen nest te rugge; en braght korts hier aen de Rijken van Kusko / Mexico en Peru / in de Oost-Indien / onder zijne nader gehoorigheyd / doende van hier de sprongen / als een ander Herkules / in Afrika / daer hy de Stadt Tunes / en het omleggende Rijck / den Bezitter Hairadin Enobarbus ontweldighde / en de zelve den rechten Coningh Muley Hazan / in den Jare 1535. ter hand stelde / blijvende alzoo geweldigh Heerscher in Oosten en Westen: dien / en evenwel niet meer dan haren Graeff zagen de Landen van Holland en Zeeland in den Jaere 1537. dien zoo gheweldigh Heerscher / zagh Holland dat van Haerlem nae den Haghe rijdende / tot Oestgeest van d'Abdisse van Rijnsburgh ghemoetet wierd / voor welcken van zijne waghen treedende / en d'eene knie ter aerden leggende / noemende Haer Mijne Gebiedende Vrouwe van Rijnsburgh, hy van de zelve wierd op-geheeven: uyt de Nederlanden vertrock de Keyser met die gedenck-waerdige Reys over Vranckrijck / stellende zigh zelf soo onbeschroomdelijck in de maght zijns Vyands / hoewel zwaegers / des Coninghs van Vranckrijk / Franciscus d'Eerste / eertijts zijnes Gevangens / diens ongekreuckte heusheyd ende trouw hier ten hooghste te ver-

Komt in Holland,

wonde-

wonderen en te roemen staet: nae dees riep hem voor 'teerst den onrust in Gelderland / vernieuwt door Hartogh Willem van Kleef (zulcks boven ghedacht is) dien het hard Belegh en 't geweldigh bemachtigen zijner Stad Buuren/ noodsaeckte en beweeghde zigh in eygen Persoon/ op hoop van 's Keysers ghenaede / voor des zelfs voeten te werpen: niet min ghelukkigh eynde / voor den Keyzer / nam inden Jaere 1547. de hooge ende groote toerustingh van oorlogh tusschen hem / de Keyser aen d'eene/ende den Hartogh van Saxen en Land-graef van Hessen aen d'ander zijde / daer d'eerste door neederlagh zijns Heyrlegers / en d'ander door vrywilligh overgift mits d'ontzachelijkheydt zijnes naems zijn Gevangen / en daer door het grootst' ghedeelte van Duytsch-landt hem onderdanigh bleef: zoo hoogh een voorspoedt / en ten top gesteege daeden / kroonde om dit ghety de Paus Paulus den Derde met de Naem van Karel de Alder-grootste: Dat van dees tijdt af des Keysers Fortuyn te rugghe gevlooten zy / kost men segghen / 'ten ware het kranck avontuer dat de Keyser voor Mets lee/ door het in-nemen van Teruwanen en Hesdin vergolden waer gheweest: nae dit slot van daeden volghde de Overdraght der Landen / waer van / om dat alle Nederlantsche Historien sulcks wijdluftigh verhaelen / als stellende veele het selve tot een grond-aenvangh harer vertellingen / wy niet seggen sullen/ sluytende alleenlijck met dese woorden des Keysers / in zijne Overdraght ghebruyckt / om datse aenmerckelijck en een kort Verhael zijnes Levens behelsende sijn.

Wordt d'Alder-grootste genaemt.

Draeght de Landen over.

Van mijne 17. jaeren tot op desen dagh / heb ick soo in Heyr als Voor-toght gheweest negen-mael in Duytschlandt/ ses-mael in Spanjen / seven-mael in Italien / vier-mael in Vranckrijck / tien-mael in Nederlandt / twee-mael in Engelandt / twee-mael in Africa; kruyssende de Zee elff-maelen: Oorloghen / Vreedens / Verbonden / Overwinningen heb ick ten eynde gebragt / en dat meer kloeckmoedigh dan hoovaerdigh/ etc. Nae deez' Overdraght vertrack zigh de Keyser in Spanjen / met weynigh ghestoets in het

Zijn Reden op d'Overdraght.

Treckt na Spanje,

in het Clooster van Sint Joost / seven mijlen van Placensen buyten Toledo / en liet aldaer weynigh voor sijn doodt / sijn uytvaert toe-stellen / die hy / in schijn als of hy doodt waer gheweest / self by-woonde: welck uytvaert / als een voorspoock / des anderen daeghs van een koortsghevolght wierdt / welcke hem in weynigh daeghen wegh sleepte in den jaere 1558. den 21en. van Herfstmaend / en wierd in 't Vleck Escurial / daer sijn Soon Filippus naederhand die kostelijke Kerck stichte / korts daer-na begraeven. Wt sijn Gemaelin Izabella / Coningh Emanuel van Portugals Dochter / die in den jaere 1539. te Toledo ghestorven is / naelatende Filips / eenighe manlijck Erffghenaem / en Maria en Johanna / dees aen Keyser Maximiliaen de tweede / en die aen Jan Prince van Portugal uyt-gehuuwt / nevens twee natuerlijcke Kinderen / Jan en Margriet van Oostenrijck / d'eene veeltijds Don Jan / en d'ander Madame van Parma ghezeght / in de Historien ghenoegh bekent.

Wordt sieck, en sterft.

PHILIP-

PHILIPPVS TERTIVS, Hollandiæ Comes XXXI. Hiſpaniarum Monarcha.

Philippus ſucceſſit Maximo & glorioſo Patri cujus indulgentia & benignitate Anno 1555. *Belgicarum Provinciarum, ut Heres, ita Comes factus; in comitatu Hollandiæ & Zelandiæ* III. *& ultimus, ab Ordinibus fœderatis abdicatus A*o. 1581 *: qui poſt varios bellorum eventus, variis fortunæ procellis jactatus, ipſe poſt quatuor uxores quarum ultima Anna Auſtriaca ei Philippum F. hæredem unicum maſculum reliquit, diem clauſit extremum in Eſcuriali D. Laurentij, die* 13. *Sept. A*o. 1598. *ibidemque ſepultus : cum implevisset* A 71. M. 4. D. *aliquot.*

Philippus de tweede Koningh van Spanje: diens naems de derde; hier de 31ste Graef van Holland, Zeelandt, en Heer van Vrieslandt, &c.

Philips van Spanje

Philippus door 's Vaders Overdragt ter Heerschappye ingheruymt/ wordt (volgens de tellinghe van onsen Autheur) de Een-en-dertigste/ diens Naems de derde Graef van Holland/ Zeeland/ en Heer van Vrieslandt/ in den jaere 1555; sulcks alle Schrijvers eendrachtelijck getuyghen; doch sijnde alvooren in den jare 1549. by wille sijns Vaders in meest alle de Nederlanden voor Erf-Prins gehult en aengenomen/ waer van de Bevestigingh aldus luydet in den Brieff daer van ghegeven op den dagh der Huldinge: Kaerle, by der Gratie Gods; &c. Ende Wy Philippus by der selver Genaeden, Prince van Spanjen, &c. Allen den geenen die desen tegenwoordige sullen sien, Saluyt. Alsoo, om soo veel te meer onsen Erf-Neder-Landen van herwaerts over, ende den goeden ende getrouwen Ondersaeten van dien, te thoonen ende bewijsen die goede ende oprechte Liefde, Gunste ende Affectie, die Wy Keyser, hun altijdts gedraegen hebben, ende noch draegende sijn; niet anders begeerende dan 't geene dat heurluyden gemeene welvaert, ruste, vreede ende verseeckertheydt aengaet, ende concerneert, Wy onsen seer lieven ende seer beminden Zoone, den Prince van Spanjen, hebben herwaerts over ontboden, ende doen komen, ten eynde dat hy deselve onse Erff-Nederlanden, sien, besoecken, visiteeren, ende kennen mochte, ende den Onderzaeten van dien insgelijcks betoonen de goede ende sonderlinge oprechte lieffde ende affectie, die hy hen draegende is: op dat zy-lieden dies te meer tot hem, als haeren toekomenden Heere ende Prince ghenegen, gheaffectioneert, ende verbonden blijven moghen. Ende om de selve, ende andere merckelijcke redenen, hebben Wy gheresolveert ende gesloten, hem te doen ontfanghen, hulden ende sweeren by den Staten, ende Leeden van allen onsen voorschreven Erff-Neder-Landen, ende onder anderen by den Prelaten, Edelen, ende vier Hooft-

Wordt voor Erf-Prins verklaert.

Steden van dese onsen Hartoghdomme ende Lande van Braba nt, voor haeren toekomenden, natuerlijcken oversten Prince ende Heere; om by Hem, ende sijn Erven ende Nakomelinghen, nae onse Aflijvigheydt, ons voorschreven Hartoghdom, ende Landt van Braband, met sijne toebehoorten, als opreght ende waerachtigh Heere van den selven te ghebruycken, &c.

Desen Brief gegeven te Leuven den vijfden Julij des jaers 1549. vermeld alhier van Braband; dergelijcke sal/ sonder twijffel/ in alle de andere Neederlanden/ daer sulks behoorde/ gegeven sijn/ onderteyckent als dese/ by Karel en Philippus. Ut de Nederlanden is toen Philippus met zijn Vader de Keyser eerst op den Rijcks-dagh tot Ausburgh/ voort op Trenten/ en eyndelijck in Spanjen vertrocken: sedert in Engeland/ om zijn Huwelijck aldaer te voltrecken/ wierd van daer in de Neederlanden ontfangen/ die hem toen voor rechte Heer door 's Vaders Overdraght erkenden in den jare 1555. Voorts van dees tijdt aff/ soo inde selve als in Enghelandt/ zijn verblijf hebbende tot naer zijn's Vaders doodt/ dat hem Vlissingen in den jaere 1559. met een machtige Vloot/ naer Spanjen t' zeyl sach gaen: waer op die langh-duyrige en bloedige OORLOGEN gevolght sijn; welcker BEGIN inden jare 1566. den Coninck van alle Liefde tot zijne Onderzaten verbreemt; welcker MIDDE, naementlijck het jaer van 1581. hem van zijne Hoogheyd en Reght op de Verneenigde Nederlanden vervalle te zijn/verklaert; en welcker EYNDE, 't jaer van 1648. zijnen Nazaet/ der selver Landen volkoome en ghe-slaefde Vrydom uyt de handt gewrongen heeft: meer dan hier van te seggen/waer water in Zee gedragen/en 't geene breed genoegh by de Nederlandsche Historie-Schrijvers verhandelt is/ met over-tolligheyt op-gehoopt. Des gedachten Heere Graeffs/Conings van Spanjen/etc. Huysvrouwen zijn geweest/ d'Eerste Maria de Dochter vã Jan den Derde Coningh van Portugael/ met welcke hy troude in den jare 1544. En welcke hem in 't volgende jaer baerde zijnen eerst-gebooren Zoon Karel/ stervende de Moeder weynigh daegen naer het baeren. Van de Dood van dese

d'Overdraght der Landen.

Des Konings Huwelijcken

Prince Karel/ sijn verscheyde gevoelens / en hier van te sien verscheyde Schrijvers / voornaemlijck de Heer P. C. Hooft, wijdluftelijck en voortreffelijck in sijn vijfde Boeck der Nederlansche Historien: zijn tweede Vrouwe was Coninginne Maria van Engelant / Coningen Henrijcks des achtsten Dochter / en Eduards des sesten en Elisabeths / Suster / getrouwt den 25en. Julij des jaers 1554. te Wincester/ andere seggen Winton: dese is sonder kinderen gestorven in den jaere 1558. den 17en. Novemb. sulcks Philippus in den volgenden jaere daer aen troude tot zijn derde Gemalinne Elizabeth ofte Isabella/ Coningh Henrick des tweeden van Vranckrijcks Dochter / die hem ghebaert heeft Isabella/ namaels gehuwt aen den Aerts-Hartogh Albertus / en Catharina / gehuwt aen Karel Emanuel/ Hartogh van Savojen: en sterff Coningin Elizabeth inden jaere 1570. niet buyten vermoeden van vergiff. Zijn vierde en laetste Vrouw is geweest Anna van Oostenrijck/ Keyser Maximiliaens des tweede / en Maria zijns eygen Susters Dochter / getrouwt in den jaere 1570. blijvende uyt dit Houwelijck overigh een eenige Zoon en Nazaet Philips/ naemaels den derde geseght: zijnde twee Zoontges met een Dochtertgen in de wiege overleeden: deese Vrouw Anna heeft hy insgelijcks overleeft/ en is de selve gestorven in den jaere 1580. en hy Philippus deser weereldt overleeden in 't Clooster van St. Laurens / dat hy seer kostelijck gesticht hadt in 't vleck Eskuriael, buyten Madril / alwaer hy oock begraven is: gevallende zijne sterfdagh op den 13en. September des jaers 1598. gheleeft hebbende 71. jaer en 4. maenden.

en Kinderen.

Zijn doodt.

E Y N D E

Van de Oude Chronijke van

H O L L A N D T.

P. S.

P. SCRIVERII

TOETS-STEEN:

Waer aen

Beproeft worden ontallijcke plaetsen

uyt de voorschreve

Oude Chronijke van

HOLLANDT.

INLEYDINGH
tot den
TOETSTEEN.

Goedgunstige LEZER;

P dit voorgaende werck, heb ick doorgaens op de kant vande bladeren, den Toets-Steen *belooft, ofte, om beeter te seggen, een naeder Naespeuringh van de waerheydt in sommighe deelen, daer ick niet wel lijden kost dat den Leezer soo in doolingh geleydt wierdt, soo door de weynigh omsightigheyt van onsen Autheur, als oock door de slordighe naevorschingh en groove onweetenheydt van zyne voor-gangers : ick heb u dan (segh ick) den Toets-steen belooft, 't welck (indien ick niet gedaen hadde) soude het Chronijcksje selve, veel eer aen den dagh gekomen sijn : want, om met onsen Autheur te spreecken,* **Lange tijdt is my gebeeden / dat ick doch woude** *het oude Goutsche Chronijckje aen den dagh geeven, als 't geene ick soo hier en daer voornaementlijck in de aenteeckeningen op mijn oude Boeck, genaemt Batavia, aen-trock: ick heb het dan onder de Pers gebrocht soo als 't leydt, op weynighe plaetsen met yets in text-haecken uyt een ander geschreeven exemplaer en door gaens meest met kant-schriften verrijckt, in welcke ick den Leezer meenighmael tot den Toets-steen wijse : maer dewijl dat werck al over ettelijcke jaeren onder My stil gelegen heeft, bevindt ick dat in die tijdt het saysoen al vry verandert is: de meenighvuldige verhinderingen en tusschen-komingen hebben my tot noch toe belet, dit werck eerder te voltrecken; oorsaeck, dat het op sommighe plaetsen soo wijd-luftigh niet weyen sal als het my eerst wel aen-scheen, soo om dat de lust toen grooter was om alles wijd-luftiger aen te teyckenen:*

meede,

meede, om dat het meer een werck van nau-keurigheydt dan noodigheydt weesen soude: sullende evenwel den Leezer in noodighe aenwijsinghen niet verleegen laeten: op sommige plaetsen oock (dat ick gaere bekenne) sal de Toets-steen beeter sijn, dan off hy verhaest gheweest waer; want, bevinde nu in mijne kant-aenteeckeningen somtijdts selve gemist te hebben, voornaementlijck in 't ghetal der jaeren: wie kan 't op eene tijdt alles weeten? Oock sijn my seedert meerder blijcken en bescheyden ter handt gekomen: niet dat ick nu wil seggen den naegel op den kop getroffen te hebben, neen; wil gaerne yder sijn oordeel en naeder naespeuringh vry-laten, maer hebbe hier in gedaen nae mijn beste weeten, en bewijsselijckste gevoelen. Om nu te komen tot het werck, ofte 't Chronijckjen selve, bevinde het in veelen deelen seer maeger en soober ghestelt, behalve daer het met groove, lange, vette, dicke fabelen en beuselingen doorspekt en versien is, so dat het my dickmael verdrooten heeft hier dieper in te treeden, en de moeyte genoomen te hebben, sulck een werck, daer soo weynigh gesondts aen is, aen den dagh te brengen: voornaementlijck heeft dit plaets in den begin, daer het tot aen de Graeven toe, nauwlijcks een waer woordt is dat ghy leest, ofte immers soo verkeert uytgetrocken en by-gebracht, dat het sigh selven niet gelijckt: ick weet niet off ick het de onweetentheydt off dwaesheydt van onse goede luyden noemen sal, dat sy de lust gehad hebben (waer in hen de Fransche Hunnibaldus, en Engelsche Galfredus voorgaen) haere beschrijvinghen met den ondergangh van Troja, en diergelijcke beginsselen (ja, beuselingen) aen te vangen, en daer uyt de Stammen en af-komst der Vorsten en Heeren die sy beschrijven willen, aff te brenghen.

TOETS-

TOETS-STEEN,

op die oude

CHRONIKE VAN HOLLANDT.

LAet ons dan het werck van vooren aen eens kortelijck Toetssen ende keurigh naer sien watter noch ghesondts aen is: tot noch toe is den Autheur ons onbekent; wy noemen dit werck, *Het Goudsche Chronijckje*, om dat den oudsten druck, die ick ghesien hebbe, ter Goude is ghedruckt gheweest, by *Geraerdt Leeuw*, in 't jaer 1478. by desen voornoemden drucker, sijn in 't selve jaer ghedruckt twee stucken van de *Legenden der Heyligen* uyt het Latijn in Duytsch gebracht, mede sonder naem des Overzetters, doch seyt de selve aldus in sijne Voor-reeden op het eene stuck; [**Lange tijdt ben ick versocht / en gebeeden dat ick doch woude uyt den Latijn in Duytsch maecken / etc.**] even ghelijck onsen Autheur dit sijn werck aenvanght, soo datmen hier uyt souw mogen bespeuren, off het niet een, en deselve Man is die het een en 't ander geschreeven heeft, om dat de tijdt, de stijl, en de stoffe, soo wel over-een koomen: korts daer aen is oock dit Chronijcksjen tot Leyden gedruckt, naementlijck in 't jaer 1483. doch schijnt het werck eerstmael soo verre niet gebrocht te wesen, als daer naer, en wel by ymandt anders achtervolght geweest te sijn; want, behalven dat in de gheschreeve exemplaren, soo hier en daer eenige veranderingh is, seyt een Copy, **van Grave Dirck van Hollandt tot die machtige ende Edele Hartoge Philips van Borgonje / etc.** en eyndicht met Vrouw Jacoba; daer dit ons werck seyt, **die Edele Hartogh Maximiliaen van Oostenrijck / etc.** en eyndicht met Karel van Borgonje.

Pag. 1. **Wie sy waeren die de Steeden eerst begreepen ende bebetimmerden / ende hoe sy haer naemen eerst kreegen**] hier belooft hy veel daer weynigh van volght, want komt op een Heer Lem, Valck en een Leydts-Man door 't woud van ongenaede en diergelijcken uyt: om daer mede de stichters der Steeden van Haerlem en Leyden, en 't Dorp Valckenburgh aen den dach te brenghen.

Nae de Geboorte Abrahams negen hondert ende ses-en-veertigh jaer] Onseecker is 't offer oyt Troje geweest is, om dese tijdt-reeckeningh dan nae te spooren sullen wy ons niet quellen, en laeten 't ghelooven die wil, en naeder nae-reeckenen dien 't lust.

Ende binnen deese tijdt / als men voor Trojen lagh / toogen daer uyt / etc.] Tegen 't gevoelen der Ouden die de vlucht der Trojanen stellen, naer het in-nemen der Stadt.

Francio die Vroom Hertogs Zoon] Een verdichte Zoon, om de stichter van Vranckrijck te vinden, daer van andere veele bewijsselijcker reedenen toe by-gebracht worden: diergelijcke dromerijen hebdy in de Fransche Hunibaldus, en Engelsche Galfreedus, en sijn alle dese kostelijcke Heeren en schoone Steden, soo de Sicambrijnen als die in Italien, al van eene natuyr.

Ende dit was vijftien-hondert jaer te vooren eer sy Vranckrijck besaeten] Dat's een spronck, waer meede waer dit aen een te schaekelen?

Pag. 2. **Brutus schoot sijn Broeder doodt**] Hier mist hy van sijn mackers, want die seggen sijn Vader: jae, sommighe brengen een voorseggingh aen den dagh, waer in ghesseydt wordt dat Brutus sijn Vader en Moeder dooden souw; sijn Moeder naementlijck in hem ter weereldt-te-brenghen, en sijn Vaeder op de jacht.

Dat men die Reusen in die beenen soude houwen] Dit schijnt ontleent uyt de oude Romeynsche Historij soo van *Titus Livius*, als *Valerius Maximus*; waer gedacht wordt dat na den Slagh te Canna, eenige leevendigh gevonden wierden die de Dyen en Knie-schijven afgesneeden waeren; oock dat Hannibal sommige ghevangenen, van den wegh en eenighe Packaedjen vermoeyt, de Knie-schijven deede aen stucken snij'en om te Vermincken en Lam te maecken, 't geen oock aengemerckt wordt by Ennius in sijn achtste Boeck vant Oorlogh tusschen de Romeynen en Afrikaners, met dit Vaersje.

His pernas succidit iniqua potentia Pœni.

Dees snijt de trotsche Macht der Penen
Onstucken Dyen en Zeenen.

En sus andersins en kosten, soo 't scheen, deese Reusen niet t' onder gebracht en verwonnen worden.

Ende

Ende maeckten daer een groot Kasteel dat Slavenburgh hiet] Let waer dit al heen loopt, want dit was, volgens sijn reeckeningh, meer dan elf-hondert en ses-en-'t sestigh jaer voor Christus Geboorte: doch al sijn tellingen is geen staet op te maecken.

Pag. 4. **Julius quam tot Niemaghen / dat hy selver stichte**] Dit schijnen de goede slockers uyt het Op-schrift van een aldaer gevonden Steen, genoomen te hebben, die sy aldus leesen:

DIS. MANIBVS.

C. IVLIO. CLAV. PVDENTI. NEOMA. VET. LEG.

XC. FAN. L. ET. IVNIO. F. EIVS. H. F. C.

't Gheen sy hier NEOMA leesen, by verstandige luyden naeder ingesien, wordt geleesen LVIDONIA, maer ghenomen het waer al NEOMA, soo kan hier uyt niet beweesen worden dat die van 't Bouwen van Nimwegen spreeckt, en sal't, alwaer de naem Julius ghevonden wordt, die hier Cajus Julius Claudius Pudens is, Julius Cesar moeten toegepast worden, soo sal 't sonder eynde sijn: want, de naem Julius, wordt duysendt-en-duysendtmael, (om soo te seggen) op Steenen gevonden: dat wy dan segghen dat sy uyt het Op-schrift van deesen Steen, Julius tot den Bouw-Heer maecken, geeve niemandt vreemt dewijl al over twee-hondert-en-vijftigh jaer de Historij-Schrijver van Gelderlandt Wilhelmus Berchemius, dit Op-schrift hier toe lee-braeckt en by den haere treckt: andere, van gelijcke geloofbaerheydt, maecken Bato en Hessus tot stichters van Nimwegen: even waerachtigh is de stichtingh van Gent, die hier volght, als meede de tocht van Julius Cesar op de Slaven, daer in Cesars aenteyckeningen, die hy selve soo sorghvuldigh en vlijtigh gheschreeven heeft, niet een woordt van te vinden is; noch hebdy wat verder van de stichtingen van Aken, by Granus, en van Antonia, dat sy Uytrecht noemen, by Antonius ghesticht (twee verzierde Raads-Heeren onder Nero verdreeven;) deese stichtingen set ick op de selve Ry meede uyt Op-schriften van Steenen, daer ick goet bewijs toe heb, ofte Penningen op soodanige plaetsen ghevonden, afgenoomen en onder de Man gebracht.

Pag. 4. **Nae dese Keyser Augustus soo wordt Claudius Keyser**] Hoe vast hy gaet in sijn oude dingen te reeckenen en te beschrijven, blijkt hier uyt, dat hy hier, daer hy de Roomsche Schrijvers soo duydelijck voor hem heeft, de Keyseren Tiberius en Kaligula over slaet.

Daer street deese Keyser Claudius teghen die wreede Slaven] Even seer als Julius te vooren deede, immers het gae hoe 't gae de Slaven moeten der in te pas komen of 't spel waer niet volmaeckt:

Pag. 5. **Doe seyde de Keyser / dit Woudt magh wel hieten / dat wilde Woud sonder genaeden**] Zo moet dan de Keyser de Slaefsche off Slavoensche spraeck verstaen hebben, off de Slaven hebben Latijn kunnen spreecken: nochtans en wisten sy van geen andere Landen meer dan Brutangien en der Wilder-woeder-Sassen Landt, als hier vooren verhaelt wordt: dit Woudt sonder Genaden schijnt eenighsins gevist uyt Tacitus, daer geseydt wordt dat Claudius Civilis, de Overste der Batavieren, sijn Lands-luyden en Spits-broers by een riep, en te gast hadt, en tot opstandingh tegen de Romeynen aenmaende, in een plaets die hy *Sacrum Nemus*, 't gewijde off geheyligde Bosch off Woudt, noemt: *Sacrum* noemden sy, 't geene sy off voor heyligh hielden, ofte dat sy, uyt eenigh overgelooff niet derfden genaecken off aenraecken: hier uyt kan dan dit Woudt verziert sijn.

Pag. 6. **Soo deeden 't die Romeynen Vrieslandt hieten**] komt dat niet fraey? Vrieslandt dus nae de kouw genoemt, en dat onder Valentiniaen? Daer de Vriesen onder Nero, by Tacitus al bekent sijn. Het jammert my dat de Rijm-Chronijck-Schrijver sijn deftigh werck met dese beuselingh besoetelt heeft, daer hy aldus schrijft:

Die Neder-Sassen heeten nu Vriesen,
Dien name, vanic, dat eerst vant
Rome, want het's een kout Landt.

Dat doe Oostenrijck hiet] Oost-Vranckrijck: in 't Latijn toen Austrasia genoemt, soo veel als Aust-Frasia, om kortheydts wil in stee van Aust-Francia:

Engistus ende Horsus sijnen Broeder] Hier schijnt wat aen, want sijn geen naemen die van heden off gisteren bedacht, maer al by Venerabilis Beda oudt Engelsch Historij-Schrijver bekent sijn: ick houde het daer voor, dat het Leyders en Hooft-luyden der Anglen (welcke naem by Tacitus al bekent is) en Saxen geweest sijn;

van den Britanischen Koningh Vortigernus; tegen de Schoten en Picten te hulp geroepen, die daer nae, 't sy met wil ofte tegen danck der inwoonders, 't Landt ingehouden en den naem gegeven hebben: soo dat het Anglia, Enghelandt, en niet als andere willen Engist-Landt, van Engistus genoemt is: dat sy souden te rugge gekomen sijn, om de wilde Beesten te verdrijven, en den Burgh van Leyden te Bouwen, sijn maer slitsen, Heermans droomen, die noch Slot noch Wal hebben: soo gaet het oock met dat geslacht dat uyt Engistus voorgeteelt is, wel is 't Gemeyn gevoelen dat Sint Willebord uyt Engelandt gekoomen is, maer uyt dese Stam gesproten, is een by-hanghsel van onse Meester-smits.

Pag. 7. **Van dese Kastelеyn**] Desen Kasteleyn en kan men geen naem gheven; voort van sijn kinderen en gheslacht volghen hier schoone sproockjes en loutere fabeltges.

Een Wijff die een Reusinne was] Indien men alle voetstappen der gelooffwaerdige Schrijvers gaede wil slaen, sal blijcken dat de Noormannen, Denen, Russen, en andere Noordelijcke Volcken, hier te Lande Inval ghedaen, en 't Landt, dat weynigh op sijn teghenweer stondt, soo nu en dan berooft en geplondert hebben; somtijdts tot voor Vtrecht, off Wijck-te-duur-steede loopende en roovende; soo nu en dan sigh hier neder-slaende, en selve het Landt beginnende te bouwen en te besitten: soo dat eene Dibbout, een voornaem Heer uyt Vrieslandt, om naeder verdrach te maecken een Wijff, uyt dese Denen off Russen, en daerom een Russa off Russinne gesecht, kan genomen hebben: van Heer Lem is 't los werckje, en de stichtingh der Stadt Haerlem elders veel bondiger aengewesen: van Koningh Eseloor is meede niet veel nae te seggen; onsen Autheur noemt hem dus van wegen sijn lange ooren, andere noemen hem Etselinus, sommige Ritsaerdt-Eseloor: van waer dese Fabel gesproten is, staet te verwonderen: de groote Hollandsche Chronijck ontkent wel uytdruckelijck, dat hy sulcke ooren soude gehadt hebben: te Voorburgh, daer de fondamenten genoegh betuygen dat een machtigh swaer Gebouw gestaen heeft, sijn verscheyde Penningen van Keyser Aurelianus gevonden, 't geen de ruuwer Eeuw voor Eseloor kan uyt gelecht hebben: misschien dat oock aldaer Penningen gevonden sijn met Helmen op daer vleugeltges

ges aen sijn, gelijck sommige Keysers, en meest de Beeldenisse der Stadt Romen vertoont worden, die sy dan voor ooren ghenomen hebben: ick selve hebber Penninghskens gekoft, die my de Boeren met kracht wilden op-strijen, dat van Koningh Esceloor waeren, ende twee opperste blaetges van de Laurier Krans, die de Keysers ghemeenlijck om 't hooft hebben, naemen sy voor ooren: wat dunckt u Leeser, sou men soo niet wel yemandt ooren aen-naejen: oock is voorhanden een Penningh daer uytdruckelijck Elinus opgeleesen wordt, en aen d'ander sy Dorestatus, doch wie dese Elinus geweest sy, is tot noch toe onbekent: op Esceloor volght Valck, en sijn licht gheweest de overblijfsels der Beesten uyt het wilde Woudt sonder Ghenade.

Pag. 8. **Koningh Artuer**] Hier hebdy wederom een Roeland, off een van de vier Heems-kinderen: Soodaenigh een Koningh, die soo veel rijcken bekrachtighde, behoorde soo bekent te sijn als een Alexander off Julius, daer immers niet aff is, want noch Spanjaert, noch Duytschen, noch Franschen, noch Deenen, noch Sweeden, noch Normannen, noch Schotten, noch Vriesen kennen desen Arthurus: wel hebbender de Engelsche vreemde grillen van in 't hooft: datter in Engelandt, om dees tijdt, een Koningh Arthurus geweest is, wordt by haer ontwijffelijck gehouden, maer hoedaenigh, off wat hy uyt-gerecht heeft, daer ontbreeckt haer genoeghsaem bewijs toe. Polidorus Virgilius, in sijn Engelsche Historien, is alhier aenmerckelijck: van Koningh Arthur (seyt hy) verhaelen de Nakomelingen om sijne uytsteeckende lichaems krachten, en deughden des ghemoeds, even sulcke dingen, als men nu by ons in Italien van Roelandt, Karel de Grotens Susters Zoon, in de Lierges singht, al-hoe-wel hy in den bloey sijns jeughts omgekomen is. Jae, het gemeen volck verheft nu noch Koningh Arthur tot den Hemel toe; dat hy dry Hartogen der Saxens in 't Oorlogh overwonnen; Schotlandt met de Naebuerige Eylanden, onder sijn Macht gebracht; de Romeynen, in een Veldt omtrent Parijs, met seeckeren Lucius haeren Hooftman verniele; Vranckrijck verwoest; en eyndelijck de Reusen al vechtende ghedoodt hebbe: ten laetste, dese zeeghaftigen Overwinnaer, seggen sy, als hy de Stadt Romen beoorlogen wilde, door de Binnenlandtsche beroerten, in sijn Rijck

te

te rugge gheroepen, heeft sijnen Neeff Mercredus, die in sijn af-wesen 't Rijck met geweldt bemachticht hadde, gedoodt, in welcke Strijdt hy gewondt ter Aerde viel: weynigh jaeren hier nae, heeft men Arthur een voortreffelijck Graff opgerecht in 't Klooster te Glaskon, op dat daer uyt de Naekomelingen weten souden, dat hy aller eeren waerdigh was: doch ten tijde van Arthur was dit Klooster nogh niet gesticht: dusverre Polidorus, 't geen hier van Koningh Arthur ghefeydt wordt, gaet veel heusscher als by onse luyden, doch komt evenwel uyt vertellingen des Gemeenen Mans. De voortreffelijcke History-Schrijver Camdenus, doet soo veel dat hy Koningh Arthurs Graff aen den dagh brenght; dus seyt hy met de woorden van Giraldus Cambrensis, die op die tijdt geleeft heeft: Als Henrick de tweede Koningh van Engelandt, uyt de Liedekens van de Engelsche Bardes verstaen hadde, dat Koningh Arthur, die moedige Heldt der Britannen, die menighmael de Saxen, door sijn manhaftigheydt getemt hadde, tot Glaskon tusschen twee Graff-spitsen begraeven lagh deede hy des selfs lichaem nae-spooren: en nauwelijx haddense nu seven voeten diep in de Aerde ghegraeven, alsse op een Sarck ofte Steen stieten, op welcks bovenste deel een ruwen looden kruys, van breeden gestalte ingevoeght was; welcke voortghhaelt eenige ingeschreeven letteren vertoonde, en onder die Steen ter diepte van negen voeten, is het Graff gevonden, uyt een eycken gehoolt, waer in 't gebeente van dien vermaerden Arthurus geleydt was: het Graff-Schrift was met ruwe letters, en die (gelijck Camdeen seyt) nae de Gottische tijdt scheenen te aerden: in 't Latijn op dusdaenighen form.

HIC IA
CET S
EPV
LTVS INCL
ITVS REX
ARTV
RIV
S IN
INSV
LA A
VALO
NI
A.

Dat is:

Dat is: *Hier leyt begraeven de vermaerde Koningh Arturius in 't Eylandt Avalonia.* Dus verre uyt Camdeen: insgelijcks getuycht Lelandus, in de Kerck te Westmonster een Zeegel gesien te hebben met dit Opschrift, PATRITIVS, ARTHVRIVS, BRITANNIÆ, GALLIÆ, GERMANIÆ, DACIÆ, IMPERATOR, Dat is. *Patritius Arthurius Keyser van Britanje, Gallie, Germanje, Dacie:* Doch hoe veer dese Opschriften gaen, heeft sijn bescheydt, en is bedenckelijck, off al dese goede luyden soodaenige opschriften gesien hebben, offe niet van de Monniken, gelijck de eeuw toen ruw was, soo toe-ghestelt, en om d' outheyts wille opgepronckt sijn: Immers 't geener onsen Autheur van seyt, is seer Fabuleus, en 't gheen hy seyt datmen niet weet, off hy noch leeft ofte doodt is, wordt uyt dit Graff-Schrift bewesen los werckje te sijn.

Pag. 8. Daer hy begint met Lotharius, anders Clotharius, begint het wat te gelijkenen, en vindt men het selve by ontallike Fransche Schrijvers, maer is evenwel deurgaens met veel beuselingen besoetelt, als mede is de beschrijvingh van Sinte Willebrord.

Pag. 9. **En soo bleeff Hartogh Rabbout verslaeghen**] Hier is onse goede Man verdoolt, want 't geene hy hier Rabboudt, en pas daer aen Ritsaert toe-schrijft, wordt by anderen Rabboudt alleen toe-gepast; naementlijck 't Oorlogh tegen Puppijn; 't dooden van een van Willebrords gesellen, by sommige Sinte Wigbert genoemt, en het te rugge trecken van de voet uyt de Vonte daer hy gedoopt sou worden: maer doorgaens sijn de dingen met een ommeslagh van duysterheden betrocken, maer de naem Ritsaerdt is t' eenemael buyten 't spoor.

Pag. 10. **Soo waeyden op eene nacht alle die Bomen ter neder**] Dese Boom-stortingh wordt by ervarene ondersoeckers swaerlijck uyt-gevonden, maer dat het op die tijdt geschiedt sou sijn gaer niet seecker: siet hier op breeder mijne **Aenteyckeningen op oudt Batavia.**

Pag. 11. **Eenen Zoon die Puppijn die Kleyne hiet**] Behalven desen Zoone Puppijn, is 'er noch gheweest Carolomannus, doch die verliet het Rijck en begaff sigh in een Klooster: Puppijn de kleyne; eenige seggen alsoo genoemt om de kleynheyt van statuyr, anders

anders de tweede ofte mindere: maer desen kleynen Man maeckt men de Vader van eenen soo monstreusen grooten Karel de Groote, van welcke, en wiens bedrijf alhier beschreven, men niet sonder lachen leesen kan: maer al'tgeene, aengaende die lichaems grootheydt, van Karel de Groote geseyt wort, zijn loutere beuselingen en tastelijcke leugenen, en is by de Geleerde Marquardus Freherus (in zijn leeven Raedtsheer van den Keur-Palts, en mijnen grooten vriendt,) in een bysonder boeckje aengewesen, dat des-selfs ghestalte recht-manlijck, en rijsigh, maer niet boven natuurlijck gheweest is: 't boeck oock dat op de naem van Tulpijn, Aertsch-Bisschop van Riems, omgedraegen wordt, is niet dan van een vuylen pijpedrayer toe-gestelt, en heeft met dien Bisschop gantsch geen gemeenschap. Het sproockje dat hier naer volght van Ludowijcus Pius, en zijn Vrouw Judith, is van eenen alloy als 't voorgaende.

Pag. 13. **Grave Eggart wert verslaegen in eenen grooten strijde**] De Jaer-boecken van Fulda, by Pitheus uyt-ghegheven, ghedencken op het jaer 835. aen eenen Eggart (de zoon van eenen Halpdamus) Grave van Walcheren van de Deenen en Normannen verslagen: waer uyt blijckt, dat Zeelandt al eer dan Hollandt, voor een Graefschap bekent is: en is dit het waerdighste dat in onsen Autheur vermeldt wordt: te verwonderen waer in hy sulckx mach ghevonden hebben.

Pag. 15. **Oost-Vranckrijck dat nu Hollandt is**] Anders, waer van Hollandt een gedeelte is. Volght terstont vande

Dertich Prochie-Kercken] Andere klimmen noch hoogher, en segghen, vijftich, of vier, of vijf-en-vijftich: 't oordeel hier van zy by den verstandigen.

Pag. 17. **Dese edele Coninck en Keyser Karel de Caluwe/ die hadde een susters soon die hiete Diederick**:] Swacke gronden, kranck gebouw: hier op bouwtmen voorts de Vestigingh van 't Graefschap van Hollandt: onlanghs hebben wy in grooter werck op de Graven van Hollandt bewesen, uyt de Brieven daer van zijnde, met ontwijffelijcke bewijs-redenen, en houden noch voor vast, dat het Graeffschap niet om dit ghety, naementlijck 't jaer 863. maer sestich jaeren laeter, naementlijck 't jaer 923 gevesticht is: En dat de Brieven daer van niet by Karel de Kaluwe, Keyser en Koningh

 van

van Vranckrijck, maer by Karel de Simpele, Koningh van Almanjen verleent zijn: Slaet dan voor eerst mis dat het van Karel de Kaluwe aen sijn Susters Soon ghegheven zy; voorts is soo klaer als den dagh, uyt alle gheloof-waerdighe Schrijvers van dien tijdt, dat Lodewijck de Godtvruchtige, de Vader van Karel de Kaluwe, by sijn twee Vrouwen niet eene Dochter gehadt heeft, en derhalven Karel de Kaluwe geen suster, nochte susters-soon: Dat hier gedwaelt souw sijn in de naem van Karel de Simpele, is mede niet, dewijle die insghelijckx gheen suster gehadt heeft. Dat onse Schrijvers hier Karel de Kaluwe in't spel brengen, kan zijn, aengaende 't Graefschap van Vlaenderen, by hem bevesticht, en of onse Graven hier van daen niet gehaelt worden, komt hier nae by my in bedenckinghe: welcken Karel de Simpele, een gedeelte aen haer heerschappye kan aengevoeght hebben; doch hier van hier nae. Dan om-gestooten sijnde den Oorspronck van't Graefschap van Hollandt onder Karel de Kaluwe, valt van self om-verre 't gheen hier nae van de Vriesen, en de Paus, die tot Ments soude geweest zijn, geseydt wordt.

Pag. 17. **Met de Burgh-Graven van Leyden**] Meest all' onse Schrijvers maaken de Burgh-Graven dus oudt, jae ouder dan de Graven selve; hoewel icker niet wel door sien kan: Dat hier vooren geseydt wort, dat Engistus den Burgh gebouwt souw hebben, kan ick niet aennemen, als siende daer geen genoeghsaem bewijs toe; wel gheloof ick, dat van oudts in dese Waerdt, ofte dit Eylandt, een Roomsch Gesticht en Sterckte gestaen heeft, maer niet sulck een ronden romp als dit is, maer gelijcker-wijs hier te lande meer Burgen geweest zijn, als tot Rhijnsburgh, Valckenburgh, Voorburgh, en meer plaetsen: dat dit Gesticht, gelijck de anderen, ten tijde der Normannen verwoest is, houdt ick voor seecker: want, den Burgh aen te mercken ghelijck sy nu is, heeft geene sterckte in sich, ten aensien van die oude Roomsche wercken, die oock op de vlacke grondt, en niet op soodaenich een Heuvel van aerde ghemaeckt sijn. Ten ware men wilde seggen, dat de Burgh op de vlacke grondt staet, en de aerde uyt de op geschoote en verwijderde Rijn daer om en aen op-ghehooght was, sulckx oock schijnt bewijsbaer uyt den Put, andersins qualijck tot sulck een diepte te schieten: is dan bedenckelijck, dat de Beschermers van dese Sterckte, die men naderhandt

handt de Heeren van Wassenaer, en nu Burgh-Graven, ghenoemt heeft, de verstroyde steenen van 't oude werck versamelt, en tot eenich ken-teecken van uytsteeckent gesach, hoedanich voornaementlijck was, het water-recht, herbouwt hebben: want, dat dese Burgh het ghebouw niet alleen gheweest is, blijckt daer uyt, dat de Heeren van Wassenaer hier haer wooningh ghehadt hebben, 't geen immers niet op dese ydele romp kan gheweest zijn.

Om nu dan weer te komen tot de oudtheyt van dit werck, en van de Burgh-Graven, heb ick gheen sonderlingh bewijs, oock gheen wederlegh: alleen dit vind' ick, dat onder de Brief van Graef Dirck de Vijfde, beginnende, *Ego Theodoricus Hollandensium Comes*, op het jaer 1083. Eenen *Alewijn Kastelein*, als getuyghe, ghenoemt staet. Hier op te seggen dat dese Brief voor verdicht ghehouden wordt, kan ick niet wel toe-staen, maer wel dat alles soo vast niet en gaet 't geene daer in vermeldt staet, aengaende de giften der oude Graeven; als hebbende de Monnicken van Egmondt, te welcker ghevalle deesen Brief verleent is, dit den Graeve dus voor-ghe-schreven, soo om het statelijck aensien der begiftinghen, als oock om den Graeve tot dierghelijcke te beter aen te maenen: Sonder dat de Graaf hier van juyst op het naeuwste de waerheydt gheweeten heeft; die evenwel door sijn bevestigingh alles Aensien heeft doen krijghen: Soo dat ick, wat de Brief self aengaet, aen de selve naeuwelijckx en twijffel: Immers, ten tijde van Graef Dirck de sevende, en sijns dochters Ade, op het jaer 1203. is den Burgh bekent. Dus verre Leeser, mijne bedenckinghen, die ick meyne dat ghy niet al onghegrondt bevinden sult. Suickx wy oock gewagh maecken in onse Vaersen en 't Op-schrift, by my op 't versoeckt der Achtbare Heeren Burgmeesteren gemaeckt, en door de selve, op een stuck Toets-steens, neeven 's Stadts Waepen (gevat van twee Leeuwen) in witten Hardt-steen, voor den Burgh doen stellen, naer dat den Burgh uyt koop van den *Prince de Lignij* aen de Stadt ghebracht is; en nu met recht de *Burgh van Leyden* genoemt mach worden, daerse voormaels deese naem 't onrecht droegh, als wesende niet de *Burgh Van*, maer, *Tot Leyden*: 't Op-schrift en de Vaersen ter eeuwigher ghedachtenisse zijn dusdanich.

ARCEM HANC CVM FVNDO,
VETUSTISSIMUM ILLUSTRISSIMAE GENTIS
WASSENARIAE HEREDIVM, CVM BVRGGRAVII
TITULO, OMNIQVE JVRE EI ANNEXO, A PRINCIPE
LIGNAEO WASSENARAE DOMINO, &c.
XV KALEND. MAII. ANNI cIↃ IↃc LI. IN JVS
S. P. Q. LEIDENSIS AERE CIVITATIS PVBLICO,
TRANSLATAM:

HAC INSCRIPTIONE VRBIS COSS.
GVILL. PAEDTS.
PAVL. SVVANENBVRGH,
IACOB. VANDEN BERGH,
CORN. BVYTEVEST,
PVBLICE VESTATVM VOLVERVNT,
ANNO DOMINI cIↃ IↃ CLIII.

Burgi Prosopopœa.

ARX EGO BELLONÆ, BIFIDO CIRCVMFLVA RHENO,
VVASNARÆ FVERAM GLORIA PRIMA DOMVS:
Anno 1203. ARX INVICTA, FAME VICTAM NISI FAMA REFERRET,
CVM TVTAM IN NOSTRO SE PVTAT ADA SINV;
Anno 1420. POST, IN VICINOS NIMIS IMPERIOSA PENATES,
HOLLANDO COGOR SVBDERE COLLA JVGO:
QVODQVE OLIM IN CIVES FVERAT, JVRE EXVOR OMNI,
CVM LVPVLO ET GRVTIS NVDA RELICTA MEIS:
Anno 1651 QVÆ NVNC JVRA SVO CVM VINDICET ÆRE SENATVS,
ILLIVS ARBITRIO ME QVOQVE TRADO LVBENS.
LEIDA! SVPERVACVOS ALII MERCENTVR HONORES,
TV SAPIS, ET CIVES, QVO TVEARIS, EMIS.

P. S.

Dat is,

Dat is,

DAT DIT GESTICHT, MET DEN GRONDT, HET SEER OUDE ERFDEEL DES DOORLUCHTICHSTEN STAMS VAN WASSENAER, MET DEN BURGHGRAVELIICKEN TIJTEL, EN ALLE RECHT DAER AEN KLEVENDE VAN DEN PRINCE VAN LIGNII, HEER VAN WASSENAER, &c. OP DE XV. KALENDE, DES JAERS M. D. C. LI. IN EYGENDOM VAN DEN RAADT EN 'T VOLCK VAN LEYDEN, DOOR STADS MIDDELEN AEN-GE-EYGENT ZY;

HEBBEN MET DIT OPSCRIFT STADS BURGEMEESTERS

WILLEM PAEDTS,
PAULUS SWANENBURGH,
JACOB VANDEN BERGH,
CORNELIS BUYTEVEST,

OPENTLIJCK DEN VOLCKE WILLEN BEKENT MAKEN IN'T JAER ONS HEEREN M. D. C. LIII.

Voor aen den Op-gangh der Burgh-Trap ſtaen deſe Mijne voorgaende, ende de naeſt-volgende Latijnſche Vaerſen op de Steenen geſchreven: Ende ſijn vertaelt door

J. Oudaan.

De Burgh ſpreeckt,

EEN KRIIGHS-GEBOV VVAER OM DE DVBB'LE RIIN KOMT STROOMEN
VERSTRECKT' ICK 'THEERLIICK GOED DER STAM VAN VVASSENAER.
1203 ONVVINLIICK; HAD MY NIET DEN HONGER KVNNEN TOOMEN,
DIE BINNEN MIIN BEGRIP VROV ADA VIEL TE SVVAER
1420 ICK NADERHAND TE TROTS OP MIINE VVIICK-GENOOTEN,
MOEST BVYGEN MIINEN NECK VOOR HOLLANDS HEERSCHAPPY,
EN ZAGH MY VAN 'T GESAGH DER BVRG'REN AFGESTOOTEN:
'T GENOT ALLEEN VAN HOP-EN GRVYT-GELD LIET MEN MY:
1651 NV VVIL ICK VOOR DE STAD 'T HOOFD' GAREN ONDERHAELEN,
DIENS MVNTEN. MEN MIIN REGHT MY NEEMEN IN DEN ERM
EEN ANDER GEEF ZYN GELD OM SONDER VRVCHT TE PRAELEN.
GY LEYDEN KOOPT EEN BVRGH, IN NOOD EEN BVRGER-SCHERM.

J. OUDAAN.

Noch voor aen den Opgangh ten wedersijdts de trap, staen dese Latijnsche en Duytsche Vaersen, elck op een Steen ghehouwen.

AD HOSPITEM,

De natalitio Vrbis, atque Arcis.

QVI LEYDÆ, DOMINÆQVE ARCIS TIBI TRADIDIT ORTVS,
SCRIPTOR ARETALOGVS NON SINE LABE FVIT:
DICAM EGO: NON ROMAM REDOLENT, LATIASQVE SECVRES;
VT NEQVE CIVILEM, TERRA BATAVA TVVM:
NEC BENE AD ENGISTVM REFERES, NEC DENIQVE *FRATREM: (* id est HORSVM.)
PRODERE MILLE ANNOS QVID SINE TESTE JVVAT?
SAECVLA SEX NVMERES; SVMMVM: PVLCHERRIMA LEYDA
NON POTERIT VILLÆ DEMEMINISSE SVÆ,
Anno 1083. VT NEC ALOINI; SIBI QVEM DEVINCIAT AVRO,
NE VECTIGALES ANXIA POTET AQVAS:
ARX QVOQVE, NE NOCEAT, DOMVIT QVAM DITIOR ARCA.
SIC VRBS, SERVA PRIVS, REDDITA TOTA SIBI EST.

(In diplom. Theod. Com. Hol. signat. ALOINVS CASTELLANVS.)

P. S.

AEN DEN LESER,

Raeckende de Oudtheyt van de Stadt en Burgh van Leyden.

DE SCHRIIVER DIE VAN OVDTS HEEFT AEN DEN DAGH GEGEVEN
'T BEGIN VAN STADT EN BVRGH, SLAET OOCK AL BVYTEN 'T SPOOR:
GELOOFME; GEEN BEVVIIS VAN ROOM IS HIER GEBLEVEN,
GEEN BIIL - GEEN BONDEL-RECHT, NOCH AREND STAET HIER VOOR.
CIVILIS STA VAN KANT, DIEN HELDT DER BATAVIEREN;
REP VAN ENGISTVS NIET, NOCH BROEDER VAN ENGIST:
ZES EEUVVEN, OVDT GENOEGH, LAET LEYDEN DERVVAERTS STIEREN
(VVAT BAET HET, SONDER TVYGH, AL DVYSENT JAER GEQVIST?)
'T GEHEVGH AEN NAEM VAN VLECK EN KASTELEYN ALOVDE,
1083. DIEN 'T HAER-VVAERTS ZY VERPLICHT, EER 'T VVATER VAL TE DIER:
NV VVORT OOCK 'T OVDT GEBOVVV DOOR RIICKER KIST VVEERHOVDEN:
SOO SMIIT IN 'T EYND DE STADT HAER BANDT-BRIEF IN HET VIER.

J. OUDAAN.

Pag. ead. **Ende des avondts doe ginck die Paus in een Hof/etc/** Dit's kopye nae de principale by Livius, inde Historie van Tarquinius: 't mach oock sijn dat het kopye van kopye is, want, Pipino de Mindere, wordt oock sulcx, of diergelijcke, toegeschreven, van eene die 't leven ofte eenighe daeden van Karel de Groote, desselfs Vader, by een ghestelt heeft. Dese Pipinus, om 't verraedt dat hy op de persoon van sijn Heer Vader soude voor-gehadt hebben, in't Klooster vande Sangallen, voor seeckeren tijdt tot boedtvaerdigheyt gesllooten zijnde, gaf aen de boode, tot hem gesonden, geen ander antwoordt, dan dat hy segghen soude, wat hy hem in een thuyn hadd' sien doen, alwaer hy 't onkruydt, benevens sijne broederkens, uyt-vviedende vvas. *Cassius lib.* 2. *cap.* 18.

Pag. ead. **Dat deede hy Hollandt hieten/ om dat het soo wreeden volck was**] Moghelijck om datse teghen de Keyser holden; slechte reeden!

Pag. ead. **In 't jaer viij C. ende Lxiij.**]. Dat het Graefschap van Hollandt omtrent dit jaer opgherecht souvv sijn, is hier vooren nu, ende vvordt insghelijckx vvederleydt in mijn *Oudt Batavia*.

Pag. ead. **Een Wijf die Gena hiet / gheboozen upt de Kroon van Vranckrijck.**] Ofte Geva, ghelijckervvijs inde Rijm-Chronijck, ende elders ghevonden vvordt, gebooren uyt de Kroon van Vranckrijck. Hoe slechter, hoe beter, en minder gestoffeert: seght ghy met de groote Chronijck, des Koninckx van Italien Puppijns de Mindere dochter: vvat raedt om dese logen te verbloemen? De tijden en konnen sulckx niet toe-laten, of Puppijn moest in sijn hooghen ouderdom kinderen gheteelt hebben, en onder die, dese dochter: die ooek vvel bejaert moest vveesen, eer haer Graeve Dirck ten Huyvvelijck kreegh: Oock en vveeten de Fransche Chronijck-schrijvers van dese dochter met namen *Gena*, ofte *Geva*, niet te spreecken, en de vlijtighe *Onufrius Panuinius* en kent haer onder de kinderen van Puppinus niet: vvaerom dat dese Huysvrouvve van onseeckeren ende onbekenden af-komste is: misschien by onse eerste Schrijvers, Gena genoemt, om datter Geene huysvrouvv bekent is, of Geva, van veel Geevens, alsoo soodanich de vrouw vermeldt wordt in de Handt-vest-brief van Diederick de vijfde van dien naem, de VII^de^ Graef: vvelcke Handt-vest-brief, ick

met

met versierde stoffe, soo hier en daer, opgevult achte, van de Monnicken toegestelt, om de oudtheyt van haer rijckdom op te proncken, en dan soodanich een vrouwe-naem nae haer eygen goedtduncken en schrandere spits-vindicheydt daer op gepast, alsoose veel van *Geven* houden.

Pag. 18. **Soo datmen niet en weet hoe langhe hy regeerde/ofte hoe langhe dat hy leefde/ ofte waer dat hy starf**] Wel gheseydt, en voorsichtiger dan de andere Schrijvers hier doen, die, om de linie aen een te schaeckelen, sich in een Dool-hof van onseeckerheden verwarren, en in een poel van ongevoeghelijckheden werpen: Dit mocht hy wel seggen van noch verscheyde de eerst-nae-volghende Graven en Gravinnen: Dit bovestaende bevesticht oock Melis Stocke, in sijn Rijm-Chronijck, daer hy seyt,

Mer die Gene die dat Latijn schreef,
'Ken weet waer hy het achter bleef,
Hine beschreef dat jaer niet mede
Daer hy sinen Ende in deede:
Bedi is my oncond das
Hoe langhe dat hy Grave was, &c.

Dit Latijn daer de Rijmer op siet, sijn de Jaer-boecken van Egmont, en is dit uytgegeven in mijn groote werck by P. Soutman.

Pag. 20. **Daar nu dat Klooster te Rijnsburgh staat / dat Graef Dirck deede maecken**] Dit selve verhaelt Snoyus, doch wordt daer over wijdt-luftich over-gehaelt in *Oudt Batavia*, op mijne Aenteeckeningh van Graef Floris de Vette, als wiens Huysvrouwe Petronella dit Klooster ghesticht heeft; is derhalven oock onwaerachtich dat alhier dese Arlinda Abdisse geweest is: De groote Chronijck seyt, dat dese verplaetsinghe van Nonnen niet van Egmondt tot Rijnsburgh (als hier dit Chronijckjen seyt) maer van Egmondt tot Bennebroeck buyten Haerlem gheschiet zy: wat hier van wesen wil, laeten wy voor 't geene het doen mach; immers, het Klooster van Rijnsburgh was op die tijdt noch verre te soecken: Vyt dese, en dierghelijcke mis-slagen, is af te nemen wat van meestendeel de vertellingen omtrent het begin te houden zy: als sijnde

deselve bedompelt in de duysterniffe van een eeuw al te on-sorghvuldigh om den Naekomelingen het licht der rechter geschicht-kunde nae te laeten: Ende onse goede Schrijvers de luyden niet om in sulcke belemmertheden den rechten wech te vinden, en door een omsichtich oordeel sich uyt sulcke doolingen te redden.

Pag. 20. **Engebert Bisschop tot Trier/**] Hier schijnt wat meer aen als van Arluyde, alsoo onder de Bisschoppen van Trier, omtrent dese tijdt eene Engebert bekent is, evenwel niet gheloofselijck dat de Soon gheweest zy van onsen Graef Dirck, dus spreeckter Willem Kyriander af, in sijne aenteyckeningen op de Triersche ghefchiedenissen, by hem in't Latijn beschreven, en by ons aldus vertaelt, *De Naevolgher van Diederick is gheweest Egbert de 27ste Bisschop, een Enghels-man van Doorluchtighe af-komst, ghebooren van eene Graef Dirck: Dese heeft de armoede van sijn Bisschops-stoel, door een ghedenck-waerdighe mildaedigheydt verlichtet, want te sijner eere, all' sijne maeghen en vrienden uyt Enghelandt tot Trier ontbooden hebbende, heeft door der-selver schatten, die sy mee-ghebracht hadden, en door de giften, die sy te huys ghekeert sijnde, oversonden, sijne Kerck, door berooving uyt-gheput en arm ghemaeckt sijnde, rijckelijck begiftigt, &c.* d'Eerwaerdighe Christofor Brouwer, S. I. tot Trier op mijn versoeck, schrijft my over, dit volgende ter goeder trouwe uyt de handt-geschrevene geschiedenissen van Trier uyt-geschreven te hebben: En luydt in't Latijn aldus. *Pontifex Ecbertus de Britannia ortus, patre Theodorico comite, matre Hildegarda nomine, divitiis & nobilitate Anglorum primoribus.* dat is;

„ De Bisschop Eckbert van Britanie af-komstich, sijn Vader was
„ Grave Dirck, sijn Moeder Hildegarda, in Engelant de voornaem-
„ ste in Rijckdommen, en Eedelheydt. Hier nae voeghter Brouwer by, hoe Egbert door de Rijckdommen en overvloedige mildadigheydt van sijne Ouders, de Kerck van Trier, die door 't geweldt der Normannen seer vermindert was, wederom met Goudt en Silver, &c. opgheschickt heeft: Van de selve gifte gheruyght oock de groote Hollandtsche Chronijck, maer noemt Heer Egbert een soon van de Graef van Hollandt: Vyt een ander met de handt-geschreven Parckement: *Ecbertus de Britannia, Theodorici Comitis filius, nobilissimo sanguine regum Anglorum ortus, successit Theodorico.* dat is:
„ Egbert van Britannie, de soon van Graef Dirck, uyt de Edele

„ Stamme der Engelschen Koningen af-komstich, is Diderick ge-
„ volght, &c. Hier wordt Egbert niet de soon van Graef Dirck van Hollandt, maer van eene Graef Dirck uyt Enghelandt ghemaeckt, 't en waere men wilde seggen dat de Triersche Chronijcken hier in missen, en dat men in stede van Britannia, Batavia leesen moest, doch dit kan niet sijn, alsoo meer-maels van Enghelsche Stamme, en Enghelsche Konincklijcken bloede gewagh ghemaeckt wordt: in't Graf-schrift oock dat noch tot Trier in St. Andries Kapel voorhanden is, volgens Brouwers ghetuyghenisse, staet aldus te leesen:

PONTIFICVM DECVS, ECCLESIÆ CLARISSIMA LAMPAS,
PAX ET AMOR POPVLI, TOTIVS GRATIA CLERI,
HIC IACET ECKBERTVS, LVCI REGIONE REPERTVS:
PRÆSVL TREVERICVS, SED ET AVLÆ CONDITVR HVIVS,
REXIT ET ECCLESIAM SENOS DENOSQVE PER ANNOS;
OMNES DILECTVM PRECE COMMENDATE PATRONVM.

Aldus vertaelt.

DE EER VAN 'T PRIESTERSCHAP, EEN LICHT VAN CHRISTVS KERCK
DE VREED', HET VVELGEVAL, EN MIN VAN LEECK EN KLERCK
VVAS EGBERT VYT HET RIICK VAN LVCIVS GESPROOTEN;
HET GEEN SOO VROEGH DE STRAEL DER VVAERHEYT HEEFT GENOOTEN:
TROUVV MYTERDRIGH VAN TRIER, EN STICHTER VAN DIT HOF
DIE IAREN VIER MAEL VIER SIIN KERCK MET RVCHT'BRE LOF
BERICHTE EN VVEYDE IN MIN, ELCK HELP DIEN HELDT BEKLAGEN,
EN DOOR GEBEEN ZIJN ZIEL BY GODT OM HOOGHE DRAGEN.

Wijdtlustigh ghenoegh tot beweeringh dat dese Egbert uyt Enghelandt af-komstich zy: Hier staet te verwonderen hoe de eygen naemen van Egberts Ouders, naemelijck, Diederick en Hildegarda, hoedanich onse tweede Graef en Gravinne ghenoemt worden, hier te Aerde koomen, doch als de knoop te recht sal op-ghelost sijn, sal de verwonderingh op-houden: als de vestigingh van het Graefschap van Hollandt vast gestelt wordt onder Karel de Simple, (ghelijck wy buyten twijffel doen): en niet onder Karel de Kaluwe, moeten noodtsaeckelijck de twee eerste Diedericken in een ghesmolten worden, onse Schrijvers evenwel die de Graefschap-vestigingh onder Karel de Kaluwe hebben willen staende houden, als

niet

niet grondigh de Handt-vesten verstaen, en niet naeuw keurigh ondersocht hebbende, hebben ergens noch eene Graef moeten uyt den hoeck stommelen, en derhalven sonder oordeel, sonder onderscheydt sich selven toe-gepast, al wat eenichsins om haere grondtstellingh vast te maecken, 't zy uyt de ghelijckheydt der naemen, ofte om eenighe andere schijn-baerheden, sich nae de saeck scheen te schicken, en dus (segghen wy, onder verbeteringh) haeren Graef Diederick, nevens Arnulf, eenen soon Egbert ghegheven: moghelijck niet al sonder reden, want noyt verdroncker kalf, seyt ons spreeck-woort, of daer was water: In het Handt-vest van Keyser Otto de derde, aengaende eenighe begiftingh, staet aldus:

In nomine Sanctæ & individuæ Trinitatis;

OTTO

Divina favente Gratia Rex. Cunctis fidelibus nostris, præsentibus scilicet atque futuris, manifestum esse volumus, quomodo nos ob votum & amorem dilectæ genetricis nostræ, Theophanæ videlicet Imperatricis Augustæ, nec non & interventu fidelium nostrorum Eckberti Treverensis Ecclesiæ venerabilis Archiepiscopi, ac nepotis nostri Henrici Bajororum ducis, fideli nostro Theodorico Comiti, &c. dat is:

In de naem der Heyliger en onverdeylder Drievuldigheyt;

OTTO

Door Godts genade / Koninck. Allen onsen ghetrouwen / soo teghenwoordigen als toekomenden / willen wy dat kennelijck zy / hoe dat wy ter bede en minne van onse lieve Moeder / de Doorluchtighe Keyserinne Theophana / als mede door tusschen-komen onser ghetrouwen Eghberts 's Eerwaerdigen Aerts-Bisschops der Kercken van Trier / en onses Neefs Henric 's Hartogen van Beyeren / onsen ghetrouwen den Grave Diederic. etc.

Dese woorden, *Venerabilis Archiepiscopi ac nepotis nostri*, hebben de goede luyden aen een ghekoppelt, en daer uyt besloten, is Egbert de Neef van Keyser Otto, moet komen uyt Huywelijck van de suster van de Keyserin Theofania, Luytgarda by sommighe ghenaemt, die sy de Vrouw maecken van Arnulf, en de Moeder van Diderick de derden, hier de Graven Diderick de tweede en darde wederom verwarrende, hebben sy (waerschijnelijck op sulcke

losse schroeven) dese Egbert en eene Diderick, Broeders gemaeckt: daer de woorden *ac nepotis nostri* noodtsaeckelijck aen het volgende *Henrici Bojororum ducis* moeten ghehecht, en het af-scheydt-lidt tusschen *Archiepiscopi*, en *ac Nepotis nostri*, en niet tusschen *nostri*, en *Henrici*, moet ghestelt worden: soo dat niet Bisschop Egbert, maer Hartogh Henrijck van Beyeren, de Neef verstaen moet worden. Siet, hier leydt de swaerigheyt, dus langhe, om eene verwerde-knoop op te lossen, hebben wy geweest tegen onsen danck: 't geene op Lutgarda, Arnulfs vrouw te seggen sy, sal elders beter plaets vinden.

Pag. ead. **C. en xx. jaer**] Nae de gemeyne reeckeningen van ons oude Chronijck-Meesters, moester staen hondert en vijf-en-twintich jaer: want soo Diederick de Eerste heeft begonnen te regeeren op het jaer viij C. en Lxiij (ghelijck het ghemeyn ghevoelen is) en oock onse Chronijck-schrijver seydt, en ghestorven is op't jaer neghen-hondert en dry; is veertich jaer, van welcke tijdt Diederick de Tweede beginnende te regeeren tot het jaer van neghen-hondert acht-en-tachtich, dat meest van allen en oock onsen tijdt-reeckenaer ghestelt wordt, maeckt effen de tijdt van hondert-en-vijf-en-twintich jaer: onse Schrijver stelt wel niet het jaer van Diederick des Eerstens overlijden, maer dit ontschuldicht niet, dewijl hy het eygen jaer van aenvangh van Regeeringh, en het eygen van Diederick des Tweedens sterf-dagh stelt: Soo dat wonder is, hoe slecht dese goede Man by sijn neus neer ghereeckent heeft: En staet hier te verwonderen, dat zy Aernout de volgende Graef, soo weynich tijdts, naementlijck, maer vijf jaren, toe-schrijven, dewijl zy het hier met de Vader soo wel souden hebben kunnen middelen: Vyt sulcke merckelijcke mis-grepen, sieje Leeser, hoe seecker en vast dat je't hebt, met de Tocht van de Vriesen, den Burgh-Graef van Leyden, de Bouwingh van 't Clooster tot Rijnsburgh, 't vinden van Sint Ieroens lichaem, en dierghelijcken.

Pag. 22. **Dese Graef Aernout hadt te wijve Lutgaert des Keysers dochter van Griecken /**] Wijsselijcker doet hier onsen Autheur, als meest alle de andere Chronijck-schrijvers, dewijl hy de naem van Lutgaerts Vader niet en noemt, die de andere Theofanus noemen, dat onwaerachtich is, alsoo der noyt Theofanus bekent is: maer indien vvaer is datse eens Keysers dochter van Griecken is,

moet

moet sijn de dochter van Romanus de Jongere, die om dit gety geleef heeft, siet hier van breeder in mijne aenteyckeningen op *Out Batavia*: maer siet hier Leeser, dus treffelijck heeft men ons selfs van den beginne af uyt-ghehijlijckt en besteedt aen de machtichste Kroonen van den ganschen Aerd-bodem: Hier moet ick uytbersten, en kant niet langer lijden datmen de gemeene Man dus om den thuyn leydt: Ick vinde dat een Graef Dirck te wijve ghehadt heeft Hildegaert; en dat dese waeren in't jaer 977. dat Aernout haer beyder soon was, teyckenende seecker Handt-vest ten jaere voornoemt; by Meyerus; dat Graef Aernouts vvijf ghenaemt is gheweest Lutgaert, en vvaren in't jaer 998. dit begint wat beter te ghelijcken, maer noch sijn vvy op den rechten vvech niet, en misschien vvel verder af dan vvy meenen. Inde Chronijcken van Luyck vvordt vermeldt eenen Arnoldus Grave van Gent van de Vriesen verslagen: Lindanus in sijn derde Boeck en derde Hooft-stuck van Dendermonde, seyt, dat Hildegardis, de moeder van Aernolfus de Gentenaer, de dochter gevveest is van Diederick de eerste Graef van Hollandt, en vvas ghehuyvvelijckt aen Diderick de Graef of Kasteleyn van Gent: By Sigebertus oock (den oudtsten, dat ick weet) naest Baldricus Bisschop van Nojon en Doornick (vviens vvoorden vvy hier nae aentrecken inde aenteeckeningen op Dirick de Derde) vvort dese Arnulfus, de Gentenaer ghenoemt: alle dese teeckenen vvy sen desen Graef Aernout, en sijn vvijf, midts-gaders sijn Vader en Moeder, tot Gent in Vlaenderen thuys. Datter Graven enckelijck van Gent gevveest sijn, is uyt veel Schrijvers kennelijck: vvat raet nu om te bevveeren dat onse Graven die Gentenaers niet en sijn, devvijl het rondt-om de eyghen naemen sijn? de verstandigen verstaen vvat ick seggen vvil: In Vlaenderen (ick sal't met een vvoort seggen) moet ghy dese Graven soecken; en vvijsselijck bedencken, of den oorspronck van onse Graven daer niet van daen en komt, en niet van de Vriesen, veel min dan uyt Aquitanien: ofte van beyde door aliantie van Huyvvelijck. Doch Anth. Sanderus in sijne beschrijvingh van Gent, siet hier mede niet wel deur; en betoont met ons in den selven poel van onseeckerheden te blijven steecken. Maer holla! Ick soude soo lichtelijck mijne lieve Lants-luyden aen den hals krijgen, dat ick haer aen Vlaemsche Graven ondervverpen

pen vvil: geensins: ick segghe noch, en houde, dat in Hollandt de Heerschappye al vry op een bestendighe voet ghestaen heeft. De naem van Klaudius Civilis, vermaert Veldt-heer onder en teghen de Romeynen, dien vvy ontvvijffelijck onsen Landts-man maecken, en anderen omtrent die tijdt, en van die tijdt her, die aengevvesen kunnen vvorden, en vvy om kortheydts vvil voor-by vvysen, betoonen vvijdt-lustich ghenoegh dat de Hollandtsche heerschappye heerlijck ghenoegh nevens, soo niet boven, anderen uyt-gheblonecken heeft: soo dat vvy geene Vlaemsche Graven van nooden hebben, en niet twijffelen ofte Hollandt is van Graeffelijcke ende voortreffelijcker Mannen van oudts her gheregeert, te meer om dat in de Jaer-boecken van Fulda op het jaer van acht-hondert vijf endertich, eenen Eggihardus de soon van eenen Halpdamus, Graeve van Walcheren in Zeelandt genoemt wort: wel, heeft Zeelandt toen sijne Graeven ghehadt (voor de ghemeene tijdt die van onse Chronijck-schrijvers op de Vestigingh van 't Graefschap van Hollandt ghestelt wort) veel meer dan Hollandt, on-aengesien watter onse Schrijvers van segghen, en de wegh mis-slaen moghen; 't gheene (gelijck ick meermaels ghesegdt hebbe) ick omtrent het begin van onse ghеschiedenissen seeckerlijck geloove: zy dan om haere linie vol te maecken, hebben dese Vlaemsche Graeven by 't hooft ghevat: Hier van daen komt ons mogelijck oock dese brabbeling, van de rechte Vestigingh van ons Graefschap, 't zy onder Karel de Kaluwe, of onder Karel de Simple: en kan sijn dat onder Karel de Kaluwe eene Hant-vest en Gift-brief verleent geweest zy aen eene Graef Diderick van Vlaenderen, die de onse sich selven onvoorsichtelijck toe-passen, en dan souw de plaets Wasda, die daer in genoemt wort, seer gevoechelijck Waes in Vlaenderen, en niet Walcheren in Zeelandt sijn: Dit zy ghеseydt nae onse beste meeningh, de bescheyden Leser houde sijn oordeel vry.

Pag. 22. **Daer hy eene Zoon aen wan/ die Dirck hiet/**] Andere seggen van twee soonen, eene Dirck en eene Syvaert of Sicco, doch van desen Sicco worden veel verwarde en losse dinghen vertelt, die op de tijdt van Aernout niet passen kunnen, moghelijck dat het dese onse Chronijck-Schrijver hier niet qualijck heeft, die hem stil-swijgende voor-by gaet: het zy Sicco de soon geweest zy van dese Diederick, ofte 't geen sommige vvillen van yemant laeten.

Pag. 22.

Pag. 22. **Maer dat was by raedt des Bisschops van Utrecht**] Van desen Bisschop swijgen de Jaer-Chronijcken van Egmondt, en voort alle Chronijcken: Beka gedenckt aen den slagh omtrent Winckel, maer meldt dit van den Bisschop niet, die toen Balduinus was de 17[de] Bisschop, die inde Groote Chronijck een Hollander ghenoemt wordt, 't welck indien waer is, is niet gelooffelijck dat hy teghen sijn eyghen Landts-luyden souw gheoorloght hebben: Onsen Autheur kan sich vergist hebben door de twist die tusschen Aernouts soon, Diederick, en Adelboldus gheweest is, als hier nae sal aenghemerckt worden.

Pag. 24. **In't jaer ons Heeren M. en xviij. soo rees die oude veet tusschen Grave Dirck van Hollandt / ende den Bisschop Adelboldus van Uytrecht**] Hier staet aen te mercken van welck een veet of vyandtschap hier gesproocken wordt, **Om dat die Bisschop den Vriesen te hulpe quam / doe Grave Aernout sijn Vader verslagen wort** / seyt onsen Schrijver verder, doch hoe dit wesen kan, laet ons sien, Adelboldus kan het immers niet gheweest hebben als Bisschop, want hy maer eerst Bisschop gheworden is in 't jaer 1008. dat sijn vijfthien jaeren nae den ghemelden strijdt; voor sijn Bisdom, is niet waerschijnelijck, en by geene Schrijvers daer van eenighe voedt-stappen te vinden. Oock niet van dese gantsche saeck eenich gewach by onse oudtste Chronijck-Schrijvers, de Jaer-boecken van Egmondt, en de Rijm-Chronijck. Of soude hier de oude veet ghenoemt worden, 't geene hy van sijn Voorsaeten Bisschoppen over-erfde? Dit moest geweest sijn van Balduinus, die ten tijde van dat Oorlogh leefde, hoe los dat dit gaet hebben wy te vooren geseydt, en schoon-genomen het waer soo, waerom wordt dan aen Bisschop Alfredus, die tusschen dese twee geweest is, niet gedacht? of heeft dese stil ghesetеn? En brocht sijnen Naem AL VREEDE mee? Doch, laet ons sien of van dese veet geen geheel andere redenen, dan by onsen Schrijver, bekent zijn, uyt-ghevischt kunnen worden. Hier lieght het hem, om dan te komen tot de rechte oorsaeck, sulcks wy meenen, dese geeft ons treffelijck voorwaer Baldricus Bisschop van Nojon en Doornijck in sijn Chronijck van Kamerick en Atrecht, een Schrijver die in die tijdt geleeft heeft: dus luyden sijne Latijnsche woorden, aldus verduytst. *Daer was*

een seeckere plaets, door Bosschaedjen en Moerassen onbewoonlijck, die van de Inwoonders Merewedа [dat is de Mervve] *ghenoemt wiert, daer naementlijck Maes en Wael (een Rivier die uyt den Rhijn loopt) in een-vloeyen, van niemandt bewoont als van Weyluyden en Visschers, en hoorde in eygendom de Bisschoppen van Trier.* [*Vtrecht* moet hier noodtsaeckelijck geleesen worden] *en Keulen en eenighe Abten, tot gebruyck van Iacht en Visschery: Alhier had sich Diederick, de soon van Arnulfus de Gentenaer, die een ghedeelte van de Heerschappye der Vriesen in-hadde (en die nu de Vriesen om de doodt van sijn Vader die sy verslaghen hadden, verdacht hielt) ter neer-gheslaghen, en hier eenighe stercKte op gheworpen hebbende, bemachtiger van eens ander-mans goedt, nam voor sich dit Landt self in te houden, en de Handelaers, die aldaer door voeren, met een swaren tol te belasten: Waer over de Keyser Henrick door klachten wacker ghemaeckt, en meest door aenhouden van Bisschop Aibaldus* [anders *Adelboldus*] *die wel van het grootste deel van desen gemeynen in eygendom besat, aenghedreven, gheboodt den Hartogh Godefrid, als oock den Bisschoppen van Keulen, Trajectum,* [dat is hier *Maestricht*] *en Luyck, dat sy haeren Leeger by een voeghen souden: Welcke, als sy, volghens 's Keysers besluyt, op wegh sloeghen met een ontallijcke menichte van volck, sijn Diederick met sijne weynighe Vriesen die hy met hem hadde, op-ghekomen, sonder twijffel sich selven de overhandt toeleggende: Want, wie souw twijffelen, dat niet een Heyr van sulcker krachte bovenslaen soude? voornaementlijck, dewijlse in Krijghs-ghebruyck, en oeffeningh gheleert waeren, en op den Keyser, door yver van sich wel te quijten, steunden? Als dan voor de handt de strijdt aenghegaen was, wierdt schielijck by yemandt, onseecker wie door Duyvelsche in-gheven ghedreven, tot twee-mael toe seer ijsselijck uyt geroepen,* **Vliet! Vliet!** *waer door de Lotheringers verschrickt, men weet niet door welck verborghen oordeel Godts, sich alle inde vlucht beghеven hebben: van welcken, hoe-veel der jammerlijck omghekomen sijn, komt hier niet te pas te verhaelen: en nochtans veele niet soo seer van't zwaerdt der vyanden, als van de vreese ghedreven, liepen groot ghevaer in't vluchten, tusschen de scheepen, &c.* Dus verre Baldricus. Siet hier een gheheel andere en waerschijnelijcker oorsaeck vande voorghemelde veete, en een gheheel ander ghetuyghenisse hoe het sich toeghedraghen heeft, met de saeck, by eene die in dese tijdt gheleeft heeft: onaenghesien watter Beka, die honderden jaeren daer nae ghekomen is, van seydt, die het dus vertelt: *Op het selve jaer* (1017) *isser*

isser een zwaeren onrust tusschen den Bisschop van Vtrecht en den Graef van Hollandt te deser oorsaeck ontstaen; zeeckere Graef Theodoricus Bavo was van den Bisschop Adelboldus begiftickt met eenighe Landeryen omtrent Bodegraven, dese liet niet af den Graef van Hollandt daeghelijckx met schermutsinghen te ontrusten: doch de Graef van Hollandt, een tal-rijck Heyr versaemelende, bracht overwinnender-handt den ghesevden Bavo ter onder, en wierp hem ghewveldelijck uyt zijn eyghendommen: Doch Bisschop Adelbold dit qualijck neemende, een grooten hoop Krijghs-volck vergadert hebbende, besloot sijnen Leenman in sijn Recht te herstellen, &c. Het sy Beka hier misse, of dat dese Bavo eenich recht ghehadt heeft, op die plaets die Baldricus beschrijft. Doch op onsen Autheur is hier niet veel staet te maecken, om welcken verder te recht te brengen, laet ons sien hoe sich sijne beschrijvingh wyders toe-draeght.

Pag. 24. **Maer Grave Dirck die wan den strijdt**] Alhier wordt de ghesschiedenis in tween ghesneeden, die inder daedt een en de selve is, uyt-wysende de Schrijvers van dien tijdt; want het geene hy hier vervolgens aen-voeght, **In dat selve jaer binnen der Maent Augusto / soo quam die Bisschop met een nieuwen Heyre volcks buyten Bograven / etc.**] is een ghedeelte van't gheheel; maer hoe deerlijck is dit stuck verwart? **buyten Boograven** seydt hy, Ick denck om dat het op den wegh van Vtrecht leydt: maer, ghelooven wy Baldricus Bisschop van Nojon, gelijck wy doen, is het geschil om eenich Water-recht, en dat ter plaetse daer sich Graeve Dirck neer-geslagen hadde: een plaetse die de Bisschop de Merwe noemt; uytdruckelijck genoegh: alwaer oock den slagh gevallen is, en soo niet een Water-slagh, immers, ter plaetse daer te Water aengekomen, en daer men te Water ontvlucht is: Dus seydt Ditmarus, Bisschop van Merspurgh: *In seecker Eylandt was de by-een-komst van't versamelde Legher; 'tgheene hier ten strijde gherichtet, de Neederlaegh, die het den anderen dreyghde, self gheleden heeft: want hier van de Vriesen, die van alle kanten uyt hun laeghen sprongken, en de Lijf-wacht des Iongelinghs, schielijck overvallen, quam door't zwaerdt en 't water te sneuvelen: de Bisschop te naeuwer-noodt het met een kleyn schuytje ontvluchtende, &c.* Een weynich daer nae, noemt Ditmarus oock de plaets, het Bosch Merweda: Op Water-ghelegentheydt schijnen oock te sien de woorden van Egidius van Luyck, Monnick in 't Clooster Aurea Vallis genaemt, daer hy aldus seyt:

Op dese tijdt quelde Diederick, Graef van Vrieslandt, met Oorlogh en Oproer 't Rijck van Gallia, en versteurde de ghemeene rust, sich verlatende op de sterckte, en moeyelijcken toegangh van sijn plaets, &c. Staet te mercken, dat 't geene Zuydt-Hollant is, toen in't gemeen voor Vrieslant, en 't geene haest daer aen-paelt voor Gallia of Vranckrijck ghenomen wierdt: Hoedaenich een ghelegentheydt hier toe tot Bograven in den Rhijn is, kan elck dencken, dien 's Landts-ghelegentheydt bekent is: dat omtrent Dordrecht ('t geene misschien de stercktе souw kunnen sijn by den Graef opgeworpen, waer aen gedacht wordt) de plaets bekent is die heeden Blessches-Graeve, en van oudts, Bodeles-Grave, genoemt wordt, is kennelijck; dit rijmt sich beter, dit past op Merw, op Water-strijdt, op Water-recht, en anders, van al 'twelck de oude en geloof-waerdige Schrijvers gewach maecken: en onse goede Oude Luyden hebben slecht en recht dit voor Bograeven genomen, sonder eens aen de Merwe te gedencken: andere Jongere, die vry wyser willen wesen, en vvel voelen dat dit haepert, seggen aldus: *De selve* [Godefridus Hartogh van Lotheringhen] *heeft oock Adelbold, diens macht nu ghebroocken, en zeenuw-loos was, daer toe ghebracht, dat hy met Diederick vreede maeckte, en van alle recht op de Hollanders en Vriesen afstandt deede: soo dat hy, al-hoe-wel ongaerne, ghenoodtsaeckt was de Merwe, Bograeven, en Swammerdam, de Hollanders over te laten, &c.* Braef! de Merw, Boograven, en Swammerdam in eenen aessem ghenoemt, als of het niet de pijne waert was, aen die Lap-Landts die tusschen de Merw, en Boograaven leydt, eens met een enckel woordt te ghedencken; en dan weer Boograven en Swammerdam beyde uyt te drucken! siet, dus los gaet men, als men de voorsichticheyt geen plaets genoegh gheeft: Swammerdam wort misschien geseyt, nae de voedt-stappen van eenige Oude Naem die in Dam eyndicht, en omtrent de Merwe en Dordrecht veel te vinden sijn, als daer zijn Alblasserdam, Dubbeldam, en diergelijcken: Doch gelooffelijcker is datter onse Chronijck-Schrijvers Swammerdam by gedaen hebben, om dat zy Bodegraven hadden: Wy stellen dan vast dat de plaets van den strijdt omtrent de Merw by Blesches Grave ende omtrent Dordrecht geweest is.

Pag. 24. **Maer de Bisschop verloor noch den strijdt/ en wordt**

ghevan-

ghevangen] Het verlies van den slach, hier vooren genoemt, en dit, houden wy voor een en 't selve, hier in eenparich met de Ouden dat het verlies den Bisschop toe-geschreven wort: doch van des-selfs gevanckenis weten sy niet te spreecken: de meer-gemelde Bisschop van Nojon Baldricus, verhaelt klagens-wijse de ramp en ongeval zijne mede-Bisschop overgekomen, maer van de gevanckenis niet een woordt: Ditmarus oock (Bisschop van Merspurgh) Schrijver van dien tijdt: beginnende, *Het eerste Wee is uytgegaen, &c.* en doorgaens den onspoet van dien Tocht beklaegende, seyt, Dat hy met een Schuytje ontvlucht, en weer tot den sijnen ghekomen is: uyt het vervolgh oock van onsen Autheur sal blijcken dat dese gevanckenis met strooje banden aen een ghebonden is.

Pag. 24. **Ende doe toogh Graef Dirck met den Bisschop tot Hollant-waert**] Wat hoor ick? leyt dan Bograven niet in Hollandt?

Pag. 24. **Doe seyde Graef Dirck/ etc.**] Hier volght die schoone klucht, die door-speckte t' samen-spraeck tusschen de Graef en den Bisschop: verlooren papier, hier veel om te twisten waer de Kolf nae de Bal, en dat schickt hem nu niet wel nu 't papier tegenwoordigh soo dier is: en dat en was het niet toen Ianus Dousa de Ionghe, daer noch sijn tijdt op toe-gaf, en de selve in 't Latijn bracht, doch hy heefter sijn geleerde en wel-spreeckende stijl aen getoont.

Pag. 24. **Om dat Hollandt in voorleeden tijde ghestaen heeft onder dat Bisdom**] Hier souw kunnen wat aen sijn, want de begiftingen van Bisdommen, en dierghelijcke Geestelijcke goederen, hebben wel somtijts een ruymen voet ghenoomen, het zy tot de groote Zee toe, ofte tot bekende Revieren, 't geene hier geen plaets kan hebben, dewijl de Rhijn recht van Vtrecht neer-vloeyt, en geene Dwers-stroom en verstreckt: ofte tot eene seer merckelijcke scheytds-pael, die'er in ouden tijden hier te Lande soo veel niet bekent waeren: Vtrecht oock, wort in eenige oude gedenckschriften een stadt in Vrieslandt ghenoemt, en dat Hollandt by outs een gedeelte van Vrieslandt geweest zy, is kennelijck: 't is oock de reeden die Arnoldus Buchelius aentreckt; dus seydt hy in sijne aenteyckeningen op Beka: *Soo yemandt den eersten oorsaeck van de onrust en Oorlogh tusschen de Vtrechtsche en Hollanders nae-speuren wilde, dien sal*

klaer blijcken kunnen dat de Bisschoppen hier [in Hollandt] *langhe te voor het ghesagh in gehadt, en door giften der Vorsten een groot ghedeelte der Gebuur Landen verkreghen hebben: welcken sy door de macht der Keyseren beseeten hebben:* Dus verre Buchelius: Doch niet sonder reden houden wy ons aen 't geene uyt Baldricus bygebracht is.

Pag. 26. **Dat moet Godt ontfarmen / dat het soo verre met die Ecclesie ghekomen is / dat zy liever hebben willen dat hen niet toe en behoort/**] Een aenmerckelijcke reeden tegen de gierigheyt en heersch-sucht der Geestelijcken, en wonder datse uyt een Paepsche pen gevallen is: deselve oock die Keyser Frederijck de Tweede, ter antwoordt [*Mister iniquit*] gaf aen Paus Gregorius de Negende, toen deselve hem aenperste om 't Heylighe Landt te gaen winnen.

Pag. 26. **Drie jaer langh.**] Een ghevanckenis daer de tijdt-genooten, nochte de Jaer-boecken van Egmondt, noch Rhijm-Chronijck niet van weten te spreecken, veel min datse dry jaeren soude gheduert hebben: 't is wonder waer 't onse Man van daen heeft, dewijl 't wonder sijn souw dat het Beka, nochte Heda, soo naerstighe Op-soeckers der Gheschiedenissen onder de Bisschoppen, niet hebben en souden: dat onderwijle de Graef nae Ierusalem soude ghetogen sijn, waer onbetaemelijck, en soude teghen den Graef, by Geestelijckheydt, Paus, en Keyser veel klachten verweckt hebben: dat oock de Bisschop teghen de Vriesen te Velde ghevoert souw sijn, in teghenwoordigheydt des Keysers Henrijckx, is seer verwert, en oock onwaerachtich: want de slagh tusschen den Bisschop en de Graef ghestelt sijnde op het jaer 1017. en daer op de dry-jaerighe ghevanckenisse soude komen tot het jaer twintich, in 't welck hy tot de Vriesen overvluchtende en noch met de Keyser in vyandtschap staende, kan niet wel volghen dat de Bisschop, op het jaer dry-en-twintich, een Kerck tot Vtrecht met de bouwingh ten eynde bracht, sulckx Beka getuyght, om welck te Wijen, de Keyser met twaelf Bisschoppen tot Vtrecht quam: doch dat het sich geheel anders toe-gedragen heeft, sal uyt het vervolgh blijcken.

Pag. 26. **Daer nae toogh dese Graef Dirck met veel grooter Heeren te Jerusalem/**] De naem *Hierosolimita*, of *Ierusalemmer*, vvort

wordt dese Graef by veelen toeghevoeght, maer veele voet-stappen van dese Ierusalemsche reys en vinden wy niet.

Pag. 26. **Ende doe hy weder quam/soo klaeghde hy den Keyser Henrijck/**] Recht anders: want soo Baldricus en Ditmarus ghetuygen, klaeghde de Bisschop aen den Keyser die tot Nimwegen was, 't onrecht dat volghens sijn voor-gheven hem de Graef aen-deede: en is dit gelooffelijck, dewijle Adelboldus aen 's Keysers Hof op-gevoedt, en dessels Raedt geweest is, hebbende oock desselven Keysers Leven beschreven.

Pag. 26. **Daer quam de Keyser neder/**] Tot Nimwegen, vintment by Baldricus.

En brochte met hem den Hartoge Godevaert van Ardenne/etc.] 't Geene hier, en in de volgende beuselingen geseydt wort, wel aen den Toets-steen gevreeven sijnde, wort by my gevonden van geen soo goeden alloy te wesen, en oversulckx voor Biljoen verklaert: want uyt alle Schrijvers van dien tijdt wordt bewesen, dat den Hartogh, niet den Grave, maer den Bisschop, te hulpe gesonden is, self de Jaer-boecken van Egmondt, hier Sigebert van Gembloers van vvoordt te vvoort in-volgende, seggen; Dat den Hartogh van den Keyser gesonden vvas om Diederick te be-Oorloogen. Men siet oock dat onse Schrijvers al-hier op geen vasten voet en staen, want nu doen sy het den Graeve vvinnen, en dan verliesen, daer het inder daedt maer eene slach gevveest is, (vvaer van vvy te vooren in't breede gehandelt hebben) die met gevanckenisse van Hartogh Govaert, met vvelckx los-latingh Graef Dirck sijn soen gekoft heeft, ge-eyndicht is: En is dit Oorlogh mogelijck vvel de vvortel gevveest van de on-min die Govert met de Bult naederhant op Hollant focht, en het recht dat hy-'er vermeynde op te hebben, als hier nae aengemerckt sal vvorden.

Pag. 26. VLIET HEEREN, VLIET.] Hier, en by meer van onse Chronijck-schrijvers, vvort dit genomen als of het een stemme uyt de lucht vvas; daer het inder daedt een Krijghs-list gevveest is van de Vriesen, dat sijn de Hollanders; die op 's Graven zijde sijnde, en in hinderlaegen geleyt vvaren, vvelcke uyt haer laegen voor den dagh berstende door dit geroep, haere hoopen te grooter en verschrickelijcker hebben doen schijnen: Baldricus seyt

oock, Dat het een mensch vvas, maer men vveet niet, seyt hy, door vvelcke Duyvelsch in-geven opgemaeckt: een Krijghs-list, misschien van Graeve Dirck toegestelt, tegen de Françoisen en Lotheringers, vvelcke een Fransch vvoordt, nae geen Fransche uytspraeck, maer met een groover stem hoorende, dit voor te schrickelijcker geluydt genomen hebben.

Pag. 26. **Doe toogh die Bisschop over in dat Vriessche Heyr.**] Dat is gheseydt, tast mijn Gesalfden niet aen: en, een streeck van de Klooster-Luyden.

Pag. 26. **Ende Hartogh Godevaert wiert ghevanghen/**] Te vveten van Graeve Dirck, en niet van de Vriesen; ofte immers van de Vriesen, indien men onder de Vriesen (sulckx jae) de Hollanders verstaet.

Pag. 26. **Ende die Keyser ende Graef Dirck van Hollandt togen after-waert tot Haerlem/**] Losse dingen! Want de Keyser, volgens getuygenisse van dien tijdt, is noyt verder als tot Nimvvegen gevveest, daer hy de klachte van Bisschop Adelbold ontfingh, veel min dan dat hy met Grave Dirck tot Haerlem te rugh toogh.

Pag. 26. **Ende ontboden weder een nieuwen Heyr van Hollandts volck/ en versaemden weder een alten-machtighen Heyr van volck/**] Van een lucht met het voorgaende. Hollandt vvas soo Volck-rijck nieuvvers nae.

Pag. 26. **In't leste soo verlooren't de Vriesen.**] Hy verstaet de Bisschopsche: *Tandem finis coronat opus*, 't eynde goedt, al goedt: dit is 't eynde van't eenige gevecht; dat men't de Bisschop onderwijl eens doet winnen, is geseyt by de Geestelijckheyt, (gelijck wy boven geseydt hebben) en raeckt mijne Gesalfden niet aen.

Pag. 27. **Ende die Bisschop wort daer seer gewont/ daer hy korts nae starf/**] Een vvonde sonder lit-teecken; en daer Baldricus, noch Beka geen doecken om-gevvonden souden hebben.

Pag. 27. **Ende aldus soo leet dese Graef al syn tydt met grooter Oorlogen omtrent drie-en-dertich jaer.**] Vier-en-dertich stelt Beka. En vvort dan noodtsaeckelijck uyt-ghesllooten de tijdt dat Grave Diederijck onder Momboirschap gestaen heeft: anders sesen-veertich, volgens d'algemeyne Schrijvers; oock nae reeckeningh van onsen Autheur, vvant Graeve Aernout verslagen sijnde op 't jaer

negen

negen hondert dry-en 't negentich, en Graeve Dierick ghestorven op 't jaer duysent negen-en-dertich (sulckx by meest-allen gestelt vvort) maeckt het getal van ses-en-veertich.

Pag. 29. DIEDERICK DIE VIERDE, **wort Graeve van Hollandt**] Hier schijnt het sich wat beter te schicken met onsen Autheur in vergelijckingh van andere Schrijvers: doch indien wel ingesien, daer noch al eenigh mengel-moes onderschuylt. **Dese Graef Dirck die was eens te Luydick in een Tournoy/**] Dus begint hy, en stelt 't geener volght, tot oorsaeck van 't Oorlogh tusschen de Graef en de Bisschoppen: Hier kan aen sijn, dewijl dese vertellinghen gelijck luydende sijn met het *Florarium Temporum*, en andere Schrijvers, doch die vry jonger sijn: maer om rondt te gaen, ick duchte dat dit Tournoy-spel, en de doodt van der Bisschoppen van Luyck en Keulens Broeder, altemael een versiersel sal sijn: want Anselmus, Kanonnijck tot Luyck, onwraeckbaer getuyge van de selve plaets en tijdt, die al voor ses hondert jaeren gheleeft heeft, schrijft in 't Latijn aldus, van den Oorlogh tusschen de Bisschoppen en den Graef: *Alsser een ghebodt uytghegaen was, dat het volck der Vriesen, 't ghene onder sijnen Overste Diederick teghen den Keyser stondt, van alle kanten met een Scheeps-toerustingh souw be-Oorloght worden: De Bisschop Wazo* [die deselve is diens Broeder gedoodt souw sijn] *uyt Vaderlijcke toeghenegentheydt besorght sijnde voor sijn Krijghs-volck, dat op dusdanighe schermutsingen niet gewent was, op dat het door 's vyandts listen niet verschalckt worde, en hy sich selfs en de sijnen aen sulck een ghevaer niet bloot souw gheven, besloot stil te sitten: &c. Men treckt dan in Vrieslandt, en komt weder met een Heyr ter Scheeps-strijdt uytgerust: als niet lange daer naer de Bisschop ter verantwoordingh ghedaeght en van overtreedingh van 's Keysers ghebodt aengheтijght wordt: maer als hy ghereedt was sich te verontschuldighen, dat hy niet door verachtingh, of uyt op-gesetter hardtneckicheyt, misdaen hadde, en hem 't gehoor om sich te verschoonen, ghewevgert wordende, van d'een kant door 't gedruys der vleyers van Keysers zijde, van d'ander, door d'eenparige vergaderingh der Bisschoppen, roepende dat hy alleen hier in naelatigh gheweest was, heeft het niet langher in sijn macht gheweest der Keyserlijcker mogentheydt te wederstaen; en eyndelijck, om dat het scheen dat des Moghenden Heers gramschap niet anders kost versaeht worden, heeft sich voor sijne voeten nederghebogen:*

booghen: en is met een boete van dry-hondert ponden silvers ghestraft. Dus verre Anselmus. Wie tast hier niet als met de handt, hoe verkleumt dese Manslaght by onsen Graef aen 's Bisschops Broeder begaen, by-komt? want, waer het soo geweest, de Bisschop selve souw een van de meeste aen-drijvers tot dit Oorlogh geweest zijn; veel min dat hy stil geseten, en daer over sulck een straffe souw geleden hebben. Buchelius in sijne Aenteeckeningen op Beka, bewijst oock de onwaerschijnelijckheydt dat op die tijdt de Bisschoppen van Luyck en Keulen souden Broeders geweest sijn: Dit dan overgheslaghen; of niet de eyghen oorsaeck, als van Adelboldus, naementlijck, om de Vissery en Jacht, hier onder gespeelt heeft, is bedenckelijck, dewijl weder de Bisschoppen, en nae Hermannus Contractus, seer na-by getuyge van dien tijdt, getuyght, de Keyser in't spel gebracht worden: 't geener deselve Contractus van verhaelt, uyt het Latijn gebracht, luydt aldus: *Keyser Henric de Derde, hiel het Feest van Pascha tot Vtreckt, Stadt van Vrieslandt: de volgende dagen te Scheep nedertreckende nae Fladirtinghen, en 't water over-ghesct sijnde, nam weder van hem, seecker Dorp dat de Marck-Graef Diederick voor sich selven bemachticht hadde, &c.* Treffelijck voorwaer, en schaekelt sich dese vertellingh geheel aen een, met het geene wy te vooren uyt Baldricus aenghetoogen hebben; en wort hier uyt goedt licht geschept, dat dusdaenich is: De Keyser tot Vtrecht sijnde, heeft het Oor-loopen ende Aenklacht van den Bisschop gehadt, en daer op dese Tocht aengevangen, om die plaets van de Vissery, daer (als Baldricus seyt) deses Graefs Vader een Sterckte op-geworpen hadde, den Graeve weeder t'ontweldighen. Contractus noemt dese plaets *een Dorp, of Vleck*, en onsen Autheur noemtse Dordrecht: deselve Sterckte by Grave Dirck de Derde op-geworpen, en toen tot een Dorp aengegroeyt, dat nu Dordrecht wesen kan: *Vtreckt*, noemt Contractus, *een Stadt van Vrieslandt*, al tot bevestigingh van onse meyningh: *Nae Fladirtingen* (seydt hy) dat is Vlaerdingen, van wegen sijne oudtheydt bekent: Deselve Contractus noemt oock onsen Graef *een Marck-Graef van Vlaerdinghen*, tot bevvijs dat sich hier de Graef best op de Waterachticheydt der plaetsen verlaeten heeft. Van de aenkomst des Keysers spreeckende, seydt Lambertus Schafnaburgensis, Dat hy tvvee seer stercke Steden van Graef Dirck in-nam, en noemtse

Flardingha

Flardingha en *Renoburgum*; in't ghemeen voor Rijnsburgh genomen: beter souw hier gheleesen worden *Kenoburgum*, *Keenenburgh*, alsoo dit omtrent deselve streeck leydt, en Rijnsburgh hier niet te pas kan koomen: 't in-neemen deser plaetsen is ghesc hiedt op de schielijcke aen-komst van 's Keysers Heyr, vervoeght met de macht der Bisschoppen die boven genoemt sijn. Voort seyt Contractus: *De Keyser heeft weynich sijn Tocht kunnen vorderen, de Waterachtige plaetsen de Over-tocht verbiedende; en wederkeerende, leed gheen kleyne Neerlaegh in sijn Heyr, dewijl de Vyanden* [dat waeren de Hollanders] *met lichte Bootjes, nae de manier der Zee roovers, achter aen volghende, telckens in den staert sloeghen*: Een Beschrijvingh, indien-mense recht insiet, die best op tijdts ende plaets gelegentheydt past.

Pag. 29. **Marck-Grave van Brandenburgh/**] Misschien Brabandt, want Brandenburgh op die tijdt naeuwelijckx voor een Marck-Graefschap bekent is: En de Heerlijckheyt van Brabandt bestont toen in eenige voornaeme Leeden, namentlijck, de Graefschappen van Loven en Brussel, 't Marck-Graefschap van Antvverpen, de Heerlijckheden van den Bosch en Mechelen, &c. De naem van Marck-Graef kan dan passen op't Marck-Graefschap van Antwerpen in Brabandt; ofte andere brengen hier eenen Lambert, Grave van Loven in 't spel: Is oock bedenckelijck of dese naem niet op Flanderbergh, eenighe plaets in Vlaenderen en passe, want Meyerus gedenckt dat Balduinus Pius, op't jaer duysent vijf-en-veertich (dat even op dese tijdt is) een Tocht in Vrieslant (dat is Hollandt) gedaen, en sijn Leeger vervvinnende, weder gebracht heeft, &c. Verwinnende kan het Leeger genoemt worden, hoewel sy de Neerlaegh gehadt hebben, om dat'ter de Graef van Hollandt gesneuvelt is: en dat doen ter tijdt de Graven van Vlaenderen ter gedienstiecheydt van den Keyser stonden, is uyt veel blijck-baerheden kennelijck: Oock is om dese tijdt de Graef van Vlaenderen van den Keyser, met den eygendom van Walcheren begiftiecht (daer naederhandt tusschen deselve Graef, en den Graef van Hollandt swaere Oorlogen om geresen sijn) als hier naer aengemerckt sal worden.

Pag. 29. **By verraedt des Heeren van binnen/**] 't Kan sijn dat hier binnen veele mis-noegende geweest sijn, alsoo de Vader de plaets tegen wil van de Eygenaers en Inwoonders inghenomen hadd'.

Pag. 29. **Ende des daeghs soude hem Graef Dirck gaen verluchten op die Stadts-Boom/**] 't En sy de Stadts-Boom een plaets sy, bysonderlijck alsoo genoemt, kan door de Stadts-Boom, des plaets uytterste Palen of Vesten verstaen worden, welcke naderhant in de Stadt getrocken, uyt 's Graven doodt, de naem van **'s Graven-Straetje** kan ontleent hebben: want al een Straetje sijnde, soude te vooren sijnen naem gehadt hebben.

Pag. 29. **Met een fenijnde strael in sijn lijf/**] Met een vergiftighde pijl in sijn Dye seggen anderen. **Ende hy regierden negen jaer/**] Is dan om-gekomen in't jaer duysent negen-en-dertich.

Pag. 31. **Die was eerst Graeve van Oost-Vrieslandt/**] Veel waerschijnelijcker Stadt-houder van Kenemerlandt, gelijck als ick op dese Graef in *Oudt Batavia* aengeteyckent heb. Kenemerlandt, of Kermerlandt kan toen ter tijdt oock voor Oost-Vrieslandt bekent geweest sijn, dewijl in't gemeen 't geene nu Zuydt-Hollandt is, toen voor Vrieslandt genomen wierdt.

Pag. 31. **Geertruyt des Hartogen Dochter van Sassen**] Het zy dese Hartogh Harman ofte Barnard geweest zy, waer van breeder in mijne Aenteyckeningen op *Oudt Batavia*.

Pag. 31 **Dirck/ Floris/ en Machtelt/**] Andere seggen van noch twee Soonen, die zy nevens Floris, Kanonniken tot Luyck maecken; wat hier aen zy, laeten wy voor 't geene het doen mach: de Jaer-boecken van Egmont segghen, dat Floris jongh gestorven is: Machtelt wordt by de Fransche Chronijck-Schrijvers, Berta ghenoemt.

Pag. 31. **In't jaer 1056. soo staecken hen te saemen die Bisschop van Keulen/ die Bisschop van Ludick/**] Al weder 't oude verschil om de Visschery en Jacht, en den eygendom van de grondt, ofte d'eene Oorlogh uyt d'ander: dat hier de Bisschoppen van Kolen en Ludick ghedacht worden, en niet de Bisschop van Vtrecht, die wel den meesten aendryver van dit Oorlogh geweest is, kan sijn dat die van Vtrecht sich op sijn eygen tegen-weer te swack en te naebuur bevindende, stil geseten heeft, om dat hy den daghelijckschen aenloop vreesde: oock getuyght Beka, dat Bisschop Bernulfus met de Hollanders te vooren Vreede gemaeckt hadde: de

andere Hartogen en Graven, vvaer van vermeldt vvort, sijn Leen-mannen van den Keyser gevveest, en hebben uyt 's Keysers naem, dit Oorlogh gevoert: Sigebertus van Gembloers getuyght oock uytdruckelijck, Dat de Keyser om dit gety, eenige Sterckten van de Vriesen [dat sijn de Hollanders] ingenoomen heeft.

Pag. 31. **Die Hartoghe van Gelre/**] Een merckelijcke misslagh, want op die tijdt geen Graeven, veel min Hartogen van Gelderlandt bekent vvaren: maer Vooghden van Gelderlandt, gelijck dese selve by anderen genoemt vvort: Onsen Autheur noemt misschien den Hartogh, als geschreven hebbende onder de Hartogen, en derhalven dien naem alles toegepast, wat van Geldersche Heeren gevonden vvort.

Pag. 31. **Al dat Landt op-delven/ etc.**] Belachelijck! want, vvaer soude in soo korten tijdt al die aerde vervaren sijn, uyt soo veel putten daer der 26 duysent in versmoorden, sonder dat het de vyandt mercken soude, datter eenigen toelegh op hem vvas, ofte dat hy het gerucht daer van niet souvv vernomen hebben? kan yevvers een vvech op-gedolven ghevveest sijn om den gereedtsten aenvangh te'stutten: Regino, Abt van Prumen, die geleeft en geschreven heeft onder Keyser Arnulfus, op het jaer 910. beschrijft een diergelijcke Krijghs-list, maer met veel meer bescheydts; dus luyden sijne vertaelde woorden: *De Normannen verstaende dat het Leegher naerderde, hadden kuylen ghegraven ter breedte van eene, en ter diepte van drye voeten, rond-om haer Leger, en de selven hadden sy met spaenderen en ruyghte ghedeckt, alleenelijck eenighe voet-paden, noodich om uyt en in te loopen, ongheraeckt laetende, eenighe soldaten dan, die sich versteecken hadden in de heuvelachtighe toegangh van den wech, siende dat Hartogh Henrick naerderde, springen vaerdich voor den dagh, en tockelen hem met Pijlen en Werp-ghewéer, en terghen hem met haere woorden: Hy, door sijn groots ghemoedt, die veronwaerdigingh niet lijdende, is op haer in-ghedronghen, en terstondt struyckelde sijn Paert in die onbekende putten, en hy self ter aerde vallende, quamen de Vyanden in aller ijl toe-vlieghen, en, eer hy van de aerde kost op-gheheven worden, helpen sy hem met verscheyde wonden om 't leven:* Dus verre Regino: Op vvelcke beschrijvingh onse Meester-Schaffers kunnen het oogh gehadt hebben, nae haer gevvoonte, alles door de vergroot-Bril aensiende, soo veel duysen-

den seggende, daer naeuvvelijckx te ghelooven is datter soo veel honderden gebleven sijn: de oude Egmondtsche, nochte de Rijm-Chronijck weten van desen grooten slagh niet te spreecken, ja en noemen niet eens wie de vyanden gheweest sijn: gelijck oock niet en doet Beka.

Pag. 31. **Daer bleeven die Bisschop van Ludick** /] De Jaerboecken van Luyck, nochte de Schrijvers van dien tijdt, en weten hier niet van.

Pag. 31. **Daer wordt ghevangen die Hartogh van Brabant**/] De naem van Hartogh vvort hier mede al misbruyckt: en is by sommighe Schrijvers alhier bekent, uyt Brabant, eene Graef Lambrecht van Loven.

Pag. 31. **Daer nae soo wordt dese Graef Floris weder ontsepdt vanden Bisschop van Keulen** /] Dese Tochten sijn lichtelijck toegestelt, alsoo zy somtijdts op 't onversienste den Rhijn nederwaert afghedreven sijn.

Pag. 33. Onder de Beeldenis van Vrouw Geertruyd, staen dese woorden, *Erat hæc Domina Gertrudis Lotharii Imperatoris soror:* Dese woorden sijn hier verdwaelt van haer rechte plaets, en (ick bestraf mijn selven) passen op Petronella, oock een's Hartoghen Dochter van Sassen, Huys-vrouw van Floris de Tweede.

Pag. 34. **Graeve Boudewijns Zoon** /] Hier heeft ghestaen Lodewijckx Zoon, doch is verandert om dat kennelijck is dat het een inghesloopen fout is; de redenen sijn, dat toen ter tijdt geene Lodevvijck onder de Vlaomsche Graeven, uytwysende alle Schrijvers van dien tijdt, geweest is, jae niet voor 't jaer 1322. maer Robert is geweest de Soon van Balduwinus Insulanus, of de Rijsselaer.

Pag. 34. **Thien jaer langh met grooten Vreede** /] In teghendeel, met grooter Oorlogen: wel wordt geseydt dat Vrouwe Geertruydt twee jaeren Hollandt in Vreede als Vooghdesse gheregeert heeft; en is dit waer: maer op het jaer 1064 begon het oude geschil van den Bisschop van Vtrecht te wippel-staerten, dus spreeckter Beka van: *Bisschop Willem van Vtrecht, lettende dat Hollandt sonder Bescherm-Heer in verleeghen standt was, en dat deselve Heerschappye in handen van een kindt, ofte een Vytheemschen Prins vervallen vvas, verkreegh van Keyser Henrijck het Graefschap van Hollandt, en de Abdye van Egmond,*

voor-

voornemende door hulpe van Hartogh Govert met den Bult, het Wees-kindt met ghewelddiger-handt uyt Hollandt te verdryven, en voor de voorgaende twee-voudighe Neer-lagh de ghereckighe wraeck te verkryghen. Dus verre Beka: De woorden in de Gift-brief hier van, sijn aenmerckens waerdigh, waer uyt dit ghemelde verschil, oock de plaetse waer, klaerlijck aengewesen wort: zy luyden aldus; Wy Henrijck/ etc. Keyser / etc. Om de getrouwe dienst van Willem/ Bisschop van Utrecht/ hebben de Kercke van Utrecht in vollen eygendom ghegheven/ het gantsche Graefschap in Westerlinghe, en omtrent de mondt van den Rhijn/ 't geene Graef Diederick inghehadt heeft/ met alles 't gheen totten Keyserlijcken Banne behoort / en wat aen het selve Graefschap vast is / dat is de Abdye van Egmond, &c.

En in een anderen Brief aldus:

Inde naem der Heyligher en onverdeylder drywoudigeydt:

Henriick, by Godts Genade Koningh: Wy willen dat bekent zy allen Christ-Geloovigen/ soo wel den toekomenden als den tegenwoordigen / hoe dat wy die goeden / die onrechtvaerdighlijck de Heylighe Kercke Godts tot Utrecht af-handigh gemaeckt geweest zijn van Graef Diederijck en sijn Zoonen / van de tijdt af van Henrijck de Tweede; en Adelboldus / Bisschop van denselven stoel; waer over deselve Keyser Henrijck / en Koenraed / onsen Groot-vader / en Henrijck / wylen onsen Vader van Godtvruchtigher ghedachtenisse / veele ghearbeydt / en veele Oorlogen ghehadt/ en oock wy/ en onse getrouwen/ veele vlijdts te koste geleydt hebben: Wy willen (segghen wy) dat bekent zy / hoe dat wy deselve goeden / tot lichtenisse onser zielen / en wijlen onsen Godtvruchtigen Vaders Henrijckx / en andere onser Voorgangeren / door tusschen-spreecken / en by raede onser Vorsten / Anno van Kolen / Sigifridus van Mentz / Adalbert van Bremen / Everhard van Trier / Aerdts-Bisschoppen; Burchard Bisschop van Halverstad; Frederijck / Godefrid / Gerard / Hartoghen / en andere onsen ghetrouwen; als mede om de ghetrouwe dienst van Willem / desselven stoels Bisschop / weder-geven en herstellen / en door Koninckljjcker macht aen deselve Heylige Kerck bevestigen: het zijn dan dese: in een plaets die men Crempena heet 4. Mansen/ van 't eynde des Riviers Alblas tot in Merwede, van daer tot in Menkenesdrecht de helft van 't gheheele Landt / met alles dat daer aen-paelt: oock van Rijede nevens Merwede in Thuredrecht van daer in Duble, van daer in Duvelhara, van daer in de Wael, van daer wederom in Merwede tot in Thuredrecht met de Kappel nieuwelijckx ghebouwt; van Thuredrecht Oost-waerts aen

tot aen Godekins Hof-ſtadt, welcke is nevens Werckenemunde, in Holtreka 7 Manſen / in Valckenburgh 16 kleyne Wooninghen met het Landt daer aen behoorende / en aldaer 3 Manſen / oock ſeecker eyghen Boſch tuſſchen Valckenburgh en Groterheneke-ſtegren tot Liſſe, om hout te hacken / tot Jacht-ghebruyck / en Weydingh / en allen ghedienſtichéydt: In Heemſtede een Manſe: De kerck tot Flardinghe, met de kappellen / Kirckwerva met de kappellen / Voreholt, en Northgo met de kappellen / Pethem, Aldathorpe met de kappellen: Daer toe alle dat Graefſchap in Hollandt, met alles 't gheen tot den koninckliicken Banne behoort / etc. De plaetſen dan, gelijck vvy geſeydt hebben, daer het geſchil om ontſtaen is, ſijn hier genoegh uytgedruckt, naementlijck, meeſt omtrent de Mervve en Dordrecht: Dies Biſſchop Willem om die weder te bemachtigen van Keyſer Henrijck vollen toeſtandt ghekreegen hebbende, ſich vervoeght heeft met Govaert den Bult-rugge om te ſaemen Robert de Vrieſe, Vooght der Weeſ-kinderen te verdrijven; die hierom geen Vreede, maer vvel deghelijck ſwaere Oorlogen uyt-geſtaen heeft, en het Landt heeft moeten ruymen: 't vvelck, vvie naerder en klaerder begheert te vveten, vervoege ſich tot het Groote Boeck van de Graeven, by My uyt-gegheven, en by Pieter Soutman gedruckt.

Pag. 43. Thien jaeren /] Van Robert is 't maer acht jaer, maer de twee jaeren van Vrouvv Geertruydt van te vooren, maecken de thien jaeren.

Pag. 34. Daer nae begon die oude veet weder op te rijſen /] Dit is niet daer nae (te vveten, nae die thien jaeren) maer al met den eerſten geſchiedt; gelijck vvy nu al aengevveſen hebben: ſoo dat het ſchijnt Vrouvv Geertruydt het huyvvelijck met Robert de Vrieſe, by raede en goedt-vinden der Staten 's Landts, aengegaen heeft om eene Rugge-ſteun te hebben. Uyt ſommighe oude overblijfſelen ſouvv ſchijnen afgenoomen te kunnen vvorden, dat Robrecht met de Hollanders voor 't aengaen van het Huyvvelijck, al eenighe onruſt gehadt hadde aengaende de Zeeuſche Eylanden: vvelcker eyghendom, by de vereenigingh door 't Huyvvelijck, deſen Heer door ſijn Vader de Graef van Vlaenderen over-ghelaten is.

Pag. 36. Deſe Buyl-rughde Govaert van Lothrijck die ſtichte die Stede van Delf /] Dit vvort by veelen voor ontvvijffelijck ghehouden, maer de Jaer-boecken van Egmondt, en de Rhijm-

Chronijck

Chronijck ghedencken hier niet aen, De eerste is 't *Florarium Temporum*, ziet hier op breeder mijne Aenteyckeningen op *Oudt Batavia*.

Pag. 36. **Die al meest daer nae worden onthooft/**] Aen dese onthoofdingh en kan den Scherp-Richter niet veel verdient hebben, dewijl self het Belegh niet bekent is, noch by den Egmonder, noch by de Rijm-Chronijck; nochte dat meer is, by Beka, noch Heda, die dit hadden behooren te weten, dewijl'er de Bisschop van Vtrecht soo seer in 't spel ghebracht wordt: 't Getal oock van acht duysent die'er verslaghen wierden, maeckt de saeck ten hooghsten verdacht.

Pag. 36. **Ende streeden al te grooten strijdt opten Water met Schepen voor de Leck/**] Al mee een strijdt daer niet aen is, en die sich selven doodt loopt: want, **daer dreef Joncker Dirck den Bisschop van Vtrecht/ en die Buyl-rughde Godaert/ dat sy weecken op dat Kasteel tot Iselmonde**; seydt onsen Antheur: en is tastelijck een mis-slagh: *Diederick niet kunnende langher verdraghen, uyt sijn Vaders Erf ghestooten te sijn* (seggen de Jaer-boecken van Egmondt) *versaemelde een Heyr, oock by hulp van sijn Stief-Vader, en quam te Iselmonde, daer hy wist dat Bisschop Koenraedt was, dat hy In-nam, en tot de grondt toe verbernde*: Sulckx ghetuygen oock andere; soo dat dit Inneemen van Iselmonde, geweest is, nae 't dooden van Bisschop Willem, by tijde van Koenraedt desselfs aenvolger: Als dan voorts, onsen Autheur seydt, **dat daer Hartogh Godevaert soo seer ghewondt wierdt/ dat hy korts daer nae sterf/** is het slordighste van allen; want hoe kan hy ghewondt worden, die te voor al doodt was: tot Antwerpen, als Schafnaburgensis, en meest alle andere ghetuygen, op een Heymelijckheyt van onderen in sijn lichaem gesteecken, daer het ijser in bleef, waer aen hy ten derden daghe sterf, nae dat hy sich tot Vtrecht, of soo andere willen, tot Maestricht hadd' doen voeren. Dat Bisschop Willem, 't gheene sommighe seggen, soude in 't gebiedt gevolght sijn, kan mede niet waer, ofte immers niet langh sijn; dewijle Godevaerts Sterf-dagh in Maert, en Bisschop Willems in Mey daer aen volgende, ghestelt wordt: maer dit kan verstaen worden van Bisschop Koenraed, want Beka seydt, *Deselve Bisschop Koenraed vol-bouwde het Kasteel van Iselmonde*,

monde, teghen Ioncker Dirck van Hollandt, met zware Bolwercken, en gaf het te bewaren aen een besettingh die hem ghetrouw was: In 't jaer ons Heeren 1076 besloot Ioncker Dirck, die in den Bloey van sijn Ieught was, by hulpe van sijn Stief-Vader Robert, den Bisschop Koenraet in het ghesëyde Kasteel te besetten, en sijn eerste Erffenisse met mogkender-handt te verkryghen: Dus verre Beka, en komt over een met het geene wy boven ghesëyt hebben: Soo dat dese strijdt op de Leck, met lecke-schepen toe-gaet.

Pag. 38. Desen Diederick souwmen kunnen stil-swygende voor-by gaen, als sijnde 't geener op te segghen valt, wijdt-lustich ghenoegh geseydt in mijne Aenteeckeningen op *Oudt Batavia*, tot wien wy den Leeser wijsen; doch 't is oock niet noodich, want desen strijdt op 't ijs, tegen de Vriesen, blijckt uyt sich self op sulck een Bom-ijs gheweest te sijn, dat het een kint met eene voet aen stucken stooten soude: **Daer worden verslagen 40. duysent man** (seyt hy) en daer naer 61. **duysent** / en dat op eenen Winterschen dagh, op 't ijs; Wat! is 't mogelijck! de twee Legers moeten elck op een lange reeck gestaen hebben teghen malkanderen over, en dat elck man een gedoodt heeft, anders waer de dagh veel te kort geweest, om door den drom heen te komen, om de menschen, schoon 'se soo stil stonden als lammeren, te dooden, ick laete staen dat het Leegher eerst in Slagh-orde ghestelt, en andermael her-samelt souw gheweest sijn: dit ijs oock, dat sulck een swaerte gedragen heeft, moet tot de grondt toe door gevroosen ghewveest zijn: maer wat raedt om sulck een grooten ijs-veldt, daer soo veel volckx souw kunnen staen, of is het de Zuyer-zee, of eenich Meer gewveest? maer dese vriest noyt toe, of daer rijsen eenighe scheuren en klooven in, al weder onghemack: en immers moeten zy een versch veldt gekoosen hebben, anders souw hen het bloedt van den eersten slagh te hinderlijck gewveest zijn: maer ghenoegh hier van, wy beuselen met den beuselaers al veel te langh. Het uyt-roeyen dan van gansch Vrieslandt, en 't Onthoofden van soo meenich mensch, komende uyt dien selven Born op-borrelen, wort onsen Graeve, als eenen anderen Nero, van dese beuselaers, al te wreedt-aerdighlijck en onrechtvaerdigh aengesmeeten: Doch waer van, gelijck van al die Vrieschen Oorlog, de besaedighder Schrijvers, als die

van

van Egmondt, en de Rijm-Chronijck, en meer andere, van d'Ouden niet vveten te spreecken, maer in 't tegendeel segghen; Dat Graef Dirck buyten Vooghdye, sijne vijfthien jaeren in Vreede over-bracht.

Pag. 40. 't Geene op Graef Floris aen te mercken zy, is wijdtluftich genoegh verhandelt in mijne Aenteeckeningen op *Oudt Batavia*, die daer Toets-steens genoegh verstrecken: **Ende als dese Floris Hollandt ende Zeelandt langhe beseten hadde met Vreede/]** Van dese vvoorden, tot omtrent het eynde aen de vvoorden, **Starf hy/** heb ick in het exemplaer dat ick daegelijckx gebruycke, een dvvarsche streep door gehaelt, tot bevvijs, gelijck ick hier op de kant geseydt hebbe, dat dese dingen niet tot desen Floris, maer tot Floris de Derde behooren; uytvvijsende verscheyden blijckelijckheden, onder anderen de Rijm-Chronijck, die aldaer dese verslagene meest met naem en toe-naem noemt: Dat even-vvel om dit gety niet eenige onrust, het zy dan met de Vriesen, ofte eenige Duytsche Volcken, daer door onse Schrijvers in dese doolingh souden kunnen geleydt sijn, voorgevallen zy, soude ick niet 't eenemael derven ontkennen, nochtans niet onder Graeve Floris selve, maer op't eerst jaer nae dessels overlijden, onder Vrouvve Petronella, die, by goedt-vinden der Staten 's Landts, sich selven de heerschappye, en de Vooghdye over haere Wees-kinderen onderwon, en een tijdt langh loffelijck berechte (van vvelcke dit in 't voorbygaen geseydt zy, dat het vvonder is vvaeromme zy by onse Schrijvers uyt het getal der Graven van Hollandt, ofte der gebiedende Vrouvven, ghesloten vvordt? onder vvelcken men de plaets inruymt aen Vrouvve Geertruydt, die nochtans ongelijck minder tijdts en vlijdts inde handt-haevingh der heerschappye besteet heeft: doch de vvaeromme hier van, blijft by de Schrijvers van dien tijd. In bedencken van de onrust, vvaer van geseydt is, brengen ons de Vytheemsche Schrijvers, en onder anderen Conradus à Lichtenau, Abbas Vrspergensis, die aldus seydt: *Om dees tijdt oock begon uyt te botten die Spruyt-hof van on-eenigheydt, die op't volghende jaer, tot grooten onghemack van dat Landtschap, 't geen men ghemeenelijck Hollandt noemt, moeyelijck en arbeydtsaem, daer self de Keyser een Volck-rijck Heyr toe mede leyde, ten langhen lesten ten eynde ghebracht is: alwaer seeckere*

Me-Vrouwe, de naem is my ontvallen, die de suster was van Hartogh Lotharis, op wiens voorstandt sy oock steunde, voor-nam teghen den Keyser op te staen; om dees tijdt dan, is eerst in Saxen, en daer nae door geheel Duydtslandt, daer nu alles van buyten in stilte was, allesins het onweer der Burgherlijcker beroerten ontstaen: Keyser Henrick dan, bereyde een Heyr-tocht teghen die gheenen die hem in Hollandt tegen waeren: dese (hoewel beswaerlijcken) t'ondergebracht, begaf sich de Keyser opwaerts aen, latende de Keyserin omtrent de grensen van Lotheringen: Omtrent Midd'-vasten hadd' hy een ghespreck met sommighe Vorsten tot Worms: de andere die by hem waren, te weten, die van Saxen, Beyeren, en Bohemen, op den Rijckx-dagh te Bamberghen ghebiedende te komen: meest om de moedt-wil van Hartogh Lotharius, die op het oogh was van yet nieuws te brouwen teghen 't Ghemeene best, om het onrecht sijne Suster voorschreven, van den Keyser aenghedaen. Dus verre Abbas Vrspergensis: Mede Albertus Krantsius, die aldus seydt: *'t Volghende Iaer brack dan uyt de wederspannigheydt tusschen den Keyser, en de Vrouwe van Hollandt, die Hartogh Lotharis van Saxens Suster was: In 't volghende jaer voerde de Keyser sijn Heyr in Hollandt: en dwongh die wreevel-moedighe Vrouwe sijn ghebodt te achtervolghen, en 't Rijck te erkennen. Dese Tocht van den Keyser was groot, en bestondt met gheen gheringen arbeydt, doch hadde dese uytkomst, dat hy van een trotsche een ghehoorighe Vrouwe maeckte, &c.* Om hier nu de Vriesen in te brenghen, kunnen dienen de woorden van Vbbo Emmius, die aldus luyden: *Lotharius is dan door de stemme der Keur-Vorsten tot het Keyserdom ghekomen; deses Suster was Petronella, die de Huys-vrouwe gheweest is van Floris de Tweede, Graef van Hollandt, de zoon van Diederick de Vijfde; die volghens 't voorbeeldt van sijn Vader, de Heerschappye over de Oost-Vriesen, als sijn eyghen Recht poghende aen te nemen, 't welck de Vader door haer toestandt nae de tweede uytkomst van een Veldt-slagh behouden hadde, is nochtans, niet ghenoegh bedreven om die vrye ghemoederen te handelen, van haer verstooten gheworden; en hoewel hy op verscheyde maelen daer nae, veele dinghen onderstondt, heeft hy nochtans soo langh als hy leefde, noyt voet in Vrieslandt kunnen vesten, hy dit niet soo seer onwaerdigh nemende als wel sijn Huys-vrouw Petronella, een woestaerdighe Vrouwe: Graef Floris dan ghestorven sijnde, en Diederick de oudtste Soon, ghewonnen by Petronella, Lotharis Suster, by de Hollanders en Zeelanders in sijnes Vaders plaets treedende, en noch te swack van jaeren,*

hadd' de Moeder, een Vrouwe van Mannen moedt; voor den Soon de Heerschappye in, en stelde onder anderen veele plaetsen in roer, voorts ter gunste van haer Broeder Lotharis, die in Saxen yet nieuws voor nam, trock de Wapenen van Keyser Henrick de Vijfde op sich: Doch of sy op dese tijdt Vrieslandt hier in ghemoeyt heeft, al-hoe-wel het voor al waerschijnelijck is, soude ick nochtans, buyten ghetuyghenisse onser Iaer-boecken, niet durven seggken: Maer als daer naer op het jaer ons Heeren 1125 haer Broeder Lotharius tot het Keyser-rijck ghekomen was, sy op alle voorvallen om 't ghebiedt haeren kinderen te vermeederen, vaerdich, leyd' hier terstont op toe, dat, 'tgheene tot noch toe vergheefs ghetracht was, naementlijck van Hollandt en Vrieslandt aen een te voeghen, door sijn ghesach volbracht souw worden. Lotharius dan, door beede van sijn Suster bewoghen, ofte door de macht die hy op alle de Landtschappen onder 't Rijck behoorigh vermeynde te hebben, ofte liever dat hy sich eenich recht van Erffenis van weghen Marck-Graef Egbert aldaer toe-schreef, droegh die gheheele Landt-streeck van Vrieslandt, die tusschen Hollandt en de Lauwers leyt, plechtelijck, met vernieuwder gedachtenisse der Ouder Gift-brieven, sijne Susters Soon Diederick op: 't welck als de Ionghelingh niet anders en nam, dan of hy nu al tot den eygendom toeghelaten waer gheweest, bereyde sich gheheelijck om van sijn nieuw ghebiedt het besit te nemen: Maer als hy nu ghenoegh verstondt, dat, 't en sy 'er ghewelt by kome, de Vriesen, uyt sulck een, des Keysers over-gift, en ghesschreven Brieven, noyt te sijnen ghebode staen souden willen, beschreef een Heyr-kracht soo groot hy immers kost, &c. Dus veel hebben wy uyt Vbbo Emmius willen uyt-schrijven, en des te liever om dat by geene van onse Chronijck-schrijvers hier van soo breedt verhandelt wordt: mogelijck dat het eenich licht geve om den merckelijcken mis-slagh by onsen Autheur eenichsins te recht te brengen; dat het geene hy Floris de Tweede toe-schrijft, kome by opsicht van dusdanich een toe-val, ofte ter waerheydt van 't gheene by Vrouwe Petronella, ter gunste van haer Broeder, als boven ghehoort is, toegestelt is. Man-moedighe Vrouwe seecker! hier aen, alhoewel buyten ons besteck, en schoon op andere plaetsen genoegh verhandelt, moet ick noch yet van haer bedrijf by-voegen: Sy dan, swijght het onsen Autheur, heeft het Klooster tot Rhijsburgh gebouwt, en niet Diederick de Tweede, veele geloof-baere bewijsen sulckx getuygende. Dese bouwingh is voltrocken op 't jaer 1133. dat

sijn volle elf jaeren nae Graef Floris hares Mans doodt: vraeghtmen wat dese Heldinne onderwijlen gedaen heeft? den Keyser in roer gehouden; rijcken nae haer om doen sien; haer Broeder tot de Keysers-kroon gevordert; haer Soon in Vlaenderen gevoert, om den Graef-felijcken hayr-bandt (die door het om-brengen van Karel de Goede, Graef van Vlaenderen sonder Heer was,) door stemme der Landts-Staten, al-hoe-wel het niet geluckte, op haers Soons hooft te doen daelen. Bewijs hier van, waer wijdtlustich genoegh voor den dagh te brenghen, indien ons de moeyte luste, en het nu niet tijdt waer om eens ons selven weer te vinden: Wy seggen dan datten voor Aen-teeckeningh op onsen Autheur, meer dan genoegh geseyt is: 't Geene Vbbo Emmius seyt van Grave Floris, dat hy verschey-den-mael nae 't gesagh over de Vriesen stondt, doch niet bekomen heeft, willen wy laeten voor 't geene het doen mach, maer onderwijl bedencken dat het self een Vries is, die het geschreven heeft, die, hoewel nae verloop van soo veel eeuwen, noch altijdt haere Landts-lieden gunstich sijn.

Pag. 40. **Maer doe die Vriesen saghen die groote wreedtheydt van Graef Floris/**] De wreedtheydt hier Graef Floris opgedicht, gelijck te vooren Graef Dirck, is geen Toets-steen, of wederleggen waerdigh: te meer, om dat, ghelijck wy ghesevdt hebben, dit gantsche verhael hier niet te pas en komt. Graef Floris is, soo veel blijckt, een vreede-lievigh en rust-soeckende Vorst gheweest, die sijn hart op een gheruste plaets gheset heef, met goedt çier te maecken.

Hy leede altemale sijn leven,
In eeren, in feesten, in gheven,

Seydt de Rijm-Chronijck, en daerom de Vette ghenoemt.

Pag. 40. **Hy starf in 't jaer ons Heeren xjC. ende Lxj.**] Dit wederspreecken alle Schrijvers, en oock sich selven, dewijl onsen Autheur de tijdt van Regeeringh een-en-dertich jaer noemt: volgens de Jaer-boecken van Egmont, en de Rijm-Chronijck, is de sterf-dagh gevallen op 't jaer 1122. En dit is de rechte reeckeningh: want een-en-dertich jaeren wordt Graef Floris geseydt geregeert te hebben, naementlijck, van 't jaer 1091. tot 1122. maeckt een-en-dertich jaeren: Sommige stellen den sterf-dach op 't jaer 21. en is somtijdts

somtijdts dit verschil, om dat eenige het jaer aenvangen met Januario, en anderen met Maert: waer uyt men souw kunnen gissen dat de faute in-gesloopen is in onsen Autheur, dat hy de sterfdach dus gestelt sal hebben, Hy starf in't jaer ons Heeren X j C. X X j. gelijck'se doen met letters telden, en dat door de slordicheydt der Uyt-schrijvers de X. in een L. die malkanderen vry naeby komen, verandert is, doch hier op is gheen staet te maecken, dewijl onsen Schrijver voorts-aen in dese doolingh, en quade reeckeningh voort gaet.

Pag. 40. Zijn Wijf Petronella /] Dese sterft op't jaer 1144.

Pag. 42. In 't jaer ons Heeren x j C. ende L x x i x. soo streedt dese Graef Dirck eenen bitteren strijdt teghen Graef Otto van Gelre /] Hier mist onsen Autheur, want dit behoort tot Dirck de Sevende: op het jaer 1196. soo de Chronijck van Egmondt, en Melis Stocke in de Rijm-Chronijck segghen; ofte 1198. soo J. Isacius Pontanus wil: Immers het jaer 1179. 't geene onsen Autheur stelt, is 'teenemael buyten westen; voornaementlijck voor Graef Diederick de Seste, want die nae 't gemeyn en blijck-baerste ghevoelen, al gestorven is op 't jaer 1157. dat sijn twee-entwintich jaeren van te vooren, en Otto is Graef van Gelre geworden op't jaer 1180. dat is een jaer nae den strijdt. 't Geene hier voort volght in onsen Autheur, valt niet op te seggen, anders als dat somtijdts 't eene een weynich voor't andere gestelt wort; en is wijdtluftich genoegh verhandelt in onse Aenteyckeningen op *Oudt Batavia*.

Pag. 45. Dese Graef Dirck die starf in 't jaer ons Heeren 1190.] Dat's mis: Andere, waer onder de Rijm-Chronijck met uytgedruckte woorden seggen 1157. die seggen dan dat dese Graef geregeert heeft 35. naementlijck, van 22. tot 57. Onsen Autheur seydt 28. jaer, om hier in hemselven niet tegen te spreecken, ofte om de tijdt wat in te korten, om daer nae te beter op de rechte streeck te komen; ofte dat hy 7. jaer verswijge, op welcke tijdt hy meest onder Voogdye van sijn Moeder stondt.

Pag. 46. Ten naesten jaere /] Dit is 't jaer van 1169. volgens de Egmontsche en de Rijm-Chronijck, en moet hier ingelijft worden, 't geene boven onder Floris de Tweede gelesen wort, en

aenghevvesen is, dat het tot Floris de Derde behoort.

Pag. 46. **In't jaer ons Heeren 1198. soo naemen aen 't Cruyce/ etc.** Weder by onsen Schrijver acht jaer later, dan by andere: soo dat het vvonder is, hoe hy hier dus op den hol is; soo in vervverringh van de Ghesschiedenissen, als in de Mis-stellingh der jaeren: **Graef Floris regheerde twaelf jaer /** seydt hy: Siet hoe hy hem hier mis-kalt, want, is hy by den Keyser gestorven en nevens begraeven (sulckx jae) gelijck hy selve seydt, hoe kan hy dan twaelf jaer gheregeert hebben? want van 1190. waer op hy sijns Vaders doodt stelt tot 1198. is maer acht jaer: maer inder daedt is hy ghestorven op't jaer 1190. dit nae 's Vaders doodt, op't jaer 1157. als vooren is aengewesen, maeckt een regeeringh van 33. jaeren.

Pag. 46. **Floris/ Prince van Kermerlandt/**] Segh hier **Robert.**

Pag. 48. **In't jaer xij C. ende ses /**] Hier stelt onsen Autheur, tegen 't gevoelen van alle anderen, dat de Kruys-vaert 8. jaeren soude geduert hebben, naementlijck, van't jaer 1198. tot 1206. daer andere hier in geloofweerdiger en tijdt-getuygen, maer vijf jaren stellen: **xij C. ende ses** seyt hy, volgende sijn oude mis-rekeningh, want, Graef Willems te huys-komst is gheweest in't jaer 1195. Hier is een Druck-fout begaen, in't Kant-schrift pag. 48. daer staet anno 1190. herstelt 1195.

Pag. 48. **Ende dit was die eerste reyse dat die Vlaeminghen hen teghen Hollandt setteden /**] Dit gaet niet vast, alsoo meermaels van onrust tusschen de Vlaemingen en Hollanders inde Chronijcken vermeldt wort: en scheen dit eenichsins bevreedicht met het Huwelijck tusschen Robrecht de Vriese, en de Weduwe van Hollandt; doch Robrecht naeder-handt aen 't Graefschap van Vlaenderen komende, is de twist in d'oude standt gebleeven, en ontstondt om de Zeeuwsche Eylanden; Die van oudts-her de Graven van Hollandt staende hielden dat haer toe-quamen; en die naderhandt by Keyser Henrijck aen Graef Boudewijn met den Baert, van Vlaenderen ghegheven sijn: Welcke saeck, seydt Meyerus, d'oorspronck geweest is, van een seer lange Oneenicheydt en Oorlogh tusschen de Vlaemingen en Hollanders, welcke, door tusschenpoosen by-nae vier hondert jaeren geduert heeft.

Pag. 48.

Pag. 48. **Ende Graef Dirck versloegh by de xxxviij M. Vlaminghen: Ende Alijt zijn Wijf mit haer Volck versloegh by iiij M. Vriesen**] Het verdriet my dus dickwils tegen het getal der verslagenen te leggen ſtrubbelen: De acht-en-dertich duyſent Vlaemingen ſullen wy aen d'een zyde ſetten; vier duyſent Vrieſen (ſeyt hy) de waerſchijnelijckheydt ſal blijcken: d'Egmondtſche Chronijck, die 't ghetal der dooden niet en begroot, ſeydt aldus: *De Gravinne Alijt, beſchickte t'Egmondt de noodicheeden des Oorloghs teghen de Vrieſen, met een wonderlijck vernuft alles beleydende, in alle dingen onbeteutert, en heeft ſich de vriendtſchap der oudiſte en voornaemſte Vrieſen van Netkorp, die ſy tot ſich ghelockt hadde, ghewonnen, &c.* Dus ſeyt de Rijm-Chronijck:

Alijdt die pijnde haer te houden
Ieghen den Swagher 't Oorloghe mede.
Met wel grooter behendighede.
Ende maeckte vrientſchap al t'handt
Met die van Nyedorp in Vrieſlant;
Die haer te vooren waren (a) *onthout;* (a) dat is, *Ontrou.*
Na dien rouwe menichfout
Quam Willem al openbare
Met ſinen volcke tot Alcmare:
Alijt quam mitten Kenemaren,
Ende met Ridd'ren vanden haren:
Daer begon t'hant een ſtrijt:
Winckel ende Nyedorp ter ſelver tijt,
Die Willem waren (b) *ondermiet,* (b) dat is, *Omgekocht.*
Weken ende ne vochten niet.
Doe dat d'ander Vrieſen ſaghen
Lieten ſi hem die Ridders jaghen
Ende Willem die weerde hem langhe,
Met cleenre (c) *menye in bedwanghe:* (c) dat is, *Menichte.*
Mer doe hi ſagh dat d'ander ghinghen,
Diene al omme wilde beringhen
Is hy metten ſinen ontweecken,
Ende den vianden daer ontſtreken, &c.

Dus

Dus getuygen 't oock andere: Daer dan twee Dorpen, die onder-miet, dat is, omgekocht waeren, de uytkomst aen een Veldtslagh hebben kunnen geven, en moet den hoop soo groot niet geweest zijn: de Rijmer spreeckt oock van *Willems kleyne menichte, en van desselfs ontwijcken, en ontstrijcken*, dat is, ontvluchten: Geen wonder oock, dewijl de Graevin, ghelijck hy seydt, maer de Kenemaren by sich hadd'. Waer blijven hier de vier duysent verslaghenen? is het veertich gheweest, 't is al veel, en meer als genoegh: oordeelt van de 38. duysent Vlaemingen nae gevolgh.

Pag. 50. **Waer nae langhe tijdt / soo toogh Heer Willem tot zijne Moeder / Vrouwe Ada / die in Schotlandt lagh / etc.**] Waer mach hy dit van daen hebben, dat Vrouw Ada in Schotlandt lach, 't geen geene andere en vermelden: in 't teghendeel, blijckt uyt de Rijm-Chronijck, en andere oude, dat Vrouw Ada teghenwoordich was toen de Vreede tusschen de twee Broeders gemaeckt wierdt: **Waer seydt hem sijn Moeder / etc.** seydt hy, Hier schijnt de Moeder te kunnen Propheteren: maer neen, de Moeder die in Hollandt, en meest by den oudtsten Zoon was, kost desselfs humeur wel, en ontriedt daerom de jonghsten, soo 't schijnt, by sijn Broeder te gaen: misschien om dat de Vreede tusschen henbeyden op geen te vasten voet stondt, als die meest door hardt aendringen der Oomen, en des Moeders, gemaeckt was.

Pag. 50. **Ende als dit Henrick die Craen vernam /**] Sommighe stellen dese Geschiedenissen voor het Oorlogh tusschen de Broeders, en dat dit d' oorsaeck des Oorloghs gheweest zy: maer past beter nae, dewijl uyt Graef Willems gevanckenisse, sijne vlucht tot den Graeve van Gelre, en daer uyt sijn Huywelijck met desselfs Dochter ghevolght is: En seer om de selve tijdt het Huwelijck tusschen des Graefs van Gelren Soon, met Graef Dirck van Hollandts Dochter: tusschen wien vyandtschap was om de beschermingh des Bisdoms van Vtrecht, al eer de Bisschop gebooren was: waer over de slagh omtrent Heymensbergh, te vooren vermeldt, en van sijn plaets verdwaelt, ghescheidt is; doch door dese twee Huwelijcken is het rondt-om bevreedicht gheweest. Dese doodt van Henrick Craen, wordt by sommige aenghemerckt ghescheidt te sijn tot wraecke van dat Graef Willem hem in sijn heerschappye

te nae

te nae ghekomen was, en wat inghetoomt hadde: alsoo Henrijck Kraen, ghesegt uyt Gelderlandt, misschien een Heer van omtrent Vollenhooven of die streeck, in Vrieslandt wat seer de meester maeckte: Onsen Autheur maeckter strack een Oorlogh, en een verlies van acht duysent man af: andere meenen dat dese verwoestingh van Henrijck de Kraens Heerschappye geweest is, tot wraeck van de gevanckenisse: Dit stae in 't midden; immers soo dit nae de ghevanckenisse geweest is, kan ick toestaen Graef Dirckx twede Tocht op Vrieslandt, waer van onsen Autheur gewaecht; niet dat ick wil dat het soodaenich een Oorlogh, en Veldt-slagh wederom van duysenden, maer gelijck andere seggen, een Tocht op de Drechter-Vriesen, die Graef Willem gheholpen hadden, geweest is: soo dat toen Graef Willem wraeck nam van Henrijck Kraen; Graef Dirck van de Drechter-Vriesen; en sy dus leer om leer, (gelijck men seydt) ghespeelt hebben: laeten de acht duysent, die van beyden geseydt worden verslaegen te sijn, acht blijven, of liever tachtich, soo sal't wat ghelijcken.

Pag. 50. **Ende doe wort dat Huwelijck ghemaeckt tusschen Alijt / Graef Dirckx Dochter van Hollandt / ende Heynrick / Graef Otten Soon van Gelre**] Dat om dit ghety, of korts daer naer dit Huwelijck gemaeckt zy, ontkennen wy niet, jae hebben't boven al geseydt; doch is gheen ghevolgh geweest van Graef Willems vlucht: maer hier uyt is ghevolght het Huwelijck tusschen Graef Willem en Alijt, de Graef van Gelres Dochter: Graef Otto van Gelre, (seggen sommige Schrijvers,) om dat hy met Graef Willem in dat Heylige Landt was geweest, gaf hem sijn Dochter gaerne, al-hoe-wel hy vyandtschap hadd' met desselfs Broeder, den Graef van Hollandt: Van dit Huwelijck seydt onsen Autheur dat het daer nae geschiede, doch de stijl van schrijven, nochte de waerheydt der ghschiedenisse hanght dus niet aen malkanderen.

Pag. 51. **Voor 's Hartogen-Bosch /**] Dese Beleegeringh van 's Hartogen-Bosch, ghelchiede (nae dat Edmond Dinther, oudt Chronijck-schrijver van Brabandt verhaelt) voor des Graven ghevanckenisse: want met die gevangen wierd, is de Vreede besten dicht, onaengesien watter onsen Autheur van seydt: De Beleegeringh dan geschiede, om dat Graef Dirck, Otto den Graeve van

Gelre die van Hartogh Henrijck van Brabandt gevangen was, geduerende het Oorlogh om Zuydt-Hollandt, soude mogen lossen: den Bosch ingenomen sijnde, vingh Graef Dirck, des Hartogen Broeder, Wilhem van Perwijs, met Henrijck van Kuyck, en veele andere Ridders. Sijnde nu van meeninghe om den Buyt naer Hollandt te voeren, is hy van den Hartogh, die groot geweldt van volck by een vergadert hadde, omtrent Oudtheusden onderschept, en 't Hollandts Leeger worde gansch gheslagen, en den Graef selfs gevangen, op-brengende voor rantsoen twee duysent Marck Silvers, om de geleden schade te beteren: Ende hier mede heeft den Hartogh sijn voornoemde Stadt doen hermaecken, en de dry andere groote Steden van Brabandt, Leuven, Bruyssel, en Antwerpen, hebben dry poorten doen oprechten.

Pag. 51. **Ende vinck Jonckheer Willem van Brabandt/**] Hoe 't geene hier volght, aen een hanght, is wijdtluftich aengewesen in mijne Aenteeckeningen op *Oudt Batavia*, derhalven hier onnoodich van een Fabel breeder ghewach te maecken.

Pag. 53. **Ende hy regneerde xiij jaer/**] Dat is recht: maer kan evenwel uyt onsen Autheur niet bewesen worden, want stellende deses Graven doodt omtrent het jaer 1205. ('t geene de rechte tijdt is) en des Vaders op het jaer 1198. loopt hy hem selven in de licht: soo dat sijne mis-reeckeningh uyt hem self ghenoegh aengevvesen en overtuyght wordt: tot bevvijs dat vvy hem meenichmael geen meerder slordicheydt aentijgen, dan hy inder daedt over hem heeft.

Pag. 54. **Binnen Leyden/**] Dat is op den Burgh die toen buyten en nu binnen Leyden leydt. Wat voorts de naemen belanght, siet hier op de Aenteeckeningen op *Oudt Batavia*.

Pag. 55. **Ende Heer Willems Moeder/ etc. toogh in Oost-Vrieslandt/**] Soo wasse dan niet in Schotlandt, daer Graef Willem hoefde heen te gaen eer sy sterf, als onsen Autheur pas te vooren gheseydt heeft: doch is dit mede van sijn wild-sangh.

Pag. 55. **Die Heer van Alleyn/ dat Graeve Lodewijcks Oom was/**]. By anderen onbekent: misschien Laleyn: siet Dousa in Annalibus metricis.

Pag. 58. **Ende die Steede van * Damaets wierdt gewonnen/]** Toets-steens ghenoegh, hier op suldy vinden in mijne meergemelde Aenteyckeningen op *Oudt Batavia*.

* DAMIAET meent hy.

Pag. 58. **Dese Graef Willem / was eens te Staveren/]** Dit komt hier veel te laet, want 't soude gheschiedt sijn toen Graef Willem alleenlijck Graef in Oost-Vrieslandt was: en is gheweest Bisschop Dirck vander Are: dat hier van de groote Chronijck van Hollandt seydt, Divisie 16. cap. 3. Dat Graef Willem naederhandt wulle en barvoets tot Vtrecht heeft moeten komen, om sijn straffe af te bidden, is onwaerachtich, en van de Monnicken versiert, dewijle dit geschil, met den Bisschop en Graef Dirck van Hollandt, Graef Willems Broeder, al af-gehandelt was.

Pag. 58. **Ende hy was ghekooren Keyser te Roomen.]** Dus loopt onsen Autheur met een halve rij over 't Veldt: bewijs van sijn meenichvuldighe slordicheydt: Want is onwederspreeckelijck, dat niet dese Floris, Willems zoon, maer Willem de Tweede, deses Floris zoon, tot Keyser gekooren is gheweest. Waer in alle Schrijvers, die hier van gewach maecken, over een komen; hoewel niet in de volkomentheydt der bevestigingh: eenighe segghen, tot Aken gekroont van 's Pausen weghen: andere seggen, oock tot Genua van Paus Innocent de Vierde self: Hoewel de Schrijvers van dien tijdt van Genua niet en weeten te spreecken: voorreeden gevende, dat eer hy van de Paus gekroont wierdt, eerst de Vriesen vvilde bedvvingen, op vvelcke tocht hy gebleven is: d'Ongenoemde Autheur van de Rijm-spiegel (op Parckement geschreven, onder my berustende) die (soo uyt sijn vverck blijckt) op het jaer 1295. te Parijs, en op 't jaer 1315. te Sichem in Brabandt vvas, en dus in stijl en tijdt over een komt met Melis Stocke, onsen Rijm-Chronijck Schrijver, diens naem (dit zy in 't voor-bygaen geseydt) wy gevonden hebben op een stuck Parckements, tot de Hollandtsche Rijm-Chronijck behoorende, 't gheene achter een ander boeck ingenaeyt was, op vvelck Parckement ghelesen vvierden dry geheele kolommen van Vaersen uyt de Rijm-Chronijck, en achter die een slot van alles, en opdracht, van 't geheele vverck (aen Willem de Goede, Graeve van Hollandt) vvelck slot in den druck niet bekent is, alsoo daer voor staet d' Opdracht aen Graef Floris de

Vijfde, Koningh Willems zoon, doch die hem, gelijck uyt het vervolgh van 't vverck blijckt, door de doodt te vroegh ontvallen is, en schijnt hy een oudt man ghevvorden te sijn, en dus in statigen ouderdom, sijn werck, den Jongen Grave Willem, als uyt de vermaenende reden is af te nemen, opgedragen te hebben: Dit Slot en Opdracht dan, gheven vvy u hier, om soo loffelijck een vverck vol te maecken, ghelijck het den Autheur ten eynde ghebracht heeft.

Hier maeck ick mijns dichtens ende.

Heere van Hollandt Edel Grave,
V hevet ghemaeckt teenre gave
Desen boec, ende dit werc
Melijs Stocke, u arme clerc:
V te eeren ende uwen live:
Wacht dat niet verloren blive
Die name die ghi hebbet nu:
En doe dus niet, dat seg ic u,
Dat quader sal worden dan te voren,
Ende die pine is al verloren:
Altoes peynset om die doghet,
Ende ghevet alse ghi gheven moghet,
Ende wot ghi ghevet, ende wien,
Ende den smeeckers suldi sien
In den mont, ende merken wale
Waerom si segghen heure tale,
Of om gewin is si u smeren:
Weest ghelike andere heren,
Hout u liede en lant te rechte
Jeghen heren ende jeghen knechte,
Elc man doet voenesse,
Dies verdient, leert hem die lesse
Dat recht is, ende voenesse draghet:
Rockes niet watmen claget:
Doe dus niet ghi misdoet,
Men sal werpen onder voet
Machmen, ende seggen dan
Die duvel soude desen man
Moghen dienen ofte minnen:
Trouwen wildi dit bekinnen
Ghi hebbes groeten schade ontfaen
Dat te voren niet was gedaen.
Loent den ghenen die u dient,
Soe blivet u gestade vrient:
Recht over den riken als over den armē,
Laetse niet loepen carmen:
Doedi dit soe doedi wale:
Weset hovesch in daden ende in tale,
Ende ghestadich sere in ghelate:
Van alle dinghen houdet mate:
Ghi sult minnen die heylighe Kerke,
Eeren papen ende clerke:
Bgheven liede suldi eren,
Soe sal u sterken onse Here:
Die arme suldi niet versmaden,
Doet hem goet in uwe daden:
God gheve dat behoude blive
V warcs eere in desen live,
Ende na desen live comet d'boven,
Daer die Enghelen Gode loven:
Des sonne ende u Marien kint,
Segget amen die den gemint!
Amen.

Om weder te keeren daer wy't gelaten hebben; d'Autheur dan van de Rijm-spiegel; t'zy dese selve Melis Stocke, of een ander, ghetuyght 't geene wy by niemandt anders ghevonden hebben, dat Koningh Willem, nae 't Belegh en In-nemen der Stadt Aken, tot Kolen quam, om 't Rijck te suyveren, dus luyden sijne woorden.

daer naer

Besat hy den stoel in 't inde;
Ende na dat met groten gesinde
Trac hi voer Coelne waerd
Ende berechtet daer, na 's coninghs aerd
Ende dede daer in 't lanc gebieden
Van Coninghs halven al de lieden
Pays ende vrede, ende datmen voerd
Van 's Coningh Willems halven 't boerd
Vanden Rine suveren soude:
Dat elc Here come boude,
Die ten Keiserike hoert toe,
Ende werde sinen man daer alsoe
Met beden ende met behindicheden
Es hi thans door d' land gereden
Ende maecte vrienschap jegē die Heren;
Die hy niene conde bekeren
Met gevechte, die trac hi an
Met woorden, ende met gichten dan:
Want vele waser daer noch toe
Die onhouden herten hem droegen doe
Om Vrederijcs neve Coenradine:
Mer hi bluste al dese pine
Met gichten ende met gelove goet
Dit es dat menigen swigen doet.

Laet ons noch hooren wat de selve Rijmer in sijn Spiegel, van Koningh Willems eynde verhaelt; waer in ick yet vinde, 't geene by anderen soo niet uyt-ghedruckt is.

Doen Coningh Willem waende wesen
t' Sinen besten en sonder vreesen
Ende te Coelne oec was comen
Ende al Aelmaengien had genomen
t' Onderstane, alse Coningh vry
Ende niemand dochte verre no bi
Dat hi hem gederen conde
Doen quam hem boetschap optien stonde
Van Hollant om der Vriesen wille,
Want si lude, noch oec stille
Niet en hilden vanden Grave
Ende gingen hem oec alle ave
Ende hieldene niet over here:
Om dit doen setten ten kere
Coningh Willem te Hollant waerd;
Om Vriesland onder sijn swaerd
Te bringene ende te dwingene mede:
Aldus ruimdi der stede
Daer hi meer weder ne quam.
Op eenen winter alsict vernam
Dat sere vroes, quam die Coningh
Ende wilde wreken dese dingh
Op tie Vriesen daer ik af telle
Die brachte menigen ruden geselle

Om den Coningh te wederstane:
Die Hollanders trekken den Coningh ane
Die met hem brachte goede liede
Van Aelmangen in fiere maysciede,
Die stout waren ende oec snel;
Met sine conde ten ijse niet wel:
Want die Coningh was so begaen
Dat men se over d'ijs waenden bestaen
Al heymelijc, en so beringen
Dus soude men se lichtelike bedwingen:
Aldus waest daer geordineert
Mer het werd daer al anders gekeert,
Want doe den Coningh en sine gesellen
Ten ijse quamen, daer wy af tellen,
Ende daer over waenden sijn leden
Worden si aldaer bestreden
Van den Vriesen die wel des
Gewent waren, des sijt gewes,
Al sijn si ruut en onbeset
Si hebben dit alsoe belet
Dats dien Coningh hadde toren
Want also wollijc alsi, die doren,
Den Coningh op dijs wisten gegaen
Quamen si toe sonder waen
Met groten colven ende maetsuwen
Ende met herde groten gekuwen
Bestoedense den Coningh en sijn liede
Ende die dingen alsoe gescieden
Dat si den Coningh sloegen doet
Ende met hem een groet Groet
Ende doen die wijch leden was daer,
Namense den doden Coningh voerwaer,
Ende voerden met hem in Vrieslant
Dus werd die Coningh Willem geschant
Vanden dullen Vriesen sot
Die daer mede hilden haer spot
Doen dat geschiede schreefmen voerwaer
XII c. ende LV jaer, &c.

Pag. 58. **Welcke Machtelt kreegh byder ghenaden Godts 364. kinderen tot eenre dracht /**] Voor eerst leydt hier een groote fout, dat hy seydt, **welcke Machtelt**; dat is Machtelt, de Gravinne van Hollandt; 't geen opentlijck valsch is: want noyt Gravinne van Hollandt, is by eenighe Waerheyd- of Leugen-Schrijvers hier mede berucht; maer wel des selfs Dochter, by sommighe Machtelt, by anderen Margriet ghenoemt. Soo dat in ons Chronijcxken schijnt ghelesen te moeten worden, **Ende Alijt / Gravinne van Henegouwe / Ende Machtelt / Gravinne van Hennenbergh; welcke Machtelt / etc.** Wat strijdicheden vorder en ongegrondtheden sich in dese heele vertellingh op-doen, kan niemandt onbekent sijn, diese met opmerckingh maer eens ter loop inghesien heeft: als daer sijn 't groot verschil in de tijdt, de leughen dat Otto Bisschop van Vtrecht de kinderen ghedoopt heeft, dewijle die in dese tijdt niet en leefde. Doch wat noodt is 't, hier over dese blinde scherm-slaghen te leggen maecken, dewijl wy een onwraeckbaer en onfeylbaer getuyghenisse hebben, dat dusdanich is; onder mijne

papie-

papieren vindt ick met een oude en by-nae onlees-baere handt gheschreven,

Margareta de Hennebergh Comitissa, soror Regis Wilhelmi sepulta in Lausdunis cum tali Epitaphio sculpto in lapide Sarcophagi literis metallinis.

ISTA TENET FOSSA MATRONÆ NOBILIS OSSA.
QVÆ, DVM VIVEBAT, LAVSDVNIS LÆTA MANEBAT,
ATQVE VOCABATVR MARGRETA, QVIETE FRVATVR.
QVÆ FVIT GERMANA VVILHELMI ILLVSTRIS
REGIS GERMANIÆ, ET COMITISSA IN HENNEBERGH,
QVÆ OBIIT ANNO DOMINI M. CC. LXXVI. IPSO DIE
PARASCEVES HORA NONA. ORATE PRO EA.

[Huc usque Epitaphium.]

Istius Comitissæ Margaretæ & Hermanni Comitis primogenitus obierat An°. 1250. sepultus in Lausdunis retro in Ecclesia cum tali Epitaphio literis metallinis sculpto.

HIC IACET HERMANNVS BONÆ INDOLIS PVER. HERMANNI DE HENNENBERGH FILIVS, ET MARGARETÆ GERMANÆ DOMINI VVILHELMI REGIS ROMANORVM ILLVSTRIS, QVI OBIIT Anno DOMINI M. CC. L. NONO CALENDAS NOVEMBRIS.

Hæc descripsi ex libro sanæ fidei Monasterii Egmondani.

Dus verre het gheseyde Papier, dat wy onse Landts-luyden te gheval verduytschen sullen.

Margriet, Gravinne van Hennebergh, suster van Koningh Willem, begraven te Loosdunen, met dusdanich een Graf-schreft, ghesneeden op de Zarck-steen, met koopere letteren [ingheleyt.]

HIER DEKKEN DESE STEENEN, EEN'S EEDEL VROUVVEN BEENEN,
DIE, TOENZE VVAS IN LEEVEN, T'LOOSDVYNEN IS GEBLEEVEN,
EN HEETE MARGARIETE, HIER MOETZE RVST GENIETEN.
VVELCK GEVVEEST IS DE ZVSTER VVILLEMS, DOORLVCHTICH KONINGHS VAN GERMANIEN, EN GRAVINNE TE HENNENBERGH, EN STERF IN'T JAER ONS HEEREN M. CC. LXXVI. OP GOEDE VRYDAGH TEN NEEGEN UYREN. BIDDET VOOR HAER.

[Dus verre 't Graf-schrift.]

Deses

Deses Gravinnen Margareten, en des Graven Hermans Eerst-gheboorene Soon was ghestorven in 't Jaer 1250. *begraven te Loosduynen, achter in de Kerck, met dusdanich een Graf-schrift, met koopere letteren.*

HIER LEYT HARMAN, EEN JONGE VAN GOEDEN AERT, DE ZOON VAN HARMAN VAN HENNENBERGH, EN MARGRIET DE SUSTER VAN HEER VVILLEM, DOORLUCHTICH KONINGH VAN ROMEN: VVELCK KINT GESTORVEN IS IN 'T JAER ONZES HEEREN M. CC. L. OP DE NEEGENDE KALENDE VAN NOVEMBER.

Dit heb ick gheschreven uyt een Boeck van goeden gheloove, des Kloosters van Egmond: Dus verre 't Papier.

Vyt een Boeck des Kloosters van Egmond, (seydt hy) en is gelooffelijck, dewijle aldaer volkomene en naeuwkeurighe aenteeckeninghen van alle de Graven, en derselver Vrouwen en kinderen, raeckende haer leven, en sterven, en begravingen, gehouden wierden: In dit Graf-schrift dan, is niet de minste letter, aengaende die monstreuse gheboorte: maer de Fabel op de baen ghebracht sijnde (eertijdts hebben wy belooft te sullen aenwijsen, hoe en waer uyt, doch hier op naeder denckende, is niet noodich, u, Leeser, langher met Fabelen besich te houden) kan haer voetsel ghevonden hebben, om dat hier Margriet, met een haer kint, naementlijck haer zoon, begraven lagh, dat men geseydt heeft, daer leyt Margriet begraven, *Cum prole sua*, dat is, met haer kint, ofte kinderen, ghelijck men dit woordt somtijdts neemt, doch doetmer veeltijdts *numerosa*, *veelvoudich* by, dit's mijne bedenckingh. Uyt dese Graf-schriften oock, wordt ick ten vollen onderrecht, dat eene Graef Harmen van Hennenbergh, aen de Dochter van Hollant is ghehijlickt gheweest, tegen mijn eerste meyningh, om dese Fabel te losser te stellen, in mijn *Oudt Batavia*; dat ick wil, bescheyden Leeser, dat ghy hier door sult voor verbetert houden. Hier moet ick noch by voeghen de woorden van Erasmus, aengaende dese gheboorte, alsoo zy aenmerckelijck sijn; verduytst zijnde, luyden aldus: *In de Hollandtsche Iaer-boecken, en de Gedenck-schriften by leedighe menschen inghestelt, vintmen dat Eene Vrouw te eener dracht, dry-honderdt en vijf-en-sestich levendige kinderen ter weereldt gebracht heeft, en dat sy alle ghedoopt gheweest sijn: De Iaer-boecken sijn voor-handen, de Tafel met het Op-schrift van haer Naem is voor-handen, de Schilderij is voor-*

voorhanden, men toont oock den Heuvel, naest aen het klooster, waer in sy begraven is, daer haer Paleys ghestaen heeft: maer wy verwonderen ons, hoe door eenighe listigaerts, sulcke spooreloose dingen, der onbedreven weereldt wijs ghemaeckt sijn: toen het eenvoudighe volck, in een ruwe eeuw, soodanighe Fabelen gheloof gaf: alhoewel hier in gheen groot verderf ghelegen is: andere dingen heeft men door dierghelijcke bedriegheryen, den luyden diets-ghemaeckt, waer door Christus ons 't eenemael benomen wordt. Tot hier toe Erasmus, met welcken ick het houde.

Dus verre ghekomen zijnde met het drucken van mijn Toets-steen, en nu uyt-komende des Heere van Brandtwijcks soet-vloeyende beschrijvingh van sijn Hof-Stede, ghenaemt Ockenburgh, onder Loosduynen, waer in oock dese ongherijmde ghe-schiedenis wijdtluftich berijmt is, worden my ter handt ghestelt dese Vaersen; in welcke van 't herkomen der Bekkens, die althans tot Loosduynen vertoont worden, de rechte aenwijsingh, sulcks my wel bekent is, vervat wordt.

Wie hier niet wayt in't oogh het zand der Looze-duynen
Gaa vry naar Okkenburgh, om Brandwijks rijcke tuynen
Te zien in haaren bloey; doch eer hy derwaerts raak
Hoor't keurigh jaa en neen, en spraak en wederspraak,
En ruste met gemak naa soo veel gaans en rekkens
Op't bankje in de kerck; daar tafereel en bekkens
En zerk de zeegels zijn; daer, of geloov'jet niet?
,, Het Kersten-doopsel in de bekkens, die ghy ziet,
Gegeven wierd: waar voor de vale-Non te danken is
Die dat eerwaardigh paar, de schendige gevankenis
Van Lommert of Ou-mert onthaalt heeft binnen Delfft.
Hoe, kijker, twijffelje, nu meer dan aen de helft?
Een geen te rijken Geus, die niet zijn hand te schenden
Aen't heyligh goed ontsagh, in d'algemeyn' ellenden
(Die een Diogenes gewentelt op zijn rugh
En weder op den buyk, en weeder doffer-vlugh

Doen worden had, al waar hy op sijn buyk begraven)
Kan niet onaardigh hier verrijkt zijn met dees' haven;
En Lieven-Heers goed, heb het dus (het quàm soo 't voer
Schoon Ott of Gwy noch eens, noch tweemaal Griete-moer,
In sulk een hoogen nood, om bekkens waar verleegen)
Vertuyst, vertuureluurt, verwisselt by de weegen
En waerom niet zoo wel dan eygen ziel? om geld:
Dit zeg niet ik; maar 't heeft voor waarheyd zoo verteldt
Het eertijds Nonneken, dat namaals was de Mater
En Moeder inder daad, toen Meursius de Pater:
Ey krank-geloovige, nu vitje of dit paar
Het rechte paar wel is? en of het niet en waar,
Zijn 't bekkens als te voor, en bekkens die wat lijken
Of 't waar voor 't hoofd gebolt die naamaals quam bekijken
't Geen hy te vooren zagh: wegh alle spertel-schijn,
Dank-heb d'onthoudenis der kundige bagijn
Naa't voorschrift uyt haar mond, schoon weer en weer verlooren
Het eerst, wierd keurigh wel een tweede paar gebooren:
't Geen grooter Heyl'gen kleed of beenders viel te beur
Verdient op bekken-klank geen al te nauwen keur.
Dien 't bekkens-spel verveelt op soo veel hol gerotels
Ga heen, hy word verwacht op Brandwijks volle schootels.

J. OUDAAN.

Pag. 58. **In 't jaer onses Heeren xij C. ende xxiij.**] Hier mist hy thien jaeren: Want dese tocht is gheweest op het jaer dry ofte vier-en-dertich, volgens alle andere Schrijvers: en vier of vijf-en-twintich, een nieuwen onrust tusschen Bisschop Otto de Tweede, van Vtrecht, en dese Graef: **Dese Tocht was** (seydt hy) **om dat zy van den Kersten gheloove ghevallen waren / ende Afgoden aenbaden:** Dat hier eenighe Beelde-stormery, en opstandingh teghens de Geestelijckheydt gheweest sy, is aenmerckelijck ghe-schiedt te sijn, door de boosheydt van seecker eenen fijnen Prie-

ster: Dit hebt ghy inde groote Chronijck, divisie 17. cap. 13. ghetrocken uyt Johannes Gerbrandus à Leydis, Karmelijt tot Haerlem.

Pag. 60. **Tot Cleermont /**] Volgens alle oude Getuyghenisse tot Korbie, in Vranckrijck, onder 't Graefschap van Cleermond: Van de jalousie des Graven van Cleermond weten Wilhelmus Procurator, Aenvolgher van de Egmondtsche Jaer-boecken, nochte de Rijm-Chronijck niet te spreecken: 't kan sijn dat de oorsaeck van 's Graeven neerlagh yet anders gheweest zy.

Wyders op Koningh Willem (Pag. 61. en vorder) is de Toetssteen niet van nooden, dewijl dit meest met anderen, en voornaementlijck de Rhijm-Chronijck, seer nae by een ooghen-tuyghe van dien tijdt, over een komt: Uyt dese oock schijnt hy **Graef Karel van Namen** te segghen; dewijl daer **Aman** gheleesen wordt: voorseecker door eerst qualijck te leesen en uyt te schrijven, 't geene **Anjou** gheweest is. Daer voorts yets op te segghen souw vallen, kunnen op inghesien worden, mijne Aenteyckeninghen op *Oudt Batavia*: alwaer wijdtlustich ghenoegh van Koningh Willem ghehandelt wordt: als mede Koningh Willem en sijn Soon Graef Floris by my inghelijft in de beschrijvingh van Leyden, van Jan Orlers.

Pag. 71. **Binnen den Bziel /**] Biervliedt, seyt de Rijm-Chronijck.

Pag. 72. **Ende Gerrit van Velsen en hadde gheen Wijf /**] Hier wordt voorts inghebracht, 't gheene in 't oude en welbekende Liedeken van Gerrit van Velsen ghevonden wordt, 't zy dat doen ter tijdt het ghemeyn gherucht soo gegaen heeft, ofte dat het verkeert nae gheduydt is: Hier vooren heeft onsen Autheur een geheel andere oorsaeck ghestelt van de naederhandt volvoerde 't samen-sweeringh tegen Graef Floris; naementlijck, het in-nemen van 't Slot van Vreelandt. ('t gheen Gijsbert van Aemstel toe behoorden) ter liefde van den Bisschop van Vtrecht, oock 't bemachtighen van Montfoort, daer Gijsbrecht en Aernhout van Aemstel, en Harman van Woerden gevangen bleven: onder andere Voorwaerden, hier ghetroffen tot de Vreede, wierdt overgheghevem, dat dese voorschreve Heeren gheene kinderen mochten uythijlijcken,

ken, 't en waere met believen van Graef Floris: Geeraerdt van Velsen dan, Heer Hermans Dochter ten Huwelijck versoeckende, schijnt sulckx by den Graeve afgheslagen, en hier uyt naegheduydet gheweest te sijn, dat hyse selve tot sijn boel heeft willen behouden: Of hy oock naederhandt de Vrouwe van Velsen, uyt spijt niet beslapen kan hebben, sulckx het ghemeyn gherucht is, kan men niet segghen: immers, de Rijm-Chronijck melter niet af, want daer geseydt wordt, *De Graef hilt overspel*, hebben wy wijdtluftich betoont in onse Aenteyckeningen op *Oudt Batavia*, dat *overspel* dit niet mede brenght, maer *voorspel* geleesen moet worden. Tot meerder bewijs van dese mijne woorden-verklaringh, dient een Oude Hollandtsche, met de handt-gheschreven Chronijck my sedert ter handt ghekomen, diemen klaer sien kan, dat hier de Rijm-Chronijck in volght, en uytdruckelijck seydt, *de Graeve kielt dit voir boert*. Doch, al getuyght Melis Stocke van geen Overspel, 't staet te mercken dat dese 's Graeven gunst-ghenoot gheweest is, als aen wien hy sijn vverck; ofte een stuck daer van meynde op-te draghen, vvaere hy (als vvy seyden) niet te vroegh door de doodt hem ontruckt gevveest: De brieven van soenniſſe tusschen de Graef en de Heeren van Amstel en Woerden, sijn noch voor-handen, op de Reecken-Kamer van Hollandt, vvaer van het af-schrift, met de eygen handt van den Heere Paulus Merula geschreven, onder my is berustende, doch althans, nu ick des wel wilde, my niet in hand en komt. Dat de vordere Heeren soo den Hartogh van Braband als den Koningh van Enghelandt in dese 't saemen-sweeringh, kennis ghedragen hebben, heeft elck sijn reden, den Hartogh naementlijck, uyt onmoede ghenomen over den Borgh-tocht waer in hy sich ghesteecken hadd', voor den Graef van Hollandt, die des in-ghebreecke bleef: van den Koninck is d'oorsaeck 't geene de Rijm-Chronijck seydt met dese woorden.

Die Grave maeckten eenen accoert
*Daer hy den * Coninc an sijn boert* (* Van Enghelandt.)
Waende hebben sekerlike,
Zo dat hy hem niet en beswike
Ende hy hem soude staen in staden,
Waert dat hy worde verladen.

Dat maeckten si vaste onder hen tween
So dat al eene vrienschap scheen.
Hier binnen wast so vergaen,
Dat beyde die Coningen hebben verstaen
Van Vranckrijck ende van Inghelant
Dat si orloghe namen in hant, &c.

Wat

Wat verder.

Ten lesten si hem so berieden
*Dat si * beide haren raet*
Senden tote deser daet
Te Dordrecht in die poert
Alsmen wel hevet gehoert.
Die Coninc dede hem daer toe segghen
Dat hy den stapel wilde legghen
Vander wollen, 't Ordrecht binnen,
Daer mochte die Grave ane winnen
Vele goets, ende sine liede.
Dit ontboet' hi ende dit geschiede
Als vele lieden was wel cont:
Dit geduerde ene stont,
Mer niet langhe als ic verhoerde
Want het was Inghelsce voerwoerde.&c.

* Naementlijck, de Koningen van Vranckrijck en Engeland.

Wat laegher.

Recht corteliken daer na
Voer die Grave, als ick versta,
Toten Coninc te Parijs;
Daer wert hijs ghemaket wijs,
Dat hi metten Coninc swoer:
Ic ben seker dat hy voer
Toten Coninc, het dede hem noet:
Nochtans bleef hire na om doet. &c.

Dit was dan de oorsaeck, naementlijck, dat de Graef den Koninck van Enghelandt (onaenghesien hy'er sijn Soon aen uyt-ghehuwet hadde) om sijne veranderlijckheydt af-gingh, en den Franschen Koningh mede-viel: die hem (ghelijck het sommighe begrooten) soude betaelen de somma van vijf-en-twintich duysent ponden Tournoys ghereet, ende vier duysent ponden jaerlijckx, te betalen sijn leven gheduerende, uyt den Tresoor van Louvre, &c. Siet hier van breeder by J. Orlers.

Pag. 73. **Wy sullen voor-rijden**/] Hier ontbreeckt de Antwoordt van den Graef, naementlijck, dat hy al-vooren voor't uytrijden, met Gijsbrecht van Aemstel, een goeden dronck doen wilde, ter ghedachtenisse en liefde van Sinte Geertruyd: De woorden hier van in de Rijm-Chronijck luyden aldus, fol. 41.

Gaet t' uwen Heere, en secht hem dat:
Ic ride voren uter stat,
Laet hem comen als hi wille.
Die Grave en sweech niet stille
Hy seyde: Heer Gijsbrecht hier inne
Sel ic u SINTE GEERDEN MINNE

Geven, eer wi henen riden.
Men brachten den wijn ten selven tijden:
Die Grave liet schencken den wijn,
Ende seide, Drincket vander hant mijn
SINTE GEERDEN MINNE, *ende vaert wel.*
Doe nam die verrader fel
Den wijn van 's Graven hand, &c.

Dese maniere van ter liefde van Sinte Geertruyd ghedroncken te hebben, was af-komstich van Geertruyd, Abdisse van 't Klooster te Nivigella in Brabandt: welcke aldaer ghestorven sijnde, in 't jaer 664. onder de Heyligen geset is. Dit schijnt den Autheur van onse Chronijck niet gheweten, en dienvolgende de placts in de Rhijm-Chronijck niet verstaen, en oversulckx 's Graven Antwoordt overgeslaghen te hebben: Of dit laetst wel ghevat is in de Latijnsche jaer-gheschriften van den gheleerden Jonghelingh Matheus Vossius, dien

* Vondel in sijn Bruylofsdichten.

*De * Leeuwen, kroonden om sijn yver,*
Die als een Tacitus soo fier
Druckt d' oude jaren op 't papier,
Met d' eer van 's Lands-Histori-schrijver,

Laet ick de Gheleerden oordeelen: my dunckt dat de Jonghman verre buyten 't spoor is: sijn woorden legghen aldus: *Florentii jussu Amstelius revocatur; Comes forsan tentando ejus animo, Giselberte, inquit, nequivi*, FLAGRANTISSIMVM AMOREM, QVO SEMPER TE PROSECVTVS SVM *intra me coërcere, quo minus aperto judicio se sibi patefaceret: Simul exhaustum scyphum suis ipse manibus offerens:* BIBE *ait*, FLORENTII ANIMVM, *quem totum occupasti.* (dat is:) *Van Aemstel wordt op 't bevel van Graef Floris weer-om-geroepen: de Graef, om misschien sijn inborst eens te doortasten, Gijsbrecht, seydt hy, ick heb* MIIN BRANDENDE LIEFDE, DAER IK V SINT MEE GEMINT HEBBE, *niet kunnen binnen houden,*

of sy

of sy heeft u door een opentlijck bewijs-teecken bekent moeten worden; en teevens gaf hy hem met eyghen handen den Schael, dien hy voorgedroncken hadde, DRINCKT, *seyt hy*, FLORENSEN HART EN SIN IN, *die ghy geheelijck bemachtieht hebt.* Wat dunckt u, kan dit aldus in 't Latijn wel gaen? geensins. Dit schuylt hier: de Graef van sijn Middagh-rust opgestaen sijnde, nam een Kop ofte Schael inde handt: willende eens drincken met Gijsbrecht van Amstel, ter ghedachtenisse en liefde van Sinte Geertruyd, die hier Sinte Geerdt ghenaemt wort: Onder de Prinçen en Adel was't een ghebruyck, dese Sinte Geertruyd, over tafel, en in afscheydt met een dronck te ghedencken: *Patera Nivigellensis in Proverbium abiit:* De Schael van Nivigella is noch een spreeck-woordt onder de Princen in Neerlandt, om de ghesontheydts wille, en goeden uytkomst: Een manier van ouder herkomst, van handt te handt ons toeghekomen: Yet diergelijck wort vermeldt in 't leven van Sint Vldrick van Augsburgh: *Alsins vastelijck op Sinte Vlrickx hulpe vertrouwende, dronck men staegh-aen om vermaeck, en in sijne liefde, en placht men andere daer toe aen te maenen:* Op dese maenier speelen de woorden van Alcuinus in sijn 22sten Brief, met het Opschrift, *Den eerwaerdighen Broeders in Christo, in de kerck van Sint Leodegarius Bisschop dienende: de Liefde, Onderdaenigheydt, en Nedrigheydt sullen den Monniken de deuren des Hemels openen:* NIET DIE LIEFDE, DIE IN EENEN VOLLEN KROES GEDRONKEN WORD, *maer die sonder beveynstheydt in't Broederlijcke hart bestaet, &c.* Deselve in sijnen 28sten Brief; *Vaert wel met uwe kinderen, en groet my de Broeders, die in den* BEEKER DER LIEFDE VOOR MY BIDDEN, *&c.* Meer dierghelijcke ghetuygenissen hier toe dienende, oock tot bevestigingh van der Monnicken *Pitantia*, dat is Drinck-recht (waer toe hen van sommige eenighe inkomsten gheset sijn, als onder anderen, oock aen de Adelijcke Nonnen van Rijnsburgh, een prove hier toe streckende van seeckere Gravinne) soude ick kunnen by brenghen, 't en waer ick ghedachtich wierde, dat ick den Toets-steen schrijf over 't Goudsche Chronijckje, en niet over de Jaer-boecken van Vossius.

Pag. 73. **Twee Neven van Henegouw**] Van eenen Soon van Henegouw, meld de Rijm-Chronijck, en van Geeraerd van Voerne, die in des Graven geselschap waren.

Pag. 75.

Pag. 75. **Die ick niet en kende /**] ken noemen, wil hy seggen: want dat hy op dees tijdt niet en leefde, blijckt uyt het vervolgh van de Chronijck; maer dit schijnt hy uyt de Rijm-Chronijck ghetrocken te hebben, die aldus seydt pag. 45. *Circa finem.*

Die Grave hads korten raed,
Ende sprack houdes uwen vreede
Neemt Geeraet ende Willem mede
Van Zaenden, ende noch hem tween
En kanre u ghenoemen geen, &c.

Wat vorder te segghen is op Graef Floris, is wijdt en breedt gedaen in mijn *Oudt Batavia*: en by *I. Orlers.*

Pag. 76. **Daer wort Enckhuysen verbrant/**] Dit is soo klaer niet: maer schijnt uyt de Rijm-Chronijck afghenomen te worden, dat Enckhuysen voor de Hollanders hiel, daer Ian van Henegouwe te Landt komende, de Vriesen vondt, die Landewaerts inweecken, daer Graef Ian op in-volghde, en hen de weer afnam, en alsoo eenighe Dorpen verbrande: *doe sy op 't Huys saghen, den brandt*, seydt de Rijm-Chronijck uytdruckelijck, dat is op 't beleghерde Huys van Medenblick, ende niet die van Enckhuysen (sulckx wy te recht verbetert hebben in den text) *Doe riepen si luyde*, &c. Van 't verbranden van Enckhuysen, melden Beka, en hem volgende Iohannes Gerbrandus, maer en gaet daerom te vaster niet.

Pag. 77. **Ende ten eersten dat die Maerschalck aen quam / doe liepen si vanden Huyse neder/met die poerters van Meenblik/ ende streeden op die Vriesen / ende versloeghen noch wel bij duysent Vriesen/**] Soo! gheef op, acht duysent bylo! laet hooren wat de Rijm-Chronijck seydt, dit zijn sijn woorden.

Teerst dat die Maerschalc quam an lant
Liepen die knapen al te hant
Van den huyse onder de Vriesen
Die dat spel mosten verliesen,
Want sy beenen gingen scuuwen:
Ende die knapen ginghen kluuwen
Onder die Vriesen, dits niet gelogen,
Zo dat dertich knapen versloogen
Vijf-en-dertich Vriesen doot, &c.

Dit luydt anders; waer mach hy acht duysendt van daen hebben? vijf-en-dertich seydt oock Beka.

Pag. 77. **Ende was in Hollandt /**] Dit en is alsoo niet; want als 't blijckt uyt de Rijm-Chronijck, trock Graef Ian van Henegouwen van Haerlem op 's Graven-Hage, en soo voorts op Dordrecht, daer noch de Graef niet en was, derhalven niet in Hollandt; hy ontboodt hem te komen tot Bridorp, seydt de Rijm-Chronijck: misschien Bridam in Zeelandt, dat de Stam van Borselen toebehoort, daer toen Heer was Wolfaert van Borselen, mede Heer van der Veer, in wiens ghewoud de Grave stondt: in dese naem oock heeft nevens onsen Autheur ghedwaelt: Iohannes Gerbrandus, Karmelijt tot Haerlem, als hy Rotterdam noemt, en moet Bridam sijn: yemandt soude sich moghen verwonderen, waer uyt on-min geresen was (als hier uyt onsen Autheur blijckt) tusschen Graef Jan van Hollandt, en Graef Jan van Henegouwen, dewijl hy van Henegouwen sich soo loffelijck in des Landts bestieringh ghequeten hadde, soo in 't ontsetten van Middelburgh, als Medenblick: hier staet aen te mercken, dat op die tijdt de on-eenicheydt tusschen den Adel en de Gemeente in swangh gingh, waer in Graef Jan van Henegouwe sich met de Gemeente voeghde, 't gheene den Adel van Hollandt qualijck bevallende, middel socht om hem te verdrijven, en te raede wierdt den rechten Graef van Hollandt uyt Enghelandt te haelen. De Heer van Brederode, nevens eenighe andere uyt den Adel hier toe gelasticht, en dit volvoert hebbende, en weder komende in Zeelandt, wierden van Heer Wolfaert vander Veer opghehouden, die dan den jonghen Graef in sijn gewoudt krijgende, by hem doen en laten was, en hem van Graef Jan van Henegouwen, en des selfs Regeeringh, wijs maeckten wat hy wilde: en hier uyt quam dat Graef Jan van Hollandt te Lande komende, sprack van geleyde te geven aen den Graef van Henegouwen, als aen eenen die mis-beurt hadde: 't geen den Henegouwer vreemt voor quam, die van geen on-min tusschen hen beyden en wist, doch doe evenwel sich selven uyt de weegh hielt, en heymelijck wegh maeckte: de Graef van Hollandt merckende dat hy niet te voorschijn quam (en mogelijck gelooven-de dat hy schuldich was aen 't geene waer mede hy berucht wierdt) stelde toen aller-wegen ordre, om hem te vangen; doch, als de Rijm-Chronijck seydt, dit gheluckte niet, &c.

Pag. 77. **Zijn Zwagher/**] Hier heeft misschien van oudts ghestaen zijn Zweer, en was op die tijdt gebruyckelijck, dat de Grooten, die malkanderen in Maeghschap bestonden, Zweer of Neef noemden; ghelijck teghenwoordich noch in Duytslandt met den naem van Gevedder: anders, des Graefs van Hollandts Zwager is hy niet gheweest, maer een vollen Neef van Graef Floris, Koningh Willems Soon, en deses Graef Jans Vader, naementlijck, een Soon van Alijt, Koningh Willems Suster.

Pag. 80. **Ende Heer Gijsbrecht die moestet op-gheven/ ende hy bleef ghevanghen/**] Eer dat het Huys beleghen was, schijnt Gijsbrecht al gevangen geweest te sijn, door beleydt van Heer Huybrecht van Vianen, die hem op Kuylenburgh vast hiel: waer over een Dienaer van Heer Huybrecht des selfs kint mede leyde, en binnen Yselsteyn bracht, en wierdt om dier oorsaecke, ofte immers te vaster, Yselsteyn belegen, 't geene Baerte, Gijsbrechts Wijf, een jaer langh verdaedighde, en eyndelijck met verdragh op-gaf.

Pag. 81. en voorts noch op dry plaetsen staet, **Heer vander Veer/ ende Heer Wolfaert/**] Ende wort gesproocken als van twee onderscheyde persoonen, daer het inder daedt een en de selve is, naementlijck, **Heer Wolfaert van Borselen/ Heer vander Veer/** gelijck sulckx uyt de Rijm-Chronijck blijckelijck is.

Pag. 82. **Ende Graef Jan van Hollandt die weder-riep alle saecken die geschiet waren vander tijdt dat sijn Vader gevangen wordt:**] Dat sijn niet de dingen die gheschiedt waren, soo in 't vangen en straffen der Moordenaeren, als in 't geene Graef Jan van Henegouwe voor heen gedaen hadde; maer al of meest 't geene gedaen was (sedert Jan van Hollandt, uyt Enghelandt komende, in de Regeeringh tradt) by raede en aendrijven van Heer Wolfaert van der Veer: die, gelijck Graef Jan van Henegouwen in de Rijm-Chronijck klaeght, den jongen Graef in sijn gewoud hadde, en 't buyghsaem verstant, en d'inborst sonder gal, leyde en heen-boogh waer 't hem luste: Onder 't weder-roepen van dese saecken, waeren voornaementlijck, d'opdrachte der goederen van Herman van Woerden, en 't Kasteel van Yselsteyn, aen Wolfaert vander Veer: en geschiede dese vveder-roepingh by raede van Graef Jan van Henegouvven.

Pag. 82.

Pag. 82. **Ende dede sijn Seghel aen stucken slaen /**] Dit vermeldt oock de Rijm-Chronijck, misschien offer Heer Wolfaert, die sich als Vooght droegh, een klaeuwtje in geladt heeft.

Pag. 83. **Meynsoen**] Anders geseght, het Melisoen, of Buyckeuvel, niet sonder vermoeden van vergif, 't gheen souvv kunnen 't Melisoen veroorsaeckt hebben, mogelijck hem ingeschoncken by Wolfaert vander Veer; die, vvetende indien Graef Jan sonder kinderen quam t' overlijden, dat de Heerschappye aen een andere stamme stondt over te gaen, en derhalven op de selve kan 't ooge gevvorpen hebben, alsoo hy seer machtich vvas, en meerder macht aen hem trock soo in Hollandt als Zeelandt: Tot een Bolvverck tegen Vtrecht, en 't gevveldt 't geene van die kant kost over komen, streckte hem 't Landt van Woerden, daer hy een starck Slot hadd' doen maecken, en 't Huys van Yselsteyn: Soo dat de Graef van Henegouvven niet t' onrecht seydt in de Rijm-Chronijck tegen sijn Neef, Graef Jan van Hollandt.

Neve, my segghet mijn moet,
Die gene die u bat dat goet
Te sijnen behoef, ende oec was
V Voeghet, ik vermoede my das,
Had hy gelevet lange tijd,
Hy had u sonder respijt
In korten tiden wederstaen;
Oec wat hy daer toe had gedaen
Hy was u Voeghet al met crachte
Ende stond emmer nae grote machte, &c.

Van dit vergif maecken anderen den Grave van Henegouvven self verdacht; en vveder andere vveeren hem dit met ernste van den hals: besiet hier van breeder mijne meer-gemelte Aenteyckeninge op *Oudt Batavia*.

Pag. 86. **Graef Jan die soude den Keyser een Man-eet doen nae ouden costume /**] Vreemt is 't, vvaer van daen hy dit heeft: de Rijm-Chronijck en vveter niet van: oock is 't inder daedt niet vvaer, dat Hollandt een Keyserlijck Leen soude sijn; maer, als uyt voorgaende Graeven blijckt, een vry-eyghen goet, van Godt en Zon, ghelijck men seght, te Leen gehouden: Doch onse Meester-Schrijvers leggen hier, en elders, geduerigh dus en grollen, met Hollandt een Keysers Leen te maecken, daer inder daedt niet aen en is.

Pag. 86. **Sy wouden bestreden hebben**] In 't teghendeel; den Keyser te hulp, seydt de Rijm-Chronijck: 't geen geloofselijcker schijnt, dewijl Jan van Renisse, die den Keyser hier toe op-ruyde, een Zeeuw was, en meest al Zeelandt aen sijn handt hadde.

Pag. 87. **Versloegen die Vlamingen wel xviij duysent/**] Hoewel het onses Autheurs gemeyn ghebreck is, het getal der dooden soo seer te begrooten, kan ick hier evenwel niet stil swijgen, want 't gaet al te seer uyt de kerf: de Rijm-Chronijck maeckt geen gewach van sulckx, jae noemt niet eens de verslagene, als sijnde 't getal van geenen belangh: Die wel let op 't swijdich getal van volck dat hier op een kort ghenoemt wordt, sal met de handen tasten dat het de waerheyt verre te buyten gaet.

Pag. 87. **Ende daer wordt de Bisschop van sijnen paerde gheslaghen/**] Dit was Bisschop Willem van Mechelen, *en wierdt doodt gheslaghen*, seydt Wilhelmus Procurator, die seer nae by die tijdt leefde, *Om dat hy stoutelijck met een licht paert tot twee-malen door het Hollandtsche Legher rijdende, daer hem plaets ghemaeckt wierdt, de derdemael weder quam, 't geen den Hollanders niet te lijden stondt, daer dan de Bisschop in den aenloop verslaghen bleef.* Dese gheschiedenis verhaelt onsen Autheur noch op een ander plaets pag. 102. doch qualijck en pastse op Bisschop Jan van Arkel, doch is een mis-verstandt, als hier nae aengewesen sal worden.

Pag. 88. **Neghen duysent man**] De Rijm-Chronijck bekent wel dat de Hollanders den strijdt verlooren, maer seyt darser dood gheslagen wierden met tween en drien: soo dat onsen Autheur hier weder seer mildt is in 't volck.

Pag. 89. **Ende wonnen Middelburgh weder in/**] Dit is niet soo; want uyt de Rijm-Chronijck blijckt soo klaer als den dagh, dat Middelburgh voor den Graef van Vlaenderen hielt, nae dat Zierickzee voor de laetste-mael ontset, en Graef Gwye al ghevangen vvas, des oock Middelburgh doe eerst, by aenmaeningh van den ghevangen Vlaemschen Graef, by verdragh aen den Hollandtschen Ionck-heere over gingh. De plaets dan die by de Zierickzeenaers ingenomen wierdt, noemt de Rijm-Chronijck *Bloden-burgh*, en schijnt een gemeyne Sterckte gheweest te sijn, want het scheen den Zierickzeenaers vreemdt dat sij'er vveerstandt vonden.

Pag. 92.

Pag. 92. **Vierd'half hondert groote Scheepen/oock vijf groote Galeyen/**] Ick weet niet dat ick dit getal yevvers ghevonden hebb', de Rijm-Chronijck meldt van acht-en-dertich groote Scheepen, en elf Galeyen.

Pag. 93. **Want zy hadden wel achtien duysent dooden/**] Al vveer by duysenden: De Rijm-Chronijck arbeydt met veele bewijs-redenen staende te houden, dat de Vlaeminghen, al-hoe-wel zy 't niet vveten wilden, hier groote schade en verlies van volck leeden, doch kan evenwel geen getal uytdrucken.

Pag. 95. **In desen strijde worden verslaghen hondert en achten-veertich duysent Vlaeminghen: Ende si verlooren elf hondert Scheepen.**] Soo! liegh op! een vvondere lust van desen man, der dooden veel te maecken, ghelijck als of hy wiste uyt de Rijm-Chronijck hier niet te kunnen overtuyght vvorden, dewijl dese geen getal en noemt, en daerder veel gevangen wierden, noemt hy'er vijf duysent; dit getal svvijght onsen Fijn-man, als vvetende dat soo kleynen getal van gevangens, het groote der verslagenen al te ongelijck by souvv komen. Elf hondert Scheepen der Vlamingen, en vierd'half hondert der Françoysen, maeckt eens reeckeningh, vvaer sy souden kunnen gelegen hebben.

Pag. 95. **Sestien duysendt Man/**] Al vveder 't oude deuntje; Leeser, het vermoeyt ons dus dickmael tegen 't getal te legghen strubbelen, slaet vry by u self de helft en meer af; de Rijm-Chronijck seydt,

Nu so heevet hy verstaen
Ende sine liede mede
Dat inden Duynen 't eenre stede
VVaren wel ses duysent man, &c.

Pag. 98. **In deser tijdt soo was een arm Man in Zuydt-Hollandt die een al-te-schoonen Koe hadde/**] Dit van dese Koe, als men 't vvel insiet, heeft veele ongerijmtheden in sich, als naementlijck, d'armharticheyt van de dieverye, en 't belacchelijcke herstellen van een Koe, van gelijcken haere, mede 't Gerecht volvoert in des siecken Graven kamer; maer 't geene my de geschienisse meerder verdacht maeckt, is, dat ick in een oude met de handgeschreven Chronijck, beginnende met Beka, te verduydtschen, en eyndigende met het Huvvelijck van Hartogh Maximiliaen met

Maria van Bourgonje, op het jaer 1477. bevinde dat den Baljuw en Boer uyt Kermerlandt waren, daer van de Schout van Dordrecht niet eens gedacht wordt: Doch het sal de pijne waert sijn, des selfs vvoorden, oock hoe hy 't padt stroeyt, om de geschiedenis waerschijnelijck te maecken, hier by te schrijven: Sy luyden aldus; „ *Ende doe hy* [Graef Willem] *reysen soude te Henegouwe-wairt,* „ *doe ontboot hy al Kermerland ende West-Vriesland voer hem, ende nam* „ *oirlof an sijn guede ghemeente, ende bat hem of dair eenigh Dienre* „ *wair die hem luden recht of vonnisse weygherde dat si dan tot hem te* „ *Valencijn woude comen ende gheven 't hem te kennen hi soude hem guet* „ *recht doen hebben, den armen also wel als den rijken: Also datter een* „ *Baelyuwe in Kermerlandt was die een Huusman of scatte met onrechte* „ *een Koe: Dese Huusman die toogh armelic te Valencijn dair dese guede* „ *Grave Willem ziec lach in sijnre camer, en claeghde dat onrecht dat hem* „ *den Baelyuwe van Kermerlant ghedaen hadde, dair hy sijn lijf by sette:* „ *daer den Baelyuw van Kermerlant ontbooden wert voir Grave Willem te* „ *comen, ende men vant den voirschreven Baelyuwe in den onrechte: Terstont so dede dese rechtvairdighe Grave den Baelyuwe den hals af houwen.* Dus verre dese Chronijck, welcke tegenwoordigh in eygendom toekomt den E. Wouter de Vries, Koopman tot Leyden, en is althans onder de selve berustende. Een by-nae diergelijck exempel hebben wy onder Graef Baldewijn, de sevende van Vlaenderen, op het jaer elf-hondert en elf, die (gelijck het Meyerus en Marchantius verhalen) Pieter, Heer van Oirskamp, al gelaerst en gespoort, met de pluymen op den hoedt, het swaerdt op 't zy, en soo als hy gaende en staende voor den Graef quam, in een siedende ketel met oly, die op de marckt te Brugge voor een Valsche Munter gereed stont, dede steecken, om dat hy een arme weduw, tegen haeren danck, tvvee koeyen onthaelt hadde, en hy hier op ondervraeght sijnde, quam de misdaedt te belijden. Dit geeft al meerder bedencken dat het eene vvat nae het ander gefabrijckt is. By de geenen dan, daer de Baelyuw *Van de Queeckels* ghenoemt vvordt, kan de Koe vvel Bartel geheeten hebben.

Pag. 99. **Starf in 't jaer 1336. Hy regneerde 34. jaren /**] Dit vvederspreeckt sich, vvant van 't jaer 1305. des Vaders sterf-jaer, tot 36. sijn 31. jaeren, 't en vvaere men reeckende van de tijdt dat

dat de Vader de Regeeringh aen den Soon over gaf, 'tgeen evenvvel geen jaer en scheelt: alle anderen stellen Graef Willems sterf-dagh op't jaer 1337. en de tijdt sijner Regeeringe 32. of 33. jaren, en moet soo vvesen: Dese goede Graef Willem sterft noch in geen hoogen ouderdom, in 't jaer sijns levens, het een-of-tvvee-en-vijftichste, aen de Jicht en 't Water, in sijne ongesteltheyt des lichaems (soo sommige seggen) om de gesontheyt des Luchts, en hoogere en droogeren Landts, nae Hegouvven vertrocken.

Pag. 101. **Gekomen tot Jerusalem**] Hier, en hier nae noch eens, vvort gesproocken van een Tocht op Jerusalem, doch vint ick by de Schrijvers van dien tijdt hier van soo veel bescheyts niet, vvel dat hy in Spanje en Granade gevveest is, den Koningh te hulp, maer van daer vveder gekeert: Andermael, van een Tocht nevens andere Duytsche Vorsten op de ongeloovige Littauvvers, maer vvort aen geen Jerusalemsche reys ghedacht: ick sorge dat het van onse Meester-smeeden daer by gehangen sal sijn.

Pag. 101. **Ende boden hem die Keyserlijcke Kroon/**] Dit's van alloy als boven, by Albertus Argentinensis, Johannes Hocsemius, (die op die selve tijdt geschreven hebben) nochte eenige andere luyden van geloof, niet te bespeuren. In mijn *Oudt Batavia* hebb' ick hier geene Aenteeckeningen op gemaeckt, maer laten drijven op het goet geloof van Karmelita, en de gemeyne Chronijck, op den vvelcken ick vvel vvil dat ghy vveet, dat hier in geen staet te maecken is;

Pag. 101. **Brack den Hals:**] *Brack sijn been*, seydt Bzovius, hoevvel Iohannes Hervvartus, die tegen hem schrijft, dit niet vveten vvil, maer seyt, dat het Bzovius sonder getuyge seyt, veel min dat hy den hals brack: Hier in komen meest alle Schrijvers over een, dat de Keyser op de Jacht, van beroertheydt geslagen, van den paerde viel, en noch eenige tijdt daer naer leefde: sommige hebben vermoeden op vergif, dat dese beroertheydt veroorsaeckte: siet hier van breeder mijne meer-gemelde Aenteeckeningen op *Oudt Batavia*.

Pag. 101. **Want die Bisschop van Utrecht die stichte in Hollandt roof en brandt/**] Hier heeft hy hooren luyen, maer vveet niet waer de klocken hangen: in tegendeel, vvas op die

tijdt

tijdt de Bisschop van Utrecht, Ian van Arkel [en niet Ian van Diest, gelijck in 't Kant-schrift qualijck geset is] buytens Landts, naementlijck, te Grenoble in Vranckrijck, en onderwijl trock de Graef van Hollandt (die het, ghelijck hy seyde, niet op den Bisschop, maer op sommige Burgeren van Utrecht geladen hadde) gewapender-handt in 't Sticht, en beleyde de Stadt Vtrecht: maer 't geen onsen Autheur hier seydt, past op Bisschop Willem van Mechelen, en is veertich jaeren vroeger geschiedt, sulcks wy hier vooren aengewesen hebben.

Pag. 101. **Die slotgh den Bisschop van den Paerde doodt /**] Tot hier-en-toe past het op Bisschop Willem van Mechelen, gelijck als hier vooren pag. 268. aengewesen is.

Pag. 102. **Maer die Borghers worden te rade dat sy uytquamen / Man ende Wijf / etc.**] Bisschop Ian van Arkel de staet des Stadts verstaende, door schrijven van Robrecht van Arkel, op die tijdt Stadts-Vooght, en Bisdoms Beschermer, maeckte sich nae huys, en bracht het by hulpe van den Graeve van Beaumont, Graef Willems Oom, soo verre, dat de Vreede gemaeckt, en daer op de Stadt van haer beleegeringh verlost wierd, op Voorwaerde, dat vijf-hondert Burghers barvoets en bloodtshoofts voor Graef Willems Tent een voet-val souden doen: hier by laet het Beka; andere voegender by het selve bespreck, 't geene verder in onsen Autheur uyt-gedruckt staet: Dese vijf-hondert Burgers sijn misschien die geene geweest, waer op Graef Willem t' onvreede was.

Pag. 106. **Ende worpen al die Hoecks Kasteelen / ende Sloten ter neder:**] Beka (ofte wie hy zy die hem aengevolght heeft, alsoo Beka seer omtrent dese tijdt overleden is) stelt dese ter neder-werpingh nae dat de Keyserrinne den Slagh op de Maes verlooren hadde, waer over de Edelen Vytlandigh, en haere goederen vernielt bleven. Aengaende de naem van HOECKS EN KABELJAUWS is bedenckelijck, of die niet jongher is, dan de twee-spalt selve, en genomen, nae de gelijckenisse der heevicheydt, waer mede den Hoeck vanght, en de Kabeljauw ghevangen wordt: de bedenckelijckheydt spruyt, om dat Beka, recht op dese tijdt, van dese naem niet en vermeldt.

Al-hoe-

Alhoewel somtijts de Prinçen met het voeden deser factie (waer af veel te seggen waer, doch wijdtluftelijck verhandelt is by mijnen Neef, den Heere Raets-Heer Heemskerck, in sijn *Batavische Arkadia*) schijnen haer voordeel ghedaen te hebben, is echter de Naem en Oprijsingh derselve by haer gesocht te vernietighen, om niet de ghemoederen der Ondersaten soo onder elkanderen, als van haerer Vorsten ghehoorsaemheydt wijder te vervreemden; sulckx blijckt uyt het Placaet, dese tweespalt betreffende, van Hartogh Philips van Bourgonje, Grave van Hollant, gegeven in den jare 1445. dat wy ter ghedachtenisse der Oudtheydt hier aen hechten.

PLACAET,

Raeckende de Tweespalt van *Hoecks* en *Kabelliaus*.

PHILIPS, &c. *Allen onsen lieven ghetrouwen ende geminden Baeroendzen, Ridderen, Knapen, Drossaten, Capiteynen, Bailliuwen, Schouten, Borghemeesteren, Schepenen, Raiden, Officieren, Goeden luden, ende Ondersaten onss Lande van Hollandt, Zeelandt, ende Vrieslandt, binnen Steden ende daer buten, ende elken bysonder*, SALUYT, *Ende laeten weten dat tot onss kennisse gekomen is, dat niet jegenstaende dat by der zoene ghemaeckt voortijts tusschen onss liever Zuster, Vrou Iacob, Hertoginne in Beyeren ende van Hollandt, &c. Zaliger ghedachten, ende Ons, verboden is gheweest, ende oick ghecondicht mit onsen openen brieven dat niemandt meer parthye houde en zoude noch daer aff spreken, noch ghewach maecken, om te noemen pertiëlick* HOECX *off* CABELIAUX, *up zoenbrakich te worden zoe wie contrarie dade, nochtans eenen zekeren tijts herweerts tot sommigen plaetsen in onsen voirss Landen uprisinge van parthyen geworden zijn, zoe dat die lude malcanderen pertiëlic toespreken, ende oic sulcke hantieringe van pertiëlicheden begonnen hebben die een jegen den anderen, dat gescepen heeft geweest, ende noch mochte groote vechtelicken onrusten ende ongevallen daer uyt te komen, en worde daer inne niet voirsien; ende om dat onse meyninge ende uyterlijcke wille, is, dat onse Ondersaten rustelic ende minlic mit malkanderen voortaen leven zullen, zonder pertiëlicheyt te bedriven, in woerden noch in wercken*: SOO IST, *dat wy achtervolgende dat inhouden vanden zoene*

voirs. weder van nieuws ghebieden ende verbieden allen onsen Ondersaten voirs. Eedelen ende oneedelen, van wat state dat sy zijn, dat niemant voortaen pertiëlic en spreke die een jeghen den anderen, noch HOECX *noch* CABELIAUX *pertiëlick en naemen, noch oic gheen pertiëlicke Ghedickten en spreken, noch en singen, noch malcanderen gheen pertiëlicke zaecken en verwijten van eenigen voorleden dingen, mit minlic ende rustelic leven mit malcanderen als goede Ondersaten, daer wy elken voir houden sculdich zijn te doen, up zoenbrakich te worden, zoe wie des contrarie dade: Voert meer is tot ons kennessen ghecomen, dat allerhande personen veele cleederen van Levereyen gheven anderen, ende meer dan heuren Huysgesinde, ende Dienaeren, ende dat oick alrehande luyden mit malcanderen Capproenen, ende Palueren draeghen, ende oic Scutteryen maecken, mit welken zaecken oic uprisinge ende twijderachten spruyten, dat ons in geenrewijs en staet te gehengen. Ontbieden dairom ende bevelen, dat niemant voortaen yemant eenige Cleederen, off Levereyen en geven anderen dan hueren broedegen Huysgesinne, ende daeghelijcxen dienenden, noch dat oic nyemant t'samen eenige Capproenen noch Palueren en draegen, noch Scutteryen en maecken, anders dan die Scutterie geordineert by den Gerechten van onsen Steden off Dorpen, up die Rocken, Capproenen, ende Livereien te verbueren, ende daer toe een boete van thien pont tegen ons, zoe wie die contrarie dade. Voert is tot ons kennes gekomen, dat niet jegenstaende de menickvoudige geboden, ende verboden, die dicke ende menichwerven mit onsen brieven gedaen zijn, dat nyemant Pansieren noch lange messen draegen en zouden: veele luyden Pansieren ende lange messen daegelijcx draegen, 't welc oick ons in geenrewijs en staet te gehengen; Ontbieden daerom ende verbieden allen ons Ondersaten voors, ende elken van hem, dat niemandt van wat state dat hy sy, voortaen Pansiers noch lange messen en draegen, op die Pansiers ende messen te verbueren jegen ons, ende daer toe een boete van thien pont zoe wie contrarie dade, uutgenomen onse Capiteynen, Drossaten, Bailliuwen, Schouten ende Officieren, die welke ende hair daegelijcxe Dienaeren, ende Huysgesinne binnen hoiren diensten ende bedrijven wesende, zullen moeghen draegen Pansiers, Swaerden, ende lange messen, als costumelijc is, ende niet anders. Ende up dat eenen yegkelijcken dese onse geboden ende verboden kundich wesen mogen, zoe bevelen wy allen onsen Officieren ende Dieneren voirs, ende elken van hun, dat sy allen den overtreders van desen onsen geboden corrigeren ende affnemen die verboernisse,*

en

en die boeten boeven verclaert zonder yemant des te verdragen, off eenighe veyssinge off dissimulatie daer inne te maecken, ende waer yemandt van onsen dieneren, die hier inne versumende off gebreckelic vielen, dat wouden Wy an dien alsoe corrigeren ende verhalen, als anden genen die ons Landts verderffenisse meynden, ende mit wille onss geboden overhoorich geworden hadden. Ende up dat oic niemant ongewarent en misdoe, noch en verboere tegen onsen voirss geboden: Soe bevelen Wy oic allen den Waerden, ende Waerdinnen, dat sy hair gasten, als sy in hueren herbergen comen, kondigen ende waerscuwen, dat zij hair Pansiers ende lange messen affleggen. In oirconden desen Brieven, ende onsen Zegel hier an gehangen. Gegeven upten xxviij dach in Aprille, int jaer xiiij^c. xlv.

Pag. 109. **Daer hy in lagh 33. jaer/**] In het kantschrift op het Kronijcksje hebben wy gestelt dese woorden *By anderen soo lange tijd niet; ende omtrent* XIX. *Iaer. Ziet de Toets-Steen.* De dry-en-dertigh jaaren booven gestelt strekken zigh wat te ruym; dogh de neegetien jaaren loopen weederom te verd aan d'ander zijde; tot welke misverstand my vervoert hebben de meenigerleye meyningen en vlottende onzeekerheeden der Schrijvers in 't stellen van den aanvangh der Zinneloosheyd van Hertogh Willem, mitsgaaders in 't berekenen van zijn Sterf-jaer: als wy dan zeggen dat de Dry-en-dertigh jaaren zich te ruym strekken blijkt uyt onsen Autheur zelf, die d'aanvangh zijnes Dolheyds stelt in 't jaar **M. C C C. Lviij.** en 't sterf-jaer [Pag. 12.] **In 't Jaer M. C C C. Lxxxviij.** maeckt een tijd van Dertigh jaaren. Om zeekerheyd te stellen zullen wy ons gedraagen tot dry verscheyde oude met de Handgeschreevene Exemplaren, bevattende voor een deel de Geschiedenissen, en voor 't meest de Previlegien der Stad Haerlem, die hier in over-een draaghen dat Hartog Aelbrecht, doen hy Ruwaert van den Lande werd, den Steeden van Holland zijne beloften doet op den Negenden Maert des Iaers 1357. Hier uyt blijkt dat Graef Willem in 't jaer 1357. al kranck-sinnigh geweest is: jae misschien al in 't jaer 1356. want eer men sagh of 's Graven sinne-loosheydt aen souw houden, oock eer Hartogh Aelbert uyt Beyeren kost ontboden worden, vereÿst eenighe tijdt, die'er tusschen beyden loopt, soo dat de Huldingh tot Ruwaert geschiedende in Maert 1357. kan de sinneloosheyd wel voor-gaen in 't jaer 1356. Om nu te vinden het rechte sterf-jaer, kan ons geen beeter richtsnoer

gegeven worden als de ghemelde Previlegie-Boeken, waar in eenpaarighlijck Hartogh Aelbrecht in den Iaare 1388, *Ruwaert*; en in den Iaare 1389. *Graaf* genoemt word: ja een Previlegie is by hem geteekent *als Ruwaert*, des Donderdaghs naer ons Vrouwen Heemelvaert [welk komt den Vijftienden in Augusto] in 't jaer 1388. en strak het volgende daer aen, *als Graef* den Twintighsten in Februario des jaers 1389. zulks noodzakelijk des dollen Graefs dood in de tijd van deese vijf Maenden besloten word: waer in onsen Autheur minst heeft ghedwaelt, onaengesien hoe dies aangaande alle andere Schrijvers los uyt en in speelen.

Pag. 112. het Kantschrift neevens dit Blad gestelt tot naader tijdreekeningh, is by 't selve misverstand dat ik hier vooren aanwijs, als ten tijde my soo veel blijken nogh niet by der hand waaren.

Pag. 111. Een groot opstel binnen Haerlem / soo dat Meester Symon van Zanen in zijn Huys gejaeght word /] Hier van vind ik weynigh bescheyds, immers in de groote Hollandsche Chronijk niet, nochte by Iohannes à Leydis Carmelijt tot Haerlem, die seer omtrent dees tijd leefde; eeven wel seyt uytdrukkelijk een Handvest van Hartogh Aelbrecht gegeven in den jaare 1380. Voert soe hebben wy quite gelaten ende quite gescouden / alle die Poorteren van Haerlem die onder der Stede Bannier niet en quamen / doe dat opzet was / voer Symons Huys van Zaenden / van zulker boete als die Stede ende onsen Gericht daer op gekoert had / etc.

Pag. 112. Margriet des Hartoghen Dochter van Lotrijck.] Van Lotrijck is by niemant bekent: de meeste hebben van Bziga in Polen / andere noemen Margrieten Vaeder, Hertogh Lodewijck uyt Silesien: *De meer-ghedachte landt-ghe schreven Chronijck* seydt, *Hartogh Aelbrecht had te wijf Margriet des Hartoghen Dochter van Zwijdenesse, gheleghen by der Poelre landt*: Geen wonder dan, datmen aengaende de Huwelijcken der oude en eerste Graven leydt en twist, dewijl men hier soo los gaet.

Pag. 112. Hartogh Willem belagh Outena /] Leest Hartogh Aelbrecht.

Pag. 117. Dese Edel Hartogh Willem van Hollandt die wordt Ridder gheslagen ten Dam in Vlaenderen / van Hartogh Philips van Burgongien:] Niet van Hartogh Philips van Burgonjen, maer van Koningh Karel, de seste van Vranckrijck.

Pag.

Pag. 117. In dat selve jaer soo wordt Hertogh Jan van Beyeren Bisschop tot Ludick ghekooren:] In dat selve jaer (seydt hy), en stelt het jaer 1407, en is verre uyt den wegh: Arnoldus van Horn, Bisschop van Luyck sterf in't jaer 1389. en korts hier naer wierdt Hartogh Ian van Beyeren tot Bisschop verkooren, als die daer sijn Intree dede in't jaer 1390. in de maendt van Julij, volgens getuygenisse van verscheyde Schrijvers.

Pag. 118. Tot Alcattap /] My tot noch toe onbekent: By anderen wordt de plaets 't Dorp *Eich* of *Elch* ghenoemt: Dit heet in't Fransch ghemeenlijck *Othey*, in't Duydtsch *Elch*, ghelegen in Haspengouw: Den Autheur twijfelende, en niet wetende wat best was, heeft beyde de naemen ghestelt: eerst nae mijn gissingh heefter gestaen Elch Othey/ daer is uytghesprooten Alcattap / voor Elch Othey: t'en waere dat yemandt beter aenstondt dat hier soude schuylen de benaemingh van *Alchashey*, vvaer by verstaen souw worden die wegh van de Koninginne Brunechildis, met steenen van oudts by ons *Chaskeyen* nu *Keyen* genoemt, geplaveyt, van welcke wech, aldaer te vinden, te sien is het Itinerarium van Orthelius en Vivianus.

Pag. 120. Boven de twaelf jaer /] Hy wil seggen, beneden of binnen de twaelf jaer.

Pag. 120. Yselsteyn was de Nagel /] By het woordeken Nagel/ is te verstaen een Oorloghs-Instrument, alsoo genaemt, ofte anders een Bock, bestaende uyt dry Masten, en wierdt ghestelt om een plaets te bestormen, ofte voor den vyandt te beschermen, en de door-tocht te beletten: Nu dan Yselsteyn wegh-ghenomen is, en ten gronde toe geslecht, staet de wech voor de Stichtsche open, om in Hollandt te vallen. Sulcken Naeghel, ofte Bock, ter hooghte van tachtich voeten, inden Oorlogh wel eer gebruyckt, staet noch tot Kampen in de Kerck van den H. Geest, daer ickse self gesien hebbe nevens de geleerde Jo. Isac. Pontanus, in sijn leven mijne Hoogh-ghedachte Vriendt, die het selve beschrijft in een bysonder Tractaetje: *Nae de Landt-spraeck, noemtment een Bock (*seydt hy*) en oock een Nagel.*

Pag. 123. In't jaer ons Heeren 1419. soo sijn versaemt/ etc.] De soen is van date den derthienden dagh in Februario in't jaer

ons Heeren veerthien hondert en achtien, nae den loope van den Hove van Hollandt, tot Woudrichem.

Pag. 75. is overgheslaghen eenighe aenmercking op dese woorden, **Ende al dat hem ten neghenden lede aengingh / dat word op Raden gelepd**] Het rechte bescheyd hier van siet men inde hiernevens-gaende ACTE van VERBOND tusschen de Graven en Steden; daer niet soo wreedt noch breedt gegaen wordt, en alleen gewagh gemaeckt van ten *Sevenden Lede*, ende niet ten *Negenden Lede*, als dit tegenwoordige Chronijckje, ende meest alle andere, doen.

ACTE VAN VERBOND,

Tusschen de Graven Jan van Avennes, ende Jan van Holland, met de voornaemste Steden van Holland en Zeeland.

WY Ian van Avennes, Grave van Henegouwen, ende wy Ian, Grave van Hollant, van Zeelant, ende Heere van Vrieslant: ende wy Schepenen, Raedsmannen, en alle die gemeene Poorteren van Dordrecht, van Middelburch, van Zirickzee, van Leyden, van Delft, van Haerlem, van Alckemere, ende van St. Geertruydenberge: maken condt alle die geene die desen BRIEF *sullen sien ofte hooren lesen, dat wy om die Iammerlicke Doot ende Moort die geschiede aen een hooge Prince, ons Ian van Avennes lieve Neve ende ons Ians, Grave van Hollant lieve Vader, en onse Poorteren voorsz. lieve Heere, Heere Florence, Wijle Grave van Holland, van Zeeland, ende Heere van Vrieslant, daer Godt de Ziele of hebben moet: hebben belooft en beloven te samen wel voor-peynst, ende by onse voorsz. Rade voor ons en voor onsen Nakomelingen met gegeven trouwe, ende met geswooren Eede ten Heyligen: Dat Wy, noch onsen Nakomelingen, van desen dagen voird, metten quade Verraders, en Moordenaers van haer selfs Heeren, alsse met Ianne, de Heere van Kuyk met Ianne, den Heere van Hoesdene, met Ghijsbrecht, diemen heet Heere van Amstele, met Harmanne, diemen heet Heere van Woirden, met Gerarde van Velsen, ende metten geenen die waren an pairden en aen velden (daer onsen Neve, Vader, ende Heere voorseyt vermoort wert) ende haren Nakomelingen die van haer Licham sijn, of komen sullen, Mans Hoofden, en haer Oiren ten* **Zevenden Leede toe** / *nimmermeer Zoene, noch Vrede, noch Bestant, en sullen maken, noch helpen maken: en Wy Ian (van Avennes) ende Ian (van Holland) Graven ende Poorteren voirnoemt, belooven en sweeren te samen voor Ons, en voor onsen Nakomelingen die voirgenoemde Verraders en*

Moordenaers, en hare Nakomelingen, Mans-hoofde, die van haer Lichaem comen sijn, of comen sullen ten Sevende Lede *toe, en hare Oire, uyt den Lande te houdene, ende helpen houden ewelicken, datter Graviscip van Hollant toebehoort, ende Wy, nemmermeer vrientscap sullen winnen noch houden, noch hebben, noch dat wijse sullen Huysen noch Hoeven, ende dat wijse sullen scaden an lijve en an goede waer dat wijse schaden mogen, in wat steden, of in wat manieren dat is, &c. gegeven in de Iare ons Heeren 1299. des Zaterdages voor Elf Duysent Maegden.*

E Y N D E.

TOE-GIFT

Vande *Hoeckſche* ende de *Cabelliauſche Partyen.*

UYT *de Publijcke Acten ende Registers werdt bevonden, dat de partkye diemen* HOECKSCHE *noemden, niet eygentlijck en is 'ghewees een Factie, maer dat deel vande Ondersaten van 't Landt die volstandich bleven in haer devoir, om de Wetten, Vsantien, Vryheden, ende Gherechticheden van het Landt voor te staan, die by de* CABELLIAUSCHE *met gewelt wierden gecontraveniеert; want, alsoo door het exempel van Vrouw Ada, kennelijck was, dat de Graeffelijckheyt van Hollandt quam op Vrouwen, soo was het seecker ende onghetwijffelt dat de Keyserinne Margarita, als Moeder van haeren Soon, Hartogh Willem, behoorde gepreferееrt te werden, d'welck de* HOECKSCHEN *met recht sustineerden: van gelijcken alsoo Hertogh Willem door sijne uytsinnicheydt onbequaem was geworden tot de regieringhe, gheen kinderen hebbende, soo quam notoirlijck de Administratie van het Graefschap toe niet des Graefs Huysvrouwe, maer sijnen Broeder, als wettighe Successeur, 't welck mede is ghesustineert by de* Hoeckſche*; sustinerende de* Cabelliauſche *het contrarie: daer nae Hertogh Willem den tweede, sijnde 1417. overleden, soo hebben de* Hoeckſche *haer ghedraghen in behoorlijcke ghetrouwicheydt aen haer Wettelijcke Princesse, Vrouw Iacoba, volghens de solemnele beloften die de Staten van Hollandt, Zeelandt, ende Vrieslandt aen haer Vader by Eede ghedaen hadden, daer jegens hebben de* Cabiliauſchen *eerst Hertogh Ian van Beye-*